Emanoil Manoliu

RADU de la Afumați

EDITURA
ION CREANGĂ

EMANOIL MANOLIU

RADU DE LA AFUMAȚI

roman

EDITURA ION CREANGĂ, BUCUREȘTI, 1982

LA PRAGUL UNEI ALTE LUMI

Sclipirea stelelor pălea pe necuprinsul văzduhului, sprijinit peste aria împurpurată a mării. Către miazăzi, departe, se înfiripau primele raze de soare peste vîrfurile ascuțite ale moscheielor, ale geamiilor și minaretelor de pe tărîmul fostei capitale a romeilor. Scame de aburi pluteau de-a lungul priveliștei de la Pera, iar pe linia zării dinspre stîncile Bosforului, bogatele așezări ale Cornului de Aur se dezveleau de vălurile nopții.

O butcă prăfuită, trasă de patru cai în spume, își încetă huruitul.

— Sai, Gherasime, și bate-n porți ! îi strigă tînărul lui stăpîn.

— Bine-ar fi de-aș ști și eu turcește, ca acest Andreaș !

— Bate și tu pe românește, îl îndemnă el rîzînd, făcîndu-i și pe ceilalți să zîmbească.

Dar nici nu se apropiase bine de portița laterală a hanului, cînd, în hămăiturile de spaimă ale unor zăvozi în lanțuri, porțile prinseră a geme în balamale. Pe dată se descoperiră privirilor chervane, care cu boi, cămile și robi, mai toți măslinii la față, descărcînd saci, budane, ulcioare, sipete și lăzi pline de mărfuri.

Cu dese ploconeli, mătăhălosul hangiu grec îi pofti în camera de oaspeți, spre nedumerirea noilor veniți, care nici n-apucaseră să-și spună numele. Un slujitor le aduse în grabă cele necesare pentru spălat.

— Ai fost recunoscut, înălțimea ta. Mai bine trăgeam la patriarhie sau la „vlahserai“ [1], fu de părere cel mai tînăr dintre călători.

[1] Palatul domnitorilor și al solilor valahi.

— Nu credeam să ajungă vestea și pe-aici. Scrisoarea trimisă la Pera o dădusem unui om de mare credință, îi răspunse postelnicul, începînd să se spele.

De la catul al doilea, care dădea pe cerdacul hanului, tînărul Dragomir Sturzu văzu coborînd dintr-o nemaipomenit de frumoasă caleașcă deschisă un slujitor... Veșmintele-i erau de satin lucios, cu fireturi argintii, ciorapi lungi și baretă de catifea.

— Ooo! articulă el cu admirație. Ce nobil oare o fi sălășluind în acest bîrlog al tuturor neamurilor pămîntului, de are un asemenea scutier?

— Masa-i pregătită pentru înălțimile voastre, îi vesti hangiul, ploconindu-se din nou, după care se grăbi să închidă ușa. Postelnicul trecuse la geam, frecîndu-se cu ștergarul, pe cînd Dragu începusé să se spele și el.

— S-ar putea să fie slujitorul vreunui nobil din apusul Europei... căci, după port, nu pare a fi polonez și nici ungur..., dar mai știi!... îi răspunse postelnicul luminat la față.

Era un bărbat bine legat, nu prea trecut cu mult de o statură mijlocie. Pletele-i scurte și ușor inelate, de culoarea castanei, și le împărțea în două printr-o cărare dreaptă. Mustața-i se îmbina cu barba tușinată, scoțîndu-i în lumină plăcuta strălucire a ochilor săi verzi și ușor migdalați. Îmbrăcămintea-i era mai mult de oștean, cu toate că pe deasupra purta un caftan scurt de brocart, mărginit cu blănițe de soboli, de sub care se vedea sabia arcuită cu mîner împletit în sîrmă, argintie. Pintenii de la botfori erau tot de argint. De la prima vedere oricine-și putea da seama că nu împlinise încă treizeci de ani. Trecuseră trei ani de la întoarcerea lui de la Siena, în Italia, unde-și desăvîrșise învățătura.

Celălalt era mult mai tînăr și avea ochi albaștri ca marea în soare. Se purta ras și cu mustață mică, iar părul, mai închis la culoare decît al postelnicului, și-l purta dat spre spate, acoperindu-i ceafa. După îmbrăcăminte se cunoștea

că era fecior de boier înstărit. De cînd intrase în slujba măriei sale Neagoe Vodă Basarab, ca medelnicer de-al doidea, fusese poftit în cîteva rînduri și de către postelnicul Radu de la Afumați. Cum amîndoi fuseseră învățăceii egumenului Teofil și-și completaseră învățătura cum putuseră, avînd mereu ce vorbi și schimbîndu-și între ei cărțile căpătate, se legase o prietenie de nezdruncinat, făcîndu-i să se caute unul pe altul. Moșia Sturzenilor nu era departe de aceea care-i rămăsese postelnicului Radu de la mama sa, danie prin hrisov domnesc de către domnul Radu cel Mare, care-și ascunsese acolo taina dragostei dintîi, unde se născuseră cei doi feciori : Radu Bădica și Radu căruia i s-a zis **de la Afumați.**

De-abia isprăvise și medelnicerul cu dichiseala, cînd cîteva bătăi în ușă le adunară privirile întrebătoare. În aceeași clipă postelnicul rosti încuviințarea : „Intră !" În prag se ivi slujitorul coborît din frumoasa caleașcă și, după ce făcu doi pași, cu dreapta peste pieptar se înclină adînc și spuse în limba italiană :

— Fiți bine venit, serenissime ! Excelența sa Begu Oglu vă poftește împreună cu însoțitorii voștri la palatul său de pe malul mării.

— Nu mă așteptam să fiu chemat chiar din prima zi, dar, dacă ne dai răgazul să îmbucăm cîte ceva, bucuroși vom face drumul împreună, îi răspunse postelnicul tot în limba lui.

— Pentru aceasta am fost trimis, monseniore ! se înclină el din nou, grăbindu-se să se retragă.

— Cu toate că nu cunosc limba italiană, am înțeles că vei fi oaspetele unui nobil musulman și nu al fostului domniei tale tovarăș de învățătură ! își arătă nedumerirea medelnicerul, la care Radu se mulțumi să-i zîmbească de îndată ce-și luă locul la masă.

Coborîseră în marea încăpere pardosită cu cărămizi smălțuite și cu tavanul înalt, prins în grinzi de stejar afumat. Pe la celelalte mese se aflau negustori de toate nea-

murile, care se îndeletniceau mai mult cu băutura, vorbind ca pentru surzi, în fumul străveziu de carne friptă și mirosul acru de bragă. Dragomir Sturzu își păstrase fața întrebătoare și sprîncenele mai ridicate ca de obicei, cu toate că, între timp, amîndoi ciuguliseră cîteva măsline cu brînză și-și muiaseră buzele în cănițele cu mastică de Chios. Andreaș se ridică deodată cu Gherasim de la masa din dreptul geamului și, ștergîndu-și mustățile cu mînecile cămeșoaiei, se strecurară pe ușă, pe cînd stăpînilor lor li se aduseră talgerile cu friptură de batal împresurată de pilaf.

— Sînt multe, cinstite al meu duhovnic, cele pe care ar trebui să ți le dezvălui. Pe cele mai tainice ai să le înțelegi singur în curgerea vremii, prinse a-l lămuri cu întîrziere postelnicul. Mai întîi vei binevoi să afli că vom fi găzduiți la Pera, în palatul prietenului meu Aloisio Gritti, fiul nelegitim al fostului doge venețian. Fiind trimis la Stanbul pentru învățătură, ne-am cunoscut și împrietenit. Datorită lui am făcut drumul împreună pînă la Siena, unde am rămas la înalta universitate, el întorcîndu-se la Veneția de îndată ce în fruntea senioriei a fost ales ca doge Zuan Battista Ramusio. La Siena mintea mea învăpăiată se frămînta fără izbăvire sub influența iubirii de oameni, propovăduită de monseniorul episcop de Siena, Aenea Silvio Piccolomini, devenit cardinal și apoi, pînă-n anul 1464, s-a menținut în scaunul pontifical, sub numele de papa Pius al II-lea. În cărțile lăsate de el am găsit dovezi ale originii noastre romane, care m-au atras mai mult ca oricare altă învățătură, Sturzule. Dar să ne golim cănițele de vin și s-o pornim la drum ! se întrerupse el, împingîndu-și talgerul din față.

— Îmi iau cutezanța să întreb pe înălțimea ta, ce l-a făcut pe tînărul Aloisio Gritti să revie la Bizanț și să-și schimbe și numele.

— Nu se împlinise un an de cînd descoperisem și citisem amîndoi sonetele marelui poet italian Petrarca, pri-

mul îndrumător al mişcării umaniste, în care se propovăduia cercetarea culturii antice şi libertatea deplină pentru noile învăţături ale omenirii. Apoi **Decameronul** lui Boccaccio şi mai cu seamă grăitoarea lucrare **Despre demnitatea umană** a lui Pico della Mirandola. Dar nu-i vreme de sporovăială. Să ne grăbim, că ard de nerăbdare să aflu de unde ştiut-a Aloisio c-am sosit astăzi. Îi trimisesem veste că s-ar putea să plec spre Stanbul pe la 20—25 septembrie, dacă starea sănătăţii măriei sale se înrăutăţeşte.

— Nu se putea linişti nici noaptea buna şi milostiva doamnă Miliţa-Despina. A fost cu întîrziere plecarea din Tîrgovişte şi mai ales zăbava de aproape două săptămîni la nesfîrşitele vînători ale înălţimii sale Iusuf-Medjid bei, sangiacul Preslavului.

— Şi cît ne ruga să mai rămînem la el şi acel tovarăş al meu de învăţătură ! ... îşi arătă părerea de rău postelnicul, urcîndu-se în frumoasa trăsură, pe cînd Kir Iorgos nu mai isprăvea cu plecăciunile, după ce fusese răsplătit domneşte pentru serviciile îndeplinite.

De trei zile Radu postelnicul se zbătea ca un leu în cuşcă prin minunatele încăperi ale fiului dogelui Veneţiei, devenit unul din cei mai bogaţi neguţători de pietre scumpe ai Stanbulului. Slujitorul care-i adusese îl încunoştinţase că stăpînul său, deşi plecat pe mare la pescuit, îi lăsase poruncă să-l caute mereu pe trimisul din Kara Iflac (Ţara Românească), la vlahserai, la patriarhia ortodoxiei şi la caravanserai. Cu toate că stăpînul său nu cunoştea numele sub care va călători amicul lui, iscusitul Bartholomeo Carducci izbutise să se descurce destul de bine.

Bănuind că se întîmplase ceva în lunga lor călătorie, Dragomir Sturzu, în seara celei de a treia zi de la sosirea lor la Pera, îi împărtăşi stăpînului neliniştea sa, sfătuindu-l ca, a doua zi, să meargă la vizirat, unde sosesc primele veşti de pe tot cuprinsul imperiului. Astfel că, în dimineaţa mohorîtă de 12 octombrie a anului 1521, cei doi

oaspeți valahi, pe cai din grajdurile înălțimii sale Begu Oglu, întovărășiți numai de slujitorii lor, Andreaș și Gherasim, o porniră către inima Bizanțului.

Nu se auzeau decît valurile molcome care spălau țărmurile Mării de Marmara, peste care Radu văzu cunoscutul triunghi al cocorilor străbătînd văzduhul către apele Helespontului.

— Sîntem în plină toamnă! ... mai devreme ca niciodată, Dragule! rosti postelnicul făcînd semn de oprire, pentru a auzi mai bine pe mesagerii ținuturilor care-i erau mai dragi ca orice în această lume.

— Vîslesc de sîrg și fără istov, ca, în primăvară, să se întoarcă spre ținuturile noastre! își așternu Dragu gîndurile peste simțămintele calde ale maimarelui său.

— Tu ar trebui să lași sabia și să te îndeletnicești cu stihuri, Dragule!

— Îmi îngădui să grăiesc așa, fiind încredințat de o înaltă înțelegere, îi răspunse în clipa în care Andreaș, slujitorul lui Radu, rosti repezit:

— Sîntem urmăriți, stăpîne! ...

— Ba chiar atacați de tîlhari! îi răspunse Radu și doborî de pe cal, dintr-o sclipire a săbiei, pe acela care se și năpustise asupra sa.

În aceeași clipă, Gherasim, cu nelipsita lui măciucă, își scăpă stăpînul încolțit de doi turci, pălindu-l în ceafă pe cel care-l atacase din stînga. Postelnicul lupta cu un vlăjgan pe care-l străpunse îndată și se încăieră cu un altul, în timp ce Andreaș sărise în spatele unei namile doborînd-o cu un jungher. Între stîncile de pe malul mării, Dragomir Sturzu galopa după unul care căuta să scape cu viață. Bănuind a fi căpetenia tîlharilor nu se lăsă pînă nu-l abătu din nou către șleau, unde apăru, ca din pămînt, Radu într-un nemaipomenit galop. În fața primejdiei, turcu-și aruncă iataganul și se supuse, cu ochii tulburi, lîngă hățișul în care izbutiseră să se facă nevăzuți doi din oamenii săi.

— N-ai prea nimerit-o cu noi, tîlhare ! îl înfruntă Radu, ștergîndu-și sabia de traista care-i atîrna turcului la oblînc. Știi care-i osînda tîlharilor ? . . .

— Nu sîntem **tîlhari** ! îi luă vorba acel ce părea a fi asiatic după chip. Am avut poruncă să vă prindem și să vă tăiem pe toți, ca să nu vi se mai știe de urmă.

— Și cine-a cutezat să-ți dea o asemenea poruncă ?

— Dacă mă liberați, ca să-mi strîng oamenii și să ne oblojim rănițiii, vă spun. Altfel degeaba m-ați pune la cazne, că nu scoateți nimic de la mine, rosti el cu hotărîre, în timp ce, dintre cei căzuți, se iviră și credincioșii săi slujitori.

— Cred că-i mai bine să scăpăm de ei, înălțimea ta, îi șopti Dragomir Sturzu. O încurcătură cu stăpînirea n-ar fi de dorit.

— Fluieră-ți tovarășii fugari ! îi porunci Radu și nu apucă să termine, că turcul își și duse degetele la gură printre care porni o șuierătură asurzitoare.

Îndată se iviră din sihlă cei doi, cărora căpetenia lor le spuse :

— Grăbiți să-i tragem pe toți cei căzuți în mărăciniș, pentru a nu fi găsiți de alți trecători. Lepădați iataganele, c-așa-i porunca ! mai adăugă.

În mai puțin de un sfert de oră fură duși toți la adăpost de oricare privire. Printre ei se aflau și doi morți.

— Ei ! . . . articulă Radu cu sprînceana ridicată către acel care recunoscuse că era conducătorul lor.

— Sîntem oșteni din cetatea Nicopole ! își începu el mărturisirea cu glas potolit. Porunca de a vă urmări, după ce trecuserăți pe la cetatea Giurgiului, o primisem prea tîrziu, astfel că v-am pierdut urma. Din această pricină am fost nevoiți să mînăm de zor pînă la Stanbul. Acolo am așteptat la poarta sfîntul Ștefan treisprezece zile.

— De la cine primit-ați porunca ? îl fulgeră cu privirea Radu.

— De la înălțimea sa Mehmet-beg, răspunse oșteanul cu capul aplecat.

— Bănuiam eu că se petrece ceva în țară ! spuse gînditor medelnicerul.

Deodată începură să se audă tropote de cai dinspre marea capitală, ceea ce-l făcu pe Radu să poruncească încălecarea și, în cîteva clipe, să o ia în trap mare către Istanbul. La cotitura drumului se ivi în depărtare un grup de oșteni călări. Cînd se apropiară, se desluși în fruntea lor un tînăr înveșmîntat în mătăsuri verzui, peste care flutura o pelerină scurtă de brocart. Armăsarul pag era în spume.

— **Carro mio amicooo !** strigă el din răsputeri, dar Radu îl și recunoscu după glas. Nu mă mai așteptam să vii, după cele ce-am aflat de la excelența sa marele vizir Piri-Mehmed pașa, mai adăugă el tot în italienește.

— Mă înspăimînți, Aloisio ! ... Ce s-a întîmplat ? îl întrebă vădit tulburat, pe cînd era să fie tras de pe cal în îmbrățișarea venețianului.

— Cum, nu știi ? ... Măritul vostru domn, Neagoe Vodă Basarab, a părăsit lumea pămînteană ! îi răspunse, de această dată pe turcește, făcîndu-i pe toți să tresară. Trimisul divanului valah de cinci zile-i la Stanbul.

— A fost drept, milostiv și iubit de norodul țării ! Dumnezeu să-l ierte ! rosti cu glas stins Radu. Hei ! ... va trebui să ne grăbim plecarea, Dragule !

— Nu înainte de a-l cunoaște și eu pe acest renumit Dragomir Sturzu, pe care mi l-ai lăudat în scrisoarea ta, Radule, mai spuse întinzîndu-i mîna acestuia.

— Mă prețuiți prea mult, efendi [1], răspunse medelnicerul strîngîndu-i mîna cu ochii la plăcutul chip al fiului fostului doge Gritti.

— Dacă mai îngăduiți pînă-n zece zile, s-ar putea să am prilejul de-a vă înfățișa tînărului pogorîtor al lui Allah

[1] Domnule (tc).

pe pămînt, luminăția sa Soliman al II-lea. De un an de cînd a intrat în moștenirea slăvitului său părinte, Selim I, ne vedem din ce în ce mai rar. Se călătorește cu minunatul lui galion imperial către insulele Mediteranei. Dealtfel aș dori să vă vorbesc despre rîvna lui Mehmet-beg de a uzurpa scaunul nevîrstnicului Teodosius vodă.

— Ne-mai-po-me-nit ! ... își pocni palmele cu îndîrjire Radu. Trebuie să cunoaștem întreaga uneltire ! după care toți porniră în grabă către Pera.

Călăreții înaintau cu spor cufundați în gînduri, pînă trecură de porțile de fier date-n lături de slujitori în livrele ...

— Fiți bine veniți în modesta mea așezare, unde-l primeam adesea pe amicul meu Soliman, în vremea în care era principe moștenitor, le spuse turcul.

— Aaaa ! ... cîtă măreție, ce ținută impunătoare ! Ne-ai uluit, Aloisio, izbucni Radu, care nu-și putu reține un zîmbet de mulțumire.

— Trebuia să te primesc cu toată cinstirea cuvenită unui amic pentru care am păstrat mereu o neștirbită admirație. Bartholomeo mi-a istorisit tot ce a aflat de la slujitorii voștri. Cele întîmplate dovedesc pe deplin că ai dreptul la scaunul domnesc, de vreme ce s-au și ivit doritorii de uzurpare. Sînt bucuros că ai alături brațul tînărului medelnicer Dragomir Sturzu. Dar să stăm în jurul acestei mese ! îi îndemnă el cu un gest către scaunele florentine îmbrăcate în piele de Cordoba.

În timp ce Bartholomeo Carducci, ajutat de o negresă, punea pe masă tăvi cu fructe, băuturi răcoritoare, vin de Cipru și cupe de argint, postelnicul Radu îi mulțumi pentru călduroasa primire pe care i-o face, dar nu-și putu stăpîni dorința arzătoare de a afla veștile din țară și despre ce se vorbea la vizirat.

— Întîi să ne dregem glasurile cu cîte un sirop de portocale, sau chiar cu un pocal de vin ! îi răspunse el mai mult pentru a da răgaz slujitorilor să se retragă.

Talgerele de argint, încărcate cu smochine, alune, portocale, rodii, banane, struguri, migdale, de-abia fuseseră atinse, cînd venețianul își ridică zîmbind cupa în cinstea oaspeților săi și, după ce le ură bun sosit, o dădu de dușcă, pe cînd ceilalți mai mult se prefăcură că beau. Era prea dulce și se simțea un ușor gust de mastică.

— Și acum, iubiții mei oaspeți, veți ști că am fost înnobilat, mai mult fără încuviințare, de fiul marelui vizir. Înălțimea sa Piri-Mehmed pașa n-a mai putut merge cu noi din pricina unor tainice porunci date de luminăția sa padișahul Soliman.

„Ahaa! ... astea-s temerile craiului Sigismund al Poloniei și ale lui Ludovic II al Ungariei!" îi fulgeră prin minte lui Radu poruncile trimise voievodului Ioan Zápolya al Ardealului ...

— Pătrunsesem pînă-n apele Pontice, dar vremea nefiind prielnică pentru pescuit, Kara-Ali bei a făcut cale-ntoarsă. Între timp, la vizirat sosise vestea săvîrșirii din viață a lui Neagoe Vodă Basarab. Olăcarii veniseră cu cîteva zile înaintea trimisului divanului, care a fost primit îndată de înălțimea sa marele vizir Piri-Mehmed pașa. Se vorbește printre marii dregători ai seraiului imperial că Mehmet-beg al Nicopolelui ar rîvni la scaunul Țării Românești.

— Da ... da, îl întrerupse gînditor Radu, cu toate c-a trecut la islamism, nu-și poate uita obîrșia de neam a puternicilor boieri Craiovești, care se înrudiseră și cu răposatul Neagoe Vodă ... Hei! ... ar fi și el vlastelin, după datine, dar Neagoe Vodă a lăsat un moștenitor de sînge, recunoscut de întregul divan al țării. O fi el nevîrstnic, dar dreptul său la domnie-i înaintea acelui rîvnitor, oricît ar fi el de legiuit după prepusuri.

— Și domnia ta ai dreptul de a urca în scaunul țării, dacă Teodosie Vodă se dovedește a fi neputincios, rosti fără șovăială medelnicerul Dragomir Sturzu. Ar trebui să

ne grăbim ca să căpătăm lămuriri de la trimisul divanului, înainte de a pleca din Stanbul. Venirea lui s-ar putea să aibă un țîlc, înălțimea ta.

— Sfatul e cît se poate de înțelept, Radule ! completă Aloisio. Ce n-aș da să pot face ceva pe lîngă marele și puternicul meu proteguitor ! ... Dar niciodată nu i-am cerut nimic și, din această pricină, mă prețuiește. Lui Mehmet-beg voi căuta să-i surp uneltirile cu sprijinul înălțimii sale Piri-Mehmed pașa. Pînă atunci caută să fii dorit de norod și cerut de boieri, căci nimeni în tot acest mare imperiu nu-i mai drept și mai cinstit decît luminăția sa padișahul Soliman. Află de la mine, Radule, că tînărul împărat al întregului islam este un om cultivat, iubitor de arte și doritor de a atrage la curtea lui pe cei mai mari pictori și sculptori ai vremii. Dar pe cît e de înțelegător și milostiv pentru cei cu priință lui, pe atît e de neîndurător și chiar crud față de trădători. Întoarce-te în țară și pune-ți în slujba ei calitățile pe care ți le cunosc. Sînt încredințat că vei izbuti. Cred că acum am să te pot sprijini, cînd ți-a sosit vremea să intri în drepturile care ți se cuvin ...

— Tocmai fiindcă-i os domnesc, cerut de mulțimea celor care-l cunosc și mai cu seamă de boierimea potrivnică ramurei Craioveștilor, a fost atacat la drumul mare, monseniore ! rosti cu mîndrie medelnicerul. În divan le sta ca un ghimpe în ochi, de cînd răposatul domn i-a recunoscut darurile și l-a înălțat la dregătoria de postelnic.

— Și cînd mă gîndesc adesea că milostiva mea mamă se trăgea din neamul Craioveștilor !... murmură Radu cu obidă, după care Dragomir Sturzu reluă :

— Teodosie e prea crud încă și o epitropisire în care ar intra marele ban al Craiovei, Preda Craiovescu, n-ar fi decît o punte de trecere a lui Mehmet-beg către scaunul țării.

— Să devină țara pașalîc ! ... izbucni Radu, cu ochii în flăcări.

— Iscusitul ban Preda trage nădejdea că va apuca el scaunul, după ce turcitul Mehmet va pune liniște între boierimea răzvrătită... mai adăugă tînărul medelnicer.

Dar în acele clipe Radu nu mai vedea și nu auzea nimic și, în liniștea care se făcu, rosti :

— Fă bunătatea, Aloisio, și dă poruncă să-mi vie slujitorul.

La bătaia din palme a stăpînului casei, se ivi Bartholomeo, care plecă îndată să îndeplinească porunca.

— Tot iute la mînie ai rămas, Radule ! apucă să-i spună vechiul său prieten, cînd trecu pragul Andreaș, credinciosul slujitor ardelean al postelnicului.

— Tu încaleci pe dată și galopezi fără zăbavă pînă la vlahserai. Acolo, dacă-l mai afli pe trimisul divanului nostru, oricare ar fi, spune-i că-l rog să mai îngăduie pînă mîine, fiind eu foarte doritor să-i grăiesc ! își repezi el porunca.

— Nu știu dacă-i bine ce faci, înălțimea ta, după cele întîmplate astăzi ? își dădu glas îngrijorării sale Dragomir Sturzu, odată cu plecarea lui Andreaș.

— Te duci în gura lupului, Radule ?... S-ar putea să fie vreo iscoadă, **caro mio amico !** fu de părere și tînărul nobil.

— Numai astfel voi fi stăpîn pe mine. Eu nu sînt omul să facă în neștire cale-ntoarsă ! îi înfruntă el, în clipa în care Bartholomeo Carducci își vesti stăpînul că masa-i gata.

UN COMPLOT NEIZBUTIT

În acea strălucitoare dimineață de toamnă, în care Radu părăsea frumoasa așezare a bogatului negustor, pescărușii se zbenguiau cu strigăte asurzitoare, săgetînd albastrul

nesfîrşit al mării. Călărea pe un cal sur, alături de Dragomir Sturzu, urmaţi de cei doi slujitori ai lor şi de şase oameni înarmaţi, săltînd şi ei pe cai mari, ostăşeşti.

La sfatul veneţianului se lăsase înduplecat şi poruncise lui Andreaş să-i radă barba, ceea ce-l îndemna mereu pe tînărul medelnicer să tragă cu coada ochiului.

— Ai să te deprinzi curînd, Dragule, cu noua mea înfăţişare, îl vesti el în treacăt, cu privirea pierdută în minunatul albastru al necuprinsului.

— Înălţimea ta-i ca un adevărat curtean...

— Ce-au să-şi mai dea coate bărboşii din divan, la întoarcere! îi luă el vorba zîmbindu-i, după care îşi urmară drumul în trap.

Trecuseră de locul unde fuseseră atacaţi şi tropotele cailor începură să se audă mai tare pe caldarîmul pietruit din marginea marii metropole orientale. La cotitura drumului, cînd dădură cu ochii de înfricoşătorul castel Edicule [1], un fior rece îi făcură pe amîndoi deodată să-şi adune sprîncenele. Cele şapte turnuri, înnegrite de vreme, se ridicau peste stîncile stropite cu sîngele osîndiţilor. În vădita lui dorinţă de a se îndepărta, Radu dădu pinteni şi toată ceata o luă în galop. De-abia în apropierea largei pieţe „Baiazid Ildîrîm", tropotele cailor fură încetinite. Sub fesurile trecătorilor se vedeau mai mult chipuri măslinii. Măgăruşii îşi ciuleau urechile prea mari pentru firavele lor fiinţe, trăgînd pe marginea drumului cărucioarele care scîrţîiau din toate încheieturile.

Intrară pe ulita care ducea la vlahserai. Porţile fură date în lături de un turc mustăcios, cu şalvari verzui şi brîu roşu. Sub un smochin gîrbovit, în fundul largei curţi, trei ţărani cu iţari şi opinci deshămau caii costelivi de la două chervane prăfuite.

Nici n-apucaseră bine să descalece, cînd, din capul scării de piatră, domnia sa logofătul Stoica, capuchehaia Va-

[1] Închisoare celebră în Istanbul.

lahiei la Înalta Poartă, le strigă cu brațele ridicate și dinții descoperiți de sub mustăți :

— Bun venit, boieri dumneavoastră, erați așteptați cu nerăbdare ! . . .

— Bine te-am găsit, logofete ! îi răspunse Radu, urcînd scara grăbit pentru a strînge mîna nepotului preacuviosului Teofil.

De la masa aflată în marea încăpere în care fuseseră poftiți, se ridicară patru boieri înveșmîntați în caftane bogate. Cel cu plete sure din capul mesei își desfăcu brațele și-l cuprinse pe postelnic ca pe un fiu al său. Era biv-vel-logofătul Harvat, cel mai de seamă dregător din fostul divan al lui Neagoe Vodă Basarab. Ceilalți trei, mai tineri, erau : pîrcălabul Baldovin de Golești, domnia sa Cocora, vornic de-al doilea, și Stanciu din Mîrșa.

După schimbul de bineți, la îndemnul biv-vel-logofătului Harvat, toți luară loc în jurul mesei. Se păstră liniște deplină pînă cînd slujitorii isprăviră de pus pe masă tăvi cu fructe, cupe și băuturi răcoritoare. Pe dată toate chipurile, cu sprîncenele ridicate, se îndreptară către maimarele lor, care-și drese glasul și rosti :

— Cinstite postelnice Radu, ne aflăm într-o mare descumpănire. Țara-i în primejdie de a fi cotropită. Măria sa Teodosie Vodă a intrat prea crud în dreapta moștenire lăsată de bunul și înțeleptul său părinte, răpus de nemiloasa-i boală. În această grea cumpănă, este nevoie de un braț tare, de o minte hotărîtă și de o inimă viteză. Epitropisirea milostivei doamne Milița Despina și a domniei sale marele ban Preda Craiovescu a stîrnit zavistie între boierii trecuți de partea fratelui domniei tale, Bădica Comisul, sprijinit de Mehmet-bei, care nutrește gînduri ascunse.

— După cum bine știe înălțimea ta, îl întrerupse Radu, n-am rîvnit niciodată să mă prind în lupta pentru scaunul țării. Slăvitul meu părinte și binecuvîntat domn al

Țării Românești lăsat-a drept moștenitori pe fiii săi legitimi : Vintilă, Petru și Mircea. Ei aveau și au încă dreptul la scaun de la săvîrșirea din astă lume a aceluia căruia i s-a spus Radu cel Mare. De la venirea lui Mihnea Vodă, cu sprijin turcesc, și pînă la descăpățînarea lui Vlad cel Tînăr zis — Vlăduț — de către boierii care au adus la cîrma țării pe răposatul Neagoe Vodă Basarab, s-a pus opreliște uzurpatorilor. Eu, umilitul, fiu nelegitim, ca și al meu frate, Radu Bădica, ne-am tras la o parte. Aceasta l-a făcut pe Neagoe Vodă să ne prețuiască și să ne cheme în înalte dregătorii.

— Dar primejdia-i acum din partea sangiacului de Nicopole Mehmet-bei, neam de-al Craioveștilor pe linie muierească, rosti logofătul Stoica.

— Pentru asta se cuvine mai mult ca oricînd să aducem dreaptă supunere și credincioasă slujbă măriei sale Teodosie Vodă ! îi răspunse răspicat Radu, cu ochii în flăcări.

— Așa am socotit și noi, înălțimea ta, dacă epitropii n-ar da semne de slăbiciune ! spuse pîrcălabul Baldovin.

— După cum văd mă aflu în mijlocul unor uneltiri ! . . . răbufni postelnicul, frămîntîndu-și mîinile.

— Înălțimea ta, să-mi fie îngăduit a bănui că acești mari dregători n-au bătut calea pînă la Stanbul, de n-ar fi fost amenințarea unor primejdii de neînlăturat, își arătă temerea și medelnicerul Dragomir Sturzu.

— Și ce-aș putea face eu la acest ceas, boieri dumneavoastră ? întrebă cu glas mai domol postelnicul.

— Să te ridici împotriva acelora care nesocotesc datina strămoșească și să proteguiești țara de ocîrmuire păgînească ! izbucni biv-vel-logofătul Harvat, în clipa în care, în pragul ușii împinse, se ivi caimacam-aga, în spatele căruia se vedeau cîțiva oșteni înarmați.

— Ce se petrece în cuibarul acestui sfat de taină ? glăsui el către capuchehaia de pe lîngă Înalta Poartă. De la sosirea olăcarilor valahi sînt oamenii mei pe urmele

domniilor voastre. Porunca-i să binevoiți a mă urma la Ediculé, unde veți da seamă de tot ce puneți la cale. Sîntem în slujba luminăției sale padișahul Soliman, suveran al întregului islam, care nu îngăduie tulburări nici în țările tributare.

— Nu înțeleg încălcarea pragului unei ambasade, efendi ?... apucă să spună Radu, cînd tropotele unor cai se opriră sub geamurile încăperii în care se aflau.

Se făcu liniște și toți erau cu ochii și urechile ațintite, cînd oștenii fură dați în lături și printre ei apăru Kara-Ali bei, urmat de nobilul Begu-Oglu, spre uimirea postelnicului, pe fața căruia nu se mișcase nici o cută.

— Cine v-a dat încuviințarea necugetată de a trece peste Marea constituție a imperiului Otoman ? se răsti el la caimacamul încremenit la vederea fiului marelui vizir.

— Am vrut, m-am gîndit..., am crezut că-i de datoria mea să supraveghez ce se urzește la vlahserai !... bălmăji acel caimacam-aga, făcînd temeneli pînă la pămînt.

— Toată omenirea știe că luminăția sa padișahul a întărit cu semnătura și pecetea sa vechile „învoieli" [1], rosti aspru tînărul Kara-Ali bei. Vrei să-ți pierzi capul ?... mai zise el și arătă cu degetul spre ușă.

În liniștea grea care căzuse, toți boierii valahi se ridicară cu ochii ațintiți asupra trimisului porții care se retrăgea către ieșire, făcînd adînci temeneli.

Nici nu se închise bine ușa, că postelnicul se repezi rîzînd și-și luă prietenul în brațe, spunînd cu bucurie :

— Ești arhanghelul meu, Aloisio !...

În dimineața însorită a zilei de șapte octombrie a anului 1521, mai bine de patru sute de spahii, pe cai aprigi, trecură în galop prin fața casei bogatului negustător Aloisio. Erau îmbrăcați în veșminte de mătăsuri strălucitoare,

[1] Legile neamestecului în cultul religios și în treburile dinlăuntrul țărilor tributare.

înarmați cu suliți lungi și iatagane la coapse. În fruntea lor se afla un imbrohor al cărui surguci tremura peste turbanul mare care-i înfășura fesul.

Plăcuta briză a mării îl atrăsese pe terasa palatului pe Radu, care-și opri clinchetul pintenilor de argint la ivirea neașteptatei cete de călăreți.

— În sfîrșit, are să sosească și mult așteptatul meu oaspete!... glăsui stăpînul casei, trecînd grăbit pragul, urmat de medelnicerul Dragomir Sturzu.

Drumul cotea din latura acelei așezări ca de basm către malurile stîncoase ale mării. De-a lungul lui se întindea zidul frumoasei grădini plină de pomi și flori specifice țărilor calde.

— Atîta oștire, Aloisio?... se minună postelnicul, lăsîndu-se pe banca de marmură, unde se așezară și ceilalți doi.

— Se vor înșira pe tot cuprinsul coastei pentru paza coborîtorului lui Allah pe pămînt, răspunse acesta zîmbind, și-și duse mîna pavăză deasupra ochilor, pentru a scruta albastrul depărtărilor.

— Dacă izbutesc să fiu primit de măritul Soliman și-mi îngăduie să-i vorbesc...

— Cum îți închipui că nu vei fi primit cînd te voi înfățișa în capul scării? Dar să rămîi în genunchi și să nu-ți ridici ochii decît în clipa în care va începe să-ți vorbească. Să fii cu fața senină și chiar surîzător pentru cinstea pe care ți-o va face, adresîndu-ți vorba.

— **O tu duca, tu signore e tu maestro!**[1] rosti cu însuflețire Radu.

— Îți mai amintești de Dante la intrarea cu Virgiliu în infern, Radule?...

— N-aș vrea să se prefacă în „infern" arzătoarea mea dorință de a-l cunoaște pe marele tău proteguitor, iubite al meu Aloisio.

---

[1] O, tu duce, tu doamne și tu maestre.

— Parcă se vede ceva pe întinsul apelor, **monseniore**, spuse repezit medelnicerul, ducîndu-se înspre capătul terasei.

— Nu-i decît o triremă de recunoaștere pornită înaintea convoiului care însoțește marea galeră a strălucitului nostru suveran! îi răspunse liniștit amfitrionul. Dar pînă atunci mai este vreme ca să-mi spuneți cum ați fost primiți de înălțimea sa marele vizir Piri-Mehmed pașa.

— Boierii pe care i-ai văzut nu erau decît o iscoadă a domniei sale banul Preda, după cum apucasem să-ți spun aseară, își reîncepu istorisirea postelnicul. Trimiterea mea la Înalta Poartă de către slăvita noastră Despina Doamna a fost ca să vestesc urcarea în scaunul țării a măriei sale Teodosie voievod, pe cînd Neagoe Vodă trăgea să moară. Știut a fost, după cele ce aflat-am de la boierii veniți, că banul Preda Craiovescu își temea înalta-i dregătorie de epitrop. Dar s-a înșelat în alegerea sa, fiindcă acei divaniți m-au cerut pe mine ca domn al țării.

— Și?... tresări cu vădit interes venețianul, în timp ce medelnicerul se reașeză pe bancă.

— Le-am spus și lor, și înălțimii sale marelui vizir că nu voi lua parte la nici o uneltire, rămînînd credincios făgăduinței date milostivului domn Neagoe Vodă Basarab. Înaltul dregător al imperiului m-a cîntărit dintr-o privire, cu caldă încuviințare, întrebîndu-mă: „Chiar dacă se vor ridica alți rîvnitori la dreptul care ți s-ar cuveni?"

— La aceasta mă gîndesc și eu, după zvonurile care se vîntură pe la curte, **caro mio amico**, îl încunoștiință prietenul său din nou.

— Oare **messer** Aloisio Gritti a uitat nestrămutata mea hotărîre de a nu încălca datina străbună a dreptei moșteniri la scaunul țării?

— Să-mi fie îngăduit să reamintesc înălțimii tale ceea ce spus-au și boierii care fac cale întoarsă dezamăgiți, rosti pe românește Dragomir Sturzu, cu vădită părere de rău.

— Sabia o voi ridica pentru ocrotirea nevîrstnicului domn, Dragule, cu toate că înțelepciunea nu-i lipsește la cei aproape șaptesprezece ani ai săi. Dar dacă va pleca urechea către tainicii uneltitori și va nesocoti sfaturile noastre, atunci mă scol și împotriva fratelui meu ! îi răspunse el în același grai.

— Fără să mai cer vreo tălmăcire am înțeles mai tot ce ați vorbit, Radule, spuse rîzînd venețianul. Stați o clipă, să vă citesc ceva... mai adăugă, intrînd grăbit în casă.

Cu pași ușori, Aloisio își reluă locul și puse pe genunchi cartea cu care venise, spunînd :

— Am avut mulțumirea să mă încredințez, de cînd v-am auzit vorbind limba valahă, că Aeneas Silvio Piccolomini, în **Reflecții asupra istoriei românilor,** statornicește că voi, românii, sînteți de origine latină. Ascultați, adăugă el, deschizînd cartea legată în piele : „Această stirpe a conservat pînă acum limba romană, care, cu timpul, s-a alterat în mare parte..."

Deodată o detunătură asurzitoare, pornită de pe trirema care acostase sub sălciile de la mal, îi făcu să tresară.

— Sosește împăratul lumii islamice ! rosti nobilul Begu Oglu, la vederea marii galere albe, care se apropiase pe nesimțite.

Un alt trăsnet, care cutremură văzduhul, pornit din bombardele frumoasei galere, îi atrase către marginea terasei.

— De ce oare-i păzită de patru galioane de război ? murmură Aloisio nedumerit, pe cînd lanțurile ancorelor începuseră a zornăi, după care porniră tropăituri pe pod. Nu se mai vedeau decît catargele legănîndu-se pe nesfîrșitul albastru al mării.

— Nu te duci, **efendissi,** să ieși în întîmpinarea înaltului oaspete ? întrebă mirat Dragomir Sturzu.

— Protocolul nu permite să-i ațin calea. Aș plăti cu capul asemenea cutezanță. Dealtfel, privește.

În pas alergător, un buluc cu halebarde se înșira de-a lungul aleii presărată cu prundiș de marmură albă sfărîmată, pe cînd Radu își repeta în gînd cu ce vorbe să se înfățișeze cînd va pune un genunchi pe pămînt.

— Dar asta ce-o mai fi ? se întrebă amfitrionul, văzînd că, în locul alaiului imperial, se iviră în capătul aleii doi mari demnitari. Așteptați-mă aici să văd ce s-a întîmplat ! le spuse el repezit, grăbindu-se să coboare scara.

Cei pe care-i întîmpină venețianul erau îmbrăcați în mătăsuri strălucitoare și viu colorate, pelerine scurte de brocart, după moda apuseană și turbane înalte ale căror surguciuri sidefii erau prinse în agrafe cu nestemate. De îndată ce intrară în vorbă, postelnicul îi făcu semn medelnicerului și se retraseră în așteptare pe bancă. Nu trecu mult cînd văzură pe cei doi soli coborînd aleea și pe Aloisio urcînd scara îmbujorat.

— Mă aflu în mare încurcătură, iubiții mei prieteni, și sînt mîhnit că trebuie să vă părăsesc, rosti el gîfîind și bătu din palme ca să-i vină slujitorul.

— Să ne părăsești ? ... rosti dezamăgit Radu.

— Porunca-i să mă aflu într-un pătrar de ceas pe corabia împărătească. Luminăția sa a luat calea Rodosului ... Bartholomeo ! repede straie de european și gătește-te de plecare, se răsti el, aruncîndu-i în brațe bogatul lui turban. Trimite-l la mine pe Renatto Rossi !

— Și noi ar fi trebuit să plecăm odată cu boierii veniți din țară, dacă nu era putința de a fi înfățișat ! ... își mărturisi părerea de rău Radu.

— Așa-i, vajnicul meu amic ! Nici el nu știe ce întorsături îi iau îndemnurile și-l abat chiar de la cele mai arzătoare dorinți ale sale ... Renatto, ca vîntul galopezi pînă la Terschaneserai și-l rogi pe Kara-Ali să întocmească un salvconduct [1], cu poruncă strașnică pentru ca Radu postelnicul să ajungă cu bine la baștina lui, împreună cu cei ce-l

[1] Pașaport.

vor însoți. Pe tot întinsul Rumeliei să i se dea cai de schimb din grajdurile sangiacurilor. Pleacă ! ... îi strigă secretarului său, un tînăr ce se învîrti pe călcîie.

De cum primiră „salvconductul" și porunca scrisă de la vizirat ca să li se dea patru cai mari din grajdurile sangeacului, butca celor doi dregători valahi apucă drumul orașului Edirné [1]. În fosta capitală a imperiului Otoman, pînă la cucerirea Constantinopolelui, se aflau două mari caravanseraiuri și cîteva hanuri mai mici pentru negustorii și străinii veniți de prin toate părțile lumii. De la cotropirea Rumeliei, Sultanul Murad I, fiul lui Orhan și tatăl lui Baiazid I Ildîrîm, preschimbase denumirea orașului întemeiat de împăratul Adrianus, din Adrianopol în Edirné.

După un timp, butca fu oprită de Andreaș în fața unei cîrciumi italienești, la care mai trăsese pe vremea cînd se întorseseră de la Siena.

Ajunseseră în amurg și porțile erau zăvorîte, cu toate că dinlăuntru se auzeau glasuri. La bătăile lui Andreaș cu coada harapnicului, în timp ce Radu coborî și el, un glas din curte strigă :

— La mine nu e carrravanserrrai ! ...

— Deschide, Corrado Salerno, pentru un prieten vechi ! De mult doresc o căniță de vin din țara ta.

— **Mamma miaaa ! ... signor Radu !** ... fu răspunsul aceluia ai cărui pași se auzeau îndreptîndu-se grăbiți către poartă.

De îndată ce săriră zăvoarele, se ivi, în prag, cu mîinile ridicate și rîzînd, un italian voinic, mustăcios și cu mijlocul strîns într-o curea lată.

— **Buona serrra, monsegnorrre !** rosti Salerno și mai apăsat pe „r", aplecîndu-se, în timp ce ciucurele scufei roșii pusă pe-o ureche îi veni peste față.

---

[1] Adrianopol.

— Ţi-au sosit cu bine carele cu poveri de la Afumaţi ? îl întrebă Radu, trăgîndu-şi mîna dintr-a italianului care voia să i-o sărute.

— Buţile cu miere şi putinele cu brînză le-am vîndut în trei zile, **monsegnore.** Din grîne am mai oprit, iar lîna acum are preţ ! îi răspunse el împingînd poarta ca să intre trăsura în curte. Sînt bucuros să scap de bani . . .

— Stau mai bine la tine, Corrado ! Drumurile sînt cu primejdie pentru mine în aceste vremuri. Cred c-au şi început tulburări în ţară.

— Spuneau oştenii turci, veniţi de la Istru, că ar fi răscoale în Ţara Românească.

— Domnia sa-i medelnicerul Dragomir Sturzu, pe care-l am ca pe un frate mai mic ! îşi prezentă Radu prietenul, în faţa căruia italianul se aplecă din nou, urîndu-i bun venit.

— Corrado, reluă Radu, doresc să-mi dai pînă la Preslav patru oameni de credinţă şi bine înarmaţi. Plata cailor o opreşti din socotelile pe care le avem. De oameni am eu grijă să-i mulţumesc. Acum dă poruncă pentru chebap cu macaroane şi o cană cu vin de Salerno, ca să am visuri plăcute. Mîine în zori pornim la drum ! mai spuse intrînd pe uşa pe care o ţinea deschisă un băiat cu şorţ cam unsuros.

— Giovani, descuie camera de oaspeţi ! îi spuse Corrado băiatului, care o luă la fugă pe scara de piatră mîncată de vreme şi dispăru la catul al doilea, în timp ce ei intrau în cîrciuma unde mai erau cîţiva străini pe la mese.

A doua zi, la vederea celor patru oameni străini, demnitarii români se uitară cu nedumerire şi neîncredere la italian. Unul era alvanit, cu braţul drept tăiat ; al doilea, după port, părea a fi grec, cu un ochi scurs ; cel mai tînăr, bulgar, avea un picior de lemn, iar al patrulea era cu urechile tăiate şi nasul crestat. Toţi însă voinici şi cu privirea dreaptă.

— Au trecut prin multe, **monsegnore** ! Ei îmi însoțesc carele pînă la Stanbul și nu mi-a lipsit un fir de pai pînă acum. Cei nestricați au împînzit codrii munților ca să nu fie luați la oaste. Pe mulți îi prinde cu arcanul din galopul cailor.

— Vorbiți turcește ? se informă Dragomir Sturzu, la întrebarea căruia toți dădură afirmativ din cap, pe cînd tînărul bulgar adăugă rîzînd că știe și românește.

Chipul lui Radu trădă o vădită milă, văzîndu-l schilodit cînd nu părea să aibă nici douăzeci de ani, dar bulgarul reluă :

— Mă cheamă Boris, însă toți îmi zic Borea Șchiopul.

— Poți și cînta din el ? îl întrebă Gherasim cu ochii la fluierul pe care-l avea băiatul în cingătoare.

— Păi dară cum ! se semeți el. Tata era cioban la poalele munților Stara Planina cînd o ceată de necunoscuți ne-au luat în robie. Pe mine m-au lepădat din funii văzînd că nu mai pot merge.

— Am pus și traistele cu merinde, mă rog frumos, înălțimea ta, strigă Andreaș către stăpînul său, avîntîndu-se pe capra trăsurii, urmat de Gherasim.

Cerul era închis și Radu grăbi plecarea. La vreun ceas de mers în trap mare intrară în desișul pădurii, a cărei lumină devenea din ce în ce mai scăzută. Pînă la înnoptat nu făcură decît două popasuri pe prundișul unor pîraie. Cînd amurgul se stingea, lătratul unor cîini îi îndreptară către o dumbravă. Zăvozii apărară cu strășnicie calea către cele cîteva colibe învăluite în negurile înnoptării și ale tăcerilor.

Borea șuieră printre degete și strigă ceva pe bulgărește. Un om, adus de spate, își chemă dulăii, pe care-i prinseră niște copilandri, după care se mai iviră și cîteva umbre femeiești. Grație băiatului cu picior de lemn se aprinseră imediat trei focuri de vreascuri la care prinse în curînd să forfotească meiul în ceaune. Din desăgile puse pe cai de Corrado Salerno, au adus și au fript în spuză carne

afumată de oaie și pește sărat. Femeile au vrut să fiarbă și lapte de capră, dar Dragomir Sturzu le-a făcut semn ca să-l lase pentru copii. La acea cină a luat parte toată suflarea omenească din poiană, unde mai apărură doi bătrîni cu fețe ca scoarța stejarului. Radu, după ce-și dădu plosca de vin lui Dragomir Sturzu, o trecu și bătrînilor, care-și făcură cruce și trașeră cîte o dușcă. Rostirea mulțumirii lor o tălmăci Borea printre dumicatele de brînză cu mămăligă pe care le înfuleca.

Căderea nopții întunecoase coborîse cu ea și o răceală a tăriilor cu mireasmă de tanin dintre frunzele stejarilor seculari.

În zorii zilei, medelnicerul încă sforăia, în timp ce Radu nu-și dădea seama ce putea să-i încălzească așa de tare picioarele. De cum s-a mișcat, cățelandrul, care la cină îi mîncase din palmă mămăligă unsă cu grăsime, se strecură umilit din colibă.

„Mi se pare că mi-a și lăsat cîteva lighioane", se gîndea el scărpinîndu-se pe sub cămașă.

Oamenii dormeau pe lîngă colibe, învăluiți în sarici și sumane, pe cînd postelnicul trecea prin otava presurată de boabe de olmaz către tăul care culegea darul șipotului cristalin. Dezbrăcat pînă la mijloc începu să se spele cu apă rece, lepădînd moleșeala somnului și poate și o parte din puricii agonisiți fără încuviințarea stăpînului lor. În bătaia piezișă a primelor raze de soare, voinicul părea un gladiator ager, cu umeri de ivoriu și tors statuar. Nici nu băgase de seamă că era pîndit de cineva. Cățelandrul cu blănița ca de lup și labe mai mari decît i s-ar fi cuvenit, venise neauzit și se așezase pe coadă, privindu-l cu ochi omenești.

Cît mai zăbovi pe prundiș, hîrjonindu-se rîzînd cu neastîmpăratul cățelandru, la colibe ai lui se pregăteau de plecare. După ce-și puse și el contășul și bău o căniță cu lapte, îi spuse lui Borea :

— Întreabă-l pe bătrîn de ce a legat cîinele pe care aș dori să i-l cumpăr.

Istețul animal care nu-și putea lua ochii de la el, de parcă ar fi înțeles, începu să dea din coadă și să schiaune de-abia auzit. În acest răstimp, după un schimb de cuvinte în limba bulgară, băiatul dezlegă funia și trecîndu-i-o lui Andreaș îi răspunse :

— Moșneagul a spus că nu-l vinde, dar îl dă bucuros, fiindcă a început să lipsească prea mult de cînd a prins să se hrănească singur. De multe ori credea că nu se mai întoarce, fiind el cu adevărat corci cu lup. Îl cheamă Ali ! La auzul numelui femeile își duseră înspăimîntate mîinile la gură.

— Oho-hooo ! Ali !... se porni pe rîs medelnicerul odată cu toți ceilalți, pe cînd Andreaș trecu funia cățelandrului pe după arcul trăsurii.

Din punga sa de catifea, prinsă de cureaua cu care era încins, Radu scoase un galben și-l puse în mîna bătrînului, rămas înmărmurit. Nici la intrarea alaiului în umbrele pădurii cei rămași nu mai conteneau ploconelile cu ochii la Ali, care-și potrivise mersul în trapul cailor.

Toamna-și întindea stăpînirea peste crengile copacilor cu freamăt metalic și culori arămii. Codrii își împlineau cu resemnare ciclul vremurilor intrînd încet în somnolența așteptării și visînd la mîngîierea zefirului primăverii.

După cinci zile de drum anevoios cu nesfîrșite urcușuri, în care schimbaseră de două ori caii, ajunseră pe malurile Iantrei. Sus, pe padina din cotitura rîului se ridica în soare cetatea Strinovos, fortăreață de apărare ale acelor bogate ținuturi. La popasul din lunca Iantrei, în ale cărei ape limpezi se adăpară caii, Ali a făcut pe nepregătite o binemeritată baie. Noroiul cules din bălțile drumului îi prinsese părul cozii și cel de sub burtă în smocuri bătute cu „colb". Cînd nici nu se aștepta, Borea Șchiopul îl împinse de pe malul rîpei. Cînd se auzi „șlup" era prea

tîrziu de a mai fi protejat de careva, dar căţelandrul se descurca destul de bine înotînd de zor către mal. În rîsetele celorlalţi izbuti să iasă pe mal murat şi împuţinat ca o oaie tunsă. Scăpase de noroi şi, dintr-o scuturătură, îşi stropi stăpînul cel nou din cap şi pînă la picioare.

Balcanii se conturau pe perdelele negurilor înfipţi în neclintita lor linişte milenară. În tropotele cailor, printre vorbele celor călări, din laturile caleştii se deslueau învălmăşit nume de ţinuturi, tîrguri şi munţi, ca : Stara Zagora, Tîrnovo, Gabrovo ... la auzul cărora Radu zîmbea cu mulţumire. Ştia că peste aceste vilaiete şi sangiacuri fusese ridicat de curînd guvernator prietenul său Iusub-Medjid, tot în scaunul de la Preslav.

Curînd caii înaintau în pas trudnic pe şleaul povîrnit al munţilor. Lumina scăzuse şi vremea se răcise sub ploaia mărunţă care împînzise întregul cuprins. Ali era întins în caleaşcă, la picioarele stăpînului său şi dădea mereu din labe, de parcă ar fi gonit prin cine ştie ce ponoare zămislite de mintea lui. Din cînd în cînd scotea cîte un suspin jalnic în rîsetele celor doi călători.

La al patrulea ceas al după-amiezii cernite, tropotele cailor prinseră a răsuna pe caldarîmul pietruit al tîrgului Preslav. Dar cum dădu cu ochii de crenelurile cetăţii, privirea lui Radu se învolbură ca de o veste neprielnică. Steagul stăpînirii otomane nu flutura deasupra turnului de intrare, semn că noul paşă nu se afla la reşedinţa sa.

— Hei, Dragule, cred că va trebui să ne urmăm calea fără sprijinul pe care-l nădăjduiam.

— Aşa cred şi eu, înălţimea ta ! recunoscu medelnicerul mai mult oftînd.

— Totuşi poate vom dobîndi măcar cai de schimb, îşi urmă gîndurile Radu cu sprîncenele adunate.

Oamenii călări din jurul caleştii, cu sacii de pe cap uzi de burniţă, îşi îndreptară trupurile din şale în faţa podului cetăţii, unde Andreaş articulă cunoscutul lui „pîrrr“ de oprire.

— Cu cine sînteţi ? răcni un turc dintre gratiile unei ferestruici îngropată adînc în zid.

— Sîntem cu domnia sa postelnicul Radu din Kara Iflac, prieten cu înălţimea sa Iusub-Medjid, îi răspunse cu semeţie Borea.

La sunetul unei surle de trei ori lanţurile podului începură să zornăiască în scîrţîitul asurzitor al balamalelor, deschizînd drumul către bolta zidită în bolovani de rîu. Micul alai al lui Radu trecu printre halebardele şi sulițele străjerilor de pază.

Butca a fost oprită în faţa unei clădiri cu ziduri tot din piatră, de pe scara căreia coborî în grabă unul din paznici. Ras pe cap şi îmbrăcat cu un cămeşoi peste ceaeşîrii lungi pînă la glezne, acesta rosti într-o turcească stricată :

— Ibrahim-Ali ceauş aşteaptă pe voi !

La auzul numelui, Radu spuse grăbit, pe româneşte, să nu strige nimeni căţelandrul pe nume, după care urcă scara, urmat de medelnicerul care-şi aduna zîmbetul de pe buze. În dreptul uşii grele de stejar, fură întîmpinaţi de un nobil turc, smead, cu turban înalt şi mustaţa arcuită în semilună, pe care îl recunoscură de îndată ce se ridică din adînca lui plecăciune.

Făcuseră cunoştinţă la o vînătoare din munţii Stara Planina, din care pricină întîrziaseră în drumul către Istanbul. După temenelele de cuviinţă, au pornit către camera în care fuseseră găzduiţi prima dată.

— Înălţimea sa Iusub-Medjid paşa, din porunca luminăţiei sale, a fost trimis să facă nouă orînduire în Bălgradul sîrbesc, îi încunoştiinţă acel comandant al cetăţii, spre dezolarea lui Radu.

— Ştiu că asediul a durat cam mult, rosti el cu jumătate de glas, luînd loc pe scaunul arătat de Ibrahim-Ali, după care Radu s-a aşezat pe banca de sub geam, unde-i făcu semn medelnicerului să-i vină alături. În cuvinte calde postelnicul îşi dovedi adevărata lui părere de rău,

după care căută să mai afle cîte ceva din frămîntările de peste Dunăre.

— Sangeac-bei al vilaietului Nicopolelui, de la plecarea maimarelui nostru, întețește răzmerița și sprijină uzurpatorii care vor să-l răstoarne din scaun pe Teodosie Vodă, înălțimea ta. Fără încuviințarea nimănui și-a pus în cetatea Dîmboviței omul său de credință, pe Nefer-aga.

— A cutezat să încalce legiuitul neamestec în oblăduirea unei țări tributare ? răbufni Radu, stăpînindu-și firea.

— Îi este cu priință și dorința luminăției sale, strălucitului padișah în rîvna de a avea liniște la Tuna (Dunăre), pentru a-și deschide noi drumuri pe ape și pe uscat, rosti cu semeție ceaușul.

— Să nu avem stavile primejdioase la reintrarea în țară ... murmură medelnicerul gînditor.

— După socotințele înălțimii sale Iusub-Medjid pașa, reluă căpetenia cetății, cel mai nimerit loc de trecere ar fi în dreptul satului Rusciuc. Acolo s-a făcut pod pe lotci strînse în funii.

— Socot c-acolo-i paza mai mare, rosti postelnicul, ridicîndu-se și începînd să facă pași pe covorul moale de Smirna. Nu s-ar putea să străbatem pe vreun vas, ... noaptea ... **efendi** ? ...

Dar acesta-i luă vorba grăbit :

— Toate au fost trimise către Helespont, dar înălțimea sa Iusub-Medjid pașa, înainte de plecare, mi-a poruncit să vă dau cai, oameni de pază pînă la Rusciuc și berat[1] cu semnătura și pecetea lui, cînd demnitarii români tresăriră.

Ușile fură date-n lături și un rob cu chip tătăresc, ținînd brațele cruciș peste pieptar, făcu trei temeneli, în clipa în care se ridică și ceaușul, arătînd cu mîna către cealaltă încăpere.

— E mut, înălțimea ta, fiindcă limba i-a fost tăiată de căpetenia lui, care s-a spînzurat în noaptea încercuirii.

---

[1] Permis de trecere.

Ne poftește la masă, mai adăugă, așteptînd să treacă oaspeții.

După o zi și o noapte de odihnă și mîncăruri alese, la coborîrea în curte pentru plecare, Ali îi făcu stăpînului său o nemaipomenită primire în rîsetele celor de față.

— Socot c-ar fi mai bine să intrăm pe pod călări, în zorii zilei, își spuse planul postelnicul la al doilea popas, unde înnoptară.

— Și cu butca ce facem ? întrebă medelnicerul la masa hanului din încrucișarea drumurilor.

— După ce plătesc și liberez oamenii lui Corrado, le dau în grijă să o ia cu ei la Edirné. Are să-mi pară rău mai mult după Ali și chiar de Borea, dar n-am cum face altfel, îi răspunse el cu vădită întristare.

La caravanseraiul de la Rusciuc, Radu cumpără patru șei cu tot tarhatul pentru drumul pe care trebuia să-l facă în galopul cailor pînă la moșia sa de la Afumați. Nu se luminase de ziuă cînd îl lăsară pe Ali închis în butcă și pe Borea cu privirea viscolită, pe cînd ceilalți le făceau ploconeli de mulțumire, urîndu-le drum bun.

La pod fură opriți de oștenii de pază și căpetenia lor sosi de-abia cînd se lumina de ziuă. După ce le cercetă „beratul", porunci oștenilor să le lase cale liberă. În tropotele cailor pe pod nu auziră huruitul din urma lor decît în clipa în care au fost opriți de un alt bulucbașă din fruntea unor agarieni (turci de avangardă). Spre mirarea lor Borea trecu pe lîngă ei în goana cailor și opri caleașca dincolo, la o salcie, în strigătele oștenilor pedeștri. De lîngă el Ali își săltă capul cu urechile ciulite și, adulmecînd înspre ei, începu să dea din coadă. Unul din turci întinse arcul, dar Borea se trînti repede peste căței și săgeata zbîrnîi pe deasupra lor.

Bulucbașa-i trecu permisul ajutorului său, aflat călare alături de el și, cu ochi dușmănoși, smuci și salvconductul din mîinile lui Radu, îl rupse în bucăți și răcni :

— De mult te așteptam, „ghiaur haramzadé“ [1] ! . . . pe cînd celălalt scuipă permisul și mototolindu-l îl aruncă la picioarele oștenilor pedeștri.

Deodată Radu își trase fulgerător sabia și, în aceeași clipă, capul cutezătorului se rostogoli ca un dovleac peste crupa calului, rănind de moarte în același timp și pe cel care scuipase permisul. Dintr-un salt al calului, medelnicerul își înfipse sabia în grumazul unui turc, pe cînd Gherasim se avîntă printre ei, lovind cu măciuca pe cine nimerea. În același timp, Andreaș țintuise cu harapnicul doi turci care se repeziseră cu iataganele la el, însă, sub pocniturile șfichiuirii, o luară la fugă cu fețele însîngerate. Ca din senin, se auzi o pocnitură și piatra slobozită din praștia lui Borea se opri drept în fruntea oșteanului care era gata să arunce sulița în pieptul postelnicului. Din trapul cailor, dregătorii români doborîră îndată și pe ceilalți atacanți. Ali, în acel răstimp, se așezase pe coadă între răniți, cu limba atîrnată peste canini, de parcă i-ar fi pîndit să nu se scoale.

Peste gemetele celor scoși din luptă, Radu porunci plecarea în cea mai mare grabă. Astfel cei patru călăreți, butca și norul de praf stîrnit se mistuiră în lunca Dunării românești.

Oștenii lui Mehmet-bei pustiiseră totul, dăduseră foc pe la casele moșnenilor, ridicînd robi și vite pentru hrană.

„A intrat țara-n pradă !“ murmură cu obidă postelnicul, crezînd că nu-i va înțelege nimeni crunta amărăciune, cînd medelnicerul, în același gînd, rosti cu glas stins :

— Ce n-aș da să te știu în fruntea unei oștiri, înălțimea ta ! . . .

— Nu văd cum, Dragule, acum cînd căpătat-am încredințarea că anume am fost îndepărtat, ca să pună mîna alții pe cîrma țării. Un copilandru și o milostivă doamnă neștiutoare cad cu ușurință pradă uneltirilor și zavistiilor

[1] Creștin spurcat.

unor vulpoi însetați de mărire. Dregătorii, lacomi de averi, rămîn în luptă cu mazilii și mai ales cu cei fugiți peste hotar, nesocotind primejdia cotropirii moșiei strămoșești pentru tihna padișahului. Soliman al II-lea, venit la cîrma întregului islam, fără vărsare de sînge, fiind unicul moștenitor al lui Selim I, se vădește a ști ce vrea, ca om luminat, după cîte aflat-am.

— Și ce-ar putea el face pentru potolirea uneltirilor și a zavistiilor, înălțimea ta? îl iscodi medelnicerul printre hurducăturile caleștii.

— Hei... dacă aveam prilejul să-i fiu înfățișat, poate-mi izbuteau gîndurile... Țara are nevoie de un domn puternic. Măria sa Teodosie Vodă trebuie sprijinit pentru întărirea datinei din străbuni, care chezășuiește dreapta moștenire la scaunul țării. Gînditu-te-ai ce-ar fi de s-ar ridica toți acei rîvnitori cu drept la cîte o fărîmă de domnie?

— Îngrijorare cu tîlc adînc!... prea cinstite al meu prieten, recunoscu Dragu Sturzu.

— Un împărat ca el, mai ales în astfel de vremi, nu-și poate înfăptui dominația cu ținuturi frămîntate de tulburări lăuntrice. Mai mult ca oricare altul va căuta să-și pună în scaunul Țării Românești omul său de încredere. Chiar cu încălcarea vechilor învoieli, Sturzule!... Astfel primejdia pașalîcului ne paște, dintr-o blestemată ne-so-co-tin-ță!... ridică el glasul în marea lui ingrijorare.

Urmă un răgaz de liniște apăsătoare și butca înainta domol prin ceața deasă, ridicată dinspre rîul Dîmbovița, pe care-l trecuseră cu mare greutate. Noroc de caii pe care veniseră călări și de ceilalți doi luați de Borea de la turcii doborîți la Dunăre.

De la Urziceni ceața deveni o adevărată negură, astfel că Gherasim și cu Borea deschideau drumul lui Andreaș, care se afla pe capră numai cu Ali. Din cînd în cînd cîinele lătra ca și cum le-ar fi dat de știre că se afla pe urmele lor. În acel amurg de început de noiembrie al anului 1521,

călătorii de la drum lung făcuseră ultimul popas într-un cătun ale cărui bordeie de-abia se zăreau din noroiul înconjurător. Butca fu lăsată în marginea drumului, păzită de Borea, care-l închise și pe Ali înăuntru. Ceilalți străbătură noroaiele călări, pe caii cu cozile înnodate și stropiți pînă la scările șeilor. În bordeiul în care au fost primiți de o bătrînă, mocnea în cotlon un pumn de vreascuri. Cei doi slujitori, după ce puseră pe laiță desagele cu merindele rămase, se grăbiră să plece în căutarea altor lemne. Borea se și afla la jgheabul fîntînii cu caii, sub un arin scorburos. Ploaia se domolise cînd, de pe crupele cailor, Gherasim și Andreaș se aburcară în copac și începură să rupă toate uscăturile.

— Mare năzdrăvan mai e și coteiul ăsta ! spuse rîzînd Gherasim cînd îl auzi lătrînd din butcă, mai mult scheunînd de ciudă.

— Nu-i dau drumul că-i neastîmpărat și murdărește totul de l-o primi în bordei, îi răspunse bulgarul, vărsînd găleata trasă din fîntînă în jgheabul la care se îngrămădeau opt boturi catifelate.

— Înălțimea sa și-a agonisit cai tari, își spuse părerea Andreaș, sărind din arin odată cu Gherasim și începură să adune în brațe uscăturile aruncate. Sînt ude, nea Gherasime, dar, cum te știu meșter, îi izbuti dumneata să încropești o mămăligă. Făină de mei avem, slană este și burduful de brînză-i pe jumătate, mai adăugă, luînd-o către bordei.

— Să hrănim și baba ! mormăi Gherasim printre mustăți, în timp ce Borea le strigă să nu-l uite în butcă.

Cu vreascurile rupte pe genunchi se încinse o pălălaie, încît ceaunul, pus pe pirostrii de bătrînă, începu să forfotească. Din desagi Andreaș scoase două lumînări de ceară, slănină, cîțiva pești afumați, brînză și ceapă, pe care le puse pe masa rotundă și scundă din mijlocul bordeiului. În jurul ei adună cele patru scăunele și un trunchi, pe

care se așeză Radu rîzînd, cînd medelnicerul îi puse în față una din ploștele cu vin de Cipru.

De îndată ce Gherasim răsturnă ceaunul la mijlocul mesei, bătrîna împărți mămăliga în felii cu o sfoară de cînepă, pe cînd medelnicerul pregătea o strachină cu de toate, peste care răsturnă trei felii mari de mămăligă.

— Aceasta-i cina lui Borea și a lui Ali, declară el, întinzîndu-i strachina lui Andreaș, care se grăbi să iasă pe ușă.

De-abia izbutiră să o hotărască pe bătrînă să se așeze și ea la masă, cînd, după o bufnitură în ușă, se auzi un scheunat jalnic.

— Doamne apără și păzește ! . . . izbucni bătrînica, făcîndu-și cruce, în timp ce medelnicerul deschise ușa rîzînd și Ali tăbărî plin de noroi la picioarele stăpînului său.

În acea bogată sărăcie a urmat cea mai plăcută cină a lui Radu de la Afumați.

Bătrîna s-a făcut apoi nevăzută printre bordeiele întunecate, cei doi slujitori, cu sarici între umeri, plecaseră la butcă și, pe laița lungă, se culcară foștii divaniți ai lui Neagoe Vodă Basarab. Din cînd în cînd se deslușea în întunericul orb cîte un scheunat jalnic, pornit de sub laiță, stîrnit de cine știe ce visuri ale lui Ali.

DESCUMPĂNIRE

Cu caii în spume, către al patrulea ceas dintr-o după-amiază gălbuie de toamnă, butca se îndrepta către curțile moșiei Afumați. Bătrîna așezare părintească străjuia satul de după colina întărită cu ziduri mîncate de vreme. Din bălțile de sub dîmbul împrejmuirii porneau izvoarele unui pîrîu, care se pierdea în umbrele întunecoase ale

nesfîrșitului codru al Vlăsiei. Dar de la cotitura drumului, de unde Radu își aruncă privirea-i arzătoare înspre sălașul său, izbucni :

— De ne-cre-zut ! ... O adevărată fortăreață ! ...

— Într-adevăr, înălțimea ta ! ... Cînd și cine izbutit-a să ridice și să întărească zidurile în așa de scurtă vreme ? se minună și medelnicerul Dragu.

— Să nu fi dat turcu', stăpîne, strigă Andreaș, proptindu-se în picioare pentru oprire în dreptul unei căsuțe mai arătoase, unde ieșise un bătrîn și se uita la ei cu mîna streașină la ochi.

— Ce s-a petrecut pe-aici, moș Toader ? întrebă stăpînul locurilor, sărind nerăbdător în fața lui.

— Blagoslovită fie-ți întoarcerea, înălțimea ta ! rosti bătrînul moșneag, trăgîndu-și cușma de peste pletele-i albe. Nici n-apucase bine să închidă ochii slăvitul Neagoe Vodă, c-a și pornit zvoană de răsturnarea din scaun a măriei sale Teodosie Vodă. Spun oamenii că s-ar fi sculat dinspre hotarul Moldovei boierii pribegi. De o lună socrul măriei tale, domnia sa Vlădicul vornic, a venit cu oamenii lui din Bucșani, ca să dureze cetate pentru adăpost la vreo nevoie.

— Și oamenii din sat unde-s, unchește ? Bordeiele par a fi pustii.

— Întăresc împrejmuirea și ridică zidărie nouă cu muierile și copiii laolaltă. Vin oameni înarmați și de prin alte părți în sprijinul palosului ! ... îl mai auzi strigînd după ce porni caii în trap mare.

Pe cerul siniliu se deslușeau creneluri, iar, la colțurile zidurilor, gurile de săcălușuri așteptau să verse foc. Poarta era de nerecunoscut sub lobdele de stejar, prinse într-o rețea de fier bătută cu scoabe crucișe.

Borea trecuse de mult înaintea cailor, năpustindu-se în galop între străjeri, ca să vestească sosirea stăpînului.

Porțile fură date înlături și trăsura se îndreptă în același trap către scara pridvorului. Forfota din curtea largă

încetă pe dată și un ciobănesc lățos și mare cît un juncan, urmat de alți doi mai mici, gonea cu limba scoasă de-un cot, dînd din coadă către Andreaș. Acesta strigă din răsputeri :

— No, legați-l pe Ursu că ne omoară „Lupu“ !

Ali, cu coama zbîrlită, se zbătea între picioarele lui Gherasim, care de-abia îl mai putea ține, pînă ce Borea-i trecu repede un șireang pe după gît.

La coborîrea stăpînului, mulțimea bulucită se descoperi, strigînd într-un singur glas : „Să trăiești, măria ta !“ ...

Bătrîna doică își ștergea ochii cu colțul șorțului, în capul scării de piatră, pe care urca în grabă postelnicul.

— Ce face doamna Voica, unde-s copiii, dadă ?

Dar bătrînica, în loc de orice răspuns, cu bărbia tremurînd și privirea împăienjenită, îl cuprinse în brațe și-i sărută contășul în dreptul inimii. Tulburat și el sărută fruntea roabei care-l alăptase, pe cînd Dragomir Sturzu se înclină în fața vornicului Vlădicul, făcîndu-i loc să treacă.

— În sfîrșit, Radule ! ... la timp te-ai întors, apucă să-i spună socrul său, întrerupt de nerăbdarea acestuia :

— Dar ce este ? ... Ce s-a întîmplat ? ... Împotriva cui vrei să te aperi în această fortăreață, tată socrule ?

— Hei, dragă băiatule ! Iețele s-au încurcat de cînd părăsitu-ne-a slăvitul Neagoe Vodă. Sînt mulți acei ce rîvnesc la scaunul țării. Amîndoi Craioveștii, și Preda, și Pîrvu, sînt sprijiniți de Mehmet-bei, care nu se știe ce nutrește și el. Dar să trecem înlăuntru, ca să le descoasem pe toate ! îi îndemnă înțeleptul vornic, făcîndu-i semn și medelnicerului să-l urmeze.

La masa lungă din prima încăpere, cu picioare în cruce, prinse în cepuri, se așezară la sfat cei trei boieri. Vornicul, încărunțit și cu fruntea brăzdată, bătu din palme și pe ușa pe care ieșise doica se ivi omul de casă al postelnicului.

— Mă închin cu plecăciune și urez bun venit și sănătate înălțimii tale ! rosti noul venit, un om voinic, înalt, ce părea mai mult a fi oștean decît secretar și vătav pe moșie.

— Bine te-am găsit, Momce, îi răspunse Radu, pe cînd vornicul îi făcu semn să se așeze la masă.

— Aseară s-a întors de la domnia sa Nicolae Tomory, castelan al Făgărașului, unde ți-a dus copiii și pe Voica, îl vesti vornicul, turnîndu-le mied în cănițe. Porunca a fost a mea de cînd banul Preda te-a scos din dregătorie.

— Acolo se află în bună pază, înălțimea ta ! îl încredință Momce, trăgîndu-și capetele mustăților în sus.

— Sfatul țării a fost răsturnat și sînt puși în dregătorii numai boieri cu priință Craioveștilor și domniei sale Bădica Voievod, fratele tău, Radule. E prigoană mare împotriva foștilor divaniți care s-au pribegit... reluă fostul vornic al lui Neagoe Vodă. Se aude că vreo doi au și fost tăiați.

— Pe drumul Branului m-am încrucișat cu multe care ale bejeniților și chervane cu familiile boierilor mazili, înălțimea ta ! mai adăugă și Momce, punîndu-și mied în cănița pe care o luase din blidar.

— Și măria sa Teodosie Vodă îngăduie asemenea nelegiuiri ? întrebă Dragomir Sturzu cu sprîncenele adunate.

— Ca un copilandru ce se află, condus mai mult de către banul Preda, adesea nici nu-i chemat la sfat, iar măria sa Despina doamna nu poate sta singură dimpotrivă ! îi răspunse cu vădită mîhnire jupan Vlădicul. Mai umblă și zvoană că s-ar mai fi amestecînd în trebile dinlăuntru și Mehmet-bei, ca neam ce se află cu Craioveștii.

— Asta mă scoate din țîțîni mai mult ca orice ! izbucni Radu trîntind cu pumnul în masă. Din preajma lui Teodosie Vodă trebuie stîrpită vicleniа. Acum, cînd cei dragi mie sînt la adăpost, îmi pot pune toată rîvna în slujba măriei sale și a țării, mai adăugă, pornind cu pași mari prin larga încăpere.

— Ai sînge fierbinte, iubite al meu ginere! Dar ce poți face cu o mînă de oameni împotriva oștirii lor? Boierii noștri Stanciu, portarul și Neagoe, spătarul, de o săptămînă alcătuiesc tabără în lunca pîrîului. Cît mă privește am ridicat corturi, am adunat cai și arme, primind pe toți fugarii de pe moșiile luate de la cei bejeniți. Spătarul a venit cu vreo două sute de suflete, trei bombarde și cinci săcăluțe. Oameni vin mereu...

— Ar însemna să trag sabia împotriva domnului pus în scaun de milostivul și înțeleptul său părinte. Neagoe Vodă n-a pregetat cînd m-a chemat în înalta dregătorie de postelnic, cu toate că sînt vlastelin și aș fi putut să uneltesc la surparea drepturilor cu care l-a învrednicit întregul sfat al țării. Curatul meu cuget mă îndeamnă să sprijin scaunul domnului căruia-i datorăm credință și supunere. Toți trebuie să-i stăm în preajmă și să-i proteguim hlamida de nevîrstnic, hotărî el, reluîndu-și locul.

Deodată se deschise ușa înlături de către Andreaș și intrară foștii dregători: spătarul Neagoe, portarul Stanciu, urmați de boierul Ivan de Sintești. Printre ei se strecură ca o nălucă Ali, cu funia ruptă după el și se așeză cu limba scoasă la picioarele stăpînului său.

— Bine-ai venit, Radule! rostiră cu bucurie toți într-un glas, în clipa în care postelnicul, ridicîndu-se, îi primi cu brațele deschise.

— Mă bucur să vă găsesc în bună stare, boieri dumneavoastră, glăsui el arătîndu-le scaunele din jurul mesei. Momce, mai adă niște cănițe și o ploscă să închinăm și cu aste cinstite fețe boierești.

— Și domnia ta, Ivane, de cînd prin părțile noastre? îl întrebă fostul vornic pe tînărul nou venit, care se înclină adînc în fața lui.

— Să tot fie trei ceasuri de cînd sosit-am, înălțimea ta. Prin ținutul dinspre apa Buzăului se vestește primejdie. Boierii pribegiți la Moldova, în vremea răposatului

Neagoe Vodă, sînt gata să pornească spre Tîrgoviște, cu oaste în plată, în fruntea cărora Dragomir Călugărul rîvnește la scaunul țării.

— O fi fiind fecior de-al lui Vlad cel Tînăr, zis Vlăduț, din neamul Drăculeștilor ! îl întrerupse spătarul Neagoe cu vădită ciudă.

— Arde de nerăbdare să-și răzbune tatăl ucis la vremea în care fost-a să ia domnia Neagoe Vodă Basarab, adăugă jupan Stanciu, om între două vîrste, cu tîmpla brăzdată de o rană veche.

— Și Craioveștii, în loc să se adune cu noi, se dau cu turcitul Mehmet care are să le mănînce capetele, năpîrca ! mormăi în barbă spătarul Neagoe.

— Asta-i primejdia cea mare, boieri dumneavoastră ! reluă Radu cu mînie. Nu-și dau seama că-i deschid calea dîrzului răzvrătit care și-a lepădat credința strămoșească. Însuși marele padișah are să-i dea mînă liberă să pună „liniște" în sărmana noastră țară.

— Măria sa Teodosie Vodă pare stăpînit de aceleași temeri, Radule ! grăi jupan Vlădicul. Este o minte luminată, dar nu poate încălca hotărîrile divanului, întărite de cei care-l „ajută" la domnie. În bunătatea ei de mamă iubitoare, măria sa Despina doamna nu trăiește decît pentru proteguirea singurului ei fiu. Zădarnic căutat-am să-i deschid ochii, atunci cînd mai puteam să-i vorbesc. Acum, de cînd sîntem cu toții prigoniți de banul Preda, și de al tău frate, ne-am aciuat la codru ca să ne vindem scump viața... ca haiducii !

— Domnia sa Ivan de Sintești a venit cu șaptezeci de voinici înarmați, toți călări, și cu douăzeci de care încărcate cu bucate. Pe drum a izbutit să mai scoale și alte sate ai căror tineri se vor alătura taberei noastre, rosti cu mîndrie spătarul Neagoe.

— Trei oameni de credință sînt plecați spre satele de munte, de unde au și început să sosească tineri înarmați

și căruțe cu veșminte groase, se semeți și jupan Stanciu cu cei trimiși de el.

— Mîine în zori plec la Tîrgoviște! spuse hotărît Radu.

— Să nu cazi în mîinile Craioveștilor! Ei te țin ca pe cel mai primejdios dintre pretendenți, îl preveni spătarul Neagoe, mîngîindu-și barba-i arămie.

— Nu vreau decît să-mi slujesc domnul, de-mi va urma sfatul drept și cinstit. Epitropii sînt orbiți de vicleniа lui Mehmet-bei, care are să-l prindă în capcană și pe neisprăvitul meu frate. Ca să le dovedesc buna mea credință și că nu le port nici un gînd ascuns, mă voi duce la măria sa neînarmat și singur, declară postelnicul răspicat.

— Neînarmat și singur? murmurară mai toți cu vădită îngrijorare.

După îmbelșugata masă de seară, toate poruncite de Andreaș împreună cu bătrîna doică Profira, Radu se ridică, rostind:

— Cu încuviințarea domniilor voastre smerit mă închin și vă urez noapte bună. Mîine, după cum hotărîtu-m-am, trebuie să-i vorbesc măriei sale.

— Noapte bună și izbîndă! glăsuiră toți deodată.

— Momce, ai grijă de găzduirea înalților oaspeți, mai spuse și plecă urmat de Ali, sunîndu-și pintenii.

În camera de dormit a stăpînului casei mirosea a gutui și un sfeșnic de argint, cu trei lumînări aprinse, se afla pe masă alături de o cană cu apă și două cupe. Dar lumină mai plăcută dădea focul din cotlon, unde ardeau lemne de stejar, care, de cîte ori pocneau, se năruiau peste jarul încins ca o purpură în flăcări.

— Da' bine, mămucă Fira, nu te-ai culcat încă?

— Cînd s-o mai văzut să las pe altcineva să-ți facă patul? protestă ea, în timp ce-i bătea pernele cu mîinile ei plăpînde.

Tiptil, cu capul în jos și cu coada între picioare, Ali se furișă sub pat.

— Hei !... și mîine-n zori o iau din nou la drum, oftă Radu dezbumbîndu-și pieptarul.

— Nu te pripi, dragu' mămucăi drag, să te bagi între cei hăiniți ! își îngădui ea să-l sfătuiască și, cu fereală, acoperindu-și gura cu palma. Apoi adăugă : Ai copii frumoși, gospodărie mare și bogată, jupînească mîndră și iubitoare... ce-ți mai trebuie ? Oricare altul nu și-ar mai dori nimica... nimicuța.

— Te-am prins !... m-ai spionat, dadă dragă, izbucni Radu prinzînd-o de brațe și-n aceeași clipă Ali tăbărî de sub pat, lătrînd-o fără prea mare înverșunare.

— Cînd l-a legat Ándreaș în cerdac, am încercat să ridic laba dihaniei. Da unde a fost chip ?... M-a băgat în sperieți apucîndu-mă de mînă, ușurel, e drept, fără-a mă mușca. Apoi m-a lins pe față și, de frică, i-am dat peste bot. Acuma-mi pare rău, fiindcă înțelesese că nu-i voiam răul.

— Tot vorbăreață ai rămas, mamă Firă ! îi spuse el, tăinuindu-și cu degetele un căscat.

— Fă bunătate, Răducule, și ridică-i laba din față către sfeșnic.

— Ce ai cu laba lui ? întrebă el nedumerit, urcînd cățelandrul pe scaun.

— Oho-hooo !... eram sigură !... îi aproape lup. Permuțele dintre degete-s ca niște inimioare. Bănuiam eu de îndată ce i-am zărit puful gălbui pe sub părul sur. Nici nu ține coada-n sus ca tot cîinele... Ogoiește-l pe cît poți și nu-l lăsa din preajmă-ți de cîte ori te vei afla printre străini. Ăsta are să te apere de vei fi hainit, fără putință de tăgadă, dragul mămucăi, îl asigură cea de a doua mamă a lui, care-i sărută mîna și trecu neauzit pragul.

De cum închise ușa încet bătrînica, Radu se lăsă gîndurilor pe scăunelul din fața focului, cu ochii în plăcuta vatră de jar încins, ca și Ali, așezat alături pe coadă și cu limba atîrnată peste făgașul colților albi.

Nu se luminase bine de ziuă la ceasul în care doica Fira îi turna lui Radu apă proaspătă deasupra ligheanului de aramă. Dezbrăcat pînă la mijloc, postelnicul scăpă de amorțeala moleșitoare a somnului sub răbdătoarea privire a lui Ali, în obișnuita lui poziție pe coadă, cu limba scoasă și rotindu-și capul la fiecare mișcare a stăpînului său...

Cît s-o fi zbătut și izbit în ușă după plecarea stăpînului său numai Momce a știut, căruia-i arăta colții de cîte ori căuta să-l potolească. Într-un tîrziu, prin cuvinte mîngîietoare, bătrînica izbuti să-l lege de piciorul mesei grele de nuc, pe care n-o putea urni.

Jos, la scară, Andreaș era gata să scape dîrlogii lui Vifor, un armăsar murg țintat și pintenat. La apropierea lui Radu își domoli neastîmpărul, rînchezînd încet. Acesta îl bătu cu palma pe frumoasa coardă a gîtului și, după ce-i întinse mîna cu o bucată de fagure, îi sărută botul cald și mătăsos.

Pe porțile date-n lături ieșeau vitele la pășune și lucrătorii reveneau la lucru, cu cazmale, tîrnăcoape și alte unelte, pe cînd de la grajduri se ivi Dragomir Sturzu, călare pe un roib, urmat de Gherasim.

— Mă bucur, Dragule, că voi fi iarăși în bună tovărășie! îl întîmpină Radu înseninat, cu piciorul în scară și săltîndu-se în șa.

— Încerca-voi să mă pun în slujba domniei, cu toate că măria sa nu mă prea putea suferi prin preajmă-i!... îi răspunse Dragu șovăitor.

— Te-ai bucurat de mila măritului Neagoe Vodă, pe care l-ai slujit cu credință... își încurajă Radu prietenul.

— Hei !... e prea tînăr şi încă nu ştie ce-i mărinimia, înălţimea ta, murmură el, mai mult pentru sine, cu glas sugrumat şi privirea tulbure.

În urma lor porni şi Gherasim pe o iapă sură şi toţi începură să se strecoare, strunindu-şi trăpaşii, printre oamenii descoperiţi şi vitele care le încurcau ieşirea.

Se vestea a fi o zi senină şi soarele prinsese a da foc zării peste necuprinsul codrului învesmîntat în purpură. Caii înaintau cu spor pe marginea drumului brăzdat de roţile carelor.

De-abia după ce trecuseră mai bine de jumătatea drumului Bucureştilor, făcură popas pentru adăparea cailor.

— Oamenii sînt nevoiaşi, Sturzule... dajdiile-s prea apăsătoare pe spinarea norodului, îşi depăna gîndurile Radu, pe cînd făceau paşi de dezmorţire sub salcîmii prăfuiţi ce mărgineau drumul.

— Mai toţi boierii din ţară şi mai ales dregătorii se bucură, de mila domnului, de iertăciunea birurilor. Se aude că, peste munţi, secuii s-ar fi ridicat din nou împotriva şerbiei, rosti fostul medelnicer, potrivindu-şi pasul cu al postelnicului.

— Cum şi cînd s-ar putea alcătui o orînduire mai umană ? întrerupse Dragomir Sturzu.

— Oho-hoo !... izbucni în rîs Radu. Omenirea-i ţinută încă în întuneric. Inchiziţia-i în floare în tot Apusul. Padişahul visează la cucerirea întregii lumi. Cine se mai poate gîndi la libertate, la slobozenia de gîndire, cînd nimeni nu poate pune linişte la hotarele şi înlăuntrul ţării... Ándreaş !

— La poruncă, înălţimea ta ! glăsui ostăşeşte Ándreaş, trecîndu-i dîrlogii armăsarului.

— Pe cai şi la drum ! strigă el săltîndu-se în şa cu o uşurinţă ca nimeni altul, pe cînd lui Dragomir Sturzu-i ţinu piciorul Gherasim.

Soarele urca nesimţit către crucea amiezii, cînd, din calea Colentinei, se îndreptau spre uliţa Cavafilor.

La hanul unde trăgea de obicei, spre bucuria lui, află că măria sa venise de cîteva zile la București, împreună cu buna și milostiva lui mamă, care nu-l lăsa singur mai niciodată.

Spălați și scuturați de praful drumului la han, în mai puțin de jumătate de ceas, porniră pe jos și dezarmați către curtea domnească. Nu voia decît să-și vestească sosirea și dorința de a fi primit el și domnia sa Dragomir Sturzu.

Pe porțile larg deschise ieșea caleașca biv-vel-logofătului Mihai Harvat și, de îndată ce fură zăriți, porunci slujitorilor să oprească.

— Bine-ai venit, iubite al nostru prieten ! glăsui acesta cu fața cam întunecată, silindu-se să coboare cît mai repede.

— Mă bucur să te văd, înălțimea ta ! răspunse Radu, înclinîndu-se împreună cu Dragomir Sturzu, cînd prin minte-i stăruia gîndul : „Oare și el să fie mazil ?"

— Cînd venit-ați ? ... De ce n-ați tras la mine ?

— Mulțumim pentru gîndurile bune, dar nu-i tocmai potrivit să ne adunăm laolaltă în aceste vremuri tulburi. Nu dorim decît să-l vestim pe măria sa că-i rămînem cu credință în sprijin la orice primejdie.

— Vă doresc izbîndă, rosti el cu glas ridicat, strîngîndu-i de mînă mai tare decît în alte împrejurări, ca apoi să le șoptească : Nefer-aga nu mă suferă ! ... Fac cale-ntoarsă fără să-l pot vedea pe măria sa.

Nici n-apucă să-și termine vorba că se urcă grăbit în caleașcă, lăsîndu-i nedumeriți. La poartă fură opriți de oșteni, cînd Teodosie Vodă îi zări. Se afla în curte cu doi cîini de vînătoare.

— Lăsați-le cale liberă ! porunci el și, fără a-i întîmpina, cum s-ar fi cuvenit, o luă către scara de intrare, părăsind ușa deschisă în urma lui.

Pe sala curții domnești, Teodosie Vodă spuse ceva neauzit slujitorului care-i deschise ușa.

— Măria sa poruncește să intrați, înălțimea ta, glăsui oșteanul cu ochii la Radu, în timp ce Dragomir Sturzu rămase înmărmurit.

Radu însă îl apucă de braț și-l trase după el, trecînd pe lîngă slujitorul rămas cu capul aplecat, a supunere.

— Să trăiești întru mulți ani în scaunul țării, luminate al nostru domn, îi urară amîndoi într-un glas, de parcă se înțeleseseră.

Dar cînd văzură că în acea încăpere se mai afla și Despina doamna, împreună cu Nefer-aga, se înclinară adînc înspre dînsa și cu mîinile pe pieptar rostiră :

— Măria ta ! . . .

— Bun sosit de la drum lung în trista noastră nemîngîiere, boieri dumneavoastră, le răspunse ea cu glas stins și privire încețoșată.

Milița Despina doamna, din neamul bogaților despoți sîrbi, se afla pe un jilț de lîngă geam și-și înfipsese iglița în ghemul de lînă. Purta straie cernite și părul strîns într-o maramă neagră, care scotea parcă mai la lumină albastrul ochilor ei mari. Avea înfățișarea blîndă, ținută de adevărată doamnă, cu podoabe puține, dar de mare valoare, după lucrătura și strălucirea lor.

Nemișcat, cu cotul rezemat de un scrin de palisandru încrustat cu sidef, Nefer-aga își rotea ochii bulbucați, fără a se uita la nimeni. Era învăluit într-un turban portocaliu, care-i făcea fața mai smeadă ca și privirea de culoarea măslinelor murate. Era ciolănos, înalt, cu pieptar roșu și șalvari verzi. Din brîul de piele, lat, se zăreau plăselele unui hanger acoperite cu sîrmă de argint împletit.

În liniștea grea care se lăsase, domnul se așeză pe unul din jilțuri.

— Zădarnic te arăți iarăși îndurătoare, mamă, cu fecioru l aceluia care fost-a spătarul Dragomir Sturzu, glăsui Teodosie Vodă în turcește, ca să fie înțeles de toți cei de față. Acel mare dregător a ridicat sabia împotriva tatălui meu . . .

— Dar ce vină-ar purta feciorul cînd, la acea vreme, n-avea decît zece ani neîmpliniți ? îi răspunse dînsa cu blîndețe.

— Tot așa l-ai sprijinit și cînd jupîneasa Rafira Sturzu te rugase în genunchi să pui vorbă pentru a i se da dregătoria de medelnicer acestui ne-re-cu-nos-cător !

— Hei, iubite al meu vlăstar și domn al țării, era ruga deznădăjduită a unei sărmane mame văduve ! ... Bunul tău părinte, de cum l-a cunoscut, a prins a-l prețui. Dar nerecunoscător ... pentru ce ?

— Am vești care m-au încredințat că acești doi boieri mazili n-au pregetat de-a unelti la Țarigrad chiar cu sfetnicii noștri trimiși în solie, izbucni tînărul domn pe turcește și, cu fața-i palidă, ușor îmbujorată, sări din jilț.

— În tainicele încăperi ale vlahseraiului, înaltă doamnă ! se ridică supărător în auz glasul gîjîit al respingătorului agă, de îndată ce Teodosie Vodă începu să facă pași neauziți pe covorul de Damasc.

— Este cea mai nelegiuită defăimare a unor iscoade nevrednice și mișelnice, ca și cei ce i-au trimis după noi ! răbufni Radu, cînd domnul, înalt, firav și învești mîntat în mătăsuri lucioase de Lipsca, se propti în fața lui, ridicînd mîna-i delicată :

— Am auzit cu urechile mele spovedania acelui tîlhar, Atanasie Țugui, care a dat galbenii la biserici pentru pomenirea sufletelor celor răpuși în drumul Perei, iar pe cei schilodiți îi oblojește și acum. De cine fost-au ei trimiși nu mi-a spus ..., dar numele domniilor voastre ni le-au dat în vileag.

— În loc să vă ponegrească, își blestema zilele că a cutezat să tragă sabia împotriva a doi viteji, se grăbi să adauge pe românește Despina doamna cu tainică mîndrie.

— Se știa c-au să fie primiți și găzduiți la Pera. Acolo aveau să facă legături și urzeli cu nobili venețieni pentru surparea tronului și năruirea puterii luminăției sale Soliman, atotstăpînitor al Islamului și suveran peste ținutu-

rile supuse, se semeți Nefer-aga, descoperindu-și rînjetul de sub mustățile îmbinate cu barba-i rară.

— Se mai poate tăgădui oare ? îi bătu domnul în strună, ridicîndu-și către ei sprîncenele frumos arcuite peste albastrul ochilor, ca cel din calda privire a mamei sale.

— Ne aflăm amîndoi năpăstuiți, luminate doamne, și defăimările sprijinite pe rea credință și viclenie nu se pot răsturna ușor, îi răspunse Dragomir Sturzu, cu vădit gînd de a lovi în trufia turcului.

— Viclenie, defăimare, rea credință ! izbucni el cu ochii holbați, pe cînd domnul se lăsă în jilț liniștit și, ridicînd mîna, îl întrerupse :

— Ce-ați putea spune în adaos pentru o dreaptă dezvinovățire ?

— Dacă ne găsim în fața unei minți întunecate de ură și învrăjbire, orice tăgadă ar îndîrji firescul județ al măriei tale, își începu a-și spune gîndurile pe care le frămîntase Radu, cu ușoară trimitere la **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie.**

— Și cine-ar fi cel cu mintea întunecată ? răbufni din nou turcul, rezemîndu-se cu spatele de scrin.

— Îngăduie-i să grăiască, **efendi,** îl întrerupse cu glas rugător Teodosie Vodă.

— Măria ta, singura mea licărire de nădejde-i că ai primit o înțeleaptă învățătură de la dreptul și iubitorul de adevăr, răposatul domn Neagoe Vodă Basarab, reluă mai cu temei postelnicul. Din îndepărtata curgere a vremilor, clevetirea, năpăstuirea, defăimarea... n-au putut fi niciodată dezmințite, chiar cu mărturii, odată ce s-au prins de urechea judelui ! Mai ales cînd sînt agonisite pentru un anume prilej. Ca și noi doi, umiliții împricinați fără vină, și luminăția ta cunoaște marea carte a dreptății alcătuită de împăratul bizantin Iustinian, tălmăcită în turcește și grecește.

— Te gîndești la acea lucrare de legiuiri numită **Corpus juris civilis ?**

— Da!... și mă bucură isteţimea măriei tale.

— Şi la ce-ar putea sluji acea lege veche în vremile noastre? întrebă cu vădit interes Despina doamna.

— Hei!... acea înţeleaptă pravilă-i menită să sprijine peste veacuri dreptatea şi adevărul în învrăjbirile dintre prigonitoarele părţi. Dacă s-ar ţine seamă şi la noi de luminoasele ei îndrumări, numai prin porunca strînsă în trei cuvinte am fi izbăviţi de neputinţa dezvinovăţirii, prea mărită doamnă.

— Trei cuvinte!... se minună ea, aşezîndu-se mai bine în jilţ.

— Aminteşte-mi-le, postelnice Radule, glăsui şi domnul cu o sprînceană mai ridicată, în timpul în care Neferaga se lăsă pe scaunul din apropierea lui.

— **Actior incumbit probatio,** sau în tălmăcirea noastră: „Acel care izvodeşte vreo învinuire trebuie s-o şi dovedească".

— Într-adevăr, înţeleaptă îndrumare în cîntărirea dreptăţii! întări Teodosie Vodă, cînd Dragomir Sturzu adăugă o mai limpede lămurire:

— Dacă era cuprinsă şi în pravila noastră, după cum găsit-am multe asemuiri, n-ar mai fi fost atîtea cazne, schingiuiri şi nevinovaţi munciţi, pînă la săvîrşirea lor din viaţă...

Deodată uşile fură împinse de un aprod şi un olăcar tăbărî cu părul vîlvoi şi mustăţile zbîrlite, glăsuind repezit:

— Măria ta, domnia sa banul Preda a fost vestit la cetatea Tîrgoviştei că buzoienii s-au sculat şi dau sprijin voievodului Dragomir Călugărul. Îşi coboară oastea pe sub Văleni! mai adăugă el cu sufletul la gură.

— Eşti din călărimea lui jupan Datco? îl întrebă Teodosie Vodă, sărind din jilţ, odată cu Despina doamna albă la faţă de spaimă.

— Sînt din călărimea lui şi domnia sa m-a desprins din harţurile pe care le dă mereu, ca să nu avem pierderi

mari pînă la sosirea înălțimii sale banul Preda Craiovescu în fruntea oștirii. Astă-noapte m-a trimis să vin într-o întinsoare.

— Datco ! repetă domnul și, bătînd din palme, porunci aprodului să-l ducă pe ostaș la cuhnii.

După ce tălmăci lui Nefer-aga veștile primite, acesta răspunse :

— Știam că pribegii mazili, veniți de la Kara-Bogdana — sau Moldova cum i se zice — răscoală satele în drumul lor, dar pînă se vor putea alcătui, înălțimea sa Mehmet-bei are să-i nimicească. De o săptămînă am trimis veste la cetatea Nicopole.

— Sîntem gata să ne punem în slujba măriei tale pentru apărarea scaunului și a ființei domnului țării, rosti cu glas ridicat Radu.

— Deocamdată n-ai dat seama, postelnice Radu, îl întrerupse Nefer-aga, pentru ce ai poruncit ca, în lipsa domniei tale, să se ridice o puternică fortăreață la curtea de la Afumați.

— În primul rînd n-am fost întrebat de măria sa ; într-al doilea, n-am să-ți dau dumneatale niciodată socoteală de faptele mele. Ai norocul de-a te găsi la curtea măriei sale, unde venit-am neînarmat. Altfel oricui, oriunde și oricînd n-aș putea să mai dau vreo chezășie de viața lui.

— Cutezi să mă înfrunți ? ! ... izbucni turcul, ridicîndu-se vînăt de mînie. Ți se cuvine cea mai neagră întemnițare, unde să mușți din zidurile ei mucegăite.

— Îndrăznesc, fiind încredințat că urmărești surparea scaunului țării ! ...

— Dar încetați odată ! ridică glasul Teodosie Vodă.

— Acum, mai mult ca oricînd, sînt hotărît să apăr scaunul țării, murmură întristat Dragomir Sturzu.

— Cu îngrijorare întrezăresc țesătura de viclenie a celor mai primejdioși uzurpatori, în frunte cu Mehmet-bei, măria ta, își mărturisi temerea Radu. Eu, cu Dragomir

Sturzu și cu toți ai noștri ne legăm să rămînem ca un zid în preajma scaunului țării.

— Bine ar fi de n-aș avea încredințarea că feciorul spătarului Dragomir nu ne poate fi cu priință nouă, își reîntoarse domnul fața încruntată către ei.

— De brațe tari și oșteni bine înarmați n-ai să duci lipsă niciodată, măria ta, îl asigură turcul cu privirea împrăștiată. Deasupra noastră binecuvîntarea lui Allah ne va călăuzi către cele drepte și curate.

— Să nu se izbească iarăși de binecuvîntarea dumnezeului nostru, care știe a citi vicleniile păgînești, îl înfruntă cu semeție postelnicul Radu.

— Lăsați gîlceava zădarnică, glăsui domnul molcom, după ce-și văzu mama mai liniștită. Iar voi mergeți cît mai grabnic la baștina voastră, lepădînd orice gînd de răzvrătire împotriva acelora care-mi proteguiesc țara și domnia.

— Teodosie, dragul mamei, doamne! ... îți alungi din jur oamenii de adevărată credință? rosti Despina doamna în românește, trecîndu-și palma peste gură.

— Nu mi-i îngăduit să-mi calc făgăduințele date marelui ban Preda Craiovescu și nici să mă arăt slab față de înălțimea sa Mehmet-bei, mărturisi el, neräspunzînd la plecăciunile celor doi care ieșiră grăbiți pe ușă.

— Se cuvenea să fie pedepsiți pentru trufia lor, măria ta! sună displăcutul glas al turcului, care nu înțelesese bine schimbul de vorbe dintre mamă și fiu.

— Sînt doi foști mari dregători, efendi, trimiși la Țarigrad de bunul meu părinte pentru a vesti ridicarea mea în scaunul țării. Nu-i vreme și nici răgaz de adunarea divanului pentru un legiuit județ, căută să-l domolească Teodosie Vodă.

— Dreptu-i că fără cercetări ... începu și Despina doamna, cînd ușile fură date de perete și tăbărîră îmbujorate cele două codane ale ei.

— Mamă, mamă, înălțimea sa postelnicul Radu de la Afumați și medelnicerul Dragu ne-au rugat să le dăm caii, drept cînd descălecasem și au ieșit pe poartă în galop, spuse pe nerăsuflate Stana.

— Nici n-am prins a clipi că și săriseră pe căluții noștri, adăugă și Ruxandra cu minunatul ei surîs.

— Ce vești aduc domnițele ? întrebă grăbit Nefer-aga, care-și pregătea retragerea, ca să-i oprească totuși din drum pe cei plecați.

— Că erau să se ciocnească la scară în învîrtejirea celor doi boieri maziliți, îi răspunse cu vădită ușurare măria sa Despina doamna.

SE STÎRNEȘTE FURTUNA

Cu sufletele năpădite de cruntă amărăciune Radu de la Afumați, împreună cu nedezmințitul său prieten, Dragomir Sturzu, se grăbiră să se întoarcă între cei cu inimă curată, lăsînd în grijă hangiului să trimită la curtea domnească tretinii domnițelor. Porniră prin Ulița nemțească spre Podul Tîrgului de afară [1], unde, omenirea bulucită în jurul sacagiilor, cu găleți și copăi, le împiedicau trecerea. Dar, cîteodată și rău-i spre bine, căci numai astfel izbutiră să se strecoare fără a fi luați în seamă de o ceată de turci trimiși de Nefer-aga. Trecură în pas mărunt podețul pîrîiașului Bucureștioara, îndreptîndu-se, pe uliți mărunte, către drumul dintre bălțile Colentinei. Armăsarii stătuți jucau în buiestru și, de îndată ce pătrunseră printre plopii și tufărișul din marginea șleaului, o zbughiră

[1] Calea Moșilor.

într-un galop năprasnic. Trăpașii lui Gherasim și Andreaș zădarnic sileau să-i ajungă.

„Nouă n-au ce ne face, că doar n-au de unde să ne cunoască !“ se gîndea Gherasim, pe cînd Andreaș îi strigă :

— De simți ceva din urmă, vestește-mă, Gherasime, că dumneata ai auz mai bun.

— Și la ce bun, frate Andreaș ? . . .

— Ca să le stăvilim calea pe cît s-ar putea, mă rog frumos.

Pe drumul umbrit de copaci din ce în ce mai mari înaintau de zor, nădăjduind să-și ajungă stăpînii la primul popas. Dar la vreun ceas și ceva de drum întins, Gherasim zări în culmea dealului, pe care-l trecuseră, o dungă de praf plutind pe zarea de deasupra crîngului.

— Na ! . . . parc-ai fi cu gura pocită, frate-miu ! Iaca, dă turcu peste noi ! îi răcni dintre cele două dîmburi între care intraseră.

Dintr-o săritură ungurul își opri calul după cotitură, făcîndu-i semn lui Gherasim să coboare, și amîndoi se lungiră cu urechile la pămînt.

— Ne-au luat urma, îl încredință valahul, pe cînd Andreaș, ca mușcat de șarpe, înșfăcă nelipsitul său colac de funie, prins de oblînc și-i dădu lui Gherasim un capăt.

— Leagă-l de tufanul dimpotrivă că eu îl întind de-a curmezișul șleaului la înălțimea calului, îi spuse el repezit, săltîndu-se pe celălalt dîmb.

În cîteva clipe se aflau în mare galop, cînd peste liniștea pădurii dată în rugină se auzi o bufnitură și un nechezat dureros de cal, umplîndu-le inimile de milă.

Nu trecuse jumătate de ceas cînd urechea lui Gherasim prinse din nou tropote de cai pe urmele lor. Despărțindu-se în grabă, se furișară între copacii de margine, dar cînd văzură că-s numai trei urmăritori, ca la o poruncă se năpustiră asupra lor. Într-o clipă măciuca lui Gherasim îl doborî pe cel ce-i căzuse la îndemînă. Andreaș în acel fulgerător răstimp îi ținea pe ceilalți doi în șfichiuirile de

foc ale harapnicului său. Deodată răsună o altă pocnitură de măciucă în ceafa turcului care se pregătise să-şi arunce geridul în pieptul lui Andreaş. De îndată ce şi acesta fu răsturnat de pe cal, ultimul sări din şa, supunîndu-se, cu faţa însîngerată şi ţinîndu-şi un ochi cu palma.

În cea mai mare grabă, destoinicii învingători le luară hangerele, un pistol şi caii cu tot tarhatul lor.

La cîteva sute de stînjeni, în bătătura unei fîntîni cu cumpănă îşi găsiră stăpînii, care făcură haz văzîndu-şi slujitorii încălecaţi pe cai mari, ostăşeşti, înarmaţi ca pentru luptă şi aducînd cu ei şi caii cu care plecaseră.

În amurgul acelei zile, cu zarea încă în flăcări, drumeţii noştri ieşeau de sub bolţile pădurii către luminişul satului Afumaţi. Pe malurile bălţilor copiii se jucau în jurul femeilor care mai zăboviseră la „omorît" cînepa cu maiul de rufe. În codru tabăra creştea spre mulţumirea lui jupan Vlădicul, orînduită ostăşeşte de încercatul spătar Neagoe, ajutat de Stanciu portarul şi noul venit Ivan de Sinteşti.

Dar la masa din acea seară frunţile se înnegurară la veştile neprielnice aduse de la curtea domnească.

— Măria sa Teodosie Vodă nu-şi dă seama de primejdia în care se află. E prea încrezător în sprijinul Craioveştilor, uneltele lui Mehmet vulpoiul, rosti voievodul Radu cu amărăciune.

— Eu nu-i mai pot scoate din minte neîncrederea care-i sfredeleşte cugetul. Braţul şi sabia nu le mai pot pune în slujba lui. Am să-mi îndrept sprijinul numai spre acel care se va dovedi vrednic de scaunul ţării, declară cu hotărîre fostul medelnicer, trîntindu-şi cu ciudă cupa de vin peste faţa albă de masă.

— Ai să te-ntorci cu nasu-n jos alături de Radu al nostru ! îi prevesti jupan Vlădicul, întreptîndu-şi privirile către ginerele său.

— Eu, care fost-am de față la nemeritata lui îngenunchere, îl dezleg pe bravul Dragomir Sturzu de făgăduielile date pentru sprijinirea scaunului unui voievod slab. Îi înțeleg pornirea, e tînăr...

— Radule, sîntem în slujba țării! îl întrerupse înțeleptul său socru.

— Asta nu-nseamnă să devenim slugi plecate unui păgîn, înălțimea ta! îi răspunse boier Stanciu, ai cărui ochi păreau de oțel la flacăra lumînării din dreptul său.

— Totuși eu rămîn la socotința mea de totdeauna că tinerii ar trebui să fie slobozi, pentru a-și tăia singuri pîrtia în viață, rosti jupan Neagoe, mîngîindu-și mustața groasă, cu privirea mijită înspre Dragomir Sturzu.

— Deocamdată mîine-n zori plec la Sturzeni, să-mi văd mama, boieri dumneavoastră, își spuse hotărîrea fostul medelnicer.

— Nici eu nu pot afla o liniște pînă nu mă reped la Făgăraș, mărturisi Radu, turnînd vin în cănița socrului său.

— N-ai face rău să-ți vezi copiii, Radule, încuviință acesta. La plecare, Voica mi-a dat în grijă să te trimit cît mai grabnic... că de... prieteni, prieteni, dar totuși o femeie tînără între străini!...

— N-avea temeri de tot ce lași aici, atîta vreme cît vom putea ține o armă în mînă. Am primit vestea că, în cîteva zile, pîrcălabul Baldovin ni se va alătura cu oamenii lui. A și trimis cîteva care cu grîu, mei, îmbrăcăminte și sumane, întovărășite de străjeri înarmați, care trebuie să sosească, îl asigură jupan Ivan de Sinteşti, mai luînd o bucată de friptură.

— Da, da-i mai bine să plec acum!... încuviință Radu gînditor. Momce, ai să mă întovărășești! Poruncește lui Andreaș să pregătească rădvanul cu patru cai tari și ceva merinde. Plecarea de cum răsare soarele! mai spuse, ducîndu-și cănița la buze, pe cînd omul său de casă se îndrepta spre ușă. De cum o deschise, ca un vîrtej Ali se năpusti la picioarele stăpînului său scheunînd. Ce-i cu

tine ?... ce vrei să-mi spui, necuvîntătorule ? îl primi Radu înseninat, mîngîindu-i blana aspră.

— L-a cam smotocit Ursu, dar nici el nu se dădea bătut și cu greu i-a despărțit Gheorghieș, îi spuse rîzînd jupan Vlădicul.

În hazul care-l făcu împreună cu toți ceilalți, Radu se ridică de la masă și, luînd un măr gălbui cu pete roșcate, glăsui :

— Cu încuviințarea domniilor voastre, eu și cu Ali ne vom trage spre odihnă. Să ne vedem cu bine și cu sănătate !

— Îți urăm drum bun ! rostiră toți într-un glas, urmărind cu veselie salturile pe care le făcea lupușorul în jurul stăpînului său.

A doua zi, pe cînd Radu se afla la gustarea pregătită de doica Profira, Momce îl vesti că domnia sa jupan Dragomir Sturzu plecase de cu noapte. Ali, pe coadă, urmărea fiecare mișcare a stăpînului, cu limba atîrnată într-o parte. Din cînd în cînd părea că și-o înghite odată cu îmbucăturile prinse din zbor.

— Și vrei cu tot dinadinsul să-l iei, Răducule, mamă ? îl întrebă din nou bătrînica, arătînd cîinele numai cu sprîncenele.

— Am să-ncerc să-l las băiatului, mămucă Fira. S-ar putea spune că ei sînt de-o seamă, dacă anul lui Ali face cît șapte ai lui Vlăduț al nostru.

— Și ai de gînd să te porți așa cu fața rasă, ca tureu' cel mare ? Domniei sale, doamnei Voica, îi plăceai cu barbă. N-are să te mai cunoască nimenea și pe copii are să-i umfle rîsul. Noroc de mustață... că altfel la chip n-ai fi nici muiere, nici bărbat, îl dăscălea bătrîna în rîsetele lui Radu grăbit să iasă.

— Ohoo, așa mare alai ! se minună văzînd din capul scării cinci oșteni înarmați cu suliți și cu Borea al șaselea, toți călări pe cai neastîmpărați.

— Așa poruncit-a domnia sa jupan Vlădicul, îi răspunse Momce, în clipa în care Ali, dintr-un salt, se așeză pe capră lîngă Andreaș, care de-abia mai putea să stăpînească frumoșii cai cu gîturile încordate.

Pe malurile șleaului care străbătea satul, bătrîni și femei, cu capetele aplecate, murmurau binecuvîntări în praful lăsat de micul alai. În acea zi de zece octombrie a anului 1521, mai devreme ca niciodată, codrul părea în flăcări sub razele piezișe ale soarelui.

Cu Momce alături, postelnicul Radu de la Afumați se legăna de dimineață pe perna moale a rădvanului. Erau tăcuți, simțind că urcau din Valea Largă către șleaul Comarnicului, pînă unde făcuseră două popasuri. Caii nu păreau vlăguiți, dar la cîțiva începuseră să le clămpănească potcoavele, ceea ce-l făcu pe postelnic să poruncească popasul de noapte, în acel sat de pe malul pîrîului Prahova. Cînd s-a aflat cine este, fu primit cu toată cuviința în casa de munte a unui moșnean, împreună cu Momce, iar ceilalți au fost oploșiți prin bordeiele țăranilor. Acei oameni primitori le-au dat mare ajutor la bătut potcoavele, înaintea căderii nopții, păziți de Ali, care-și arăta mereu colții, de parcă rîdea la coteii care se furișau prin apropiere.

La trecerea prin alt sat opriră, văzînd chipuri înspăimîntate. Cei tineri fugiseră prin păduri, pentru a nu fi luați cu sila în oastea lui Dragomir Călugărul.

— Pe domnia sa căpitanul Datco, îi spusese moșneanul din coasta munților, l-am văzut săptămîna trecută. Făcuse tabără sub poala pădurii, de unde pornea mereu în harțuri de cum se însera.

În scurtele popasuri Radu mai află de pe la bătrîni și femei că se dăduse luptă mare către Tîrgoviște. Că, pe noapte, niște turci au rămas într-un cătun apropiat, dar de acolo nu se mai știa nimic. Cum n-au găsit cai de schimb, după trecerea pasului Bran, postelnicul a poruncit popas pentru odihnă și hrană a oamenilor și animalelor.

Serile deveniseră reci, satele erau mai rare şi sărăcăcioase în împrejurimi, astfel că pînă la Şercaia nu s-au mai făcut decît două popasuri.

În două zile de la trecerea Branului, cînd soarele se ridicase către crucea amiezii, a ajuns în faţa puternicii cetăţi a Făgăraşului. Acolo, spre nemulţumirea lui Radu, se vedea că steagul fusese coborît de pe turnul cetăţii, semn că înălţimea sa castelanul Nicolae Tomory nu se afla la reşedinţa sa. Căpetenia catanelor de strajă, recunoscînd pe înaltul oaspete, porunci deschiderea porţilor. La sunetele trîmbiţelor de vestire, în dreptul geamurilor înfundate în nişe zăbrelite se iviră chipuri cu feţe şi priviri întrebătoare.

— Tată, tatăăă ! strigă un băieţel cu plete castanii bucle şi înveşmîntat în catifea venetiană cu guleraş alb. Alerga îmbujorat către rădvan în clipa în care Andreaş oprise caii în dreptul scărilor.

Cînd tatăl îşi luă în braţe fiul, Ali, sărind de pe capra trăsurii, pentru prima oară n-a dat nici un semn de invidie. A rămas pe coadă şi, cu limba scoasă, se uita la ei, strîmbîndu-şi gîtul cînd pe dreapta, cînd pe stînga.

În capul scării din blocuri de piatră doamna Voica, îmbrăcată în rochie de tafta vişinie în formă de clopot, cu dantele la mîneci şi în jurul gîtului, îşi primi soţul surîzînd şi cu braţele deschise.

— Bine-ai venit, dragul meu ! de-abia apucase să rostească armonios, că, din umbrele sălii de intrare, tăbărîră în goană fetiţele Anca şi Neacşa, pentru care Radu se lăsă într-un genunchi ca să le sărute. Ali, cu coada-ntre picioare, coborî umilit, îndreptîndu-se spre Borea care bocănea cu piciorul lui de lemn în jurul rădvanului.

După trei zile de nelinişte, cînd se hotărîse să plece la „Bălgradul transilvan“ [1], un olăcar trimis de domnia sa jupan Vlădicul ceru grabnică primire.

---

[1] Alba Iulia.

— Nu cred să-mi vii cu veşti bune, Ilarie ! îl întîmpină Radu, cercetîndu-l cu priviri de îngrijorare şi făcînd semn lui Borea să treacă cu copiii în camera alăturată.

— Aşa-i, înălţimea ta, răspunse acesta răspicat. Teodosie Vodă-i răsturnat din scaun. Banul Preda Craiovescu şi căpitanul Datco pierit-au în crunta luptă din latura Tîrgoviştei.

— Şi măria sa Teodosie . . . , Despina doamna ? izbucni cu îngrijorare postelnicul, sărind din jilţ.

— Aflîndu-se la curtea domnească de la Bucureşti, se bănuieşte că ar fi plecat la Slatina, sub oblăduirea domniei sale Pîrvu Craiovescu.

„Jupan Pîrvu n-a dat sprijinul cuvenit cu oamenii lui" ! se gîndea Radu îngrijorat, pornind cu paşi mari către bolta ferestrei.

— Dar de al meu frate, Bădica voievod, aflat la Tîrgovişte, se ştie ceva ? îşi întoarse el faţa înspre olăcarul stropit de noroi şi acoperit de praf.

— Nu s-a pomenit nimic de către iscoadele mînate de domnia sa Neagoe spătarul. Se vorbeşte printre oameni că de cîteva zile beiul Nicopolei ar fi trecut Dunărea. Osmanlîiul, cu oştenii lui, năzuieşte să pună pace la hotarul padişahului.

— A trecut Dunărea cu oaste ! . . . îşi pocni palmele postelnicul, după care-şi trecu degetele prin plete.

— Socot că mai mult pentru asta mi-a dat în grijă boier Vlădicul să vin cît mai grabnic şi să vestesc pe înălţimea ta să nu te-ntorci fără sprijin tare. Domnia sa medelnicerul Sturzu s-a alăturat buzoienilor . . .

— Ne-mai-po-me-nit ! răbufni cu ochii tulburi. A trecut în oastea lui Dragomir Călugărul ! mai glăsui înăbuşit Radu, trîntindu-se cu ciudă în jilţ.

Deodată în cadrul uşii se ivi doamna Voica, tînără, senină, cu faţa albă şi ochi migdalaţi, tresărind la vederea noului venit, dar se linişti, spunînd :

— A sosit îmbucurătoarea veste că domnia sa castelanul nostru se întoarce peste două zile la Făgăraș, fiind doritor foarte să te găsească aici, Radule.

— Acum am nevoie mai mult ca oricînd de sfatul și sprijinul său, o vesti el, cu sprîncenele adunate peste îngrijorarea din privire.

— Dar ce este?... Ce s-a întîmplat, dragul meu? îl întrebă ea zorită, răspunzînd cu întîrziere la plecăciunea făcută de trimisul Ilarie.

— Mai întîi fă bunătatea și dă poruncă să i se dea de mîncare acestui om al nostru de credință! o rugă el, făcîndu-i semn lui Ilarie că poate pleca.

Trimisul se înclină adînc și la ușă așteptă să iasă doamna Voica, care trecu, grăbită, pragul, foșnindu-și fustele.

Rămas în jilț, Radu își petrecu privirea tulbure de la dalele de granit ale marei încăperi, la tavanul înalt sprijinit pe grinzi puternice de stejar, neizbutind să-și lege gîndurile care-l năpădiseră.

„Să ne facă turcii liniște-n țară?!... Și-au pierdut mințile Craioveștii, de nu și-au dat seama de primejdiile care ne pasc!... Pe zăludul meu frate nu se mai poate sprijini nimeni de cînd visează fără izbăvire ca să apuce domnia. Va trebui totuși să mă înfățișez voievodului Ioan Zápolya!“... își cernea gîndurile mereu prin sita amărăciunii sale. Ar fi stat mult astfel, dacă nu se reîntorcea doamna Voica, împreună cu Ana Maria Tomory, din neamul nobililor unguri Szilagy, de prin părțile Tulgheșului. Veneau urmate de o roabă tătăroaică și, cum ajunseră la masă, îi luă tava chiar doamna Voica, făcîndu-i semn că poate pleca, în timp ce stăpîna casei îi spunea lui Radu, într-o românească rostită cu accente maghiare, că i-a adus struguri de Tokai, ca să se îndulcească.

— Radule! vino repede să vezi înfăptuindu-se ceea ce ți-ai dorit, îi strigă cu glas de bucurie doamna Voica, uitîndu-se pe geam.

Cu un ciorchine în mînă, Radu porni spre fereastră, în urma doamnei Ana Maria înveselită și ea de cele ce vedea.

Băieții lor trăgeau pe rînd cu un arc mic, făcut de Borea, într-un dovleac așezat pe capătul jgheabului de la fîntînă. Ianoșek, ceva mai mărișor decît Vlăduț, urmărea cum bulgarul îi așeza săgeata în coarda arcului. În acel scurt răstimp, Ali, la pămînt, cu botul pe labe, pîndea nemișcat. La slobozirea săgeții, sărea și el ca pornit din același arc și o scotea din gardul poieții, unde se înfipsese. Triumfător o aducea înapoi și o lăsa lîngă opinca lui Borea, reluîndu-și locul în așteptare.

— Aseară nu puteam să-i scoatem din șopron. Se făcuse tîrziu și nu se mai săturau să-l asculte pe Borea cîntînd din fluier. Le-a făgăduit să le facă și lor cîte unul de soc, adăugă și doamna Voica, neputîndu-se dezlipi de la geam.

A doua zi soțul ei plecă în plimbare pe calea satului Vad, întovărășit de cei doi băieței. Radu încălecase un aprig armăsar unguresc, cei mici pe cai mărunți de munte, urmați de Andreaș, Borea și, bineînțeles, de nelipsitul Ali, care alerga înaintea lor cu limba scoasă. Cam la o jumătate de ceas de trap săltat, în care timp Radu își stăpînea cu greu armăsarul, descălecară la marginea unui crîng. Cai fură legați de mesteceni desfrunziți și întreaga ceată de pedestriți o porniră pe miriștea care se pierdea sub poala unei păduri de stejari.

Slujitorul ungur, spre mirarea postelnicului, îi înmînă arbaleta și cîteva săgeți. Bulgarul, care mai meșterise încă arce mici în zori, le dădu cîte unul bucuroșilor săi învățăcei.

— Nu-i rău ales prilejul să fim împreună la prima voastră vînătoare, le spunea Radu înseninat copiilor, în timp ce Andreaș le dădea și lor săgeți din straița agățată de umărul pe care-și păstrase și el arcul.

— Ca niște mari vînători ce ne aflăm să ne despărțim cam la zece stînjeni înlături, glăsui Radu, făcîndu-le semn cu mîinile de îndepărtare.

Soarele trimitea raze piezișe de după un nouraș ca de vată, tighelînd cu aur aripile unui enorm zăgan ce plana pe necuprinsul albastru al văzduhului. Deodată, după piuitul unei săgeți pornită din arbaletă, copiii nu zăriră decît urechile tremurătoare ale unui iepure, rostogolindu-se într-un nor de praf și peste dînsul, apărut ca din pămînt, Ali. Zadarnic striga la el Ándreaș și-l șfichiuia cu harapnicul, că lupușorul îi și rupsese greabănul. Radu îl ridică de ceafă și-l aruncă înlături. Cățelandrul, lingîndu-se pe botul lui ascuțit, nu mai îndrăzni să se apropie de vînatul care nu mai mișca. De sub o tufă țîșni un altul din dreptul lui Vlad, dar săgeata băiețelului nu-l atinse, însă Ali, uitînd opreliștea, se năpusti ca un vîrtej și-l tăvăli prin miriște de cîteva ori, însă iepurele scăpă și o luă la sănătoasa în copci mari și cotite.

La strigătele postelnicului cățelandrul se întoarse cu capul în jos, cu coada strînsă între picioare și scheunînd încet, de parcă și-ar fi cerut iertare.

— Vînezi pentru tine..., dihanie!? îl mustră stăpînul său fără prea multă asprime în glas.

— Să-l „țipăm" afară din miriște, înălțimea ta! propuse Ándreaș, cînd Borea sări ca ars.

— Numai așa-l putem supune la ascultare! protestă el cu glas rugător, peste care se ridicară și vocile băieților pentru îndurare. Pe credința lui ai să te sprijini cu mare temei, stăpîne, adăugă tînărul bulgar, fără să fi cunoscut sfaturile date și de doica Profira.

Vremea fiind înaintată prepelițele se călătoriseră, dar iepuri le mai căzură cîțiva. Către crucea amiezii și Vlăduț izbutise să vîneze un șoldan. Stătea agățat la spatele lui Ándreaș, lîngă cei doi ai stăpînului său. Borea-și ducea iepurele lui și pe acel vînat de Ianoșek, mîndru de izbînzile învățăceilor săi.

Castelanul Nicolae Tomory, bărbat în puterea vîrstei, primitor şi vesel, era înalt şi bine legat la trup. Se purta după moda curţii din Buda, cu pieptar de brocart scump, pantaloni din postav italienesc şi cizme din piele de Cordoba. Părul uşor cărunt şi-l dădea peste cap, iar mustăţile le trăgea mereu în sus, mai ales cînd privirea-i cenuşie trecea dincolo de cel cu care vorbea. Folosea graiul românesc tot aşa de bine ca şi cel unguresc, fiind născut de mamă româncă.

În seara sosirii din Alba Iulia se afla în capul mesei din sufragerie, în mijlocul familiei şi a oaspeţilor de peste munte.

— De ce, oare, soţul şi stăpînul meu păstrează atîta tăcere şi pare a fi îngrijorat ? întrerupse liniştea doamna Ana Maria, într-o românească stricată, dar înţeleasă de toţi acei ce se aflau la sfîrşitul bogatei cine.

— Hei, dragii mei, sînt veşti de mari primejdii pentru întreaga creştinătate. Copiii să-şi mănînce plăcintele şi să fie duşi la culcare, rosti el, ridicîndu-şi cupa de argint la buze.

— Îmi dau seama, iubite al meu prieten, înălţă glas Radu, că s-ar putea ca în curînd Dunărea să nu mai fie o stavilă împotriva puterii otomane.

— Fără încuviinţarea divanului ţării şi a înalţilor epitropi ai lui Teodosie Vodă, Mehmet-bei, sangiacul Nicopolei, şi-a pus iscoadă, de zavistie la curtea domnească, pe fătarnicul Nefer-aga, adăugă Momce, alegîndu-şi un măr dintre strugurii aşezaţi pe marginea tavei.

— Nu mă dumiresc prin ce minune izbutit-a Dragomir Călugărul să ridice împotriva domniei ţinuturile buzoiene ? îşi arătă mirarea castelanul, pe cînd săruta copiii pe frunte. Erau nemulţumiţi, a fost vreo trădare ? se întreba şi al meu frate Ştefan, cînd sosit-a la cancelaria voievodală vestea surpării scaunului domnesc din Ţara Românească.

— Totul s-a întîmplat pe neașteptate, prin uneltirile boierilor pribegiți la Moldova... poate și cu tainicul sprijin al lui Ștefăniță Vodă, murmură gînditor Radu.

— Nădăjduiesc să nu ne-ntoarcem în țară, Radule, pînă nu se va așeza o liniște, rosti cu glas șovăielnic doamna Voica înspăimîntată de cele ce se vorbea.

— Chiar de nu voi fi înțeles și ajutorat de înălțimea sa voievodul Ioan Zápolya, care sper să-și dea seama de pericolul turcesc, menirea mea-i să apăr pînă la jertfa supremă norodul de cumplita stăpînire osmanliiteană. Am oameni de mare virtute pe care mă bizui. Nădăjduiesc să-l readuc în preajma mea și pe nesocotitul îndîrjit Dragomir Sturzu. Este o inimă de adevărat român, are minte luminată și sabie ca nimeni altul. Aș dori să plec la curte și să cer grabnică primire la voievod, se îndreptă din umeri Radu, cînd Nicolae Tomory, adunîndu-și sprîncenele bogate peste privirea-i cenușie, rosti :

— Preamăritul nostru voievod se gătea de plecare la Buda, chemat fiind grabnic de majestatea sa regele Ludovic al II-lea. Către hotarul din jos al Ungariei năboiesc puhoaie de oșteni asiatici.

— Totuși nu cred să fie încă primejdie de cotropire, iubite al meu prieten, își spuse părerea Radu, începînd să-și curățe un măr. Padișahu-i preocupat de cucerirea altor căi. Se vorbea de un asediu asupra insulei Rodos și i-am văzut galera, cu întreaga-i strajă de corăbii, îndreptîndu-se înspre apele Helespontului. Năzuiește să-și taie pîrtie de comerț pe marea cea mare. Poate că de-abia acum se vor dumiri împărații și regii de creșterea nezăgăzuită a puterii islamice.

— Hei !... Apusul nu-și dă seama că soarele s-ar putea stinge și că pe cerul necuprinsului va rămîne semiluna, Radule ! îi răspunse castelanul Tomory, umplînd cupele cu vin, în timp ce Momce-și reluă locul.

Către miezul nopții, cu cîte o lumînare în mînă, părăsiră marea încăpere de ospețe a castelului.

SIMȚĂMINTE DE ADEVĂRATĂ FRĂȚIE

În așteptarea voievodului Ioan Zápolya, plecat la curtea din Buda, castelanul Făgărașului mai primi în plăcută ospeție și pe fratele său, Ștefan Tomory, secretar al cancelariei voievodale. Era un bărbat voinic, trecut de patruzeci de ani, cărunt, vorbind maghiara, româna și latina.

Sfîrșitul lunii octombrie al acelui an era cețos, rece și mohorît. Cu toate acestea noul venit, chiar de a doua zi, la masa de prînz, îi ceru fratelui său :

— Mă rog frumos de prea iubitul meu frate, castelan al acestui minunat ținut, să-mi alcătuiască o petrecere de vînătoare.

— Binecuvîntată dorință ! îi răspunse amfitrionul cu vădită mulțumire în zîmbet și privire. S-au cam înmulțit jivinele codrilor și mai ales porcii săvîrșit-au multe stricăciuni și pagube. Dealtfel băștinașii prevăd o iarnă timpurie. Haitele de lupi au și prins a năboi pe la stîni și chiar printre vitele din sate.

— Ooo ! ... pe o asemenea vreme să plecați la vînătoare ... și încă în munți ! ... se minună stăpîna casei cu accentul ei unguresc, pe cînd punea în talgerul cumnatului său încă o bucată de friptură de căprioară.

— M-am cam îngrășat, Ana Maria, și puțină mișcare în aer de munte, dorită de mai toți ca mine, nu-mi poate strica, îi răspunse el, grăbindu-se să-și ia cuțitul cu mîner de os.

Lumînările rămăseseră pe jumătate în sfeșnice, jarul dogorea în dreptul lui Ali, făcut colac și fetițele prinseră a căsca, în timp ce băieții mușcau zgomotos din merele aduse de la Alba Iulia, fără a scăpa nimic din cele ce se vorbeau.

— În două zile adunăm hăitași de prin satele din împrejurimi, toți doritori foarte să mai stîrpească sălbătăciunile

păgubitoare pentru vite și primejdioase chiar pentru oameni, hotărî castelanul, întorcîndu-și privirea către Momce.

— Mîine dimineață trimit olăcari de vestire, înălțimea ta, și vorbă ispravnicului să aleagă locurile cele mai prielnice.

Vijelia care nu mai contenea huia și prin hornurile cotloanelor, împrăștiind cenușa pe dalele de la gurile focurilor, cînd doamna Voica, strîngîndu-și din nou șalul înfiorată, rosti :

— Tare mi-i în grijă de tata ! ... după cît îl știu de neînduplecat ...

— N-avea nici o teamă ! E ca un brad de munte, Voica. Și-a durat cetate din curtea de la Afumați și tabără în lunca Mostiștei. Sînt încredințat că toți foștii dregători ai lui Neagoe s-au adunat în jurul său. Nu m-aș mira să-și repeadă oamenii pentru întărirea cetăților de la Dunăre, ca pe vremuri, își arătă Radu cu mîndrie nădejdea pe care o avea în înțeleptul lui socru.

— Hei, dragii mei, veștile-s mai negre decît vi le închipuiți, glăsui cu vădită îngrijorare înaltul dregător al Ardealului. Nu-mi dau seama cît ar putea să-l zăbovească asediul Rodosului pe tînărul și îndrăznețul padișah Soliman al II-lea. Știu însă că tabăra de la fostul Adrianopole strămutatu-s-a la Sofia, în urmărirea planurilor tatălui său, care țintea la cotropirea Ungariei. Primejdia are să crească pentru toată Europa și majestatea sa regele Ludovic al nostru singur nu va izbuti să zăgăzuiască rostogolirea puhoiului musulman. În primăvara anului trecut, zădarnic ceruse sprijin sanctității sale Papa Leon al X-lea, împăratului Germaniei, craiului Sigismund al Poloniei, înaltei seniorii Venețiene, regelui Henric al VIII-lea al Angliei, pentru o grabnică alcătuire.

— În loc de ajutor primit-a făgăduințe goale în vreme ce neînfricatul Bali-beg își prefirase oștirea, de peste optzeci de mii de musulmani, de-a lungul Dunării, după

asedierea Belgradului și Severinului, își aminti înciudat Radu. Turcul își năboiește spahiii pentru cotropirea Ungariei, în răstimpul în care și-a asigurat spatele prin cucerirea cetăților Scutari și Clissa.

— Pe mine mă apucă iar neostoitele mele dureri de cap, murmură doamna Voica, ducîndu-și mîna la frunte.

— Cu încuviințarea iubiților noștri soți și stăpîni, socot că-i mai nimerit să ne retragem, izbuti doamna Ana Maria să se facă înțeleasă, cu ochii la doamna Voica devenită iarăși albă la față.

— Firesc este să pierdem din priviri ce-i frumos și plăcut, dacă alunecarăm din nou pe făgașul grozăviilor, spuse cu sprîncenele adunate înaltul oaspete, răspunzînd cu înclinarea capului la închinăciunile doamnelor.

— Și fiindcă fost-a vorba de grozăvii, reluă Radu, nu văd o oprelişte a primejdiei, dacă padişahul nu întîmpină greutăți la asediul Rodosului.

— Te gîndești la un răgaz, prințe? îl întrebă Ștefan Tomory, privindu-l printre gene. Și nădăjduiești că puterea apusului se va pune în mișcare?

— Fără sprijinul întregii creștinătăți orice împotrivire a noastră va fi nimicită, declară cu tristețe castelanul Nicolae Tomory.

— Și românii, ca și mai ales secuii sînt îndîrjiți împotriva stăpînirii. Nu voiau să vie sub arme nici cînd se alcătuia noua cruciadă, care urma să fie condusă de împăratul Maximilian al Germaniei, adăugă fratele său.

— Știu... articulă Radu încruntat. Cu țăranii nu-i de joacă... Ei ar fi fost singura oprelişte, nu cavalerii împlătoșați și scutierii în mătăsuri lucitoare. O armură de argint scump nu-i decît o coajă pe care o turtește orice măciucă, înălțimea ta, își îndreptă el ochii către marele dregător al Transilvaniei. Cruciada de la Nicopole ne stă mărturie și va sta peste veacuri drept pildă semeției acelor care s-au sufocat în obrăzarele coifurilor de aur.

— Dar... cine ar fi izbutit să stea împotriva unui iscusit conducător de oşti ca Baiazid, supranumit Fulgerul, iubite al meu prieten ?

— Norodul Ţării Româneşti adunat sub paloşul lui Mircea Basarab, aşa precum dovedit-a la Rovine, excelenţă ! îşi repezi răspunsul Radu, cu privirea tulbure. Conducătorul cruciadei, Sigismund de Luxemburg, năzuia să-l înfrunte pe Baiazid cu o oaste alcătuită numai din cavaleri ?... Dorea luptă făţişă ca la turniruri împotriva bulucurilor asiatice ?...

— Asta-i cam aşa ! întări castelanul, turnîndu-şi gînditor vin în cupă.

— S-a zăbovit cam mult cu alcătuirea cruciadei din anul 1514, pentru că Ardealul n-a vrut să se scoale, după scăldarea în sînge a norodului care ceruse ieşirea din şerbie. Crunta ucidere a lui Gheorghe Doja de către nemeşii lacomi de averi... pot s-o spun, fiindcă sîntem numai între noi... va rămîne peste veacuri cea mai urîtă pată pe blazonul stirpei Zápolya. Hei... aceste nesocotinţe surpă şi cele mai puternice imperii ! adăugă Radu.

— Nu te sfii, prinţe, fiindcă şi cancelarul Leonard Barlabassy i-a spus-o în faţă maimarelui nostru şi, cît îi el de Zápolya, şi-a aplecat fruntea fără a-i da vreun răspuns.

Scîrţiitul uşii pe care intră un slujitor urmat de Borea, amîndoi cu braţele pline de lemne, le întrerupse sfatul. În cîteva clipe gurile cotloanelor fură umplute din nou, ca apoi Radu să se uite cu părere de rău la tînărul bulgar cum bocănea cu piciorul de lemn pe dalele de granit dinspre ieşire.

„Am să-l iau la Bălgrad... poate voi găsi vreun meşter pe-acolo să-i dureze un sprijin mai bun beteşugului său", îşi spunea el, cînd, pe uşa rămasă întredeschisă, tăbărî Ali şi se furişă sub scaunul stăpînului său, în rîsetele celorlalţi.

— Găsitu-l-ai pe Iojika, Miclosy ? își întrebă castelanul slujitorul apărut la prag.

— Găsit, înălțimea ta ! e cu toți ai lui. Așteaptă porunca la cuhnie, unde s-au îndestulat, răspunse el odată cu semnul de încuviințare primit.

Ali, încredințat că nu va mai fi dat afară după plecarea slujitorilor, își reluă locul în fața focului, unde înaltul dregător al Ardealului îi aruncă rîzînd un os de vițel. În trosniturile osului prins între labele din față se mulțumi să-și arate numai colții la cei patru lăutari, care apăruseră de undeva și făceau plecăciuni din latura mesei. Unul cu diblă, al doilea cu o cobză burduhănoasă, cel mai mic avea un țambal atîrnat de gît și ultimul cu un cimpoi gata umflat...

— Miclosy, fă bunătatea și trimite-l pe Borea înainte de a se culca, îl rugă Radu, pe cînd căpetenia tarafului își acorda scripca în sunetul cimpoiului, în timp ce Momce scotea din marele blidar alte cupe argintate.

La ridicarea din sprîncene a castelanului Nicolae Tomory, întregul taraf începu domol și nebănuit de dulce o melodie, care, din ce în ce, se întețea într-un tumult de ceardaș, făcîndu-i pe frații Tomory să salte din jilțuri cu semeție și să plesnească rîzînd din degete. Spre mirarea tuturor, în toiul petrecerii se ivi doamna Ana Maria îmbujorată de plăcere și, în dezlănțuirea nemaipomenitului ceardaș, își reluă locul lîngă soțul său.

Între timp Iojika se grăbi să umple cupele, dar Radu se ridică stînjenit spunînd :

— Cer încuviințarea să văd pe doamna Voica...

— Nu-mi place deloc starea domniei sale, declară răspicat doamna Ana Maria. Ar trebui chemat vraciul grec al curții Bălgradului, mai zise ea, în vreme ce Radu trecuse pragul grăbit.

În drumul către camera lor de dormit îl opri pe Borea, făcîndu-i semn să-l aștepte. Furișîndu-se neauzit pe ușă

se bucură găsindu-şi soţia adormită şi părăsi încăperea în vîrful picioarelor.

— Unde ţi-i fluierul, Borea ? îl întrebă el în treacăt.

— Îl am, înălţimea ta, dar ce-aş putea eu face împotriva unor aşa de mari meşteri ai cîntului ?... Nu-i decît un „zamra“ căpătat de la un arab.

— Bine, bine... să vii cînd oi bate din palme, îi porunci şi intră în marea sufragerie, pe cînd Iojika mai mult rostea cu glas cald un cîntec de dragoste, în isonul molcom al celorlalţi tovarăşi ai lui.

„Ce păcat că nu ştiu şi eu cînta !“ îşi spunea Momce, cu ochii la stăpînul său, care-şi reluă locul, poate cu aceleaşi gînduri de părere de rău.

Castelana asculta cu privirea viscolită, iar fraţii Tomory nici nu clipeau, stînd cu coatele pe masă şi tîmplele între pumni. După fiecare vers lăutarul îşi repunea dibla sub bărbie şi intona cu plăcute înfloriturі melodia, ca, la urmă, să fie răsplătit cu aplauze şi vorbe de laudă. Li se dădu vin de Tokai şi încuviinţarea de a se aşeza pe banca din latura mesei.

— Aş fi doritor să-l ascult pe tînărul bulgar... de-abia deschise vorba Radu, cînd frumoasa castelană izbucni :

— Vai... ce frumos ştie a cînta din fluier ! L-am auzit puţin cîntînd în grajd, unde am fost chemată de copii. Dar zadarnic l-a rugat Voica să nu se sfiască şi să repete acel cîntec duios, că el şi-a pus bărbia-n piept şi i-a răspuns că nu poate cînta oricînd, fiindcă-l năpădeşte plînsul, spuse ea pe ungureşte.

La cele trei bătăi din palme ale lui Radu, Borea se ivi alb la faţă şi, îndată ce dădu de toate privirile îndreptate înspre el, se făcu roşu pînă-n vîrful urechilor. Nu-i scăpase nici repezeala cu care-şi ridicase Ali capul de pe labe şi, cu ochi prietenoşi, îi urmărea dintr-o parte mişcările pînă se opri.

— Nu te pierde, Borea, că nimeni nu-ţi vrea răul, căută să-l încurajeze stăpînul său. N-am avut răgazul să te-ascult pînă acum.

— Cînt mai mult în taină... pentru sufletul meu, mormăi el abia auzit, mai bocănind de două ori către masă.

— Uită-te, sîntem toţi dornici să auzim un cîntec, care-ţi place ţie mai mult, adăugă cu glas mîngîietor.

— Să-mi fie îngăduit să-l zic numai pentru măria ta, îşi luă el inima-n dinţi, scoţîndu-şi fluierul din brîu, la care Radu îi zîmbi cu bunătate.

De la primele sunete ca de flaut porni odată cu el întregul taraf, ţinîndu-i molcom isonul de parcă se înţeleseseră. Fluierul înfiora o melodie de jale, răscolind cele mai tainice simţăminte omeneşti. Acel instrument arab semăna cu un caval foarte răspîndit printre ciobanii din ţinuturile noastre de munte. Chipul lui Borea se schimbase, părea extaziat, ţinîndu-i fără suflare pe toţi cei din acea încăpere. După acea minunată elegie, alunecă într-un cîntec de joc ţărănesc şi luminos ca de pe plaiurile noastre. La dezlipirea fluierului de buze, în uralele tuturor celor de faţă, Borea, cu ochii în lacrimi, rămase nemişcat. Doamna Ana Maria-i dădu o cupă de vin, în care deabia-şi muie buzele. Apoi, cerînd încuviinţarea să plece, se îndreptă boncănind către uşă, urmat de privirile înduioşate ale acelora pe care-i făcuse să vibreze.

Trecuse de miezul nopţii cînd marele dregător al Transilvaniei şi frate al castelanului îi dădu lui Iojika punga lui cu groşi, plecînd după stăpînii casei pe uşa deschisă de Momce. Supus şi cu capul aplecat, Ali nu-şi dezlipea ochii de pintenii lui Radu care urca scările gînditor alături de Momce. Din cînd în cînd rafalele vîntoasei, bufnind printre ogive, stîrneau fiorii unor deznădejdi ce apăsau cu greutate imensă inima viitorului domn.

În cele cîteva zile de pregătire a mult doritei petreceri de vînătoare, Radu se găsea într-o neostoită frămîntare. Din ţară nu mai avea nici o veste, oaste nu vedea

cum şi de unde să-şi alcătuiască, pe sprijinul voievodului Ioan Zápolya nu se putea bizui, fiind dușmănit de românii ardeleni şi de secui, după sîngeroasa înăbuşire a răscoalei lui Gheorghe Doja.

„Nu mă pot aştepta decît la vreo sută de trabanţi, cu care nu se ştie de voi izbuti să mă strecor pînă la Afumaţi!" îşi spunea cu tristeţe, în clipa în care se săltă în şa, între armăsarii încălecaţi de fraţii Tomory.

După cîteva ceasuri de mers anevoios ajunseră la pădurea de stejari din marginea satului Vad, unde castelanul Nicolae Tomory avea o cabană de vînătoare. Hăitaşii plecaseră de cu noapte şi aşteptau sub dîmburile dimpotrivă sosirea slujitorilor cu cîinii.

De la cabană le ieşi în întîmpinare starostele ţinutului Mikaly Ferentz şi judele Balint Dobay, cunoscuţi ca buni vînători de sălbăticiuni. După prezentările făcute de castelanul Făgăraşului şi plecăciunile noilor veniţi, starostele rosti :

— Avem de trecut peste o mlaştină şi puntea-i făcută numai pentru piciorul omului, astfel că va trebui să vă pedestriţi şi să lăsaţi caii la cabană.

— Descălecareaaa! ... porunci rîzînd domnia sa Ştefan Tomory, coborîndu-se cam greoi din scări, odată cu toţi ceilalţi.

— Vorba-i găsim porci prin partea locului ? întrebă Radu în timp ce-şi luă de pe cal arbaleta şi tocul de săgeţi.

— După muruiala de pe copaci văzută mereu pe unde şi au smîrcurile cînd vin la ghindă, par a fi destui, înălţimea ta, îi răspunse paznicul cabanei, un ţăran român cu plete sure şi mustăţi groase peste gură.

Cum trecură mlaştina, străbătură zăvoiul care împresura o poiană largă pînă sub poala pădurii seculare de stejari Să mai fi rămas vreun ceas pînă să ajungă soarele la crucea amiezii, cînd vînătorii se aşezaseră în linie şi-şi potriveau armele. Deodată mai toţi se porniră pe rîs la

ivirea lui Ali, plin de noroi pe burtă și cu blana udă, grăbindu-se să se așeze la picioarele stăpînului său.

— Ce cauți aici în primejdie, nemernicule ? îl mustră cu glas moale postelnicul, stăpînindu-și rîsul, pe cînd cățelandrul se ridică scheunînd încet și se scutură cu atîta înverșunare încît Radu fu nevoit să-și treacă năframa peste față, în hohotele celor de pe linia de vînătoare. Andreaș, ar trebui să-l ții legat să nu facă vreo poznă, îi porunci slujitorului său care-și descătărăma cureaua. Lupușorul fu tras la capătul liniei de așteptare a vînatului.

Deodată, peste liniștea solemnă a bătrînilor stejari dezgoliți, pătrunseră trei sunete grave de tulnic și, după încetarea ecourilor stîrnite în golul depărtărilor, porni un răspuns din cornul starostelui Mikaly Ferentz. În acel răstimp numai Borea își mai pregătea funia cu care nimeni nu-și putea da seama la ce i-ar fi putut sluji. Se afla la capătul liniei și mai toți îi urmăreau mișcările cu care făcea un nod și-l tot purta de-a lungul funiei, ca apoi să-l desfacă iarăși. În tăcuta așteptare, cu nesfîrșite schimbări de pe un picior pe altul, codrul începu să dea zvon purtat de șuieratul surd al vîntului. Ali ciulise urechile și se ridicase de pe coadă, retrăgîndu-și limba în gură. Odată cu foșnetul frunzelor căzute, se năpustiră în luminiș doi țapi care se rostogoliră în pocnetele asurzitoare ale flintelor celor doi frați, în timp ce Ali se dădu peste cap în rîsetele lui Borea și Andreaș.

— Cuminte, Ali, cuminte ! îl mustră ca de obicei stăpînul său, ca apoi să rostească : Dacă domniile voastre doriți să vînați porci mistreți, n-ar trebui să-i alungați cu focuri de armă înainte de a tăbărî în bătaia sînetelor.

— Are dreptate, Nicolae, recunoscu Ștefan Tomory în șoaptă, cînd un lup zbîrlit și cu ochii în flăcări se năpusti neașteptat de repede către cei doi dezarmați. În acea clipă de zăpăceală și de groază nimeni nu-l nimerise cu săgețile, cînd, spre uimirea tuturor, fiara se dădu de-a rosto-

golul în iarbă, tras de arcanul lui Borea căzut pe burtă. Cîteva săgeți de pe laturi îi potoliră spasmurile, în nemaipomenitele smucituri ale lui Ali. Galbeni ca ceara, marii dregători, ca și cei din apropierea lor, îl priveau pe Borea cu zîmbete de ușurare, pe cînd Radu se repezi să-l ajute să se ridice.

Vuietul codrului răscolit creștea ca sub bolțile unei catedrale înțesată de mulțime și privirile fură atrase de două vulpi, alungate de spaimele clocotului, furișîndu-se pe vine către un tufiș. Toate arcurile își lepădară săgețile într-acolo, cînd, în foșnete de crengi rupte, dupăituri și trosnete de vreascuri, vînătorii de-abia avură timpul să se repeadă la armele de foc, pregătite de slujitorii din spatele lor. Năvala ciurdei ivită-n luminiș fu întîmpinată de trăsnetele flintelor și de piuitul săgeților, sub care căzură patru porci și trei godaci. O parte se mistui către laturile liniei, sfărîmînd totul în goana lor. Cei căzuți încă mai icneau, pînă ce cuțitele a doi slujitori îi lăsară în nemișcare.

Zarva se apropiase în strigătele hăitașilor, bătăi în tinichele și lătratul cîinilor, cînd, dintr-o săritură grațioasă peste un buștean căzut, se opri o căprioară înspăimîntată. Ca în fața unui simbol al gingășiei nimeni nu cuteză să ridice vreo armă împotriva ei. La semnul făcut de Radu, rîndul se desfăcu și, ca pe o poartă deschisă, gingașa făptură, cu ochii în lacrimi, se făcu nevăzută către lunca mlaștinei. Pînă cînd și Ali, ca niciodată, rămăsese așezat pe coadă, urmărind-o cu capul strîmb și lingîndu-se pe bot.

Dintr-un stejar de margine se năpusti un „rîs", cu dinți fioroși și gura ca o vatră de jar încins. După o mică ezitare în fața primejdiei, tresări în două copci către judele Balint Dobay, căruia-i căzu arcul din mîini. La fulgerătoarea smucitură a lui Ali, Andreaș îl scăpă, iar cățelandrul, tăindu-i fiarei calea, îi smulse blana de pe crupă cu piele cu tot, în clipa în care și piatra din praștia lui

Borea sparse capul fioroasei sălbătăciuni. Într-un murmur de admirație toate privirile se îndreptară înspre tînărul bulgar, care-și băga liniștit praștia în brîu.

Către sfîrșitul lunii noiembrie a anului 1521, vraciul curții voievodului Ioan Zápolya fusese în trei rînduri oaspetele frumoasei case a lui Ștefan Tomory din Alba Iulia, unde trăsese Radu de la Afumați, împreună cu toți ai săi. În acele zile încercatul om al științei medicale, Nicolae Teodoropoulos, avusese destul răgaz să cerceteze necruțătoarele dureri de cap ale doamnei Voica. Cum vraciul grec se descurca mulțumitor în limba turcă, îi spuse lui Radu că boala soției sale este moștenită și nu iartă pe cei zbuciumați de griji și necazuri, la care Radu îi întări încredințarea, spunînd :

— Și mama ei avusese aceeași suferință, din pricina căreia s-a săvîrșit din astă lume înainte de a fi împlinit vîrsta de patruzeci de ani.

— În aste vremi tulburi din Valahia îmi îngădui să sfătuiesc pe înălțimea ta ca doamna Voica să rămînă în Bălgrad, monseniore, îi răspunse el răspicat.

— Așa-mi făcusem și eu socotințele, chir Nicolos, se destăinui Radu în scurta lor înțelegere de taină. Măritul voievod Ioan Zápolya mi-a făgăduit găzduire în casele aceluia care fost-a monseniorul Alfonso Zapollini. Acolo copiii vor învăța și carte cu preacuvioșii călugări din slujba episcopiei.

Într-una din acele zile, în care Radu fusese primit de două ori de voievodul Ioan Zápolya, cam încurcat de poruncile trimise de regele Ludovic al II-lea al Ungariei, îi făgădui numai un sprijin de cinci sute de trabanți, după ce se aflase de răsturnarea din scaun a lui Dragomir Călugărul.

Dar, în aceeași seară, Andreaș îl vesti că un țăran din tîrgul Sebeș, pe nume Petru Oprea, cere intrare tainică la domnia-sa. Acel român spătos și îndesat, potcovar și meș-

ter în alcătuirea cuptorului de topit arama și fierul, părea că nu putea vorbi decît în șoapte.

— Mă închin cu supunere, măria ta, și cu umilință cer să fiu ascultat, rosti cu glas gros și tainic, lăsîndu-se în genunchi.

— N-am fost și nici nu mi-i gîndul să fiu într-o asemenea mărire, omule ; de aceea îți cer să te ridici și să-mi spui ce te aduce la un asemenea ceas la mine, îi răspunse el cu blîndețe, pe cînd fierarul se săltă nebănuit de sprinten, mîngîindu-și cu încredere mustața.

— S-a auzit că acel Dragomir Călugărul fost-a biruit și tăiat de turcul Nicopolei. Turcul nu va ieși din țară pînă ce întreaga omenire din ținutul Buzăului nu-și va primi osînda.

— Cum se poate una ca asta ? sări ca ars din jilț Radu cu ochii în flăcări. Țara are domn, dacă uzurpatorul fost-a răpus . . .

— Păi vezi, măria ta ! . . . Domnu-i un copilandru firav și la asemenea vremi se cere în scaunul țării un adevărat voievod cu braț tare, care să poată mînui cum se cuvine paloșul. Cu cîteva sute de trabanți te covîrșește spurcatul și chiar de l-ai birui dintr-un iureș, Teodosie Vodă tot n-are să se poată ține în scaun.

— De unde știi că mi s-a făgăduit sprijinul ? îl întrebă Radu mirat și cu sprîncenele adunate, reluîndu-și locul.

— Asta nu mi-i îngăduit să trădez, dar acela cu care venit-am de la Sebes pentru asta se află în primejdie, mărite stăpîne. De aceea în genunchi rog pe măria ta să-și ia un veșmînt cu care să nu poată fi cunoscut și să meargă cu mine la hanul negustătorilor. La ieșirea din spatele curții ne așteaptă patru oameni înarmați.

— Nu mi se pare lucru curat ! . . . Nu te cunosc ! În ce primejdie ar putea fi acel om și ce vrea de la mine ?

— Din cîte se știe și pe la noi, numai domnia-ta ai rostit mereu vorbe tari împotriva șerbiei, ca și pentru ru-

mânii de pe moşiile neîndurătorilor boieri. Nădăjduiesc să se încredinţeze luminăţia ta că noi toţi românii de aici trăim în spaima cotropirii păgînilor. La han, măria ta, ai să afli mai multe. Noi sîntem tare mîndri că voievodul ales pentru mîntuirea noastră-i cu trup şi suflet alături de noi, îşi aprinse el privirea în scăpărarea nestăvilitei lui dorinţe.

— Hei ... ai darul, Opreo, să nimereşti drept în inimă şi norocul tău e că viaţa m-a deprins să citesc în cugetul oamenilor, îi răspunse răspicat Radu şi se ridică din jilţ fără şovăială.

Dealtfel nici Ali, tolănit pe covor, nu-şi încreţise botul a nepriinţă la ivirea fierarului. Trecut în camera soţiei sale Radu o vesti că se duce să ia puţin aer, ca apoi să intre la el. Aici îl găsi pe Andreaş aşteptîndu-l şi, spre mirarea lui, pe pat şi pe scaune se aflau înşirate veşminte ţărăneşti.

— Ahaaaa! ... tu eşti spionul, îi spuse rîzînd şi începu să-şi scoată grăbit contăşul, pe cînd Ali se furişă sub pat, ca de obicei la ceasul culcării. Te-ai îmbrăcat şi tu în ţăran de munte! mai adăugă, aşezîndu-se în jilţ.

— Nu-s muieri acolo, înălţate stăpîne, şi n-am de gînd să mă desfăt în vreun ceardaş potrivnic vremilor, mă rog frumos, îi răspunse slujitorul, scoţîndu-i cizmele şi punîndu-i opinci scorojite în picioare.

Pe poarta marelui han intrară trei ţărani cu sumanele jilave, cuşmele împodobite de fulgii argintii şi opincile pline de noroi. Geamurile erau aburite, dar după zumzetul care se auzea, pe cînd înconjurau bălţile, oricine şi-ar fi dat seama că, în cîrciumă, nu se mai găseau locuri pe la mese. Cel din fruntea grupului o luă printre chervane, care şi lăzi acoperite cu paie, îndreptîndu-se către scara de piatră care urca spre cerdacul hanului. Ajunşi sus, nici n-apucaseră să intre în camera a cărei uşă se deschisese, cînd Ali, ieşit ca din pămînt, se năpusti înăuntru pe lîngă piciorul de lemn al lui Borea.

— No că fii bine venit, prea înălțate doamne ! rosti țăranul care-i deschisese cu un ușor accent străin în glasul său cam aspru, în timp ce-l îndruma înspre scaunul din capul unei mese goale, cu picioare încrucișate.

Ali își alese locul, după trei învîrtituri, în fața cotlonului unde ardeau cîteva cioate. Nu dădu semne de nemulțumire nici cînd intrară ceilalți țărani aduși de Andreaș. În urma lor veni și hangiul împreună cu un slujitor, aplecîndu-se în fața aceluia din capul mesei, care-și scosese căciula și-și așeza pletele frumos ondulate. La o poruncă rostită în ungurește, slujitorul puse pe masă o tavă mare cu cîteva străchini de brînză tăiată felii, bucăți de slană, pită, cești smălțuite și un ulcior cu palincă, în vreme ce hangiul mai aprinse două lumînări aduse într-un sfeșnic de lut ars. Noii veniți, mirosind a burniță, se îndesară pe băncile din laturile mesei și Radu descoperi cu plăcere că, pe umerii saricelor, mai stăruiau bobițe de apă.

— Andreaș, m-ai adus între fețe cu priință mie, rosti el înseninat, pe cînd hangiul, după ce închise ușa, se așeză alături de Petre Oprea.

— Sînt toți oameni de nădejde, înălțimea ta, îl asigură Andreaș, cu ochii la hangiul ungur care începuse să toarne palinca în cănițe.

— Luminate doamne, eu gata-voi cu repegiune spovedania dorinței care făcutu-m-a să fiu înfățișat înălțimii tale, îi luă vorba cel găsit în cameră. Orice zăbavă prin părțile aprigei stăpîniri mă poate pune în primejdie de moarte.

— Ești urmărit ?... și pentru care faptă ? întrebă grăbit Radu cu sprîncenele ridicate.

— De neam... eu mi-s secui, pe nume Anton Gabor, din ținutul Tușnadului. Avînd o țîră de carte, fost-am ucenic la un meșter sas din tîrgul Sebeș, unde am prins repede meșteșugul topirii fierului. Așa cunoscutu-l-am pe drăguțul nos' baci Gheorghe Doja !... El ne-a lăsat pe fratele lui Grigore ca să ne ajute la turnarea unor țevi de

bombarde. Durasem numai trei şi fraţii Doja le-au luat, într-o noapte, ca să le ducă răsculaţilor de pe apa Mureşului. Bătrînul meşter neamţ, Iosef Schultz, simţindu-se el slăbit, mi l-a adus în ajutorare pe Oprea Petre, cu care am mai durat cinci bombarde întregi, numai bune de pus la trageri.

— Pentru ele am fost ridicat, muncit, bătut de trei ori, ca pe hoţii de cai şi gătat pentru spînzurătoare, izbucni Petre Oprea. Dar cum de la mine nu izbutit-au să tragă nimica şi oamenii au întărit că nu fusesem în simbria neamţului la vremea turnării ţevilor luate de acel falnic căpitan de oşti, m-au lăsat la bolniţa temniţii din Alba. După alt rînd de cercetări printre oameni aflatu-s-a că eu nu mi-s decît potcovar, aşa că, la vreo două săptămîni de zăcut pe coaste, m-o scos în bolta porţii, unde am mai căpătat două palme şi un botfor zdravăn în fundul nădragilor. Apoi m-au slobozit la lumina soarelui, ţipîndu-mă pe uşiţa străzii, tune-ar dracu-n capu'lor! ... îşi destăinui el zăduful în rîsetele întregii asistenţe.

— Dar vă poftesc frumos să vă înfruptaţi din ce izbutit-am s-aduc pe apucate, se grăbi să spună hangiul, împingînd la îndemîna celor din jurul mesei străchinile şi căniţele smălţuite.

— Eu vă poftesc să ştiţi că sînteţi oaspeţii mei la aste bunătăţi, glăsui Radu din capul mesei, muindu-şi buzele în ulcica trecută de Petre Oprea, cînd deodată se ridicară alte ulcele odată cu urarea :

— Să ne trăieşti, măria ta !

— Vă mulţumesc pentru bunele voastre gînduri, dar tot nu-s lămurit pentru ce ne-am adunat în taină la un asemenea sfat, cu preţul unei mari primejdii pentru unul dintre noi, întrebă cu ochii la Anton Gabor, care, trecîndu-şi mîneca albă a cămeşoiului peste barba şi mustăţile-i sălbăticite, îşi reluă firul celor începute :

— Apoi, prea luminate doamne, după cum bine ştim cu toţii, răsculaţii pentru dreptate, iobagii români, ma-

ghiari și secui, din oștirea lui Gheorghe Doja, zdrobit-au armata nemeșilor pe văile Nădlacului. Căpetenia lor, comitele Timișoarei Ștefan Bathory, abia scăpat-a cu viață. Dar din pricina pierderii bombardelor și a scăderilor avute în oameni și cai, voievodul Ardealului Ioan Zápolya, venit în grabă cu oaste în leafă, bine înarmată, l-a dovedit pe fratele nost', Doja-baci, în cîmpia Timișoarei. Cruzimea și setea de răzbunare a nemeșimii a îndurerat întreaga suflare a celor umili și obijduiți, făcîndu-se cunoscută în toată Evropa, înălțimea ta. Mă încrîncen la gîndul cazne-lor suferite, adăugă cu ochii în lacrimi, tăinuindu-și tremurul buzelor nevăzute în ulcica albastră cu palincă.

— Oamenii judelui, reîncepu el cu glas potolit, ridicatu-m-au și pe mine odată cu meșterul neamț, ca apoi să-l aducă și pe Oprea. Acolo, în hrubele temniții, m-au bătut și muncit zile și nopți întregi, unde pristăvistu-s-a în chinuri bietul nostru meșter. De spînzurătoare am fost izbăvit prin îndurarea episcopului nost' Nicolae Csáki, dar osînda mi-a fost dată pe viață. După ispășirea a cinci ani și mai bine de crunte suferințe în bezna iadului, pe sub zidurile mucegăite ale temniții, pentru supunere și bună purtare am fost scos fără lanțuri la arat, în lumina orbitoare a primăverii. Trei zile și tot atîtea nopți mi-au zvîcnit ochii. Dar mă gîndeam că Doja-baci avea în ochii lui sfînta lumină a libertății a cărei prețuire nu o cunoscusem, rosti cu glas mai stins și privirea viscolită.

— Dă-mi îngăduința, prietene, să închin pentru cinstirea frumoaselor simțăminte de omenie, cu care nu se poate mîndri oricine, îl întrerupse Radu, ridicîndu-și cănița odată cu toți ceilalți.

În liniștea acelei clipe de mare solemnitate, nu se mai auzeau decît sorbiturile, sfîrîitul lumînărilor și pîlpîirea flăcărilor din cotlon, pe cînd ocnașul își aplecă tăcut fruntea către cel care-l întrerupsese.

— No, că musai e să meri pînă la un capăt, frate Gabore, îl îndemnă hangiul, umplînd din nou cănițele.

Toți se foiră pentru a-și găsi o mai bună așezare, pînă ce secuiul își drese glasul și începu din nou :

— S-o fo' trecut aproape două săptămîni de nesațul cu care-mi umpleam foalele cu balsamurile primăverii, cînd, ca de sub brazdele întoarse, se ridicară oameni liberi, înarmați cu topoare, furci și bîte, mînîndu-mă cu de-a sila către lunca Murășului. Acolo mă aștepta Oprea, care, pe negrăite, m-o fo' aburcat pe cal. Alături de mine se săltă și el pe un cal sur, tot pe deșelate. Amîndoi, cu noduri în gît, nu izbutisem să scoatem o șoaptă și galopaaam, galopam, cu șuier în auz, pînă hăt departe, către hotarul codrului. Înghițeam depărtarea pe nerăsuflate, în neistovitele zvîcniri ale cailor libertății. Abia la pătrunderea sub bolțile stejarilor cu frunzarul neîmplinit, caii singuri și-au domolit galopul, de parcă ne-ar fi simțit zîmbetele nebănuitei noastre izbînzi.

— Ai harul vorbirii ca în stihuri, Gabore, îi spuse viitorul voievod cu însuflețire.

— Le alcătuiam în gînd pe întuneric, luminate stăpîne, și le rosteam mereu, căutîndu-le cea mai bună potrivească, îi răspunse el cam stînjenit că-i dezvăluise taina și-și ascunse sfiiciunea în cănița cu palincă.

— Acele cinci bombarde gătate le-am îngropat cu vecinii în zemnic, peste care făcut-am două glugi cu snopi, se ridică din liniște glasul gros și tainic al lui Petre Oprea.

— Se tot spune printre negustătorii străini că, după tăierea acelui Dragomir Călugărul, Mehmet-bei își pusese în gînd să treacă munții prin pasul Buzăului, dar, din pricina stricării vremii, și-a alcătuit tabăra la Tîrgșor, spuse hangiul.

— „Ciobenii" noștri mai știu că oastea lui fost-a întărită cu încă șapte steaguri de smoliți, toți în zale și pe cai mari, glăsui un muntean cu zeghea între umeri. Împăratul lor cel tînăr și neastîmpărat zburdă să cotropească și ținuturile noastre din veac.

— Apoi de cînd Dunărea nu mai e hotarul nostru, am tot purces prin sate ca să sculăm oamenii la o nevoie şi să ne strîngem sub braţul măriei tale, pentru ocrotirea ţării de peste munte. Se cheamă că sîntem toţi fraţi creştini, laolaltă cu maghiarii, secuii şi sîrbii de prin părţile timişorene. Dacă nu statornicim la vreme zăgazul împotriva păgînului, ni se risipeşte libertatea mai rău decît sub şerbie. Noi toţi, veniţi aici, avem neamuri prin satele de munte, pe coline şi prin văi, gata să ne alcătuim cu oastea agonisită la curţile înălţimii tale, după cele aflate de la Andreaş şi de la drăguţul ista de bulgar. Dă-ne porunca aşteptată de cînd am adulmecat primejdia, că cei încunoştiinţaţi vestesc mai departe şi tot mai departe pe alţii.

Radu, cu pleoapele aplecate şi suflarea întretăiată, asculta, ca pe-o litanie, răscolitoarele vorbe ale munteanului mai vîrstnic decît ceilalţi.

— Eu mă leg, cu toată primejdia, să dezgrop puştile, declară Gabor răspicat, trăgîndu-l cu coada ochiului pe Oprea, care răbufni :

— La vreme de noapte le-om băga cu care cu tot între oameni ...

— Vă dau eu de veste cînd toate-or fi gătate, se grăbi să făgăduiască şi hangiul, cînd Ali ridică botul de pe labe la ivirea slujitorului în prag.

— A găsit Pişta cai, spuse acesta în limba maghiară, la care veste Anton Gabor se repezi la sarica lui de pe laiţă.

Odată cu el şi ceilalţi ţărani se ridicară, îndesîndu-şi cuşmele pînă peste ochi. De-abia avusese timp hangiul să-i tălmăcească lui Radu că fratele său a găsit cai şi că secuiul trebuia scos cît mai grabnic în lunca Mureşului, că acesta îi şi sărutase mîna. Printre plecăciunile însoţitorilor lui ieşi în întunericul pridvorului urmat de ei, pe cînd hangiul sufla în lumînări.

Spre vădita îngrijorare a lui Radu de la Afumați, după repetate ștafete, nu-i veniseră la castelul Făgărașului decît o sută optzeci și cinci de trabanți. Vremea curgea în folosul pîlcurilor turcești, lăsate la iernat, pentru asuprire, jaf și silnicii, mai ales prin părțile Buzăului. Fire aprigă și hotărîtă, Radu porunci lui Andreaș și Borea să încalece, pentru a lua în grabă legătura cu Petre Oprea, potcovarul din marginea tîrgului Sebeș. Își lăsase familia în Alba Iulia, astfel că sărbătorile le aștepta în grijă și frămîntare, neprimind nici un semn de la oamenii lui de credință. Vestea că Dunărea-și pornise iarăși sloiuri îl mai liniști. Dar în noaptea Anului nou toată suflarea cetății și tîrgului Făgăraș fu cuprinsă de îngrijorare, deslușind prin negurile munților focuri, ca în vremile năvălirilor barbare. Temerea era că trabanții trimiși la pasul Bran nu izbutiseră să oprească năvala osmanlîilor. Radu nu dormise toată noaptea, cînd în zori îi sosi Ali, solul celei mai curate credințe, tocmai de la Alba Iulia. Pe unde intrase, cînd toate porțile cetății erau ferecate, cum ajunsese pînă la ușa lui ca să zgrepțene, schelălăind rugător, nu se mai întrebă în bucuria primirii cîinelui care-i sărea pînă la umeri, ud de zăpada topită în blană.

Cam la jumătate de ceas, în care credinciosul necuvîntător nu-i putea da nici o lămurire, lanțurile podului prinseră a zornăi, porțile scîrțîiră în balamale și, în sunetele trîmbițelor de vestire, se iviră încălărați pe cai mari Andreaș și Borea. Aduși pe dată de căpetenia străjii în marea sală de arme, fură întîmpinați de Nicolae Tomory, de Radu, de Momce plus două slujitoare, iscoade ale doamnei Ana Maria.

— Porunca fost-a împlinită, luminate stăpîne, rosti cu mîndrie Andreaș sub arzătoarele priviri întrebătoare. Focurile-s aprinse pe dealuri și munți. Olăcari cutreieră

ținuturile să scoale satele. Tot omul volnic să mînuiască o armă va fi bine primit în tabăra de la Șercaia. Acolo, preț de două săptămîni, au să se adune Oprea și Gabor cu românii, ungurii și secuii aduși de ei.

— La tabăra oștenilor în leafă de la pasul Bran, brașovenii, la porunca înălțimii sale voievodului Ioan Zápolya, au trimis opt care cu merinde, saci cu mei măcinat, sare și zece care cu fîn pentru cai, își vesti și Borea stăpînul, care le urmărea cu înfrigurare spusele.

— Mare ogoire a neliniștilor în care mă zbat! Balsamul inimii mele îndurerate tot de la norod am să-l aflu, iubite al meu Nicolae, rosti el cu ochii mijiți la credincioșii săi slujitori.

— Miclosy, ospătează-i, ca apoi să meargă la odihnă! porunci castelanul cu un ușor tremur în glas.

Pe la mijlocul lunii ianuarie a anului 1522, după ce-și revăzuse familia, Radu se întorcea grăbit la Făgăraș. Cu toate prietenoasele primiri la curtea din Alba Iulia, voievodul Ioan Zápolya nu-i dăduse decît două care cu arme și zece oșteni călări, adaos la cei aflați sub comanda unui căpitan sas, pe nume Johann Bruder. Drumul Radu îl parcurgea într-o sanie, înfofolit în blănuri, pe un ger care scăpăra sub potcoavele cailor. La popasul din tîrgul Sibiului, fu vestit că mai toate satele de pe coastele munților își trimiseseră oameni de nădejde în marginea pădurii Șercaia.

Totuși întristarea și neliniștea nu-l părăseau în marea lui îngrijorare că nu va putea face față primelor izbiri de zidul oștirii otomane. Îl rodea gîndul că nici pînă la Afumați nu va putea ajunge, deși aflase că și sibienii trimiseseră de o săptămînă optzeci de cai, trei care cu merinde și cinci cu îmbrăcăminte.

„Ce-aș putea înfăptui cu o adunătură de oșteni neinstruiți, rău înarmați și cu graiuri diferite?“ își spunea, în fișîitul tălpigelor pe șleaul Avrigului, după schimbarea cailor.

La Făgăraș nu mai zăbovi decît o noapte, după truda lungului drum străbătut. Acolo se mai însenină la vestea că tabăra de la Șercaia se strămutase, unindu-se cu cea a trabanților de sub munte, unde fuseseră duse și cele cinci bombarde și că harnicul căpitan Bruder, care vorbea bine românește, prin ștafetele trimise, răsculase mai toate satele pe unde aveau să ajungă. Din această pricină turcii lui Mehmet-bei astupaseră cu cete trecătorile munților dinspre Brașov și Făgăraș. La pasul Buzăului aduseseră și trei bombarde care așteptau cocoțate pe înălțimi.

Castelanul Nicolae Tomory îi dădu lui Radu un armăsar pag, încrucișare de arăbesc și unguresc, împreună cu tot tarhatul pentru drum lung. În dimineața plecării, negurile se rostogoleau în văzduhul plumburiu, pe cînd ceata de oșteni călări galopau în urma viitorului voievod mînat de graba mîntuirii neamului său.

După primul popas pentru adăparea cailor, postelnicul porni în trap mare pe șleaul Branului, ale cărui făgașuri erau acoperite de zăpadă neumblată.

Deodată, la ieșirea dintr-o luncă împodobită cu chiciură, se zări fumul taberei, cîteva corturi și o sumedenie de colibe, care se pierdeau pe sub coasta îndepărtată a unei păduri de stejari. Cu ochii împăienjeniți viitorul voievod făcu semn întregii cete de călăreți să-și urmeze calea, pe cînd el își îndemnă armăsarul să urce pieziș povîrnișul unui ponor. Oprit sus pe padină părea un titan, scrutînd zările pentru împlinirea menirii lui. Era o liniște ca de pe altă lume în minunata feerie a acelui tărîm. Tulburat, prin ceața privirii desluși grupuri nesfîrșite de oameni mișcîndu-se ca la niște porunci neauzite.

„De ne-bă-nu-it ! . . . Sasul intruiește o oștire întreagă !“ izbucni Radu, punînd pinteni calului.

În acel răstimp însoțitorii săi ajunseseră în mijlocul cetelor care se năpusteau ca valurile mării în jurul celui mai înalt călăreț. Radu nu-i văzu decît mîna ridicată și pe dată i se deschise în mulțime calea pe care pătrunse armăsarul

cu gîtul încordat de strînsoarea frîului. În aceeași clipă răbufni în slavă un uragan de glasuri :

— Să trăiești, măria ta ! ... urare repetată de trei ori pe sub pădurea încremenită în scoarță de gheață.

La stingerea ultimului ecou, pierdut în liniștea codrilor, căpitanul Bruder descălecă neașteptat de sprinten. Cu dreapta peste mundiru-i îmblănit și strîns în găetane cu nasturi de alamă, își aplecă adînc masiva-i întruchipare la zîmbetul prietenos al lui Radu rămas pe cal. Acesta, de sus, își îndreptă privirea către mulțimea cu plete descoperite, glăsuind :

— Feții mei dragi, mi se umple sufletul de bucurie în mijlocul atîtor inimi curate pe care le simt că bat alături de a mea.

— Pînă la moarte, măria ta ! răspunseră toți într-un glas, repunîndu-și încet cușmele, fără a-și dezlipi ochii de la măreția falnicului călăreț.

Apoi, la scînteierea în soare a sabiei, ținîndu-i drept mînerul în văzduh, Radu reluă cu ochii împăienjeniți :

— Jur că-mi voi pune toată strădania să lupt alături de voi împotriva păgînului care jinduiește să robească noroadele noastre. Jur să apăr țara, neamul și credința strămoșească în libertate, pînă la cea din urmă picătură de vlagă a ființei mele ! ...

Ca la o poruncă neauzită și nevăzută răbufniră uralele asurzitoare ale mulțimii, stîrnind ecourile văilor și ale nesfîrșitelor păduri, pe cînd el cobora din șa, iar căpitanul sas îl primi într-un genunchi, sărutîndu-i mîna.

În dimineața sorocită trecerii munților, vremea se încălzise și moina cleioasă a șleaului făcea înaintarea pedestrașilor mai anevoioasă. Caii jucau în buiestru pe margini, carele cu provizii și cele cu bombarde, trase de boi, țineau mijlocul, pe unde opincile alunecau în clisa amestecată cu zăpadă. Din cotitura drumului șerpuitor prin

pădure se iviră doi munteni cu saricile mițoase între umeri și căciuli înalte.

— Sînt iscoadele noastre, trimise de săptămîna trecută, înălțimea ta, se grăbi să-l încunoștiințeze căpitanul Bruder, care călărea în stînga postelnicului un cal sur rotat, lat în șale, ca pe măsura voinicului, mai înalt cu un cap decît trabanții lui.

— Să trăiești, măria ta, rostiră ca pentru surzi noii veniți, trăgîndu-și cușmele de peste pletele asudate, pe cînd Radu strînse frîul armăsarului.

— Noroc bun și sănătate ! Ne bucurăm că v-ați întors în bună stare, apucă să-și rostească el urarea, cînd cel mai vîrstnic, îndemnat de zîmbetul plăcut cu care fusese întîmpinat, glăsui :

— Sîntem ciobeni, mărite doamne, și pe unde pătrundem noi nu s-o aflat să calce picior de turc. De-ar cuteza, muntele nu sufere să fie spurcat. În data mare îl țipă-n hău, mai adăugă în rîsetele celor care se opriseră în jurul lor.

— Care-s veștile, moșule ? strigă cu nerăbdare ostașul Oprea Petre, țîșnind cu calul dintre bombarde, cînd celălalt cioban se scărpină în cap cu ochii la ele, spunînd :

— Iaca-i bun ! ... că a lor s-o fo' împotmolit în bălțile Ialomiței. Omoară și boii și robii ca să le aducă pînă aici ...

— Credeți că-i nevoie să le punem pe-ale noastre în bătaie ? întrebă și Radu, deschizînd astfel un mic sfat de război, cu ochii la căpitanul Bruder.

— Apoi se cheamă că turcu' cel mare a lor o fi vrut să astupe pasu' cu osmanlîi întunecați, continuă bătrînul prin aburul din jurul gurii acoperită de mustăți sure.

— Și cu nepotu' ce făcut-ai, Mogoș-baci ? intră în vorbă și Anton Gabor.

— Păi el era la o fătucă din valea Rucărului și n-o mai fo' chip să-l stăvilesc de cînd aflat-a că satu-i prădat și oamenii ridicați să zăgăzuiască trecătoarea. O trecut

noaptea muntele ca să se bage între ei şi să-i scoale împotriva păgînului. De cum porunceşte iureşul măria sa, topoarele lor au să prindă a-i hăcui.

— Căpitane Bruder, ridică glas tare viitorul domn, nu mai e vreme de zăbavă. Nici o cruţare! fugarii să fie urmăriţi ca să dea seamă celor în cruntă suferinţă pentru nelegiuirile săvîrşite.

Se înainta mai lesne pe drumul pietruit. Oamenii fuseseră înştiinţaţi de ordinea bătăliei pe limbile lor şi mergeau tăcuţi, dar cu spor mare şi îndîrjire în mişcări. La mai puţin de un ceas de vreme, privirile se învrăjbiră, cînd din zănoaga stîncilor, pe care se ridica vechiul castel, apărură valurile de duşmani, orînduindu-se în zăgaz pe cai neastîmpăraţi. La vederea marii oştiri care înainta, nu cutezară să iasă din strîmtoarea pasului, dar nici călărimea lui Radu de la Afumaţi nu se îndepărta de pedestrime, după cum se dăduseră poruncile. Pasul înaintării se înteţi pe scurta cale care mai rămăsese de străbătut. În acel răstimp călăraşii cu suliţi lungi împănară trabanţii. Frăţia dintre sumane, zeghe îmblănite şi zalele trabanţilor dădură avînt postelnicului, care trase paloşul scînteietor în soare, strigînd din răsputeri :

— După mine, feţii mei !

Ca un tunet se rostogoliră uralele din mii de piepturi, prăbuşind zidul musulmanilor, pe cînd Radu tăia cu paloşul cale largă, alături de roşcovanul căpitan sas, cu ochii albaştri ieşiţi din orbite. Deodată se treziră amîndoi împinşi de Anton Gabor şi Petre Oprea la adăpostul unei stînci, lăsînd liberă năvala pedestrimii către turcii înspăimîntaţi de uralele care se ridicau din spatele lor.

— Sînt rucărenii sculaţi de nepotul lui Mogoş-baci, îi lămuri Anton Gabor, devenit de nerecunoscut de cînd îşi răsese barba.

Îndată se făcu un cerc de apărare în jurul lor, timp în care voievodul, uluit, se încrîncena de furia năvalnică a celor ce mînuiau arme, topoare, furci... Oameni şi cai

hăcuiți se zbăteau într-o mîzgă înroșită peste fesuri, scuturi și arme rupte. Gemetele covîrșeau înspăimîntător strigătele mulțimii răzbunătoare.

— În galop pe urmele fugarilor! își repezi porunca trabanților săi căpitanul Bruder, cu mîna întinsă, arătînd peste mormanele de trupuri sfîrtecate, care mai zvîcneau în tină și bălți de sînge.

Acea luptă fulgerătoare încetă în mai puțin de două ceasuri cu nimicirea totală a peste două mii de dușmani. De cum se făcu loc de trecere, Radu ieși pe tăpșanul din fața castelului împreună cu căpeteniile oștirii sale. După spusele țăranilor nu scăpaseră decît cîteva sute de turci călări, urmăriți de călărimea învingătorilor. Dușmanii fugiți din prăpăd își așteptau osînda cu frunțile la pămînt, înconjurați de țărani înarmați. Pe cei cărora li se pîrjoliseră casele și li se luase avutul, dezlegați din robie, cu greu îi stăpîneau oștenii nemți și maghiari. Se smuceau ca niște lupi cu ochii însîngerați. Mîna ridicată a lui Radu, rămas în șa, potoli întregul zbucium. Peste liniștea care se așternuse nu se mai auzeau din depărtare decît gemetele celor căzuți în grea suferință printre trupurile strivite și fără suflare.

— Fraților!... iubiților ai mei sprijinitori!... tună glasul lui Radu, se cuvine a ne întoarce la omenie după o asemenea mare izbîndă. Încă n-o putem ridica în slavă și nici să purcedem la ogoirea sufletelor îndurerate pînă nu-mplinim porunca sfintelor noastre datini din străbuni. Fără zăbavă ridicați răniții cu mare grijă. Cei în neputință de-a fi duși pînă-n sate să fie oploșiți la castel pentru grabnice ajutorări. Prinșii din luptă să fie duși la cetatea Poenari, pentru tocmirea ei din nou, unde-și vor ispăși osînda lor de robi.

— Așă!... Așă!... luminate doamne, se ridicară glasurile bătrînilor dintre înflăcărații răzbunători ai asupririlor.

— Eu, umilitul, căuta-voi să mă găsesc fără istov în rîndul rîvnitorilor la mîntuirea neamului de cotropitorii păgîni, îi asigură voievodul Radu.

În aceeași clipă, prin mulțimea bulucită în jurul său, pătrunse un tînăr chipeș, cu pletele întoarse pe lîngă cușmă și încălecat pe un cal mare turcesc. Era încins cu un iatagan și pe braț avea un scut de aramă. Oprindu-și calul odată cu liniștea care se reașezase treptat, își descoperi capul și glăsui :

— Măria ta, eu sînt ardelean, dar trecut-am, noaptea, prin ocolișuri, la frații de dincoace de munte. În graba mare am sculat rucărenii care au chemat și ciobanii de prin așezările de coastă. Așa alcătuiți purces-am în iureșul din spatele turcului.

— Ești cumva nepot de-a lui Mogoș-baci ? îl întrebă voievodul Radu cu o sprînceană ridicată, în așteptarea răspunsului.

— Da, strălucite doamne, și-s dornic foarte, împreună cu vreo cincizeci de feciori din partea locului, înarmați și încălărați, să fim primiți în oastea măriei tale.

— Fiți bine veniți, feții mei ! rosti el bucuros. Mi s-a umplut sufletul de noi nădejdi auzindu-vă strigătul în neașteptatul vostru sprijin. Și acum să-mi spui care ți-i numele, năzdrăvanule ?

— Dragoș a lui Mogoș-baci, mărite doamne.

— Momce ! strigă Radu vădit tulburat, căpitanul Dragoș are încuviințarea să-și aleagă încă patru sute cincizeci de oșteni, în fruntea cărora i se cuvine a se așeza. Steagul său va face parte din călărimea mea, mai adăugă acoperit de uralele în valuri ale mulțimii cu ochii la noul soare al neamului românesc.

Ninsoarea și mai ales răcirea vremii netezise lungul drum ce-l aveau de străbătut cei aproape trei mii de oșteni ai lui Radu. Numai cu patru popasuri de noapte și tot atîtea harțuri ale pîlcurilor de osmanlîi ajunseră fără pierderi

în tabăra de la Afumați. În acele atacuri repezite, Andreaș, cu cîțiva oșteni de-ai lui, au izbutit să prindă doi turci, dar cu toate metodele folosite nu s-a putut afla unde-și aveau tabăra.

În amurgul plumburiu din ziua de 20 ianuarie a anului 1522, trîmbițașii de pe ziduri dădură zvon de sosirea stăpînului curților de la Afumați. Pe porțile larg deschise, în uralele mulțimii de săteni, femei și copii, care alergaseră în întîmpinare, Radu, urmat de căpitanul Johann Bruder și Momce, își opri armăsarul în fața pridvorului. Celelalte căpetenii luară drumul taberei în fruntea unităților de oșteni, pentru a le orîndui așezarea.

Înnoptarea se lăsa ca un voal fumuriu, pe cînd ei urcau scările cu picioarele amorțite. Sus, în pridvor, nu-i așteptau decît două roabe care le scuturară cu măturițe zăpada de pe umeri.

— Ce face bătrînica mea ? le întrebă Radu scoțîndu-și căciulița.

— Mătușa Fira-i slăbită după fierbințeala care a ținut-o două săptămîni la șir.

— Și domnia sa jupan Vlădicul ? mai întrebă, pe cînd Momce îi luă paloșul și-l puse pe laița din largul vestibul, după care se repezi la căpitanul neamț care-i dădu mundirul scuturîndu-și botforii. Dar femeile se făcuseră nevăzute.

— Ooo ! ... se miră Radu de îndată ce trecu pragul sufrageriei. Olăcarii sosit-au la vreme, căpitane Johanne, dacă ni s-a gătit un adevărat praznic.

— **Dass ist guuutt !...**[1] se repezi acesta să-și arate mulțumirea, uitînd că Radu nu-i cunoștea graiul.

Focul ardea în pale de purpură sub boltirile celor două cotloane, punînd pete luminoase peste smaltul căniței colorate.

---

[1] Asta-i bun ! (germ.).

— De ce plecarăți fără să dați răspuns la întrebarea înălțimii sale ? se adresă cu glas mustrător Momce la cele două femei, oprite la ușa din fundul marii încăperi.

— Mama Ilinca n-aude bine, îi răspunse cea mai tînără cu ochi de mirare la noul venit, de parcă n-ar mai fi văzut om așa de voinic. Domnia sa jupan Vlădicu' și-a mutat sălașul în bordeiul cel mare din tabără și duce trai de oștean. Din pricina lui n-a cutezat turcu' să dea peste noi la palat. A bătut și din tun, stăpîne, mai adăugă, în timp ce neamțul izbucni :

— Jesus-Maria ! . . .

— Nu Maria, înălțimea ta, Zamfira ! îi tăie vorba fata cu mîna la gură, cînd toți se puseră pe rîs, ceea ce o făcu să se înroșească pînă-n lobul urechilor.

Deodată străbătură din tindă tropăituri și rostogoliri de glasuri. Pe ușa deschisă cu putere se iviră multe fețe cunoscute.

— Bun sosit, fiule ! îi ură socrul, înaintînd surîzător și cu brațele larg deschise.

— Să trăiești, măria ta, strigară toți ceilalți, pătrunzînd în marea încăpere slab luminată.

Fulgerător lui Radu parcă îi trecu oboseala lungului drum de pe care venise și cu scîntei în ochi izbucni de bucurie :

— Tot Sfatul țării în umila mea locuință ! . . .

— Toată țara în jurul palașului izbăvirii neamului, răbufni ca un tunet glasul biv-vel-logofătului Harvat, „preacinstitul vlastelin și primul sfetnic de taină", după cum îl numea Neagoe Vodă Basarab.

— Pentru asta bejenitu-mi-am soața și copiii ! . . . Pentru asta pribegit-am la frații de peste munte care s-au alăturat inimii mele, agonisind cai, arme, veșminte și merinde. Fără preget am spart cu mare virtute zăgazul intrării pe pămîntul țării cotropite. Acolo căpătat-am încredințarea că-s înconjurat de niște uriași prieteni ! rosti Radu cu glas ridicat și ușor tremurător. Acum, înțeleapta

hotărîre a domniilor voastre, nestrămutata ei tărie și dîrzenia cu care mă întîmpinați, îmi întăresc nădejdea de a-l repune cu temei în legiuitele sale drepturi pe măria sa Teodosie Vodă.

— Hei!... oftă cu obidă jupan Vlădicul, nu-s vremi prielnice șovăielilor în mărinimie. Cu turcul în țară nu ne mai este încuviințat să ne legăm în hotărîri părelnice. Teodosie Vodă a dat dovezi de neîngăduite slăbiciuni cu toată înclinarea lui către încăpățînarea domniei sale banului Pîrvu Craiovescu. Chibzuielile diplomaticești n-au să scoată niciodată păgînul peste hotar. Neobrăzarea cotropitorilor de-a întina virtutea unui neam care a știut mereu să scuture umilința de pe umeri se pedepsește numai cu paloșul!

— N-am rîvnit niciodată, după cum bine știți, la scaunul țării. Se cuvine să ne cinstim făgăduința făcută bunului și milostivului Neagoe Vodă pe patul său de suferință. Pentru temeinicia curatelor sale gînduri țin să vă încredințez că n-am trecut munții cu oștirea agonisită pentru uzurparea scaunului legiuitului domn, uns în văzul domniilor voastre.

— Dar norodul întregii țări și noi toți te vrem domn, ca și înțeleapta Despina doamna, față de vădita fățărie a lui Mehmet-bei! reluă domnia sa biv-vel-logofătul Harvat. Așteptăm ca pe-o sfîntă mîntuire ridicarea unui braț tare, cînd grumazurile ne sînt strivite sub neîndurătoarea povară a crugului semilunii. Tributul libertății îl vom plăti cu sînge, așa precum fost-a și-n veac.

— Pentru astă mîntuire venit-am, să pun umărul la temeinicirea scaunului țării, își întări Radu buna lui credință, trecîndu-și privirea peste capetele îndîrjiților divaniți. Și fiindcă ne aflăm în plin sfat, ce-ar trebui să înfăptuim mai întîi, după chibzuințele domniilor voastre?

— Deocamdată să purcedem la împlinirea voinții norodului și să ridicăm armele pentru izgonirea păgînului dincolo de Dunăre, glăsui vornicul Cocora, trecîndu-și dege-

tele tremurătoare peste barba-i căruntă, odată cu izbucnirea încuviințării întregii asistențe.

— Pe urmă se va alege într-un fel și vom priveghea ca să nu izvodească din nou răzmeriță pentru apucarea scaunului, își spuse răspicat gîndul spătarul Neagoe, cu ochii mijiți a tainică nădejde înspre postelnicul Radu.

— Înțeleaptă vorbă a preacinstitului spătar Neagoe. Vremea are să ne călăuzească dreptele noastre cugete, întări pîrcălabul Baldovin.

— Deocamdată nu ne rămîne decît să îmbucăm cîte ceva, dar nu înainte de a-l cunoaște pe acest falnic căpitan de oști, ceru jupan Vlădicul, uitîndu-se în sus la noul venit.

— De domnia sa n-avem a ne tăinui gîndurile. Cunoaște graiul nostru și mi s-a dovedit cu trup și suflet alături de ai noștri, începu să-l prezinte Radu surîzînd, cînd îi luă vorba, repezindu-se la jupan Vlădicul cu mîna întinsă :

— **Mein Name ist**[1] **... noo,** eu mi-s căpitan Johann Bruder, se împletici el în limbă, cu un hohot de rîs, care-i stîrni și pe toți ceilalți, în timp ce femeile puneau sfeșnicele pe masă.

— Zamfira, călăuzește-l pe domnia sa căpitanul Johann Bruder în camera de oaspeți, porunci Radu, fetei, care nu izbuti să-și ascundă un zîmbet tainic, făcînd gropițe în obraji.

— Momce, dă poruncă să se scoată vin și alb și roșu, comandă jupan Vlădicul, al cărui zîmbet nu se vedea pe sub mustățile-i stufoase.

— Între timp cer îngăduința să-mi văd doica, rosti Radu, adunîndu-și zîmbetul și ieșind grăbit odată cu Momce.

— Sănătate și bun găsit, mamă Fira ! îi ură Radu, din ușă, pe cînd bătrîna era gata să iasă în întîmpinarea lui.

---

[1] Numele meu este ... (germ.).

S-a auzit că n-ai fost tocmai cuminte în lipsa noastră, o mustră cuprinzînd-o în brațe și sărutînd-o pe frunte.

— Hei !... O răceală oblojită cu buruienile mele, dragul mămucăi, drag, își înăbuși răspunsul sărutîndu-i iarăși contășul în dreptul inimii. Ce fac copiii, domnia sa jupîneasa Voica ?...

— Sînt bine, copiii cresc, se fac frumoși, dar sărmana mea tovarășă de viață îmi dă griji cu durerile ei de cap, care s-au întețit, mămucă.

— Vezi dacă n-a luat fierturile pe care i le pregătisem ?

— Fierturile am să i le trimit c-un olăcar, căută s-o împace Radu, pe cînd ea își potrivea grimeaua cu care-și legase fălcile pe deasupra capului.

— Pe cățel l-ai luat mereu cu tine, așa precum povățuitu-te-am, Radule ?

— Ei ! i l-am lăsat lui Vlăduț... Ce era să fac cu el în lupta de la trecerea munților.

— Păi, la primejdie-i bine să-l ai alături. El le adulmecă pe toate și dă zvoană chiar din somn... Pe aici e prăpăd ; păgînii pradă ca în codru zi și noapte. Dau iama în agoniseala bietului creștin cu sprijinul slujbașilor domniei. Cică-i poruncă să pedepsească pe răsculații din olatul Buzăului, că l-au suit în scaun pe pribeagul care-a stătut domn cît stă calu' pe coadă.

— A intrat țara-n pradă ! murmură îndurerat Radu.

— Ha ?... întrebă bătrîna, așezîndu-se pe pat, de îndată ce începu să tușească din adîncurile ființei sale.

— Asta nu-mi place, dadă Fira ! își arătă el îngrijorarea cu glas mîngîietor.

— Mă lecuiesc eu cu vremea și de asta, precum l-am lecuit și pe domnia sa medelnicerul Dragu. Adusu-l-au pe năsălie, ca pentru îngropăciune, c-o rană de moarte. Se obrintise buba după ce Gherasim îi scosese cioburile împușcăturii.

— Dragomir Sturzu !... își pocni palmele postelnicul, prăbușindu-se pe scaun.

— Grăia într-aiurea, cu cugetu' pe ceea lume. Mă frigeam de fruntea lui ! O săptămînă, zi şi noapte, îi primeneam oblojeala şi-l hrăneam cu lapte crud de capră, atunci muls, mai spuse ea pînă o podidi din nou tusea.

— Şi acum unde se află acel prieten cu mare priinţă mie ?

— Cît a zăcut la noi, Gherasim nu l-a tulburat cu nenorocirile căzute pe neamurile acelora care săpat-au domnia. Era slăbit şi-i purtam grija, dar, de cum aflat-a de moartea sărmanei sale mame, a purces la drum cu ochii în lacrimi, ca să îngenunche la mormîntul ei.

— Ei ! ... făcu din nou Radu, nerăbdător să afle unde l-ar putea găsi.

— De-o săptămînă nici nu vrea să iasă din tabără. Face muştru cu oştenii şi-i învaţă meşteşugul mînuirii armelor. Năzuie să răzbune pe cei păliţi de urgia necredincioşilor.

— Cam cîţi oşteni s-ar afla în tabăra din pădure ?

— Auzit-am c-ar fi mai bine de cinci mii, peste care-au mai venit trei sute de călăraşi din ţinutul Amlaşului. Mai merge vorba că, în drum, oamenii sînt gătiţi să se alăture oştirii măriei sale Radu, pe care-l vor domn.

— Socot că altă ieşire n-am deocamdată, murmură el dus pe gînduri.

— Că-i mare nevoie de-un braţ tare în pacostea ce s-a abătut asupra capetelor noastre, n-ai încotro ! Am s-aştept veştile izbînzilor tale cu inima la gură, dar la primejdia de-a apuca domnia ... să nu te-ncumeţi, dragul mămucăi, îl sfătui bătrîna, rămînînd cu un uşor tremur pe buzele-i încreţite.

— Noaptea asta-i hărăzită unui adevărat sfat domnesc.

— Dar de-abia descălecat-ai de la un trudnic drum ...

— Dă-mi să mă spăl, dadă ! îi ceru Radu, ca şi cum n-ar fi auzit spusele ei şi porni către ligheanul de aramă de pe laiţa cu scoarţă ţesută de mîinile aceleia care-l crescuse.

„Pe atunci soarele revărsa asupra mea altfel de raze", își spunea în sinea lui, sărutînd mîna cu pete maronii pe care o prinse înainte de a ridica din lighean cana.

— Ce faci, Radule, maică ?...

— Pentru buna mea mamă adoptivă am rămas același ca pe vremea în care mă țineai cu de-a sila în hîrdăul de baie. Te vedeam ca pe-o sfîntă în nimbul aburilor care-ți pluteau în jur.

— Nu mă-ntoarce în căldura acelor vremi, că-mi dau lacrimile, îl dojeni ea începînd să-i toarne apă în căușul palmelor. Hei, pe-atunci te puteam protegui...

Trosnetul lemnelor de stejar care ardeau în cotlon părea că stîrnește mirosul plăcut de gutui și busuioc uscat.

Cu privirea pierdută în răbufnirile scînteilor orbitoare de sub purpura jarului încins, își mîngîia fața cu ștergarul de in mărginit cu arnici. În acea plăcută tihnă, Andreaș împinse ușa, făcînd loc să treacă un tînăr slab, înalt, cu barba tușinată.

— Mă închin cu plecăciune în fața noului domn al Țării Românești, răsună cunoscutul glas al lui Dragomir Sturzu.

ÎN VÎRTEJUL BĂTĂLIILOR

Iscoadele trimise mereu de la tabăra din codrii Vlăsiei nu izbutiseră să aducă decît aceleași și aceleași vești ale nemaipomenitelor grozăvii, împotriva cărora bieții oameni nu puteau pune nici o stavilă. Pîlcurile din oștirea lăsată de Mehmet-bei lui Nefer-aga nu mai încetau cu prădăciunile, silniciile și schingiuirile. Toată suflarea țării era încrîncenată de știrea că însuși Teodosie Vodă, la îndem-

nul banului Pîrvu Craiovescu, dăduse poruncă unităților sale în leafă de a sprijini pedepsirea buzoienilor răsculați împotriva sa.

— Domnia sa Ivan de Sinteşti izbutit-a să afle de la fugarii scăpați de urgie că Mehmet-bei a trecut din nou Dunărea cu oaste într-adaos, își arătă îngrijorarea jupan Vlădicul la masa din acea seară.

— Și cum de-a avut cutezanța să înfrunte primejdia sloiurilor ! se minună Neagoe-spătar, trecîndu-și mîna păroasă peste mustățile-i stufoase.

— Cîteva barcazuri s-au rupt de celelalte şi nu prea văd bine să fi scăpat vreun spurcat de învîrtejirea apelor, își întări veştile boierul Ivan, în timp ce Momce îi turna vin în ulcica smălțuită în verde şi cu buze răsfrînte.

— Ce-i mai de mirare şi ceea ce mă neliniştește mai mult este graba cu care s-a întors, după ce trecuseşi munții, Radule ! glăsui din nou socrul său din capul mesei.

— De bună seamă că vulpoiul de Mehmet își avea iscoadele lui şi în Ardeal. Acum are să umble cu fereală, lăsîndu-ne un mic răgaz pînă ce-şi va alcătui din nou puterea împrăştiată de Nefer-aga după jafuri, nelegiuiri şi ridicări de robi, spuse şi biv-vel logofătul Harvat.

— Asta nu-i bun ! trînti cu pumnul în masă căpitanul Johann Bruder, făcînd să sară talgerul cu friptură din fața lui.

În acel răstimp Radu încă mai făcea paşi repeziți de-a lungul marii încăperi devenită şi spătărie, în care se adunaseră toate căpeteniile oştirii. Călca apăsat şi ascultase tot ce se vorbise, ca dintr-o dată să tresară şi să încalece scaunul de la mijlocul mesei, spunînd :

— Are dreptate iubitul nostru neamț. Mă aflu într-o neostoită neliniște, acum cînd aş fi putut păli duşmanul pe nepregătite.

— Și eu socot că ar fi nimerit să nu mai zăbovim şi să purcedem cît mai grabnic la cucerirea cetății de scaun, i

se alătură boierul Cocora, fostul vornic a lui Neagoe Vodă Basarab.

— Să dăm luptă cu fraţii noştri pentru care agonisit-am oştire ca să-i mîntuim de cotropitori ? îi răspunse Radu cu glas mai ridicat ca de obicei, acoperindu-şi cu palma cupa pe care vroia să i-o umple Momce.

— Pînă nu aruncăm duşmanii peste hotar, nu poate fi nimeni vrednic de scaunul ţării, boieri dumneavoastră, fie chiar şi vremelnic, hotărî jupan Vlădicul încruntat.

— Aşa-i !... Aşa-i !... încuviinţară mai toţi foştii sfetnici ai lui Neagoe Vodă, laolaltă cu cei maziliţi pe acea vreme.

Grijile boierilor veniţi la Afumaţi cu oamenii înarmaţi de pe moşiile lor, nerăbdarea căpeteniilor oştirii, ca şi setea de răzbunare a întregii ţărănimi, năpăstuită de cumplita prigoană a păgînimii, deveniseră de nestăvilit.

— Încredinţaţi-mi cincizeci de oameni călări pe cai iuţi spre a mă repezi şi eu în iscoadă, se rugă Dragomir Sturzu, a cărui privire scînteia în lumina luminărilor.

— Primeşte binecuvîntarea mea, tinere ! tună îmbărbătarea biv-vel-logofătului Harvat, trecîndu-şi năframa peste mustăţi.

— Şi-a noastră ! glăsuiră toţi cei din jurul mesei, în clipa în care Radu, viitorul voievod, rosti :

— De n-ar fi osteniţi, ţi-aş da şi cîţiva din cei ce mi s-au dovedit cu mare dibăcie în asemenea primejdii, Sturzule.

— O iau drept încuviinţare şi din partea înălţimii tale, îi răspunse acesta cu bucurie în glas, după care-şi goli cănita şi ridicîndu-se de la masă, adăugă : cer îngăduinţa domniilor voastre să mă retrag la tabără, pentru a da poruncile de plecare.

— Mergi cu bine, căpitane ! îi urară toţi într-un glas la plecăciunea lui.

Odată cu închiderea uşii după el, răbufniră scîntei din cotloane, stîrnite de crivăţul care se înteţise peste noapte.

A doua zi, viforul se domolise şi, cu toate că soarele strălucea scînteietor peste zăpada care scrîşnea sub copitele cailor, gerul ardea feţele călăreţilor. Prin nouraşii de aburi din jurul boturilor cailor, tremurau nimburi de ţepi argintii.

Cu un colac de funie pe umăr şi încălecat pe un cal mare unguresc, Borea ceruse încuviinţarea căpitanului Dragomir Sturzu să se alăture oştenilor cu care plecase din zorii zilei. Se aflau pe şleaul din marginea Bucureştilor, dintre podgoriile Dealului Viilor, răstimp în care nu întîlniseră nici o zăgăzuire. Casele păreau pustii. Nici un firicel de fum nu se strecura prin căciulile de zăpadă ale acoperişurilor rare din laturile drumului. Un cîine jigărit prinse a lătra scheunat de pe taluzul unui şanţ, atrăgînd toate privirile către un moşneag încovoiat sub sarica lui zdrenţuită şi care-şi sufla în pumni. La semnul făcut de Dragomir Sturzu, întregul pîlc de călăreţi se opri în dreptul bătrînului.

— Cine sînteţi şi ce-aţi vrea să mai luaţi de la sărmanele noastre suflete? străbătu glasul tremurat al acelei apariţii printre ţurţurii de gheaţă prinşi de mustăţile-i albe.

— Nu te-nspăimînta, uncheşule, că n-am venit cu nici un gînd rău, se grăbi să-l liniştească semeţul căpitan al oştenilor. Sîntem plecaţi în iscoadă din tabăra voievodului Radu.

— Care Radu? tresări bătrînul cu ochii holbaţi pe sub mîţele cuşmei de oaie.

— Înălţimea sa boier Radu de la Afumaţi, care trecut-a munţii cu oaste tocmită...

— Dumnezeu să-l binecuvînteze şi să-l sprijine întru izbăvirea ţării de cutropitori, izbucni el căzînd în genunchi şi începu să facă mătănii însoţite de cruci repezite.

— Ai putea să ne îndrumezi cumva încotro își au tabăra turcii ?

— Apoi umblă zvoana că au așezări mai multe, de unde purced la jafuri și sîlnicii îngăduite chiar de nevîrstnicul urmaș al lui Neagoe Vodă. Tabăra beiului Nicopolei se află în coasta cetății de scaun a Tîrgoviștei. Celelalte așezări sînt ținute în taină, drag' moșului, drag.

Deodată cîinele începu să latre înspre padina de unde se iviră cîțiva turci, care se și grăbiră să pună pinteni și să o ia în trap mare înapoi. Fulgerător țîșni Borea după Dragomir Sturzu într-un galop năpraznic, urmați de alți cîțiva care prinseseră de veste. Urmărirea ținu cam mult, astfel că dușmanii izbutiră să se împrăștie în stuful unei vîlcele, făcîndu-se nevăzuți. Spre îngrijorarea lui Dragomir Sturzu, singurul care lipsea dintre oamenii săi era Borea. De-abia sosiră și ceilalți din urmă cînd se ivi și tînărul bulgar, tîrînd în urma calului un turc prins în arcan. Lațul îl strîngea de gît și se clătina pe picioare, cînd fu împins înspre Dragomir Sturzu, care descălecase.

— N-am avut răgaz să-l iscodesc, înălțimea ta, glăsui Borea, primit cu bucurie de întreaga ceată, în timp ce-l slobozea pe turc din ștreang.

— Crezi că putea-vom noi scoate ceva de la el ? întrebă mai mult pentru sine căpetenia lor, fiind încredințat că i se înfățișase un musulman din îndepărtatele ținuturi asiatice.

În acel scurt răstimp apărură ca din pămînt cîțiva țărani din bordeiele acoperite de zăpadă, la marginea unei lunci năpădită de mărăciniș. Turcul, cu ochii împăienjeniți, se prăbuși cu fruntea la pămînt, dar oștenii îl ridicară în clipa în care un firicel subțire de sînge i se prelingea pe sub mustață.

— Îl fac eu să vorbească, înălțimea ta, rosti un oștean mare și voinic, prinzîndu-l de gulerul mundirului îmblănit.

— Dă-i drumul, Șelmarule ! se repezi la el Gherasim.

— Unde-i tabăra lui Mehmet-bei ? întrebă Dragomir. Răspunde fără șovăială, dacă vrei să scapi cu viață ! Ii făgădui într-o turcească limpede, la care osmanlîul, cu privirea încețoșată, făcu semn cu mîna de-a lungul drumului lui Țepeș Vodă.

— L-am strîns cam tare de gît și nu cred să poată vorbi așa de curînd, se amestecă Borea cu turceasca lui stricată, dar totuși înțeleasă de prizonier, care izbuti să articuleze abia auzit :

— Cubava ! ...

— O fo' fiind pe văile satului Gubavi, la poalele pădurii, murmură unul din noii veniți, îndreptîndu-și fața cu un ochi scurs către Dragomir Sturzu.

— I-am făgăduit viața, își repezi vorba acesta către țăranii lîngă care apărură și două babe. Luați-l cu voi și dați-i îngrijire pînă la întoarcerea noastră. Să-l regăsesc nestricat ! mai porunci, punînd piciorul în scară și sărind în șa.

— Nu vă duceți în primejdie, boierule, se ridică glasul răgușit al unui bătrîn. Cotiți din crucea drumului în jos, către schitul Glavacioc, unde ați putea afla cîte ceva de la preacuviosul monah Ghedeon, de s-o mai fi găsind el în viață. La el se mai oploșesc, noaptea, fugarii de prin păduri ... au fost ultimele sfaturi prinse din mersul cailor, după care porniră în trap mare.

În zorii zilei următoare, după o noapte de odihnă la schit, căpitanul Sturzu porni în graba mare spre curtea de la Afumați. Veștile aflate de la octogenarul ascet nu sufereau întîrziere. Pe înserate, cînd se întoarse din iscoadă, în tabără se lucra de zor la ridicarea altor colibe pentru adăpostirea noilor veniți de prin ținuturile Olteniei și de pe văile Argeșului. Gherasim îndeplini porunca stăpînului său și-l dădu pe prizonier ca rob la grajdurile de vite ale curții. Înserarea se cobora încet peste fulgii rătăcitori.

Nu trecuseră nici două pătrare de ceas şi marea sală a spătăriei se umplu de boieri şi căpitani. Viitorul domn părea că măsoară lungimea încăperii prin faţa mulţimii cu paşi mari, în clinchetul pintenilor. Andreaş şi Zamfira întăreau focurile din cele două cotloane, pe cînd alţi doi slujitori aprindeau făcliile înfipte prin ocniţele zidurilor.

— Ei ! . . . făcu nerăbdător jupan Vlădicul către Sturzu, cu sprîncenele ridicate.

— După cum aflat-am de la prinsul lui Borea, ieromonahul Ghedeon de la schitul Glavacioc mi-a întărit spusele lui. Osmanlîii-şi au tabăra pe valea satului Gubavi. Numărul lor n-ar trece cu mult de cinci mii de suflete. Dar primejdia-i să nu apuce a se uni cu cealaltă tabără de la Ştefeni. Robii prinşi, ca şi prăzile răpite prin jafuri n-au putut încă să le treacă peste Dunăre, din pricina vremii şi a sloiurilor, glăsui căpitanul Dragomir Sturzu, în faţa căruia se opri Radu cu ochii întredeschişi.

— Cît voi fi în stare să ridic un paloş în mîini n-o să încuviinţez nici o înrobire, izbucni el, întorcîndu-se cu privirea în flăcări către căpeteniile oştirii sale.

— Trăiască măria sa Radu Vodă ! răbufniră toţi într-un glas, înconjurîndu-l cu bucurie şi neputîndu-şi stăpîni tremurul bărbilor.

— Mai are ştire cuviosul călugăr, reluă Dragomir Sturzu, că pierderile din lupta de la pasul Bran şi vestea trecerii munţilor a înălţimii tale cu ajutor transilvănean, s-au răspîndit ca fulgerul. Măria sa Teodosie Vodă a săvîrşit nesocotinţa să părăsească scaunul ţării şi să se adăpostească în tabăra Craioveştilor de la Slatina.

— Încă o dovadă de teamă a slăbănogului vlăstar domnesc, tună glasul biv-vel-logofătului Harvat.

— Nu mai este o taină că Mehmet-bei umblă cu cele mai necurate gînduri pentru neam şi ţară. Se dă stirpe a Craioveştilor, ca vlastelin, rîvnitor la scaunul domnesc, rosti scrîşnind din dinţi viitorul voievod. Pe Nefer-aga era să-l sfîşie, fiindcă a dat prea mult frîu liber bulucu-

rilor care răspînditu-s-au pentru pradă. Acum nu mai izbuteşte să-şi alcătuiască toată puterea laolaltă. Musulmanii au luat şi darul beţiei, împotriva canoanelor Coranului şi a opreliştelor lui Allah. Din aceste pricini, orice zăbavă ne măreşte primejdia cotropirii şi şovăiala-i spre folosul duşmanului în paguba noastră.

— Dreptu-i, măria ta ! se ridicară puternicile glasuri ale celor mai tineri, ca o furtună a răbufnirilor înăbuşite, cînd Radu reluă :

— Norodul sîngerează, ţara geme, nevîrstnicul domn nu-i pe potriva vremilor vitrege sub crugul cărora ne zbatem, aşa precum spusu-au înţelepţii divaniţi ai fostului sfat al ţării. Pentru toate acestea sînt gata să trag paloşul izbăvirii neamului de necredincioşii cotropitori ! . . .

— Trăiască măria sa Radu Vodă, mîntuitorul neamului nostru ! izbucni întreaga asistenţă, făcînd să tremure flăcările lumînărilor.

— Încă nu-i prielnică semeţirea cu ceea ce va să vină, iubiţilor ai mei sprijinitori. Vreau să se ştie că nu poate fi încălcat de oricine dreptul din veac al înţelegerilor tocmite cu puterea otomană de marii noştri înaintaşi. Turcul de ce ia, de ce crede că i se cuvine mai mult !

— Aşa-i, aşa-i ! luminate doamne ! se ridicară din nou glasurile boierilor, pe cînd Radu se îndreptă către fostul spătar, jupan Neagoe.

— Acum, cînd aflat-am unde-şi au turcii tabăra, nu mai putem să le dăm răgaz de alcătuire. Pentru aceasta, domnia ta, ca spătar, vei găti întreaga oştire pentru luptă, înainte de a urca soarele în crucea amiezii.

Marginile rănii care-i brăzdau fruntea vechiului oştean se împurpurară cînd rosti :

— Mulţumesc măriei tale pentru cinstirea curatei mele credinţe în braţul izbăvitor al ţării. Porunca va fi împlinită cu toată rîvna, mai declară primul mare dregător ales de voievodul Radu.

A doua zi din zori, pe șuierul viforului venea dinspre codru un clocot înăbușit, tăiat de porunci, nechezat de cai și tropote ale mulțimii, năboind către șleaul mare. Soarele străbătea din cînd în cînd pieziș printr-o perdea cenușie, făcînd să-ți ia ochii sclipirea orbitoare a pojghițelor de gheață pe trunchiurile bătrînilor stejari. Forfota creștea mereu odată cu îndemnul oștenilor la scoaterea bombardelor din desiș. Pe două sănii cu tălpici groase și bine șinuite se aflau culcate două guri de tunuri.

Încălecat pe neastîmpăratul Vifor, care părea că se mîndrește cu valtrapul verde de sub șa, cu frîu de mătase de aceeași culoare, Radu voievod trecu la trap mare de-a lungul întregii oștiri. Era strîns cu o curea lată peste dolmanul unguresc îmblănit cu pielicele de soboli și guler de vidră. La oblînc avea prins palașul cu mînerul împletit în fire de argint și o cască strălucitoare, la fel cu a căpitanului Bruder, primite în dar de la măria sa principele Ioan Zápolya, numai că a lui Radu voievod avea pintenul din vîrf de aur.

Uralele pornite din miile de piepturi se ridicau în slavă cînd voievodul ridică dreapta și deodată trîmbițașii și toboșarii dădură zvon de plecare.

Se înainta cu ușurință, drumul fiind acoperit cu zăpadă proaspătă și scînteietoare. De pe marginea șleaului, țărani cu furci, coase și topoare intrau în rîndurile armatei. Femeile, pe taluzuri și nămeți, dădeau traiste cu mîncare, cojoace și bundițe pedestrașilor pe care-i vedeau înveșmîntați numai în sumane.

Nu se făcu decît un popas pentru adăparea cailor, mai jos de ținutul mănăstirii Bolintinu. Gerul se înăsprise după ceasul amiezii, odată cu potolirea crivățului, ceea ce-l îndemnă pe voievod să țină sfat pentru alegerea unui loc mai potrivit, înainte de lăsarea serii.

— Socot că încă n-am fost simțiți, își spuse părerea și jupan Cocora, cînd voievodul îi tăie vorba :

— Dac-ar fi așa, atunci tînărul nostru logofăt de-al doilea Dragomir Sturzu, cunoscător al locurilor, ar fi cel mai nimerit să afle cum am putea să ne apropiem pe nesimțite de tabăra musulmanilor...

— Mă închin cu smerenie, luminate doamne, pentru înălțarea mea printre cei aleși, izbucni Sturzu cu vădită bucurie în privire. Argeșul se poate trece pe podul de gheață din dreptul pădurii satului Românești. De acolo, cam la șapte-opt leghe în susul apei, la adăpostul dealului, din luncă se deschide Poiana Lupului. De pe coama măgurei, de n-o fi ceață, măria ta ar putea cuprinde văile ținutului Gubavi. Dacă silim, putem ajunge pînă-n amurg.

— Este un loc prielnic și fără primejdii, mărite doamne, întări un localnic din spatele căpeteniilor adunate în jurul lui Radu voievod.

— Noaptea, pe întuneric, ai putea fi călăuză oștenilor care vor așeza bombardele pe înălțimi ? îl întrebă domnul, nerăbdător să-i afle răspunsul.

— Sîntem cinci oameni din partea locului și cunoaștem ponoarele cu ochii închiși, măria ta.

— Nici o clipă de zăbavă ! rosti domnul hotărît.

Peste mirиștile înțepenite de ger zăpada înăbușea tropotele cailor. Se înainta în susul Argeșului în trap mare, cînd, dintr-o rîpă a luncii, le ieșiră în cale doi țărani, călărind pe deșelate și făcîndu-le semn de oprire.

— Să trăiești, măria ta ! glăsuiră mai mult în șoapte amîndoi deodată, trăgîndu-și cușmele de peste plete.

— Ce este ?... ce s-aude, oameni buni ? întrebă voievodul, strîngînd frîul.

— Un oștean din călărimea oștirii ne-a trimis în grabă cu vestea că turcului i-a sosit întărire mare ! se grăbi să-i răspundă cel mai tînăr.

— Io-i-ște-nem !... Borea Șchiopul !... răbufni Andreaș, acoperindu-și gura cu palma.

— Și unde-i acel oștean al nostru ?

— Caută primejdia cu lumînarea, măria ta, năzuind să-aducă limbă, îşi repezi răspunsul celălalt mai vîrstnic, dar n-apucă să-şi termine vorba cînd pe culmea dealului se ivi Borea într-un galop năprasnic.

— Măria ta-i primejdie mare! răcni pe nerăsuflate Borea cu ochii holbaţi, cînd calul se propti în faţa voievodului. Se rostogolesc bulucurile întregii călărimi duşmane înspre noi...

— Desfăşurareaaaa! porunci voievodul căpitanului Bruder, trăgînd paloşul. Acoperiţi mărăcinişul rîpei ca să creadă că de-acolo venim. Sturzule, ţine aripa stîngă, jupan Harvat dreapta. Nu înaintaţi pînă nu năvălesc asupra mea şi a căpitanului Bruder. De îndată ce-i mînăm către rîpă şi ne dăm la o parte, porniţi atacul de învăluire împingîndu-i în mărăciniş.

De-abia avuseseră timpul conducătorii să se dumirească asupra planului de luptă, cînd de pe culme porniră a coborî în galop, stîrnind nori de zăpadă, o puzderie de călăreţi împlătoşaţi, cu sulițele întinse printre urechile cailor. Cuşma voievodului dispăruse în coburi şi pe cap îi strălucea casca cu pintenul de aur. La ridicarea paloşului, zidul se desfăcu şi puternica izbitură a călărimii duşmane se propti în desişul de mărăcini. Fulgerător fură învăluiţi şi loviţi din aripele desfăşurate, fără răgaz de dezmeticire între tufele mărăcinişului, în care cădeau caii. Cei scăpaţi din nemaipomenita învălmăşeală se rostogoleau în rîpa Argeşului. Nu atît lupta cît nimicirea celor ce pierduseră armele şi caii ţinu pînă la căderea nopţii. Din urmă sosise şi pedestrimea spătarului Neagoe, care începu să doboare pe fugari cu baltagele. Armele au fost culese şi caii prinşi pentru înzestrarea oştirii.

În acel amurg de iarnă peste douăzeci de morţi din rîndurile oştirii voievodului au fost îngropaţi sub malul Argeşului, fără a li se îndeplini îndreptările creştineşti, spre marea mîhnire a noului domn al ţării. Cu ochii viscoliţi, căpeteniile oştirii îl adăpostiră în prima colibă ridicată

pe jupan Stanciu, fostul portar, rănit la umărul drept. În jurul acelei colibe fură întinse corturile, unde li se dădură îngrijiri răniților de către bătrîni, care cunoșteau tainele oblojelilor, în frunte cu domnia sa jupan Vlădicul.

Astfel a fost risipit și nimicit în mai puțin de trei ceasuri și acest atac al agarienilor, cei mai temuți prădalnici ai marei împărății otomane.

MAREA BĂTĂLIE DE LA GUBAVI

Cu tot gerul necruțător al nopții, porunca de a nu se aprinde focuri a fost respectată fără murmur. Răniților li s-au dat cele mai călduroase sarici ciobănești mițoase, iar caii au fost acoperiți cu scoarțe și saci. Căpeteniile au avut hrană rece, de-a valma cu toți oștenii, oploșiți prin colibe de nuiele cu frunzare și corturi acoperite de paie.

După truda grelei zile somnul a cuprins repede întreaga tabără. Numai voievodul, cu picioarele băgate într-un braț de fîn, nu-și găsea liniștea în sforăitul monoton a lui jupan Vlădicul, culcat pe paie în întunericul cortului domnesc. Abia către miezul nopții, Andreaș îi aduse vestea că bombardele și pivele au fost așezate pe înălțimile indicate și păzite cu strășnicie de arcași, cu schimbul din două în două ceasuri. Îngrijorările începură să se potolească.

Prin bezna nopții pătrunse pînă-n auzul voievodului urletul jalnic al unui lup, stîrnind altele mai îndepărtate. Ronțăitul fînului în dinții cailor din jurul taberei îl făcea să se strîngă și mai tare în dolmanul său îmblănit. Încet, încet..., pe nesimțite, i se apropiară pleoapele și capu-i căzu pe traista cu lînă.

Nimeni n-ar fi crezut, văzîndu-l doborît de oboseală și înghemuit pe paie în acel întuneric orb, că se găsea în fața

domnului Țării Românești, om luminat și pătruns de înaltele simțăminte ale umanitarismului propăvăduit de filozofii și poeții vremii sale. Și totuși va trebui să zdrobească fără cruțare răutatea și cruzimea celor avizi de cotropire.

Nici bufniturile cailor nu mai tulburau liniștea înghețatei nopți, cînd, ca la o poruncă a menirii sale, se trezi drept în mijlocul cortului. În clipa ieșirii, la urarea străjerului : „Să trăiești, măria ta ! . . .“ de sub frunzare tăbărîră credincioșii Borea și Andreaș. Peste coama abia întrezărită a dealului din față țîșneau scîntei din argintul zăpezii, feerie întretăiată de o namilă de om întruchipată din umbra care se aplecă înaintea lui și raportă :

— Anton Gabor, Petre Oprea și Dragoș Mogoș, cu tunarii lor au și plecat la bombarde. Trabanții mei și călărimea măriei tale așteaptă porunca în Poiana Lupului, iar domnia sa spătarul Neagoe, sprijinit de jupan Vlădicul și de ceilalți căpitani de oaste, s-au îndreptat cu pedestrașii la locurile sorocite.

— Pe cai, căpitane Bruder ! izbucni el ca atunci trezit din somn, stăpînit de nedumerirea că nu simțise nici plecarea socrului său din cort.

Cele cîteva ceasuri de somn adînc îi redaseră vigoarea și încrederea în puterea lui de concentrare. În recunoașterea împrejurimilor făcută în grabă la căderea nopții, care acum se destrăma treptat, de-abia apucase să arate căpeteniilor oștirii unde trebuia să-i găsească la revărsatul zorilor. Numai înălțimile pe care urmau să fie așezate bombardele în acea noapte fuseseră statornicite. Îndîrjirea cu care luptase pe nepregătite împotriva taberelor dușmane, gerul, oboseala, întunecarea și mai ales necunoașterea puterii pe care o va avea de întîmpinat, îi zădărniciseră orice putință de a-și întocmi un plan de luptă. Totuși grija mare de a nu avea stricăciuni în oameni, la întoarcerea în tabără, îl făcu să stabilească, împreună cu căpitanul Anton Gabor, clipa în care urma să înceapă bombardarea taberei

şi mai ales aceea în care trebuia să înceteze neapărat tragerile.

Nici nu prinsese a se îngîna ziua cu noaptea, cînd, în trap mare, alături de căpitanul neamţ şi urmaţi de Borea şi Andreaş, domnul urca colina către culmea după care se afla adăpostită mulţimea de pedestraşi ai spătarului Neagoe. Miile de ochi încrezători îndreptaţi spre el şi nerăbdarea pe care o răsfrîngeau, dintr-o dată-i insuflă nădejdea izbînzii. Fremătarea valurilor norodului ţării, gata să izbucnească în urale, îl făcu să ridice mîna în semn de linişte şi o săgetare caldă îi străpunse pieptul prins în zale. Călare, în fruntea marei oştiri, spătarul rosti ca pentru toţi, aproape neauzit :

— Să trăieşti, mărite doamne !

— Noroc bun, spătare ! îi ură tot în şoapte voievodul, la care acesta-i răspunse ostăşeşte :

— Poruncă, măria ta ! ...

— De la prima bătaie a bombardelor, în cea mai mare grabă te năpusteşti cu toată pedestrimea pe vale. După spargerea părcanelor şi numai la încetarea tragerilor, purcezi la atac. Nici o clipă de răgaz pentru dezmeticirea duşmanilor. Cu străşnicie să fie împlinite aceste porunci, mai statornici, după care strigă : „Izbîndă, feţii mei !" şi punînd pinteni urcă în galop sus, pe padină, urmat de cei cu care venise.

Acolo, dintr-o fulgerare a privirii, voievodul zări ţîşnind dintr-o văgăună o ceată de spahii, galopînd către tabăra lor.

— Sîntem descoperiţi, frate Bruder, răcni el cu ochii în flăcări şi, la scînteierea paloşului, prinseră a clocoti văile de trăsnetele bombardelor.

Odată cu ele se ridicară în slavă uralele mulţimii de pedestraşi în goană către furnicarul răscolit în tabăra duşmană. Bombardarea le-a deschis calea fărîmînd părcanele şi distrugînd corturile. În clipa în care voievodul porni în

galop cu călărimea sa, din luncă se desprinse și călărimea biv-vel-logofătului Harvat către aripa dreaptă. În acel destul de scurt răstimp turcii izbutiră să scoată în întîmpinarea ghiaurilor mai toată mulțimea buimăcită, majoritatea îmbrăcată pe apucate și rău înarmată. Pe laturile taberei se revărsau bulucurile de călăreți, de prin ținuturile asiatice, galopînd pe cai nestăpîniți care încurcau pe pedestrași, sporind îmbulzeala și spaimele primejdiei.

Se luminase bine de ziuă și gerul tăia suflarea și lipea nările voievodului în năpraznicul său galop. Își dădea seama că lupta va fi crîncenă, corp la corp, fără putință a vreunui meșteșug ocrotitor. Zbura ca vîntul înspre latura încăierării dintre pedestrași, năzuind să stăvilească învăluirea. Dintr-o aruncătură de ochi zări că și aripa dreaptă a călărimii boierești ieșise înaintea cetelor pe care le atrăsese în luptă. Din spate se auzea glasul căpitanului Bruder, răcnind cît îl ținea gura :

— *Vorwärrrtz !* [1] ...

Izbitura a fost ca un tăvălug, ca un buștean gros, rostogolit din munte. Cetele, sparte în două, s-au împrăștiat, lăsînd în voie primejdia de a fi loviți din toate părțile de oștenii voievodului. În mai puțin de o jumătate de ceas au prins a împunge fuga pe văi, urmăriți cu strășnicie de călărimea domnească și neînfricații trabanți.

Pe marginea rîpei înalte, unde se retrăsese, voievodul, împreună cu jupan Vlădicul, cuprindea în privire măcelul desăvîrșit de spătarul Neagoe. Către luncă, și călărimea domniei sale biv-vel-logofătului Harvat nimicise împotrivirea spahiilor și rămășițele pîlcurilor se zăreau galopînd spre culmea dealului, fugăriți și spîrcuiți de țărani călări. Uralele și cîntecele de vitejie ale pămîntenilor dezlănțuiți în bucuria izbînzii acopereau întreaga zarvă a cumplitului măcel. Cei ce căutau scăpare prin fugă erau doborîți

[1] Înainte (germ.).

de săgeţile arcaşilor de margine. Spătarul Neagoe, descălecat, hăcuia cu sabia de jur împrejurul său, dar voievodul prevăzu primejdia în care se avîntase. Ca o săgeată zvîcni cu armăsarul şi, dintr-o lovitură cu paloşul, despică turbanul cu cap cu tot al unui turc, care era gata să-i arunce geridul în spate.

— Ocrotiţi carele cu pulbere pentru trebuinţele noastre ! strigă el şi se avîntă către capătul din fund al taberei, unde se dădea o luptă între străjeri turci şi ţărani. La bordeiele de sub mantaua de zăpadă se auzeau ţipete şi bocete de femei.

Odată cu ivirea lui Radu voievod, turcii lepădară armele şi se puseră cu frunţile la pămînt, iar robii căzură în genunchi şi amuţiră cu lacrimi în ochi. Din bordeie, începuseră să iasă înspăimîntate fete şi femei înfofolite în sumane peticite şi cu grimele murdare strînse pînă sub nas. De îndată ce se scurse clipa de linişte a nedumeririi, toţi cei îngenuncheaţi începură să-şi răcnească bucuria izbăvirii.

Cu mîna ridicată pentru linişte şi cu privirea înceţoşată, se întoarse către oştenii din spatele său, poruncindu-le :

— Scoateţi-i din mocirlă ! Daţi-le veşminte calde ! Cei suferinzi să fie duşi la schitul Glavacioc ! Femeilor să li se facă loc în bordeiele taberei turceşti ! Prinşii să fie duşi sub pază şi nestricaţi la Tîrgovişte, unde domnia sa starostele îi va pune la refacerea şleahului mare către cetatea de scaun a Bucureştilor ! . . .

— Mărite doamne, mai avem un prins care ne-a protejat pe cît i-a fost cu putinţă. Din cîte aflatu-s-a printre oameni, ar fi de neam ! îl întrerupse un om mai vîrstnic, cu părul şi barba sură, strîns cu un curmei de tei într-o sarică zdrenţuită. L-am legat de cum ne-am răsculat, ca să nu se ducă în primejdie. Scoateţi-l, oameni buni, să-l în-

fățișăm măriei sale ! își îndreptă el privirea către o colibă de frunzare.

— Și dumneata cine ești ? îl întrebă voievodul, făcînd semn lui Andreaș să se ducă la colibă, după care se luă și Borea. Văd că acum îl proteguiți voi ...

— Cu toții, măria ta, strigară într-un glas bărbați și femei.

— Eu unul sînt un umilit călugăr pravoslavnic, pe nume Visarion Scurtu, din ținutul Buzăului, reluă vorba cel întrebat. Dînsu-i fratele Vlasie, cu metania de la aceeași mănăstire, prădată de necredincioși, mai apucă să adauge, cînd privirea domnului se aplecă asupra unui turc tînăr și plăcut la înfățișare.

În dreptul scării armăsarului care se frămînta pe loc, prizonierul bine îmbrăcat, fără a-și ridica ochii, făcu salutul turcesc cu mîna la inimă, la gură și la cap, după care puse genunchiul drept la pămînt, rămînînd în așteptare.

— Îndurare, măria ta ! strigară femeile, apropiindu-se de grupul bărbaților, pe cînd egumenul reîncepu cu glas molcom :

— Era pus ajutor a lui Ahmed Mesih, căpetenie a întregii tabere. Ne-a dat lemne, paie pentru așternut, făină de mei, orez și la bolnavi lapte de capră.

— Așa-i, ... așa-i, măria ta ! întăriră toți.

— Ridică-te, tinere ! și ia-ți sabia, rosti domnul pe turcește, făcînd semn lui Borea să i-o dea. Care ți-i numele și din ce fel de oștire faci parte ?

Tînărul musulman, nedumerit că i se restituia sabia, dregîndu-și glasul, rosti :

— Mă numesc Hasan-Ibrahim, fiu al sangiac-beiului de Magnisa, Ahmed-Mustafa-pașa. Pentru a deveni comandant trebuie să cunosc și asprimea războaielor de la hotarele imperiului ! apucă el să răspundă, cînd, din depărtare, se urcau în slavă uralele izbînzii peste sunetele trîmbițelor, ale surlelor și tobelor pentru încetarea luptei.

— Borea!... dă un cal acestui tînăr şi, cu cincizeci de oşteni călări, îl duci la Dunăre în cea mai mare grabă. Acolo îl laşi liber! îşi repezi voievodul porunca şi, punînd pinteni, porni în galop, în uralele celor rămaşi.

Marea izbîndă de la Gubavi s-a desăvîrşit cu urmărirea şi spîrcuirea rămăşiţelor oştirii musulmane pînă la Dunăre. Gerul făcuse punţi nesigure de gheaţă printre sloiuri, astfel că mai toate prăzile, cu chervane cu tot, n-au putut să le treacă din pricina mormanelor încremenite de asprimea vremii. Din primejdia de a fi prins de Dragomir Sturzu, Mehmet-bei a izbutit cu greu să scape la Rusciuc, prin tărîmul bălţilor şi al nesfîrşitelor mlaştini.

În tristul amurg al următoarei zile de la crîncenele bătălii, Radu voievod n-a părăsit cîmpul de luptă decît după plecarea spre Tîrgovişte a ultimului chervan cu răniţi. Cu privirea îngrozită de ceea ce vedea în jur, sub sinistrul croncănit al corbilor, părea încremenit în ger şi noapte, călare pe Vifor între boierii tăcuţi.

„Pînă-n zori", îşi murmură tainic cutremurătorul gînd voievodul, înfiorat de fîlfîitul aripilor negre.

Deodată sparse răceala liniştei, răscolit de acelaşi gînd:

— Aveţi grijă, boieri dumneavoastră, să porunciţi căpeteniilor să aleagă morţii noştri şi să-i privegheze, pentru ca mîine, la sosirea călugărilor, să li se îndeplinească toate îndreptările creştineşti.

Pe miriştea îngheţată de unde porniseră în zori pedestraşii la atac căpeteniile adunaseră întreaga oştire. Deasupra mulţimii bulucite în aşteptarea comandantului lor, se destrăma aburul străveziu al trudei şi al cailor asudaţi, reîntorşi de curînd din iureşul de urmărire. Ca o secere de aur luna se ridica nevăzut de încet peste codrii depărtărilor şi stele tremurătoare prindeau a ţintui cerul în nemărginire.

— Crai nou, măria ta! rosti vornicul Cocora, pornind după voievod, odată cu toţi ceilalţi. Semn bun!...

— Domn nou viteaz și vrednic de-a înfrunta urgia vremilor viitoare, îl întrerupse biv-vel-logofătul Harvat, cînd jupan Vlădicul, nedumerit de grupul care le ieșea înainte, rosti :

— Cu cine să fie oare căpitanul neamț ?

— Nu-mi vine să cred ! Tot Sfatul țării lui Teodosie Vodă ! se minună voievodul. Au vreo solie ? se întrebă punînd pinteni odată cu toți ceilalți și oprindu-se în fața noilor veniți care-și traseră cușmele de peste plete, strigînd :

— Să ne trăiești, măria ta ! Ne închinăm cu smerenie în fața viteazului domn al țării, ales de întregul norod și de noi toți !

— Ce văd ?... Jupan Udrea, Oancea, vistier, Craiovescu, Drăghici, paharnicul, stolnicul Șerban, comisul Dicul, marele postelnic Danciul... fiți bine veniți, boieri dumneavoastră, alături de cei ce ne sînt cu priință inimii noastre, îi primi Radu Vodă între ai săi, cu glas de bucurie. Dar să ne grăbim !... sînt așteptat de cei mulți ce trudit-au din greu la nimicirea urgiei cotropitoare, mai adăugă și porni în trap mare între spătarul Neagoe și căpitanul Johann Bruder.

— Trăiască măria sa Radu Vodă ! izbucniră în slavă glasurile celor între care intră, cuprins de nestăvilita lor însuflețire. Uralele se întețeau pe măsură ce înainta către mijlocul mulțimii, dar, la ridicarea mîinii domnului, încetară ca prin farmec.

— Dragi ai noștri bravi oșteni... ne bucurăm să vă aflăm cu aceeași putere de nestăvilit avînt, gata de a pune din nou umărul pentru apărarea țării. După credința pe care ați pus-o în brațul meu, cu neostoita voastră osîrdie, izbutit-ați să aduceți întregului neam al nostru mîndria celei mai mari biruințe asupra cotropitorilor haini. La acest ceas al izbăvirii, se cuvine să vă aducem caldele noastre mulțumiri, întru slava întregului norod... Însuflețirea cu

care întîmpinatu-l-aţi pe domnul şi comandantul vostru ne ogoieşte sufletul copleşit de dureroasele pierderi suferite. Cuvine-se să ne oprim gîndul pentru o clipă măcar şi să ne aplecăm frunţile întristate peste mormintele încă deschise ale celor ce căzut-au jertfă, oprind cu viaţa lor crunta pîngărire a ţării. Vitejeasca voastră strădanie, unită cu a fraţilor de dincolo de munţi şi sfinţită de sacrificiul celor căzuţi, va rămîne de-a pururi pildă pentru nelegiuiţii care ar mai cuteza să încalce pămîntul nostru strămoşesc.

Izbucnirea puternicelor urale făcu să fornăie armăsarul şi să cabreze, dar îndemînarea falnicului călăreţ îl potoli pe dată şi urmă :

— Acum, feţii mei, se cuvine ca noi, cei rămaşi, să punem toată rîvna în strădania de a tămădui adîncile răni ale ţării, alcătuindu-i linişte la hotare şi tihnă lăuntrică.

De îndată ce ridică mîna, rîndurile se desfăcură şi, pe calea larg deschisă, porni în trap mare, urmat de întregul divan al ţării.

La intrarea în cortul domnesc încă mai auzea uralele vitejilor şi de-abia atunci simţi oboseala trudnicei zile în care şi-a meritat scaunul ţării.

În aspra şi mohorîta dimineaţă a zilei de 1 februarie a anului 1522, de îndată ce se săvîrşise trista şi dureroasa slujbă pentru odihna de veci a celor trecuţi de hotarul vieţii pămînteşti, Radu Vodă porunci pregătirile de plecare către vechea cetate de scaun a Tîrgovişteі.

O mare parte din oşteni fuseseră sloboziţi din zori, de domnia sa spătarul Neagoe, pentru a pleca pe la aşezările lor de baştină. Decuseară, căpitanul Johann Bruder îşi luase rămas bun, cu care prilej a fost îmbrăţişat frăţeşte de noul domn al Ţării Româneşti.

În cortul domnesc, Borea priveghea cu grijă jarul încins, cînd reveni Radu Vodă, urmat de marii dregători ai ţării.

Cei cu zale pe sub mundiruri şi platoşe se îngrămădiră laolaltă cu foştii divaniţi ai lui Teodosie Vodă, veniţi în caftane bogate şi blănuri scumpe. În strîmta încăpere a cortului, Radu Vodă izbuti să-şi tăinuiască neîncrederea şi glăsui :

— Apoi, cinstite feţe boiereşti, toţi cei ce v-aţi închinat domniei mele veţi fi întăriţi în dregătoriile avute, mai ales acei de la trebile dinlăuntru.

— Să trăieşti, măria ta ! ridicară glas de uşurare noii veniţi.

Cu gîndul că, la timpul potrivit, va şti să aleagă neghina de grîu, dar că, pînă la orînduirea dajdiilor, a vămilor şi mai ales la alcătuirea unei oştiri în leafă, se va folosi de cei cu dare de mînă, mai adăugă :

— Sînt bucuros să am în sfatul ţării oameni luminaţi, cunoscători ai trebilor obşteşti şi ale celor diplomaticeşti, în aste grele vremi. Dar nu-i ceasul potrivit pentru un sfat temeinic, acum cînd desfacem tabăra şi ne gătim de drum.

— Să ne vedem cu bine la Tîrgovişte, măria ta ! îi urară cei mai vîrstnici, de îndată ce-i văzură dreapta ridicată.

Dar, în aceeaşi clipă, tropote de cai îi ţintuiră în loc pe toţi. Domnul, încruntat, rămase în aşteptare, cînd deodată tăbărî în cort căpitanul Dragomir Sturzu şchiopătînd, cu faţa brăzdată de răni şi cu braţul stîng prins de gît printr-o năframă zdrenţuită.

— Măria ta ! glăsui el cam prea răstit, făcînd o adîncă plecăciune.

— Dar ce este, cinstite al nostru prieten ? ... Ce s-a petrecut cu domnia ta ? Eşti rănit ? zbucni cu îngrijorare Radu Vodă.

— N-am fost destul de vrednic să-i nimicesc în apele Dunării pe cei ce apucaseră calea Nicopolei, strălucite

doamne. Greu și cu pierderi mari în oameni izbutit-am să întorc, după lupta de la Șiștov, carele cu prăzi și robii. La Nicopole am făcut pagubă mare în bulucurile fugare, își repezi el răspunsul, cînd domnul îl întrerupse :

— Ai săvîrșit una din cele mai vitejești fapte cu prețul vieții și ești nemulțumit, Sturzule ?

— De la un prins, gîtuit de Gherasim al meu, aflatu-s-a că turcul era negru de mînie că a găsit vistieria goală.

— Se găsește la bun adăpost, ascunsă de domnia sa vistierul Oancea și de mine, cu încuviințarea boierilor rămași la trebile țării, măria ta, rosti cu glas gros și înfundat banul Craiovei, rotindu-și privirea peste cei ce-i întăreau spusele dînd din capete aprobativ.

— Sturzule, de mai ai răniți printre oșteni, vei porni cu ei la bolnița din Simidreni, pe lîngă mănăstirea Argeș ! porunci domnul.

— Rănițiii au și plecat într-un chervan spre Tîrgoviște, iar eu îmi voi tămădui rănile sus pe cal, sub oblăduirea măriei tale, îi răspunse el cu un zîmbet care-i colora fața oblojită.

— Bine, bine, nesățiosule de răzbunare, glăsui domnul liniștit, schimbîndu-și dintr-o dată planurile. Astăzi luăm cît mai grabnic calea Bucureștilor și mîine . . . la Tîrgoviște, pentru a curăți cetățile de scaun ale țării de toți potrivnicii.

Zările se limpeziseră, geru-și domolise asprimea cînd ajunseră pe latura dealului ce cobora în Drumul sării. La trecerea peste podul gîrlei, ca din senin, prinseră a suna primele clopote ale bisericilor, dîndu-le glas treptat și celorlalte de pe întregul cuprins al marelui tîrg. O săgetare caldă străbătu inima voievodului și fața i se îmbujoră la gîndul că pentru el se ridicau în slavă armoniile clopotelor. Mulțimea grămădită pe lîngă gardurile ulițelor strîmte, în urale asurzitoare, năvălea ca vrăjită pe urmele

alaiului care coti către curtea domnească. De pe la geamuri și din cerdacuri, femei și fete, cu zîmbete plăcute și fețe înseninate, rămîneau uimite de măreția falnicului coborîtor din neamul Drăculeștilor.

Domnia sa Milan Radomir, căpetenia străjerilor, cu greu izbuti să stăvilească puhoiul care năboia la ușile pe care intrase alaiul domnesc. Domnul fu întîmpinat de Radu vornicul și Boico pîrcălab, cărora Teodosie Vodă, în graba plecării, le lăsase în grijă treburile obștești.

De îndată ce Radu voievod se opri în dreptul tronului, zarva încetă. La geamul deschis de deasupra scării de piatră, aprodul trimis de pîrcălab făcu semn de liniște mulțimii care fremăta în nerăbdarea așteptării. Totodată detunătura unei bombarde de pe zidul porții făcu să amuțească și sunetele clopotelor.

În acea liniște cucernică, vlădica Ilarion dădu pravoslavnica binecuvîntare noului domn al țării. Dealtfel însuși Radu Vodă, în răstimpul înfățișării celor doi mari dregători, declarase răspicat :

— N-avem inimă și nici vreme să prăznuim, după cum s-ar cuveni, o înscăunare, cînd prin țară se mai află răzlețite pîlcuri dușmane.

În lumina filtrată de vitralii și prin fumul străveziu de tămîie al cadelnițelor, chipul domnului părea turnat în bronz. O înfiorare caldă îi străbătu întreaga-i ființă în clipa în care domnia sa Radu Vornicul, ajutat de jupan Vlădicul, îi trecu peste umeri bogata hlamidă de purpură cu guler de hermină. Ovațiile celor din sală, în sunetele trîmbițelor, surlelor și tobelor, stîrniră uralele mulțimii de afară. Totodată bombardele de pe zidurile curții și clopotele bisericilor vesteau norodului țării urcarea în scaun a noului domn.

Purtînd cu falnică măreție hlamida pe umerii săi bărbătești și coroana domnească de ceremonii peste pletele-i

castanii, Radu Vodă se arătă mulțimii în prag, apoi de îndată ce-l zări pe bătrînul paharnic Zosima, fost mare logofăt al lui Neagoe Vodă Basarab, se îndreptă grăbit către el și, cu vădită bucurie, îi luă amîndouă mîinile tremurătoare, spunîndu-i :

— Aș fi venit eu însumi, cinstite paharnice, pentru sfat și sprijin. Bucuria noastră-i cu atît mai mare cu cît ne este dat să ne încredințăm că încă vă aflați într-o bună stare a sănătății, la venerabila voastră vîrstă.

— Mulțumescu-ți, doamne, pentru gîndurile frumoase pe care mi le-ai păstrat și de vorbele alese în care tălmăcitu-le-ai. Nu m-am înfățișat înaintea măriei tale decît pentru a mă închina cu smerenie aceluia ce n-a pregetat să-și pună brațul și luminoasa-i minte în slujba țării.

— Sub cumpăna vremilor grele prin care trecem, vom avea nevoie de cît mai multe minți luminate în jurul nostru, îi răspunse Radu Vodă, învăluindu-l cu căldura aceleiași priviri, ca atunci cînd cuvîntul paharnicului cădea greu în sfatul țării.

— Heiii, mărite doamne, sosit-a vremea să mă trag laoparte din calea tinerilor. Cu adîncă mîhnire capăt din ce în ce mai mult simțămîntul că mă găsesc la marginea astei lumi pămîntești. Astăzi însă tristețea neputinței mi-i ogoită în mare măsură văzînd atîtea fețe cunoscute de sfetnici destoinici și volnici în orînduirea trebilor cîrmuirii. Sînt boieri de vază, încercați de vremi potrivnice, oameni gata de jertfe, cu dare de mînă ...

— Tot plăcut și frumos își mînuiește vorba venerabilul paharnic ! De-am ști că nu te ostenim prea tare, te-am ruga să ne ajuți la alcătuirea Sfatului și la împărțirea dregătoriilor, pentru o cît mai bună alegere.

— Mă îndeamnă la semețire vrednicul ales al norodului, întărit în scaun de fruntașii neamului, rosti cu glasu-i stins venerabilul sfetnic aplecîndu-se să sărute mîna domnului, în clipa în care acesta și-o retrase și-l sărută pe frunte.

Obosiți de lunga statornicire a răspunderilor și luarea în primire a dregătoriilor, trecute în amănunt în condicile grămăticilor și ale diecilor, toți ținură piept trudnicei zile, pînă cînd lumina vitraliilor prinse a păli. Laude primiră boierii Oancea și Udrea, primul înălțat în dregătorie ca vel-vistiernic, pentru destoinicia cu care au reușit să ascundă sacii cu galbeni hărăziți haraciului.

Masa poruncită după datină, în asemenea mari prilejuri, de către stolnicul Șerban, ajutat de paharnicul Drăghici și pregătită pe apucate de puținii slujitori rămași, n-a durat mult. Domnia sa vel-logofătul Harvat a fost primul care a închinat cupa pentru cinstirea vitejeștilor fapte de arme ale vrednicului voievod, cuvîntare încheiată în aclamații.

Între timp bătrînul paharnic Zosima, chemat de domn de-a dreapta sa, avu răgazul să-i șoptească :

— Bucuros sînt de mai toți cei din jur, dar îmi îngăduiesc să-mi destăinui îndoiala asupra credinței spătarului Neagoe.

— Totuși mi s-a dovedit cu priință, fiind el un oștean încercat și bun căpitan de oști.

— Gînditu-s-a oare măria ta că ar urmări înlăturarea lui Mehmet-bei pentru a-și tocmi urzelile în nestatornicia lui ?

— Pentru cine ? își repezi domnul întrebarea.

— Asta va trebui s-o afli, mărite doamne ! mai apucă să spună, cînd fu întrerupt de logofătul Dragomir Sturzu, care-l vesti că-i sosise butca.

Fără a pune prea mare temei pe năzărirele unui om trăit între intrigi de curte, totuși spusele înțeleptului boier îl lăsaseră într-o tristă descumpănire. Îndată după terminarea ovațiilor care i se mai făcuseră cu însuflețire și golirea cupelor cu vin, se ridică din jilț și, amintindu-le că a doua zi era sorocită Tîrgoviștei, le ură noapte bună și se îndreptă spre camerele de locuit.

Să tot fi fost la al doilea ceas după miezul nopții, cînd i se păru ca prin vis că aude pașii străjerilor puși la ușă de pîrcălabul Boico.

„Se schimbă straja !“ își spunea în clipa în care o mînă de gheață îl scutură de umăr.

— Cine-i, ce-i ? izbucni el, sărind drept în picioare pe covor, în timp ce Borea aprindea lumînările.

— Eu, măria ta ! ... Călărimea domnească-i ieșită la drum, gătită pentru luptă.

— Ce drum, ce luptă ? întrebă buimăcit, lăsîndu-se îmbrăcat de Andreaș, pe cînd intrară și alți dregători.

— De cum adormit-ai, doi olăcari trimiși de Cozma Cernat, pîrcălab al Tîrgoviștei, au adus vestea că-s temeri de a fi ocupată cetatea de turcii fugiți de la Gubavi, sprijiniți de oștenii înălțimii sale banului Pîrvu Craiovescu, răspunse, pe nerăsuflate, Dragomir Sturzu.

— Domnia sa marele vornic Vlădicul, plecat cu săniile pe care a pus bombardele, a poruncit să-ți dăm răgaz de odihnă pînă-i totul gata de plecare, îi răspunse în timp ce el silea cu îmbrăcatul. Noi oricum îi ajungem pe drum ...

— Vorbește-mi mai limpede, omule !

— Iscoadele pîrcălabului i-au spus că și-au tocmit tabăra la schitul Cobia. Că aseară, pe lîngă cei aproape trei mii, li s-au mai adăugat cîteva sute, veniți de la Mănești, dintre acei răspîndiți pentru pradă și silnicii, îl lămuri Dragomir, ajutîndu-l să-și tragă zalele peste contăș.

— Să nu ne piardă bătrînul bombardele, dădu glas domnul temerei care-i fulgeră prin minte, strîngîndu-se în dolman.

— Căpitanii Anton Gabor, Dragoș a lui Mogoș Baci și Oprea Petre, pe lîngă tunarii lor, au mai luat două sute de oșteni călări, îi răspunse logofătul, pe cînd el își îndesa gugiumanul peste plete.

— Paloșul ! ... și după mine, feții mei ! porunci, ieșind ca un vîrtej printre cei doi străjeri.

LA BĂTRÎNA CETATE DE SCAUN A ȚĂRII

Călărimea domnească, după vitejeasca înfruntare cu spahiii, număra mai puțin de o mie cinci sute de oșteni, unii cu platoșe, zale românești, alții cu cele luate de la prinșii de război. În acea noapte vel-logofătul Harvat mai adăugase toți scutelnicii călări și țăranii aduși de pe moșiile boierilor cu cai cu tot.

Fulguia luminos dintr-un nor străveziu, prin care lăsa să se bănuiască îngemănarea lunii cu albul zăpezii și palida scînteiere a chiciurei de pe copaci.

La ieșirea de pe caldarîmul tîrgului, pe șleaul mare, zăpada pufoasă înăbușea tropotele cailor mari, cei mai mulți pradă de război. Dealtfel și vremea dădea în încălzire. Se înainta în trap mare printre secularele plute ale drumului, care și ziua le-ar fi tăinuit trecerea. Cu caii în spume ajunseră săniile cu bombarde la mai bine de o poștă în sus de Ciocănești, pe apa Colentinei.

În mai puțin de jumătate de ceas neașteptatul bubuit al bombardelor prefăcu întreaga oștire dușmană într-un furnicar răscolit. Strigătele de spaimă, îmbulzeala bulucurilor doborîte și distrugerea gheții îl îndemnară pe Radu Vodă să dea semnalul de atac. La scînteierea paloșului, puse pinteni lui Vifor și coborî în galop de pe costișa sub care se furișase călărimea sa.

În cumplitul iureș, în care porniseră, nimeni nu avusese răgazul să vadă că o bună parte din cei intrați în panică se desprinsese chiuind, cu cușmele în vîrfurile iataganelor.

— Sînt româââni ! . . . cruțați-iii ! . . . trecea porunca din om în om peste galopul năprasnic care cutremura pămîntul.

Puternica izbitură a răzbunătorilor celor siluiți și jefuiți a sfărîmat toate zăgazurile întîmpinate. Bulucurile atacate de călărimea domnească au fost spulberate. Cîțiva

scăpați galopau năuciți și înspăimîntați de următorii care-i culegeau cu arcanele.

— Sturzule!... Sturzule, încercuiește căruțele cu prăzi! îi porunci domnul trecînd ca vîntul după olăcarii care cunoșteau vadul. În urma lui, sub ropotul copitelor, cei care se mai zbăteau în sînge, urlîndu-și durerea, încremeniră fără glas în tina înroșită. Bubuiturile încetară de îndată ce Radu Vodă, în chiotele vitejilor săi, se năpusti asupra celorlalte bulucuri rărite de bombarde. Numai caii fuseseră ocrotiți de sulițe și baltage. Scăpare prin fugă nu mai fusese cu putință pentru nimeni, din pricina învăluirii sprijinite și de oștenii Craioveștilor. Puținii supraviețuitori se predară, lepădînd armele.

— Să fie trimiși la refacerea cetății Poenari! porunci Radu Vodă de îndată ce goarnele sunară încetarea bătăliei.

— Măria ta, Gherasim ne-a adus plocon un bulucbașa, rosti logofătul Dragomir Sturzu, venind înspre Radu Vodă cu alți cîțiva boieri.

În urma lor slujitorul său împingea un turc legat cu mîinile la spate, chel, cu șalvari cărămizii și mundir verde, prins în găetane argintii.

— Cîte căpetenii ați fost la săvîrșirea nelegiuirilor, spurcăciune? se răsti, ieșit din fire ca niciodată, Radu Vodă.

— Trei! răbufni semeț turcul cu ochii bulbucați ca de broscoi speriat.

— Cutezi să te semețești?... Vrei să rămîi fără nas, nesocotitule? Unde-s ceilalți? tună glasul domnului în liniștea care se făcuse și între răniți.

— Căzuți în lumea vitejilor răpuși! strigă răstit turcul, cu ochii la Gherasim, care cu greu izbutise să-l îngenuncheze.

Se făcuse o roată mare de oșteni la acel județ al domnului. Rînjetul și îndîrjirea prizonierului răscoliră învrăjbirea mulțimii.

— El poruncea schingiuirile, jafurile şi silniciile ! izbucni glasul lui Şelmaru.

— Moarte păgînului ! în ţeapă să moară ! ... La spînzurătoare ! ... se învălmăşeau strigătele din mii de piepturi ale oropsiţilor ieşiţi din fire.

— Oameni buni, liniştiţi-vă şi fiţi încredinţaţi că nici nouă nu ne este îngăduit să avem îndurare pentru asemenea nelegiuiri. Soarta lui i-a fost statornicită de silniciile făptuite şi dovedite. Dintre voi, cei mai mulţi, veniţi sub braţul nostru, aţi sîngerat cu fruntea în tină, ţintuiţi de copitele cotropirii duşmane. La acest ceas trudnic, după vitejeasca voastră izbîndă, una din căpeteniile celor ce spurcatu-ne-au ţara cutează încă să ne înfrunte cu trufie ... dar fu din nou întrerupt :

— La moarte ! ... În ţeapă ! ... porniră mai tare strigătele asurzitoare ale mulţimii.

— Feţii mei, pentru o cît mai dreaptă împlinire a dreptăţii, astăzi, domnul vostru vă lasă să hotărîţi singuri osînda cuvenită întru ogoirea sufletelor îndurerate ...

— Trăiască măria sa Radu Vodă cel Viteaz ! se ridicară în slavă ovaţiile mulţimii, cu ochii după falnicul voievod, care pornise în trapul calului, urmat de suita sa.

Pe drumul Tîrgovişte soarele ţării însîngerate revărsa raze mai calde peste chivăra scînteietoare a celui ce ducea glorioasei curţi domneşti nădejdea vremurilor de altădată. Prin satele străbătute de neînfricaţii călăreţi în zale, armuri şi cîţiva în sumane, zburase zvonul în galopul olăcarilor de nimicirea cotropitorilor. Bătrîni, femei şi codane, îngenuncheaţi pe marginea şleaului, neavînd glas pentru neaşteptata izbăvire, băteau mătănii cu fruntea în imensa hermină a iernii. O acvilă, ivită în orbitoarea lumină a amiezii, plana în înaltul cerului.

„S-ar fi cuvenit să mă înfăţişez altfel în inima sfintei ctitorii a neamului", îi trecu prin gînd noului domn o vagă

părere de rău, de cum auzi din depărtare clopotele mitropoliei.

Cu pleoapele întredeschise, ca prin păienjenișul unui vis, se întrezărea purtat de o sanie cu șase armăsari negri, acoperiți de o plasă din fire aurii. Dar și sania și plăcutul sunet argintiu al zurgălăilor se destrămară la glasul lui Dragomir Sturzu, care înaintase alături de armăsarul său :

— Să fie rănit, oare, domnia sa spătarul Neagoe de n-a ieșit în sprijinul măriei tale ? Avea oșteni destui ... și vestea sositu-ne-a de la Tîrgoviște ...

— O fi așteptat poruncă, Dragule ! îi răspunse Radu Vodă, tăinuindu-și fulgerarea prin inimă a spuselor bătrînului logofăt Zosima.

Pe pajiștea din fața palatului domnesc, între dregătorii curții, se ivi mitropolitul țării, înconjurat de un mare sobor de preoți.

— Vremile-s potrivnice, înalt prea-sfinte ! zise voievodul. Nu mi-i îngăduit încă să mă bucur de toată pohfala la intrarea în Tîrgoviște, adevărata „cetate de scaun" a neuitatului meu părinte, Radu Vodă cel Mare, decît atunci cînd voi izbuti să pun liniște la hotare și tihnă în țară. Moștenirea mea-i să lupt pînă la ultima-mi suflare împotriva rîvnitorilor la pașalîc.

— Trăiască măria sa Radu Vodă cel Viteaz ! izbucniră glasurile boierilor, printre care se afla și spătarul Neagoe, dar privirea domnului alunecă peste celelalte capete, arătîndu-și mulțumirea prin zîmbetul lui plăcut.

De lîngă tăcutul spătar se desprinse postelnicul Drăgan, împuternicit de Teodosie Vodă, ca împreună cu pîrcălabul Cozma Cernat, să-l înlocuiască în îndeplinirea treburilor acelei „cetăți de scaun". Radu Vodă știa că postelnicul Drăgan se înrudea cu spătarul Neagoe și că amîndoi aveau în stăpînire cele mai multe sate, vii și o sumedenie de slugi.

În scurta sa cuvîntare, înfrînată de gînduri nerostite, ca tot omul ce-și păzește averea, prin vorbe meșteșugite

de laudă, Drăgan i-a urat bun sosit în acea cetate de scaun. Apoi îi înmînă cheia palatului, pe care o luase de pe perna de catifea, ținută de pîrcălabul Cozma Cernat. În încheiere, cu glas stins, declară că-și pune la picioarele tronului slujba încredințată de Neagoe Vodă Basarab și dusă cu cinste sub scurta domnie a măriei sale Teodosie Vodă. Cu o adîncă plecăciune și tremur în glas mai adăugă că-i dorește sănătate, viață lungă și rodnică la cîrma țării.

Intrînd în palat, boierii se așezară pe jilțurile lăturalnice, diacul Tatul își luă locul la masa celorlalți doi grămătici. Se făcuse liniște în clipa în care se aștepta răspunsul domnului, care, rămas cu cheia în palmă, părea că o cîntărește gînditor. Păru-i era ușor răvășit și cu toate cearcănele albăstrii de sub ochi, nimeni nu bănuia cît putea fi de obosit. Deodată glasul său bărbătesc și armonios prinse a răsuna în auzul înalților dregători :

— Din mila lui Dumnezeu și voia întregului norod, Io Radu voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, dă domnia mea poruncă ca Sfatul nostru să rămînă alcătuit așa precum s-a fost trecut în catastifele de la cetatea Bucureștilor. Mulțumim domniei sale postelnicului Drăgan pentru alesele cuvinte rostite, așijderea și domniei sale pîrcălabului Cozma Cernat, ca și acelora care sprijinitu-i-a la orînduirea așezării noastre în această dreaptă moștenire. În zisul catastif din leatul 1522, februarie, ziua 1, se va tocmi adaosul că toți dregătorii găsiți în Tîrgoviște rămîn întăriți în dreapta și credincioasa slujbă a domniei noastre. Totodată înălțăm cuvînt de laudă pentru osîrdia domniei sale spătar Neagoe în lupta de la Gubavi, împotriva cotropitorilor, aducîndu-ne ogoire neliniștii noastre și tulburării întregii țări. Vitejeștile sale fapte de arme îl ridică la înalta dregătorie de Mare vornic și nouă ne dau mulțumirea de a-l avea mereu alături de inima noastră ! își încheie Radu Vodă prima sa cuvîntare în Sfatul țării, stîrnind tunetul de urale al înțelepților săi divaniți.

Acea înălțătoare zi de neuitat a fost prăznuită pînă-n sub seară printr-un mare ospăț, pregătit după cuviință de domnia sa ispravnic Balaur Logofăt, în spătăria cetății. Totodată oștenii din călărimea domnească au fost ospătați din treizeci de burdufuri mari de brînză și mămăligile de mei pe măsură, peste o sută de berbeci și tot atîția viței fripți la proțap, pentru care s-a dat cep la douăzeci de butoaie de vin.

Glasurile celor ce plecau în zurgălăi de sănii și tropote de cai pe caldarîmul înghețat, pașii slujitorilor, ca și faclele și lumînările încăperilor se stinseră rînd pe rînd, ca intrate în liniștea din veac a bătrînului palat domnesc.

A doua zi, spre cea mai neașteptată mirare, dis-de-dimineață fu vestit că înălțimea sa marele ban Pîrvu Craiovescu trecuse în acea noapte cu sania prin dreptul porților palatului și că trăsese la domnia sa marele vornic Neagoe.

— Năzuiește oare măria sa să-și mai apropie un neprielnic ? Și încă pe cel mai primejdios ! își arătă Dragomir Sturzu îngrijorarea.

— Mai bine-i să ții năpîrca mereu în față decît s-o lași să te muște pe la spate, Dragule. Înfruntările cu fățărie ale celor ce-mi poartă gînduri ascunse le voi putea dezvălui mai cu ușurință. I-am întărit pe toți foștii divaniți, ca și pe mazili, în dregătoriile avute, pentru a-i avea în preajmă-mi, dar la cîrma trebilor temeinice fi-vor numai cei cu priință nouă. Fii harnic și veghează alături de ei, pentru tihna țării. Păstrează-mi taina cu sfințenie ! ... Și acum dă poruncă, logofete, să se adune întregul Sfat pentru cinstirea după cuviință a aceluia de care va trebui să ne păzim fără odihnă. „Zarurile sînt aruncate !“ rosti el memorabilele cuvinte ale lui Cezar și trecu pragul în urma lui Dragomir Sturzu.

La vreun ceas și ceva i se aduse la cunoștință că boierii se adunaseră în sala tronului. Se afla în cancelaria marelui logofăt, împreună cu socrul său, care-i arătase cîteva documente mănăstirești. Dintre toate nu luă decît două

hrisoave. Uşile fură împinse de doi copii de casă şi, la clinchetul pintenilor, boierii se ridicară din jilţuri, pe cînd marele ban al Craiovei îl întîmpină cu braţele întinse, unindu-şi glasul aspru cu al celorlalţi, strigînd :

— Să trăieşti, măria ta !

— Bucuroşi sîntem, bane Pîrvu, să te aflăm printre vrednicii aleşi ce nu pregetă a da sprijin domniei mele. Graba cu care mi te-ai înfăţişat este chezăşia cinstitei preţuiri ..., mărturie de credinţă în noua aşezare a ţării, se grăbi să-i răspundă Radu Vodă, primindu-i îmbrăţişarea mătăhăloasei lui fiinţe.

— Dintr-un bun început vremile cereau un braţ tare, mărite doamne.

— Mulţumirea noastră-i deplină, bane, văzînd că la cîrmuirea de care vorbeşti vom avea sprijinul a încă unuia din înţelepţii acestui neam în vremile grele prin care trecem.

Toţi boierii ascultau cu urechile ciulite la neaşteptata înfruntare a celor doi rivali, cînd domnul, cu diplomaticească înţelepciune, întinse puntea peste văgăună :

— Alcătuirea laolaltă a celor cu simţăminte curate româneşti ne temeiniceşte încredinţarea desăvîrşirii străduinţelor noastre pentru izbăvirea ţării de primejdia paşalîcului. O netăgăduită şi curată consfinţire a acestei griji o găsim în temeiul pasului făcut şi de domnia ta, bane, care ne îndeamnă pe noi şi întregul divan să acceptăm rămînerea domniei tale în marea dregătorie avută.

În uralele întregii asistenţe, marele ban al Craiovei îşi puse un genunchi pe podea, dar Radu Vodă se grăbi să-l ridice şi-l duse la jilţul primilor demnitari. Nu-şi putuse feri dreapta cînd acesta i-o prinsese şi o sărutase, după care se îndreptă înseninat către scaunul marilor săi înaintaşi.

Înveşmîntat într-un caftan de brocart gros, îmblănit cu pielicele scumpe de soboli, nu destul de încăpător pentru întreaga sa fiinţă, marele ban se prăbuşi în jilţ, cutremu-

rîndu-se pînă-n latul fălcilor. Își roti ochii holbați în jur, în timp ce scoase la vedere o năframă, nesfîrșit de lungă, pe care și-o trecu peste fruntea-i îmbrobonată de sudoare.

— Boieri dumneavoastră și cinstiți sfetnici ai domniei mele, pînă la buna împărțeală a trebilor, mai grabnică-i grija care ne stăpînește cugetul pentru proteguirea celor rămași schilavi, a celor sărăciți și lipsiți de adăposturi. Văduvelor să li se dea ajutoare, orfanii — duși la mănăstiri, iar fetele să fie înzestrate din vistieria țării. Vătafii ținuturilor să ne trimită catastifele de împlinire a celei mai aprige porunci pe care o dăm, fără zăbavă sau pricini de șicană. La înapoierea pe la așezările de pe moșiile domniilor voastre, veți priveghea pentru tămăduirea acestor răni de care sîngerează țara.

— Așa va fi, măria ta! mormăiră mai toți în bărbi, după care domnul reluă :

— Veți mai cunoaște domniile voastre că, la acest ceas, vom face o pioasă tocmire între părțile plecate la județul nostru, neavînd cui a-și îndrepta plîngerile. Venit-a la curtea noastră de la Afumați preacuviosul părinte egumen al sfintei mînăstiri a Argeșului împreună cu prepusul neamurilor Drăgoteștilor. Ascultatu-le-am îndreptările de față cu boierii aflați acolo și am făgăduit că, la primul Sfat ce-l vom alcătui, să se scrie hrisov de întărire pentru cele hotărîte.

— Așa-i ... așa-i! izbucniră sfetnicii care-l părăsiseră pe Teodosie Vodă, în frunte cu marele vornic Vlădicul.

— Pentru temeinicirea cucernicei noastre făgăduințe, diacul Sfatului domnesc să dea citire, porunci domnul, hrisovului pregătit :

„Io Radu Voievod, din mila lui Dumnezeu domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui și bunului Radu Voievod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele sfintei și dumnezeești mînăstiri numite Argeș, preasfintei ei uspenii, părintelui egumen Gherasim și sfinților frați cari trăiesc în acel sfînt lăcaș, ca să fie morile de sus, care

au fost făcute de Drăgoteşti, pentru că sînt dăruite de Basarab voievod sfintei mânăstiri. Iar după aceea, au avut călugării pîră că ei au cheltuit pentru acele mori, cînd au săpat iazul... De aceea, oricare dintre dînşii nu va ţine această întocmire care s-a alcătuit în faţa domniei mele, ci va pîrî altfel, unul ca acela să fie osîndit în faţa judecăţii. Aşa că am dat domnia mea sfintei mînăstiri, ca să le fie ocină şi de ohabă sfinţilor fraţi de hrană şi de întărire domniei mele veşnică pomenire. Şi de nimeni neatinse în veci, după spusa domniei mele.

Iată dar şi martori punem domnia mea pe jupan Harvat logofăt şi jupan Pârvul, mare ban al Craiovei şi jupan Udrea fost vornic şi jupan Radul vornic şi Oancea vistier, Neagoe, Drăghici, Dicul comis...

Şi eu Tatul, care am scris în Tîrgovişte, luna februarie 3 zile în anul 7030 [1]. Ispravnic Arghel clisiarhul.

Io Radu Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn."

În clinchetul pintenilor, coborît din scaunul domnesc, Radu Vodă se îndreptă spre masa pisarilor, semnă hrisovul şi un copil de casă scutură cenuşerniţa peste semnătură. Dintr-o cutie de argint, căptuşită cu catifea albastră, adusă de marele logofăt Vlădicul, luă pecetea domnească şi o apăsă peste ceara topită la lumînarea clisiarhului.

— Fie binecuvîntat acest prim semn al noii aşezări, pornit din pravoslavnică cucernicie, mărite doamne, rosti jupan Udrea vornic, de lîngă marele ban Pîrvu Craiovescu.

— Să ne pogorîm la cele pămîntene, glăsui vel-logofătul Harvat, încredinţaţi fiind că beiul n-are să-şi clocească mult umilinţa suferită. Alcătuirea unei oştiri în leafă, care să se găsească mereu sub braţul domnului, trebuie înfăptuită cît mai grabnic.

Uşoara tresărire a banului Craiovei nu scăpă agerei priviri a domnului, care-şi reluase locul, zîmbind socrului său cu un tainic înţeles.

---

[1] 1522.

— Preacinstitul nostru vel-logofăt mi-a dezvăluit gîndul arzătoarei dorinți, întări el spusele credinciosului dregător. Domnia sa jupan Oancea, în sfatul ce se va ține mîine la același ceas, ne va aduce catastifele vistieriei.

— Îngăduit să-mi fie, măria ta, se ridică glasul gros al marelui ban, să nu văd o grabă fără istov pentru o cheltuială așa de mare. Sînt răni adînci care trebuiesc tămăduite, atîta timp cît Mehmet-bei nu va mai cuteza să ne treacă hotarul. Oamenii-s sătui de războaie. Sînt însetați de dorul tihnei, pentru a-și reface așezările pustiite, mai adăugă vicleanul boier, ai cărui ochi mai tăinuiau altele decît cele cuvîntate.

Cei mai mulți din acel mare sfat știau că puterea domnului, întărită cu oștire permanentă, ar fi destrămat socotințele marelui ban, plecat vremelnic în fața noii orînduiri.

— Tihnă! ... hm ... Poate c-așa ne-o fi blestemul, să visăm la liniște înainte de a înlătura primejdia, îi răspunse domnul. Dar pînă nu cunoaștem rămășițele visteriei, dorința domniei mele rămîne să-și găsească temeinicia la sfatul de mîine, mai adăugă, îndreptîndu-și privirea către masa pisarilor.

Trecuse ceasul amiezii, cînd numai o parte din cei de față își aflară îndatoririle, scrise în catastifele grămăticilor. Cum mai toți dădeau semne de oboseală, domnul, care avusese grija să-și întărească pe ai săi, amînă consfătuirea pentru a doua zi.

Masa de prînz fu de scurtă durată și numai cu cîțiva din cei mai apropiați domnului. În curte așteptau patruzeci de oșteni călări sub comanda lui Șelmaru. Ninsoarea contenise cînd Radu Vodă coborî scara și se îndreptă spre Vifor, pe care de-abia îl putea stăpîni Borea. Cu un ușor rînchezat armăsarul apucă din palma domnului bucata de fagure, mozolind-o în sunetul zăbalei, pe cînd stăpînul său îi mîngîia frumoasa coardă a gîtului. Apoi îi sărută

botul catifelat și, cu zîmbet de mulțumire, se avîntă în șa, strigînd :

— La mînăstirea Dealului ! și se îndreptă spre poartă, urmat de cîțiva boieri și de oștenii de pază.

Din spatele hanului mare, la ieșirea din tîrg, deodată mîna ridicată a domnului opri grabnic întregul alai. Sări rîzînd din șa. Un băiețel speriat, desprins dintr-un grup gălăgios, își dăduse drumul cu săniuța de pe dîmb și se opri în mijlocul șleaului. Avea cojocel de oaie, itari, opincuțe, bujori în obraji și cușma-i căzuse cînd domnul îl ridică de subsuori.

— Cum te cheamă, voinicule ?

— Radu, jupîne ! îi răspunse copilul fără nici un pic de sfială. Dar tu cine ești ?

— Tot un Radu-s și eu ! îi răspunse domnul rîzînd împreună cu toți cei din jur.

— Mda ! ... articulă el cu îndoială. Phiii ! ... da' ce mîndru cal ai ! ... apucă să mai spună, cînd voievodul îl și puse călare pe șa, în strigătele de bucurie ale copiilor care tăbărîseră în drum. Zarva lor stîrnise și cîinii, cînd domnul coborî copilul de pe cal și-și trase năframa din mundir, glăsuind :

— Tu, Radule, te poți mîndri că te-ai urcat pe un armăsar ca din basme, și că un voievod ți-a șters nasul ! mai adăugă domnul în hohotele de rîs ale întregului alai.

Apoi dîndu-i o palmă ușoară, ca de tată iubitor, încălecă sub ochișorii mirați ai grupului de copii.

În depărtare, pe sineliul cerului, se contura biserica mînăstirii ridicate de Radu cel Mare, în anul 1501. Pe pantele repezi ale acoperișului, zăpada alunecase, astfel că petele de cocleală ale foilor de plumb alcătuiau o măreție sumbră. Dar voievodul era copleșit de dorința închinării la mormîntul părintelui său în acea zi. Cripta se afla neschimbată. Fusese construită cu migală de meșteri pietrari italieni.

Clopotele umpleau văile în dangătele lor, căci se vestise sosirea voievodului. De prin împrejurimi oamenii veniseră să vadă pe noul domn şi-l aşteptau cu capetele descoperite de îndată ce zăriseră alaiul. Erau moşneni, rumâni şi cîţiva făurari. În uralele mulţimii adunate, domnul descălecă în dreptul porţilor date-n lături, unde se afla Isaia, egumenul mînăstirii, care-l primi cădelniţîndu-i calea cu miros de tămîie, pînă la intrarea în biserică. Trecu printre călugări în veşminte cernite care cîntau un psalm de slavă, rămaşi afară ca şi boierii cu care venise.

Tăcut şi într-o cucernică evlavie, îşi scoase gugiumanul şi-şi puse genunchiul drept pe lespedea rece ca fiorul morţii. Părintele stareţ stărui să cădelnițeze în jurul criptei, mormăind neauzit şi mai mult pe nas o litanie în timp ce voievodul stătea neclintit într-o adîncă reculegere. Mucurile lumînărilor aprinse aveau tresăriri din cînd în cînd şi în candela de argint de-abia mai pîlpîia o flăcăruie palidă.

— Mă aflu după o cruntă luptă împotriva cotropitorilor, preacucernice părinte ! se destăinui domnul la ieşirea din biserică.

— S-a aflat prin oameni că pronia fost-a spre izbînda măriei tale. Nu trebuie să-ţi faci inimă rea că venit-ai la acest sfînt lăcaş cu palmele goale ...

— Ai harul pătrunderii în gînduri, părinte ! n-am putut veni cu mîinile-ncărcate de daruri, precum s-ar fi cuvenit la ctitoria celui care zămislitu-m-a ! Dar domnia sa vistier Oancea, rosti domnul cu privirea către acel dregător al său, va avea grija să trimită fără zăbavă galbenii trebuitori pentru odăjdii, cinci sfeşnice, trei candele — toate de argint — o cristelniţă de aramă şi veşminte cuviincioase sfinţilor părinţi. Aşa să fie şi nu altfel ! ...

— Domnul să-ţi binecuvinteze curatele porniri, îl binecuvîntă bătrînul stareţ pe cînd toţi ceilalţi izbucniră :

— Trăiască măria sa Radu Vodă cel Viteaz !

Curînd domnul, urmat de întregul său alai, cobora coasta dealului mînăstirii de unde se vedeau, prin fulgu-

irea care începuse, cetatea Tîrgoviștei, mitropolia și fumurile caselor înconjurătoare.

A doua zi, după răgazul dat domnului întru odihnă, banul Craiovei a mulțumit lui Radu Vodă și divanului pentru temeinicirea în credincioasa sa slujbă pentru țară. Prin cuvinte bine alese a făgăduit noii orînduiri tot sprijinul său, oricînd și oricum cu oșteni și chiar cu bani, stîrnind ovațiile asistenței. Pe cînd își trecea privirea de adînc cunoscător al oamenilor peste capetele sfetnicilor, cu greu își stăpîni mirarea : „La ce oare i-o face trebuință acestui tînăr domn atîția boieri ? Niciodată Sfatul țării n-a fost așa de numeros. Hmmm ! ! ... vrea să ne aibă pe toți sub harnica lui priveghere !“ i se învălmășeau gîndurile, înclinîndu-și fruntea către tron.

— Mai totdeauna bănia Craiovei a înfăptuit statornicirea domniilor ... reluă el, cînd logofătul Sturzu-i tăie vorba :

— Afară de împrejurările prielnice în care avut-a putința să pună în scaun pe altul mai cu priință ...

— Sturzule ! rosti domnul cu glas mustrător.

— E tînăr, măria ta, încă necopt și sîngele-i fierbe, dar asta nu mă poate îndemna să-mi trag vorba îndărăpt, acuma cînd țara și-a găsit vrednicul cîrmuitor. De aceea urez măriei tale domnie pașnică și rodnică pentru obijduitul ei norod, care urcatu-v-a în scaunul marilor noștri înaintași.

— Mulțumesc domniei tale pentru gîndurile înțelepte plăcute nouă. Totodată rogu-te a fi purtătorul dorinței noastre de pace pe lîngă măria sa Teodosie Vodă, la curtea de la Slatina. Înalta Poartă, cu respectarea legii învoielilor, după ce pun o liniște în țară, va statornici cui îi revine firmanul. Pînă atunci măria sa Milița Despina doamna, împreună cu iubiții săi copii vor fi ocrotiți în curata noastră oblăduire.

— Cunoaștem cu toții că măria ta n-ai uneltit niciodată împotriva răposatului întru domnul Neagoe Vodă

Basarab, ba chiar te-ai ținut în cinstită slujbă la scaunul său. De aceea înțeleapta doamnă Milița Despina și-a arătat tainica-i mulțumire de cum aflat-a că măria ta ai apucat paloșul împotriva păgînătății. Și acum rog pe măria ta să-mi încuviințeze plecarea, mai spuse banul, aplecîndu-se mai adînc.

— Mergi cu bine, bane ! îi ură domnul zîmbindu-i cu dreapta ridicată, în timp ce Craiovescu trecea printre boierii care i se înclinau, schimbînd priviri de tainică neîncredere.

În sunetul zurgălăilor și ale tropotelor cailor de la alaiul marelui ban, care pătrundeau pînă-n sala tronului, domnu-și urmă distribuirea slujbelor cu o adîncă chibzuință și diplomație de nebănuit.

LUPTELE SE ÎNTEȚESC

În zilele următoare domnul dădu porunci pentru refacerea zidurilor stricate de bombarde ale palatului domnesc, pentru ferecarea și nituirea porților, pietruirea drumului și înzestrarea palatului. Dar cea mai multă vreme și-a cheltuit-o cu nesfîrșitele „județe", la care rupse hrisoave plăsmuite de boierii lacomi și repuse în drepturi pe năpăstuiți. Făcu și danii mai multor căpetenii care au sîngerat pe cîmpul de luptă. Astfel, la cererea marelui vornic Vlădicul, s-a întocmit hrisov de danie lui Neagu, venit la oaste cu fiii săi și cu doi frați.

Năpraznica vijelie cu viscol nu-l putu opri pe harnicul domn să pornească, în dimineața zilei de 12 februarie a anului 1522, spre București. Săniile, cu cîte patru cai, spărgeau nămeții, în pocnetele harapnicului lui Andreaș și rîsetele lui Borea, aflați pe caii înaintași, de parcă mer-

geau la nuntă. Zurgălăii a unsprezece sănii le ţineau hangul pe drumul statornicit de bătrînii plopi mărginaşi.

Se îngîna ziua cu noaptea cînd ajunseră pe dealul Viilor. Coşmeliile mahalagiilor de margine erau îngropate în zăpadă spulberată. Nici nu s-ar fi bănuit că acele movile puteau fi locuinţe, dacă din micile lor cratere vîntul n-ar fi smuls fumul, destrămîndu-l în furtună.

La trecerea Dîmboviţei spre mahalaua Scorţarului [1] aşteptau călări pîrcălabul Boico şi logofătul Captare, însoţiţi de douăzeci de străjeri. Nu lipsea nici prostimea zgribulită, înşirată pe malul gîrlei, întărind uralele oştenilor spulberate în furtună.

O săptămînă întreagă Radu Vodă a orînduit slujbele dregătorilor de judeţe, împreună cu Sfatul ţării. Apoi a trecut la împărţirea unor temeinice dreptăţi în divanurile sorocite celor veniţi cu plîngeri, ca şi osîndirea lotrilor, pentru a pune capăt jafurilor şi silniciilor.

Într-o dimineaţă, un pescar bătrîn de prin bălţile Dunării ceru intrare la Radu Vodă. Era îmbrăcat în zdrenţe şi ciung de mîna dreaptă. La porţile curţii domneşti portarul în van îl tot întreba ce treabă ar avea cu măria sa, că el striga mereu : **„Nepoznavam, neznam vaşia... iezic cneaz** [2]**“**. Văzînd că nu se poate înţelege cu el, îl chemă pe Borea Şchiopul, după care plecară toţi trei la căpitanul Codin.

După cîteva minute de vorbărie între cei doi bulgari, Borea, dînd din umeri, îi spuse căpitanului Codin că pescarul numai măriei sale îi poate dezvălui vestea pe care o aducea.

— Bine, încuviinţă acesta. Să încercăm să-l înfăţişăm măriei sale ! şi ieşi urmat de bătrîn, făcîndu-i semn şi lui Borea să vină.

Pe sala cu pardoseală din plăci de marmură, aprodul de la camera de lucru a domnului se înclină şi le deschise uşa

[1] Piaţa Operetei de azi.

[2] Nu cunosc limba voastră, domnule ! (bg.).

pe care intrară. Radu Vodă se plimba cu mîinile la spate prin fața jilțurilor în care se aflau : vel logofătul Harvat, bătrînul paharnic Zosima, vel-logofătul Vlădicul și pîrcălabul Boico. Toate privirile se îndreptară spre noul venit, cînd domnul se opri în fața lui Borea, rostind :

— Întreabă-l ce veste ne aduce, cine l-a trimis și de unde vine.

După un scurt schimb de vorbe în bulgărește, Borea glăsui :

— Îmi spune c-a venit singur, că-i pescar și vinde pește la paznicii cetății Nicopole ; că vestea pe care o aduce nu sufere zăbavă, dar n-o poate da la iveală decît măriei tale, fiind mare primejdie pentru el.

La asigurările lui Radu Vodă că toți cei din jur sînt oameni de credință și că nimeni nu va da în vileag spusele sale, Borea i le tălmăci și bătrînul începu să-i vorbească mai mult șoptit.

— Spune că Șiștovul are trei tabere pline de oșteni călări aduși de la cetatea Gabrovo, acum trei zile, peste cetele de spahii veniți de pe valea rîului Iantra. Acestea le-a aflat de la gelepii [1] sosiți la Nicopole de la Țarigrad. Că a văzut robi albanezi, greci și bulgari lucrînd la barcazuri pentru alcătuirea unui pod în dreptul cetății Nicopole. Pe malul Dunării mișună grupuri bine înarmate ca pe vreme de război. Sfătuiește pe măria ta să întărești paza hotarului și să pui iscoade.

— Întreabă-l dacă-și poate lua un ajutor cînd duce peștele la Nicopole, spuse Radu Vodă, măsurîndu-l pe Borea cu o tainică îngrijorare, cînd acesta, după ce căpătă răspunsul de la bătrîn, glăsui :

— M-ar putea lua, măria ta, fiindcă turcii știu că la copcă-i greu de scos de unul singur peștele iarna. Eu grăiesc bulgărește și turcește, sînt beteag ...

---

[1] Gelepi — negustori veniți de la Stambul pentru mărfuri.

— Borea, dragul meu, să fii cu ochii în patru, că-i primejdie mare. Alege-ți oameni isteți cu care să ții legătura și să ne aducă veşti la vreme, îl sfătui domnul, bătîndu-l cu palma pe umăr.

— Nici țeapa și nici spînzurătoarea nu mă mai pot opri ! declară bulgarul, ostășește, sărutînd mîna stăpînului său.

— Izbîndă, Borea, și să ne revedem cu bine, îi ură Radu Vodă, în timp ce vel-logofătul Vlădicul dădu bătrînului pescar doi galbeni.

— Ați văzut, boieri dumneavoastră, că ne trebuie oștire în leafă cît mai grabnic ? Mehmet-bei n-a avut nevoie de prea multă vreme ca să-și lingă rănile, rosti cu mînie domnul, pe cînd Borea și bătrînul pescar treceau pragul.

— A se da prea de timpuriu șfară în țară nu-i tocmai nimerit, după atîtea lupte în care s-au prăpădit multe suflete, se ridică vocea șovăielnică a paharnicului Zosima.

— Fără sprijinul fraților de peste munte, socot că singuri nu ne putem încumeta, mărite doamne, adăugă și vel-logofătul Harvat, trecîndu-și degetele albe prin barba-i căruntă.

— Căpitane Codin, domnia ta împreună cu vornicul Cocora, cu pîrcălabul Baldovin și postelnicul Drăgan, astăzi porniți în solie la Bălgradul transilvan pentru a-l vesti pe măria sa voievodul Ioan Zápolya despre noua primejdie. Mergeți într-o întinsoare, răgazul să vă fie numai la schimbarea cailor de la sănii ; unul din oștenii însoțitori să se abată pe la Cetatea Făgărașului, unde va duce o scrisoare a mea către domnia sa castelanul Nicolae Tomory. Pe doamna și copiii mei nu-i pot aduce încă în țară. Domniei tale îți mai revine și sarcina de-a liniști pe doamna țării, peste cele ce-i voi scrie.

— Să trăiești, măria ta ! își luă căpitanul rămas bun ; fără a mai cere vreo lămurire, se înclină adînc și plecă grăbit, urmărit de privirile celor rămași.

Peste două zile caleașca domnească și butcile boierilor ieșeau din București pe șleaul Colentinei, către Afumați.

În mica încăpere a dadei Fira era cald și mirosea a busuioc și a sulfină din smocurile uscate puse cu grijă pe policioara candelei. Lumina slabă a zorilor se strecura gălbuie printre gratiile geamului îngropat în nișa boltită. Cu ochii la scoarța de pe patul bătrînicăi, domnul Țării Românești își bea laptele cald din cănița smălțuită și mușca gînditor din colacul uns cu unt și miere. Jarul încins arunca pete purpurii peste înfloriturile vechii scoarțe.

„Ce multă vreme a curs de cînd țesea dada!" se ducea el cu gîndul în împărăția copilăriei lui.

— Hei!... pe atunci aveai cinci anișori, măria ta! oftă bătrîna de pe laiță, de unde-i urmărea mișcările.

— Tot năzdrăvană rămas-ai, mămucă! Îmi citești și-acum în gînduri!... Dar de ce-mi zici măria ta? tresări el ca dintr-o visare. Nu-i pe potriva căldurii glasului cu care-mi ziceai „Răducu meu cel cuminte"...

— Nici pe-atunci nu erai chiar așa de cuminte, dar acuma nu te mai pot scoate din primejdia în care te cufunzi, îi răspunse ea printre creturile din jurul gurii. Turcu-i ca lupu'... nu poate bietul creștin să scape de el, se repede o dată și iar revine...

— Ce este, Momce? își întrebă secretarul intrat în grabă.

— Un nobil străin sosit de peste munte dorește să fie primit de măria ta. Atît am izbutit să înțeleg din repezeala graiului său.

— Poftește-l în spătărie și îngrijește să se întețească focul, porunci domnul, sorbind liniștit din ceașcă.

La vreun sfert de ceas, Radu Vodă se afla în fața unui italian înalt, cu păr negru răvășit și sprîncene groase peste ochii întunecați. Își dădu seama îndată de unde venea, fiind îmbrăcat după moda venețiană a vremii, dar cu

cizme înalte spaniolești. Străinul făcu o plecăciune adîncă de curtean umblat, rostindu-și numele și calitatea : „Francesco Massaro, secretario di sier Lorenzo Orio".

— Trimisul Veneției la Buda ! rosti domnul, întinzîndu-i mîna cu prietenie, după care îi făcu semn să se așeze pe unul din jilțurile boierilor din sfatul țării, urîndu-i :

— Fiți bine venit în Marea Valahie, signore !

— Sînt nespus de bucuros să mă aflu în fața unui suveran care-mi cunoaște limba. Doream să nu mă mai întorc în capitala regatului maghiar, dar după fulgerătoarele izbînzi pe care le-ați dobîndit, monseniore, împotriva cotropitorilor, cumpăna diplomației mă îndeamnă să nu mai țin seamă de umilințe.

— Cum așa ? își arătă Radu Vodă nedumerirea.

— Legăturile Veneției cu capitala Buda s-au cam înăsprit de cînd regele Ludovic al II-lea al Ungariei urmărește sprijinul arhiducelui Ferdinand de Habsburg. Astfel că primirea mea la curtea de la Buda n-a fost tocmai călduroasă. Palatinul Báthory a cutezat să critice înalta seniorie că nu dă sprijin cavalerilor Ioaniți, asediați în insula Rodhos.

— La acest ceas nu-mi place-a crede, dar bănuiesc, signore, că Rodhosul a și căzut sub stăpînirea otomană. Dezbinarea curților apusene, lupta pentru supremație a suveranilor și anarhia din regatul maghiar îi orbesc pe cei care ar trebui să se ridice uniți împotriva primejdiei semilunei. S-ar putea să-l mai zăbovească un răstimp pe neînfricatul Soliman al II-lea încleștarea de la hotarul Persiei. Curînd însă se va învîrteji împotriva Ungariei, singura stavilă rămasă — și neprețuită de nemeși — pentru a-și deschide calea către apusul Europei. Atunci nu știu ce se va alege și de micul nostru zăgaz, pentru care n-am să-mi las fierul din mînă pînă la ultima mea suflare, rosti Radu.

— Ce păcat, monseniore, că invidia și semeția lor goală nu-i lasă să întrevadă reușita unei cruciade pusă

sub brațul unui asemenea comandant de oști ! Mi-ai prezis tainicele rîvniri ale padișahului care se clădesc pe dihonia dintre împărați și regi, ca nimeni altul. Mulțumirea mea că v-am străbătut frumoasa țară, anul trecut, a crescut acum, cunoscîndu-i și pe vrednicul ei voievod.

— Aș fi fost păgubit, *signore,* dacă treceați pe lîngă curtea noastră fără să fi intrat. Acum mi-ați stîrnit părerea de rău că nu vă pot pofti la o petrecere vînătorească. Nesfîrșiții noștri codri freamătă de neastîmpărul feluritelor sălbăticiuni, dihănii care nu-s la vedere prin alte părți ale lumii. Deasupra lor domnește zăganul, împăratul azurului, pe care nu i-l poate cotropi nimeni . . .

— Am auzit de măreția neasemuită a celui mai mare vultur, dar oricum nu puteam rămîne. Am trimis veste înălțimii sale Ioan Zápolya că, în cinci zile, mă voi înfățișa la scaunul său din Alba Iulia, îi răspunse cu vădită părere de rău în glas, după care, ridicîndu-se din jilț, trimisul Veneției se înclină tot așa de adînc, dar cu mai multă afecțiune în fața domnului Țării Românești.

În aceeași zi începuseră să vină pîlcuri mai mari de țărani călări trimiși de boierii plecați pe la moșiile lor. Spre seară sosi și prima veste de la Borea :

— Turcu-a purces la durarea punții, măria ta ! glăsui oșteanul adus de Andreaș în mijlocul căpeteniilor adunate în tabără.

— Și unde rămas-a Borea ? se grăbi domnul să-l întrebe.

— De cum umplut-au banița cu pește, lotca lor a și pornit-o dincolo. Amîndoi aveau veșminte sărăcăcioase de nevolnici, de credeai că-s neamuri. Încet, încet, s-au strecurat printre sloiuri pîn' la malul dimpotrivă, unde de-abia-i mai vedeam prin ceață.

— Dar cu podul cum merge ? izbucni vel-logofătul Vlădicul de lîngă marele logofăt Harvat, îndesîndu-și cușma peste sprîncene.

— Cu zăbavă mare, înălțimea ta. Apa-i sporită tare și învîrtejește sloiurile rupînd barcazurile. Pe unele le și sfărîmă cu robi cu tot. Mulți din ei își găsesc moartea în spuma valurilor, odată cu cei care-i biciuiesc.

— Vremea ne mai dă puțin răgaz!... murmură domnul, ca apoi, îndreptîndu-și umerii, să poruncească : Domnia ta, vornice Udrea, vei face cale-ntoarsă la București. În trei zile serdarul Milan Radomir și pîrcălabul Boico să alcătuiască tabără, cu toți oștenii lor, pe viroagele Clejanilor. Logofătul ispravnic Călin Brebeneag și pîrcălabul Tîrgoviștei, Cozma Cernat, să coboare în lunca de peste smîrcurile Neajlovului, cu pedestrașii pe care i-am lăsat. Sîntem puțini și nevoiți să-i tragem prin locuri prielnice cu necontenite harțuri.

— Socot că ar trebui dat de veste și domniei sale marelui ban Pîrvu Craiovescu, fu de părere marele vornic Neagoe din Periș, fost spătar, rămas de cîtva timp fără o dreaptă întrebuințare.

— Domnia sa banul Craiovescu, știind mai bine ca noi gîndurile lui Mehmet-bei, de ne va fi cu adevărată priință, ni se va alătura la vreme, îi răspunse domnul cam tăios, uitîndu-și ca niciodată reținerea.

Lui Dragomir Sturzu nu-i scăpă înghițirea în sec a marelui vornic, prin mișcarea omușorului sub gulerul îmblănit și scînteia stinsă între pleoape.

Pe dealuri și coline, focurile aprinse la înserare, ca și galoparea olăcarilor prin cele mai îndepărtate ținuturi, adunaseră țărănimea la Tîrgoviște, la București și mai ales la tabăra de la Afumați.

La sfatul ținut în spătărie, prin care boierii cei mai înspăimîntați cerură să se zădărnicească trecerea Dunării de către turci și prin sfărîmarea podului cu pivele grele, domnul le răspunse ca un adevărat conducător de oști :

— Gerul a slăbit de-o săptămînă. Pămîntul mustește sub pojghița de gheață, așa că nu-mi pot pune în primejdie puținele bombarde. Vreți să le înnămolim în bălțile

Dunării ? ... Căpitanii Anton Gabor și Petre Oprea își vor așeza pivele în jos de București, iar bombardele pe drumul Giurgiului, pe care-l vom statornici după întoarcerea sutașului Borea. Mlaștinile le vor da de lucru dușmanilor unde îi vor mai împuțina și arcașii noștri. Așa vom mai putea face față ...

A doua zi, cu un ceas înainte de-a intra soarele în plină amiază, apariția lui Borea stîrni strigătele de bucurie ale întregii tabere. Credinciosul slujitor îi aduse vestea că, de trei zile, sutele de robi și glotași au fost strămutați la Rusciuc cu toți meșterii, pentru alcătuirea podului. Că femei, bătrîni și chiar copiii împleteau „fașine" cu care umpleau lotcile. De la robii bulgari a izbutit să afle că la Șiștov se aflau peste 30 000 de oșteni călări și pedestrași, 25 de pive grele și 40 de bombarde. Că se dăduse poruncă pentru lărgirea taberei. Cîteva cete de călăreți în zale au și izbutit să treacă Dunărea pe barcazuri, pentru a ocroti podul de bombarde. Sloiurile erau mai mici și mai rare, astfel că Borea s-a putut strecura noaptea prin ceață și a omorît oștenii de la paza hotarului. Din cîte a putut trage cu urechea la sfătuirea cîtorva turci cu un bulucbașa, a înțeles că năvala grosului oștirii va porni de la cîmpia Burdea și se va urca în susul pîrîului Cîlnișteа.

„Evrica", își spuse în gînd mulțumit Radu Vodă.

În dimineața sorocită plecării spre marea primejdie, ușa de la camera de dormit a lui Radu fu împinsă încet și cu șovăielnică fereală. Domnul își usca fața, rasă de către Andreaș, cu un ștergar înflorat și aspru, cînd o zări pe mama Fira. Avea cataveica pusă peste îmbrăcămintea ei de casă și privirea învolburată.

— Dar bine, bătrînico, aflat-am că n-ai stins lumina toată noaptea ...

— N-am închis ochii de grijă ! ... Către ziuă s-au ales bobii cu izbîndă, dragul mămucăi ... numai de nu i-ai înfrunta pe spurcați a treia oară !

— Ho-ho-hoo ! de-oi izbuti să-i înfrîng de două ori, cum n-am să-mi plinesc menirea să nu-i lepăd în Dunăre ? Doar îmi cunoşti firea şi ştii bine că eu nu cred decît în mişcarea astrelor.

— Nu te semeţi cu luminile dobîndite printre străinii gliei noastre. Ceru-i nesfîrşit şi prea departe ca să-şi pogoare îndurarea asupra necazurilor omenirii, îi răspunse ea, luînd tava din mîinile Zamfirei. Iaca, îmbucă ceva din ce ţi-am pregătit, îl îndemnă cînd Andreaş plecă odată cu fata, care închise uşa încet. Am făcut focu-n paraclis, am aprins lumînări şi-am pregătit candela, mai adăugă aşezîndu-se în faţa lui Radu care începuse să mănînce.

Ningea încet şi neauzit ca din adîncurile veşniciei. Încă nu se luminase bine de ziuă şi drumul părea neatins de vreo vietate pămînteană. Domnu-şi stăpînea neastîmpărul armăsarului în pasul pedestrimei care şiruia spre mînăstirea Colentina. Era mulţumit că-şi ajunsese grosul oştirii cu mult înainte de a intra în Bucureşti, socotinţele sale fiind schimbate în ultimul timp. O iscoadă trimisă la hotar îl vestise că duşmanii începuseră să pătrundă pe pămîntul ţării. Pentru a-şi verifica bănuielile, sprijinite pe toate cele aflate, porunci alcătuirea taberei la mînăstire şi trimise iscoade de-a lungul Dunării, între Turnu şi Giurgiu. Apoi intră în Bucureşti cu suita sa.

O uşoară neliniştе îl prinsese cînd aflase că toţi turcii de aci plecaseră cu o noapte înainte, grijă împărtăşită celor mai apropiaţi.

— Cum s-ar fi putut altfel, luminate doamne ? Trebuiau s-o facă îndată după înfrîngerea de la Gubavi, îi răspunse vel-logofătul Harvat.

— Păi, boieri dumneavoastră, prin ei aş fi dorit să fac act de închinăciune suzeranului nostru. Nu mi-a fost gîndul să nimicesc ţara cu rostogolirea întregii puteri musulmane, acum cînd toată Europa-i dezbinată. Se vădeşte că nu izbutit-am să pun decît un mic răgaz de linişte trecă-

toare. Nu m-aș fi încumetat niciodată să încalc îndatoririle de tributar și să nu trimit haraciul sorocit la vreme. Ne aflăm în prea mare zor ca să nădăjduim un sprijin mai temeinic din partea voievodului Ioan Zápolya ! le mărturisi el îngrijorările.

— Oricum vulpoiul de Mehmet n-are să înceteze niciodată cu rîvna lui de-a se urca în scaunul țării ! Încredințarea lui Dragomir Sturzu căzu ca un pietroi între boierii din sfatul acelei zile.

— Hei... după cum ni s-arată diata, trebuie să înfruntăm singuri cutezanța beiului ! rosti cu amărăciune domnul, începînd să facă pași mari prin fața jilțurilor boierilor. Înălțimea ta logofete Harvat, împreună cu Benga clucerul, mîine veți coborî pedestrimea către smîrcurile Cîlnișteî. Acolo năzuiesc să atrag prin harțurile călărimii grosul oștirii dușmane. În drum, porunciți căpitanilor Anton Gabor și Petre Oprea să urce bombardele pe dealurile Comanei, mai spuse ieșind pe ușa dinspre camerele de locuit.

A doua zi, pe înserate, sosiră din Ardeal trimișii lui Radu : vornicul Cocora, pîrcălabul Baldovin și căpitanul Codin, aducînd numai un dar de zece săbii din partea brașovenilor. Toți marii demnitari ai Transilvaniei erau plecați la Buda, chemați de regele Ludovic al II-lea al Ungariei, care cerea de o lună sprijinul tuturor principilor și castelanilor creștini împotriva primejdiei de invazie a turcilor dinspre coasta dalmatică.

În același timp Radu primi vești de la prietenul său Aloisio Gritti, vești trimise printr-un negustător armean, om al capuchehaiei Stoica, prin care-l anunța că Mehmet-bei scrisese la vizirat pentru a i se da lui domnia Țării Românești, arătînd că norodu-l poftește să alunge pe uzurpator.

Vremea se încălzise și dezghețul îngreuia înaintarea bulucurilor prin bălțile Dunării, ca și harțurile pămîntenilor pornite din nămolurile zăvoaielor. Întreaga ordie se

îndrepta spre colinele Stoeneștilor, pentru a trece peste apa Cîlnișteі către șleaul Bucureștiului, așa precum prevăzuse Radu Vodă. Hăitașii mînau vînatul spre smîrcurile din văgăunele satului Ștefeni. Cu cozile înnodate, mărunții bidivii cutreierau mocirlele cleioase și-și scoteau, ca din iad, arcașii și sulițașii în coastele nesfîrșitului balaur. Atacurile erau fulgerătoare și cu dobîndă mare, mușcată din zeci de laturi cuprinse de spaimele neprevăzutului. Caii mari ai spahiilor își trăgeau cu greutate copitele din mîzga nevăzută, mustind în buruienișul ieșit de sub zăpezile topite.

Din sus de Ștefeni, urcat pe padina din cotul pădurii, sclipi în soare paloșul voievodului încălecat pe Vifor. Deodată prinseră a se zgudui zările în trăsnetele tunurilor, despicînd cărări adînci de-a lungul șirurilor de osmanlîi. Bombardele băteau laturile și arcașii de prin hățișuri slobozeau cu mare spor săgețile morții. Mai bine de trei ceasuri harnicii apărători ai gliei strămoșești au vînzolit în mocirlă marea oștire prinsă în capcana neputinței de a se apăra. Carele cu tunuri, morții și caii căzuți în cleiul mlaștinii, printre bălării, zăgăzuiau și fuga celor care lepădaseră armele. Răcnetele schilavilor ce-și dădeau duhul în tină erau acoperite de uralele vajnicilor luptători români. Din învălmășeală, turcii nu izbutiră să scoată mai la larg nici jumătate din bulucurile înnămolite. Orice retragere nu mai era cu putință.

Lumina scurtei zile ale acelui sfîrșit de februarie a anului 1522 scădea din asfințit, cînd Radu Vodă se întorcea spre Comana cu caii în spume.

— Domnia sa vornicul Cocora-i rănit la brațul stîng, dar nu-i mai sîngerează ; jupan Stanciu portarul are umărul spart de un gerid, măria ta, îl întîmpină căpitanul Codin, care șchiopăta și el puțin.

— Și unde sînt ? întrebă domnul sărind grăbit din șa în fața călărimii sale.

— În cortul vel-logofătului Mihai Harvat, îi strigă acesta, de-abia auzit din uralele cu care-l primeau oștenii ce năboiau din toate părțile.

Fu dus cu cîntece de vitejie pînă la cort, unde, trecînd printre boieri și căpetenii, vraciul grec îl asigură că răniții nu-s în primejdie.

„S-au scufundat în smîrcuri vitejii rămași fără morminte", își spunea în gînd voievodul, trecîndu-și privirea obosită peste flăcările pirostriilor pe care prinsese a forfoti mămăliga de mei.

În cort era cald. Gherasim punea mereu găteje pe foc și alunga fumul cu o creangă plină de frunze uscate către ușa cortului. La masa din mijloc se afla numai cu socrul său și mușca fără poftă dintr-un picior de vițel, pe cînd jupan Vlădicul molfăia brînză de burduf cu mămăligă fierbinte.

— Iarăși îmi dă griji neastîmpăratul nostru logofăt Dragomir Sturzu. Nimeni nu-i în stare să-mi spună încotro a luat-o cu călăreții pe care mi i-a cerut.

— Și noaptea asta-i așa de întunecoasă! ... își arătă neliniștea și vel-logofătul Vlădicul, ducînd plosca cu vin la gură.

În sihăstria acelei margini de pădure se întinsese liniștea adîncă a odihnei. Rar cîte o bufnitură de copită a vreunui cal se mai auzea de-a lungul conovețelor păzite de străjeri cu schimbul. Cu toată truda zilei, domnul nu izbutea să adoarmă între poclade, unde vel-logofătul Vlădicul horăia de se cutremura cortul. Încet, cu vîrful unei crenguțe, ca să nu-l trezească, îl împunse ușurel lîngă ureche, ceea ce-l făcu pe bătrîn să se întoarcă pe o parte. Acea mare izbîndă îi îngreuie pleoapele și, după ce prinse în auz urletul jalnic al unui lup din depărtare, genele i se împreunară în întunericul orb al somnului.

Zorile se strecurau prin perdeaua nopții, destrămînd-o peste ceața rece a pădurii. Vel-logofătul își lăsase gine-

rele dormind și ieșise încet din cort. În tabără era mișcare. Toți așteptau porunci cu mîinile întinse peste limbile de foc. Boierii și căpeteniile nu ieșiseră încă de prin corturi și colibe, în timp ce, către pîrău, se întețea acel du-te-vino cu caii la adăpat. De pe sub crăcănile focurilor se împrăștia fum străveziu cu mireasmă îmbietoare de carne friptă.

„Hm... bănuiesc că logofătul Sturzu nu s-a întors", își spunea vel-logofătul Vlădicul, îndreptîndu-și pașii către o pălălaie de vreascuri.

Înclinîndu-se tăcuți, intrară în cort grăbiți Borea, cu un braț de surcele, și Ándreaș, care ascundea ceva de vederea înălțimii sale. Dar Gherasim izbutise să reaprindă focul, după ce suflase din răsputeri în tăciunii înăbușiți de spuză.

— Hî-hî-hî!... chicoti el, mișcîndu-și mustățile de poftă la vederea hălcilor de berbec aburinde, din care se prelingea seul de-a lungul botforilor lui Ándreaș. La așa bucate n-ar strica și o gură de rachie, șopti în mare taină.

— Am o țîră de palincă în ploscă, șușoti și Ándreaș; din aceea din care Borea rămas-a cu ochii încrucișați cînd a tras o dușcă.

Un sfert de ceas nu se mai auzi în cort nici o șoaptă în afară de clefăitul lor harnic, o suflare ritmică de somn adînc și, din cînd în cînd, rostogolirea jarului încins, împroșcînd scîntei orbitoare în jurul ceaunului.

— Ándreaș! îi strigă domnul din culcuș, după ce mănînci, să-mi dai cizmele italienești...

— Am gătat, măria ta! se grăbi el să-i răspundă și, ștergîndu-și mustățile cu mîneca, se repezi la sipetul stăpînului său.

Din tabără pătrunseră zgomote, vorbe și urale, acoperite de un ropot mare de tropote de cai.

„Nu poate fi decît Dragomir Sturzu", își spunea domnul în graba cu care se îmbrăca ajutat de Borea și Ándreaș, pe cînd Gherasim ieșea din cort.

Peste cîteva clipe se ivi tînărul logofăt cu mundirul stropit de noroi și față vădit obosită.

— Pe unde rătăcit-ai la vreme de noapte, Dragule ? îi ieși Radu vodă în întîmpinare cu amîndouă mîinile întinse, pe care acesta le cuprinse, aplecîndu-se.

— Să trăiești, mărite doamne, aduc vești de îngrijorare ! Zece steaguri de osmanlîi, cu bombarde și călărime, au trecut vadul Argeșului și s-au alcătuit cu fugarii de la Ștefeni. Sînt tabere venite din sangiacul Vidinului, după cît izbutit-am să aflu de la cel săgetat de Șelmaru. Bătrînii din valea Țîntăroaiei spun că ar mai fi trecut înaintea lor cîteva bulucuri de ieniceri.

— Și încotro s-au îndreptat, prietene ?

— Asta n-am izbutit să scot de la cel doborît de Șelmaru, măria ta, că s-a stins ca flăcăruia unei lumînări fără seu, răspunse el, în timp ce cortul se și umpluse de sfetnici și de căpetenii ale oștirii.

Domnu-și înghiți necazul cu amărăciunea unor noi îngrijorări, răsuflă adînc și cu sprîncenele adunate, porunci :

— Boieri dumneavoastră și iubiți ai mei căpitani, din astă tabără n-avem prea mult a strînge. În mare grabă toți cei ce sînt cu noi și legați de sfînta glie strămoșească, într-un ceas să fie gata pentru a porni pe urmele dușmanilor cotropitori. Socot că nu-i trebuință de nici o altă lămurire, mai rosti, pierzîndu-se în forfota celor ce se îngrămădeau spre ieșirea din cort.

Între timp mai sosiseră cîteva sute de buzoieni și cam tot pe atîția ialomițeni primiți cu mare însuflețire de cei ce luptau cu drumul vătămat de moina acelei zile. Prinzînd iscoadele trimise de dușman, Radu hotărî să-și îndrepte oastea către plaiul Clejanilor. Din culmea dealului, urcat în galopul calului, se încrîncenă de mulțimea păgînilor ieșiți ca din pămînt.

„Doamne ! ... cu ce greșit-am de ne pui la o asemenea istovitoare cazană ?“ își spunea îngrozit, cînd Dragomir

Sturzu își struni armăsarul după copacul de unde privea Radu Vodă.

— Măria ta, de-abia am izbutit să potolesc bucuria bravilor noștri oșteni la sosirea celor peste două mii de țărani, cei mai mulți fugiți din oastea banului Pîrvu, în frunte cu căpeteniile lor.

— Se vădește a fi un proteguitor al acestor binecuvîntate tărîmuri, Dragule, izbucni domnul, dînd frîu liber lui Vifor pe coastă în jos.

Deși turcii fuseseră vestiți, prin năprasnicul său atac de cavalerie Radu voievod izbuti să le zădărnicească desfășurarea, pînă ce grosul oștirii de sub comanda lui Dragomir Sturzu intră în luptă deschisă. În două ceasuri de crîncenă încleștare, cu pierderi grele și de-o parte și de alta, întreaga ordie a luat calea-ntoarsă peste Argeș. Pivele și bombardele lor n-avuseseră răgazul să-și pună în valoare puterea, dar au rămas pradă de război, înnămolite în noroaiele ogoarelor desfundate. Veniți în grabă călări și însoțiți de vreo douăzeci din cei mai buni trăgători ai lor, căpitanii Gabor, Oprea și Dragoș au deschis un necruțător foc împotriva dușmanilor chiar cu armele lor grele. Acea neașteptată secerare a adus adevărata izbîndă de la Clejani.

Dar pe înserat, mai toate pierderile suferite de turci au fost întregite și golurile astupate cu alte steaguri de luptători trimiși de peste Dunăre.

— Strădania noastră-i iarăși o biată zădărnicire ! murmură domnul îngenuncheat la capul frumosului său armăsar, căzut din străpungerea unei săgeți în dreptul inimii.

Era înconjurat de mai toate căpeteniile oștirii și, cu ochii umezi, mîngîia fruntea și botul catifelat care se răcea în suferința acelei dureroase despărțiri. Cînd începură zvîcniturile săvîrșirii, două lacrimi se prelinseră pe fața ostenită a voievodului și, fără a ține seamă de cei din jur, rosti cu glas de caldă alinare :

— Nu mă lăsa singur, Vifor, dragul meu, în vîrtejul primejdiilor ce va să vină ! îi spunea încet, privindu-i sîngele năvălit pe nări.

— Am adus un altul, cu tot tarhatul lui, luat de la o căpetenie otomană, mărite doamne, căută să-i ogoiască Dragomir Sturzu marea întristare.

— Nu te las pradă corbilor şi fiarelor, mai zise domnul ridicîndu-se şi, ca şi cum nu auzise nimic din ce-i spusese logofătul, porunci : Să fie îngropat adînc în pămîntul ţării pe care slujitu-l-a fără preget, ca cel mai de credinţă sprijinitor al braţului nostru !

— Aşa va fi, mărite doamne, răspunse grăbit pîrcălabul Cozma Cernat, care dăduse porunci oamenilor săi să îngroape morţii, pe cînd ispravnicul Captare priveghea ridicarea cu grijă a răniţilor.

Soarele scăpăta tihnit peste coama neagră a codrului la ceasul în care întreaga oştire trecuse Argeşul în urmărirea invadatorilor. Bătrînii înspăimîntaţi, furişîndu-se prin păduri, aduceau veşti că „oastea spurcaţilor" se îndrepta către Bucureşti. Dar iscoadele marelui logofăt Vlădicul veniseră cu ştirea că împînziseră chiar malul Dîmboviţei, dinspre mînăstirea Bolintinu. Atunci Radu Vodă dădu poruncă să se înainteze pînă-n coasta Bucureştilor, unde se va face popas scurt de noapte.

Cam pe la al doilea cîntat al cocoşilor, neastîmpăraţii Borea şi Gherasim plecară din tabără pentru a cerceta zarea poleită de razele reci ale lunii. Paşii lor erau neauziţi ca de sălbăticiuni. Tînărul bulgar avea pe umăr nedespărţita lui funie, iar Gherasim îşi strînsese sub suman cunoscuta măciucă. De sub ramurile unui ulm întunecat, rămas stingher în mijlocul mărăcinişului jilav, unde se opriseră ţinîndu-şi suflarea, zăriră cîteva capete ridicate peste un dîmb. Cotul lui Borea se opri în cotul lui Gherasim într-acelaşi tainic semn.

— De-am prinde o limbă, s-ar putea să ducem veşti măriei sale, nene Gherasime, şuşoti Borea, aşezîndu-se încet alături de el pe burtă.

Ţipătul unei păsări de noapte îi înfiorase şi totuşi începură să înainteze pe brînci. Se apropiaseră binişor cînd se iviră din nou trei capete.

— Noroc de umezeala frunzarului...

— Mai ţine-ţi gura, bulgăraşule, îi suflă de-abia auzit în ureche Gherasim.

— Să ne îndepărtăm unul de altul şi, cînd ne vom sălta, să răcnim, ca să creadă că sîntem mai mulţi, reluă el, clănţănind din dinţi.

— Na, trage-un gît să-ţi fugă frica, îl îndemnă Gherasim întinzîndu-i plosca, pe care el i-o respinse, spunînd :

— De-oi rămîne saşiu nimeresc cu săgeata în grumazul dumneatale...

— Dacă nu taci, îţi tai limba cu cosorul, mînzule! căută să-l liniştească îndepărtîndu-se tîrîş, pe cînd Borea îşi potrivea funia.

Însă cînd începuse şi el să se îndepărteze, piciorul său de lemn se izbi de o cioată. Ca la o poruncă nerostită, săriră amîndoi răcnind din răsputeri în aceeaşi clipă în care Borea-şi îndreptă laţul către capul turcului din mijloc. Însă, deodată se trezi tot el tras de aceeaşi funie pînă ce se năpusti şi-l prinse Gherasim. Bufniturile de copite îi încredinţară că ceilalţi fugiseră, dar nu se dumireau în smucitură ce-i putuse trage cu atîta putere către turc. Numai după ce se repezi Gherasim dincolo de movilă, putu să vadă că laţul se prinsese de gîtul calului şi că turcul, căzut în cap, se ridicase şi părea ameţit în strădania de-a se ridica. Măciuca-i potoli graba şi apariţia lui Borea îl făcu să-şi lepede hangerul ; la porunca acestuia în turceşte, se sculă cu mîinile ridicate. Gherasim îi descătărămă liniştit cureaua iataganului, în timp ce Borea află că erau cinci, dar la celelalte întrebări turcul rămase cu fălcile încleştate.

Cîțiva pumni și primejdia măciucii ridicate îl înduplecară să spună că o parte din ieniceri nu sosiseră împreună cu pivele și bombardele. Că nu știa încotro va fi îndreptat atacul, care nu va putea fi pornit decît după ce întreaga ordie se va alcătui laolaltă. Cu toate metodele nu izbutiră să afle de la el unde-și aveau tabăra. L-au dus și la ulmul din umbra căruia se desprinseseră pe brînci, dar nici cu ștreangul de gît nu mai voia să vorbească.

Gherasim, dîndu-și seama că nu vor ajunge cu el viu la tabără, aruncă funia după o creangă a copacului, nădăjduind ca în ultima clipă să mai scoată cîte ceva de la el. Ca o zvîrlugă Borea se repezi la prizonier, îi luă dolmanul și-i desfăcu zalele. În buzunarul dolmanului trăgea greu o pungă plină cu aspri.

Tîrziu, către dimineață, reintrară în tabără printre oștenii culcați mai toți în jurul tăciunilor care de-abia mai fumegau. În fața conovețelor, cînd descălecară, nimeni n-ar fi putut bănui că Borea Șchiopul purta pe sub dolman o prea frumoasă rețea de zale arămii.

În clipa în care domnul se pregătea să dea poruncă trîmbițașilor pentru gătirea de plecare, în cortul rece intrară cei doi hoinari.

— Andreaș v-a căutat prin toată tabăra...

— Am fost în iscoadă, măria ta, și alesu-ne-am cu bună dobîndă, rosti grăbit Borea!

— Noaptea, oameni buni!... se minună domnul. Și ce izbutit-ați să aflați?

— Am prins limbă și ne-am lămurit că turcul nu-i departe, răspunse Gherasim, punînd pe măsuță punga cu bani. L-am strîns noi bine, dar de spus unde se află tabăra lor nu ne-a spus, nici cînd l-am înălțat înspre Allah, într-un pom.

— L-ați spînzurat!... rosti Radu Vodă cu vădită părere de rău.

— Căzuse-n cap și nu mai era de folos, luminate stăpîne. Ș-apoi, după pravila celor neștiutori de carte, asta-i plata lor. Osînda la moarte pentru nelegiuirile făptuite.

— Și ce-i cu punga asta ? întrebă vel-vornicul Vlădicul, încheindu-și caftanul.

— Luați-vă prada de război și împărțiți-o pe din două, încuviință domnul punînd-o în mîinile lui Gherasim.

— A mai spus, măria ta, că așteptau să le mai vină o parte din ieniceri, odată cu bombardele, dădu din nou glas Borea, cînd domnul tresări.

— Asta-i mai cu prinț din toate cîte aflat-ați, izbucni Radu Vodă. Să sune trîmbițașii porunca mea de plecare cît mai repede. Șelmaru să sloboadă în grabă iscoade pe drumul Tîrgoviștei. Trimiteți pe căpitanul Codin la mine ! mai spuse cînd se repezeau spre ieșire unde dădură peste domnia sa vel-logofătul Mihai Harvat.

O burniță măruntă și rece întuneca zările și chipurile celor nedezmorțiți încă din mahmureala somnului, plecați la drum nemîncați și înfrigurați. Nu avuseseră vreme nici să adape caii. Nesfîrșitul șir de oameni, mohorîți ca și vremea, înainta în neștire peste ponoarele dintre Argeș și Dîmbovița. Iscoadele întoarse dinspre părțile Bucureștiului aduseseră vești că oștirea necredincioșilor s-ar fi aflat pe unul din drumurile Tîrgoviștei.

Trecuse de ceasul amiezii. Oamenii mîncaseră pe apucate în ploaie și, cît ținu răgazul dat pedestrimii, nu se ivi nici una din iscoadele trimise. Curînd ploaia se schimbă în lapoviță și un vînt tăios părea coborît dinspre stîncile munților. Cu mai toți boierii din divanul țării și căpitanii oștirii, Radu Vodă ținu sfat în acea vînzoleală.

— Orice zăbavă-i primejdioasă ! Dacă nu atacăm noi, atacul dușman ne va copleși, mai ales că primesc mereu ajutoare și morții lor sînt înlocuiți. Peste acestea toate un răgaz le va da putința să aibă și bombardele pe care le așteaptă. Nu știm încotro s-o apucăm pentru a le tăia dru-

mul înainte de a se alcătui laolaltă. Pe de altă parte, bravii noştri oşteni sînt istoviţi. Îmbrăcămintea lor udă a înghe-ţat pe ei. Bănuiesc, în dureroasa mea îngrijorare, că mai toţi cei trimişi în iscoadă au căzut în mîinile duşmanilor. Borea bulgarul, Şelmaru, căpitanul Codin, logofătul Dragomir Sturzu, domnia sa boierul Barbu nu ne-au dat nici un semn de viaţă.

— Sînt mulţi şi de mult plecaţi ! adăugă şi bătrînul vel-logofăt Harvat.

— A ridica colibe colo în margine de pădure şi a aprinde focuri noaptea-i primejdie mare în faţa cîmpului deschis, mai apucă să spună domnul cînd căpitanul Codin sări din şa.

— Măria ta, duşmanul şi-a întins tabăra în văgăuna Ciocăneştilor. Spun cei fugiţi prin păduri că bombardele nu le-au sosit încă. De pe deal zăritu-l-am pe Borea prinzînd cu arcanul limbă. Sprijin n-am mai putut a-i da, fiind noi descoperiţi. Nu le-aş fi putut face faţă, fiind ei de trei ori mai mulţi ca noi. În galopul cailor, am dat poruncă de răzleţire, dar ne-au urmărit de aproape pînă-n lunca Dîmboviţei. Acolo mi-am dat seama că pierdusem un om din cei cincisprezece cu care plecasem, îşi înşira viteazul căpitan veştile întretăiate de zvîcnirile vîntului.

Urmară cîteva clipe de grea îngrijorare. Miile de oşteni prinseseră crîmpeie din spusele căpitanului Codin şi cu toate că se înghesuiseră unii în alţii, păstrau totuşi cuviinţa de a nu intra peste căpeteniile lor. Deodată mult-aşteptatul glas al domnului se ridică din nou :

— Ei ... ce-am putea face mai bine acum, cinstiţi ai noştri sfetnici ? îi întrebă pe cei din jur înfofoliţi în blănuri lungi cu gulerele ridicate peste cuşmele trase pînă pe sprîncene şi cu mîinile băgate în mînecile largi.

— Dacă încheiat-au ei tabără şi-s în aşteptare la Ciocăneşti, cel mai nimerit ar fi să ne străduim la o apropiere, ca mîine să-i luăm din scurt, răspunse marele logofăt Mihai Harvat, la care toate căpeteniile se înseninară.

— Pînă la căderea nopții și pedestrașii ar sili pînă la satul Bolintinu, străjuiți de toată călărimea, cît va fi cu putință, glăsui marele postelnic Damian, rotindu-și îndoiala din privire peste capetele mulțimii.

— Eu unul socot că pe asemenea vreme și cu oamenii vlăguiți de atîta trudă, nu-i alt chip, măria ta, decît să intrăm cît mai grabnic în București, se găsi să înfrunte dorința nemărturisită a domnului vel-vornicul Neagoe.

„Năpîrca !“ ... își spuse Radu Vodă în gînd și apoi cu glas tare :

— Cuvine-se ca în greaua răspîntie la care ne găsim să întrebăm și țara ! arătă el spre miile de priviri înconjurătoare.

— Moarte spurcaților ! ... Nu vrem hodină ! Trăiască Radu Vodă cel Viteaz ! răbufniră strigăte asurzitoare din toate părțile.

Ca din pămînt, Andreaș îi aduse calul pe care se săltă voievodul și trăgînd paloșul strigă :

— După mine, feții mei !

Sub bătaia viscolului, în șuierul vîntului și nesfîrșite cîntece de vitejie, întreaga oștire se puse în mișcare pe Dîmbovița în sus, către mînăstirea Bolintin.

În scunda chilie a călugărului Natanail, Șelmaru și Ilarie Cîrnu îl aduseseră pe brațe pe jupan Barbu. De față cu domnul țării, vraciul îi desfăcuse contășul rupt și întărit de sînge închegat, în timp ce rănitul își înăbușea suferința. La lumina slabă a lumînărilor, Radu Vodă, cu sprîncenele adunate, urmărea toate mișcările grecului, deasupra cărora schivnicul ținea o lumînare mai mare.

— Sulița a trecut peste coaste, înălțimea ta ! căută el să-l liniștească, de îndată ce începu să-i spele ușor rana cu apă călduță, adusă într-o strachină de un frate spînatec. Apoi, întorcîndu-și privirea către Radu Vodă, îi spuse șoptit : loviturile la coaste priținuiesc dureri mari, străluțite doamne.

— Spuneați că ați dat mereu harțuri împreună cu logofătul Sturzu, Șelmarule ? îl întrebă domnul în clipa în care acesta era gata de plecare.

— Îi luasem pe toți cu mine, se sili jupanul Barbu să dea lămuriri, cînd Radu Vodă cu o mișcare a mîinii îl opri.

— Spune !

— Așa-i, mărite doamne. Iscoadele ne-au adus vestea că păgînii munceau din greu cu bombardele pe malurile Cîlnișteі. Atunci înălțimea sa banul ne-a alcătuit în pîlcuri și, cum am dat de turci, ne-a slobozit din luncă. Noi eram ușurei și în galopul cailor îi pișcam de sîrg, fără istov. Curînd aflat-am că păgînii nu-și găseau scăpare din vrednicele atacuri ale domniei sale logofătului Sturzu, care-i mîna din spate către smîrcurile pîrîului.

— Măria ta, mă rog frumos de iertăciune, rosti căpitanul Dragoș din prag ; Borea Șchiopu o adus limbă.

— Și unde se află ? își repezi domnul întrebarea ieșind grăbit.

Se înnoptase. Vîntul nu-și domolise nestăvilitele rafale ca de gheață. În mijlocul taberei, printre focurile ale căror scîntei se stingeau sub măzărichea gonită de viforniță, se făcuse cerc mare. Borea avea cușma dată spre ceafă și întrebările puse în turceasca lui stricată se spulberau în vînt.

Era un oștean turc în fața lui, speriat și plin de noroi din cap pînă-n picioare, de parcă atunci fusese scos din mlaștină. Pe cărarea deschisă de mulțime, Radu Vodă se încredință repede că-i un tînăr din corpul de elită. Arcașii lui Borea Șchiopul, precum și ai lui Nicolae Lobodă și Haralambie Șipot, foști hoți de codru, îi desfăceau funia cu care fusese adus. Prizonierul, cu fălcile încleștate, dîndu-și seama, în liniștea care se făcuse, că venea o mare căpetenie, cu o oarecare șovăială își puse un genunchi jos în zloată și-și aplecă fruntea a supunere, cînd Radu Vodă glăsui :

— Ridică-te și cată să fii înțelegător ! Cunosc aspra orînduire a oștirii otomane, dar îți dau putința să afli și tu omenia unui ghiaur, dacă răspunzi la cîteva întrebări. Ești tînăr... Allah al vostru te va izbăvi ! îi spunea domnul cu blîndețe, în timp ce el se ridică.

Cu mai puțină spaimă în privire, turcul se uită pe furiș la domn, tresări și, ca îndemnat de căldura cu care i se adresase așa de curat în limba lui, rupse tăcerea în care se închistase :

— Am jurat credință luminăției sale padișahul întregului Islam, coborîtor al lui Allah pe pămînt...

— Nu-ți calci jurămîntul pentru ceea ce voi afla eu mîine în zori. Spune-mi cîți sînteți ?

— Destui și bine înarmați ca să nimicim de trei ori mai mulți ghiauri decît voi. O să ne sosească și armele mari de luptă, străjuite de-o oștire întreagă ! se semeți el.

— De unde știi că sîntem de trei ori mai puțini ca voi ?

— Sînt căpetenia iscoadelor și am văzut că nu mai aveți nici bombarde. Am prins țărani și femei care ne-au spus că le-ați trimis la București, însă ai noștri vor intra mîine în cetatea Tîrgoviștei. Pivele noastre-s pe drum, mai scăpă el vorba, dar se opri speriat.

— Destul pentru un dușman prins cu arcanul ! Mîine ți se va hotărî soarta de se vor adeveri cele spuse, rosti domnul, tăinuindu-și mulțumirea că aflase încotro are să apuce.

Apoi, tălmăcind tot ce izbutise să scoată de la prinsul lui Borea, îl dădu acestuia cu poruncă de-a nu se atinge nimeni de el, pentru ca, a doua zi, să-l aibă în bună stare.

Cam pe la al treilea ceas după miezul nopții, se întorseseră oștenii care construiseră, pe un întuneric de nepătruns, două poduri din bușteni peste apa Dîmboviței, pentru pedestrime. Cei călări urmau să treacă prin vad. Atunci fusese vestit domnul că se întorsese și logofătul Dragomir Sturzu și-i ieși în întîmpinare. Vijelia încetase

şi zloata se domolise într-o uşoară fulguire. Din sumanele şi cojoacele celor ce se pîrpăleau la sutele de focuri ieşeau aburi şi domnul se încrîncenă la gîndul că oamenii n-avuseseră unde se oploşi.

„Cum putea-voi să-i mai duc la izbîndă în cumplita înfruntare ce ne aşteaptă ?“ îşi spunea Radu Vodă, călcînd îngrozit prin iarba poienii care mustea sub tălpile cizmelor sale.

La streaşina pădurii, în faţa corturilor boierilor, flăcările, în care trosneau vreascuri, luminau un grup de căpetenii. Strunga deschisă în uralele oştenilor înconjurători îi îndreptară paşii către cel care vorbise pînă atunci.

— Să trăieşti, măria ta ! ... îşi uni acesta glasul cu toţi ceilalţi, cînd domnul îl trase la pieptul său frăţeşte, spunîndu-i :

— Unde umblat-ai, năzdrăvanule ? Bine-ai venit !

— Doresc mereu izbîndă viteazului nostru domn, răspunse logofătul Sturzu, cu vădită bucurie în privirea-i obosită. Bravii mei ostaşi nu s-au lăsat pînă nu le-au înnămolit pivele în mocirlă. Pagubă le-am făcut destulă, dar să le stăm împotrivă nu m-am încumetat. Dintr-ai noştri lipsesc patru. Cei opt răniţi au rămas la un schit.

— Şi năvrapii [1] ? întrebă domnul nerăbdător.

— Scăpaţi de smîrcuri, au pornit în sus pe Argeş ! Spusu-ne-au oamenii din partea locurilor.

— Nu mai avem vreme de chibzuială. S-ar putea să izbutim a le tăia calea. Să se sune goarnele de grabnică plecare ! îşi repezi domnul porunca, aruncînd o privire tristă în jurul său. Cine-i trudit să rămînă-n tabără ! mai adăugă în murmurul de îndîrjire a mulţimii, cînd un oştean mai vîrstnic îşi trase cuşma de peste pletele-i cărunte şi glăsui :

— Să-mi fie cu iertăciune, strălucite doamne, dar nu văd pe nimeni printre noi căruia să-i fie drag a răbda pe

[1] Călăreţi de oaste prădalnică.

turc în țară. Mîntuirea noastră-i în vrednicul braț al măriei tale.

— Moarte spurcaților!... În Dunăre cu necredincioșii! Trăiască Radu Vodă cel Viteaz!... răbufniră strigăte din miile de piepturi voinicești, împrăștiind tainica șovăială din privirea voievodului.

Cu mîna ridicată a încuviințare, înseninat, Radu Vodă porni către cort, urmat de Dragomir Sturzu și de boierii adunați în grabă, cărora li se bănuiau zalele pe sub șubele lor îmblănite.

Încă nu se iviseră zorile și, de mai bine de un ceas, oamenii buimăciți de nesomn orbecăiau pe întuneric, lunecînd prin noroaiele ogoarelor desfundate. Caii de la căruțele cu provizii se și vlăguiseră cu tot ajutorul sutelor de oșteni, care împingeau, cu schimbul, din răsputeri. Înaintarea anevoioasă făcea ca, în tăcerea înconjurătoare, să se simtă apropierea iscoadelor dușmane. Mai toți își țineau suflarea pentru a prinde zvonul primejdiei și, în acea răscolitoare grijă, peste clefăiala glodurilor, liniștea depărtărilor le țiuia în urechi.

— Simt că nu cutează să pornească harțurile! își rosti domnul gîndul către vel-logofătul Harvat din dreapta calului său.

— Nici eu nu m-aș încumeta, măria ta, cu toate că m-aș descurca și cu ochii închiși prin aste viroage și ponoare, se grăbi să se amestece în vorbă jupan Călin Brebeneag, ispravnic al ținutului Dîmbovița și călăuză pe acea scurtătură, care călărea de-a stînga domnului țării.

Odată cu mijirea zorilor începuse să se destrame peste fundul văii marama de borangic a ceții de dimineață. Prin aburul rece străbătut în pasul armăsarului, voievodul privea cu groază în urmă, înfiorat de gîndul că se afla în fruntea unui convoi de duhuri înotînd prin cazanele iadului.

„Cum putea-voi temeinici trudnica lor strădanie de pînă acum ?“ începuse să se tulbure cugetul lui neliniştit de marea răspundere faţă de norodul ţării.

Dar deodată se simţi în întreaga oştire o tresărire ca în faţa unei minuni. Pe sub scamele ceţii uşoare, ce se ridica peste şerpuirile Dîmboviţei, privirile fură atrase de iuţeala cu care pîlcuri de călăreţi, ieşite ca din pămînt, atacau şi muşcau adînc laturile nesfîrşitelor bulucuri duşmane. Ca prin farmec, mersul se iuţi şi căruţele fură împinse mai cu vlagă către ţelina vîlcelei. Pe dată, Radu Vodă se desprinse dintre căpeteniile oştirii şi, din galop, se opri pe coama unui dîmb. De acolo făcu semn de oprire şi începu să scruteze zările prin străveziul ceţii.

BĂTĂLIA DE LA CIOCĂNEŞTI

Văzduhul prevestea o zi mohorîtă. Peste culmile depărtărilor soarele nu-şi putea arăta strălucirea-i rece de după perdeaua fumurie a negurei. Totuşi pojghiţa de polei plesnea cu uşurinţă sub miile de opinci ale pedestraşilor, care coborau vîlceaua la adăpostul unei lunci despuiată de frunze. Căruţele fuseseră lăsate sub pază în rîpa unei viroage, cu poruncă dată lui Ilie Mocanu de a se alătura oştirii numai după ce va fi vestit. Tot lui îi rămăsese grija de a elibera turcul prins de Borea, ale cărui spuse se adeveriseră. Căpitanul Codin venise cu porunca domnului de a-l slobozi nestricat de îndată ce se vor auzi goarnele şi surlele pentru pornirea luptei.

Radu Vodă, cu întreaga-i călărime, cobora cu greu printre copacii pădurii din cealaltă parte a văii. Călărea pe noul său cal sur, rotat, un armăsar mare, arăbesc, încordat frumos şi cu picioare subţiri, pe care Gherasim îl

botezase „Suru", îndată ce turcul fusese doborît din șa sub sabia logofătului Sturzu.

„Cu cîte suflete trebui-va oare să plătesc iarăși vămile urgiei" ? își frămînta gîndul domnul țării, îngrijorat că va fi nevoit să pornească lupta pe valea prea largă pentru puterile sale.

Înconjurul pe care-l făceau devenea din ce în ce mai anevoios, dar trebuia să-l urmeze pentru ca dușmanul să nu-i poată cunoaște sărăcia.

— Nu știu cum vom mai izbuti să dăm noi primul atac, boieri dumneavoastră ? rupse el tăcerea celor din jur. Un atac al dușmanului ne-ar pune în mare primejdie.

— Teamă mi-i, măria ta, că ei sînt gătiți pentru astă pacoste, după cum văzut-am că-și desfășoară aripile, își destăinui bănuiala vel-logofătul Harvat.

— Ce-o fi cu Sturzu ? m-a lăsat numai cu unsprezece mii de călăreți ! se jelui Radu Vodă cu glas de îngrijorare.

Printre copacii de margine se putea vedea întreaga mișcare a oștirii otomane. Într-adevăr turcii fojgăiau, cuprinzînd în lățime toată deschiderea văii, ca o uriașă pasăre de pradă. Pedestrimea rămînea tăinuită la mijloc orînduindu-se în adîncime. Alergători și ștafete purtau poruncile căpeteniilor de la un cap la altul al ordiei.

„Dacă le dau răgaz de alcătuire, sîntem pierduți !" se încrîncenă Radu Vodă ridicînd dreapta și, strunindu-și calul, făcu semn de adunare a căpeteniilor :

— Ieșim la larg pe rînd, să ne creadă pe potriva lor, glăsui el încruntat.

În cea mai mare grabă se orînduiseră sub poala pădurii pîlcurile sorocite pentru desfășurare în valuri de la primele sunete de goarnă.

Deodată, ca un trăsnet în auz, porniră sunetele goarnelor și-n aceeași clipă ropotul de copite ca și cutremurarea pămîntului fură acoperite de strigăte și urale asurzitoare. Clocotea valea în nemaipomenitul galop al acelui iureș de izbăvire. Uriașul balaur tresări și se pregătea de

împotrivire, dar la ivirea celorlalte rînduri de ghiauri, în clocotul zarvei stîrnite, începu să dea înapoi cu ochi holbați de groază. În puternica izbitură, îndreptată de bătrînul vel-logofăt Harvat la mijlocul alinierii dușmane, cu toată fierăria armurilor și zalelor, cojoacele și sumanele au spart fulgerător barajul de sulițe și de halebarde, cu furci, țepoaie și topoare. Poarta fu lărgită de cei veniți din urmă, ale căror rînduri prinseră a lupta cu repeziciune pe stînga și pe dreapta, pe cînd laturile zăgăzuiau putința oricărei încercuiri. Pe drumul larg deschis de năvală, oameni și cai se rostogoleau în strigăte și urale. Setea de răzbunare și ura hăcuiau orbește.

În acea cruntă înverșunare, de pe dîmbul unde se afla, Radu Vodă simțea că brațele se vlăguiau și că, deși spărseseră voinicii săi zăgazul dușmanului, acesta se împrăștiase, lăsînd loc primejdiei pedestrimei care înainta ca un tăvălug.

— Ahhh!... izbucni el, închizîndu-și pleoapele cu ciudă, după ce văzu depărtarea la care se aflau de locul statornicit de vel-vornicul Neagoe, postelnicul Danciu și vornicul Cocora, toți oștenii lui de reazem, întreaga pedestrime.

— Ce este, ce s-a întîmplat? îl întrebă îngrijorat socrul său.

— Au întîrziat!... îi răspunse repezit printre dinți și, în galop, se năpusti spre călărimea sa, unde trase paloșul și le făcu semn să-l urmeze în golul rămas între cele două oștiri.

Planul schimbat fulgerător avea ca țintă atacarea prin spate a pedestrimei dușmane, năzuind să facă o spărtură mare. Dar nălucirea din acea fărîmă de secundă se destrămă pe dată într-o dureroasă încrîncenare la auzul bubuitului bombardelor turcești. De pe colina de deasupra luncii băteau în pedestrimea română, care începuse a se împrăștia în dezordine către făgetul din dreapta. În acel

vacarm a țîșnit ca o săgeată cu ai săi înspre padina cu bombarde și neașteptat de repede le reduse la tăcere.

Cu toată paguba dureroasă pe care o avusese în oameni, dacă ar fi izbutit să-i adune pe cei împrăștiați, lupta ar fi avut sorți de izbîndă. Dar oștenii, înnebuniți de groază, își căutau ocrotirea în pădure. Dîndu-și seama că, fără sprijinul arcașilor și a năvalei celor mulți, nu ar mai fi putut ține piept puterii dușmane, trimise în grabă ștafete călări cu poruncă de orînduire a retragerii. Pentru a sprijini desprinderea din cumplita încleștare a țărănimii călare condusă de vel-logofătul Harvat, năvăli cu toată călărimea domnească în coasta cetelor dușmane. Acest atac neașteptat, pornit de însuși domnul țării, însufleți oștirea valahă și bătălia se înteți cu mai mare înverșunare. Între timp logofătul Dragomir Sturzu, ieșit ca din pămînt cu călărețiii săi, ajutat de vornicul Cocora, căuta să adune pe fugari sub poala pădurii.

La sunetul goarnelor de retragere, căpeteniile turce, în nedumerirea lor și cu privirile îngrijorate către pădure, începuseră să răcnească încetarea luptei. Radu Vodă, bănuind că se temeau de vreo capcană, izbuti să acopere plecarea pedestrimii.

— De-acum începe cea mai cumplită pacoste, Sturzule ! îi strigă domnul în clipa în care acesta i se apropie.

— Știu, luminate doamne. Dacă nu izbutim să alcătuim o retragere orînduită, începe măcelul.

— Boier Neagoe trebuia ținut între noi, Radule, glăsui cu obidă jupan Vlădicul, strunindu-și calul de-a stînga domnului.

— Cei cu credință nouă rămîn pe văi fără morminte ! ... spuse Radu gînditor, ținîndu-și privirea obosită înspre căpeteniile care izbuteau cu greu să desprindă pedestrimea de pe cîmpul de bătaie. „Doamne atotputernice ! ... cu ce oare greșitu-ți-am eu umilitul, de mă supui la asemenea caznă sufletească" ? își murmură neauzit suferința, cu pleoapele strînse peste genele-i umede.

În acel răstimp, căpitanul Codin, cu toate că de-abia sosise din neizbutita solie de la Alba Iulia, se dovedea cel mai harnic în strădania de ocrotire a mulțimii pedestre. De asemenea Andreaș, Borea și Gherasim înfruntau primejdiile galopînd de-a lungul și de-a latul oștirii, ducînd poruncile domnului.

Două ceasuri de la plecarea celor ce aveau de parcurs cu pasul calea Bucureștilor, unde Radu nădăjduia să mai găsească ceva întărituri pentru acoperirea pierderilor suferite, ținu în loc răbufnelile dușmane.

Soarele trecuse de mult peste mohorîta amiază cînd fu întîmpinat de căpitanii : Gabor, Oprea și Dragoș care aduseseră veste că postelnicul Drăgan și logofătul Captare orînduiseră loc de tabără pe marginea lacului Mogoșoaia de astăzi, loc ocrotit de pădure. La vreun ceas de orbecăit prin noroaie, peste nesfîrșitul codru cuprins în înserare, începuseră să se vadă pale de fum ridicîndu-se pe licărirea zării. Mersul oștirii se mai înviora la vederea țintei de odihnă.

Atacurile spahiilor trebuiau zăgăzuite numai de oșteni călări, cei fără cai urmînd a fi trimiși la baștinile lor cît mai neîntîrziat.

În scurtul timp în care-și încălzi mîinile la focul dintr-un ciob de ceaun, boierii și căpitanii intrau tăcuți în cort, scoțîndu-și gugiumanele. Mai toți erau cu sprîncenele lăsate peste privirile tulburi, bărbile răvășite, caftanele pline de noroi.

Către miezul nopții, ca urmare a poruncilor primite, logofătul Vișan părăsi tabăra cu întreaga pedestrime. Din adîncurile nevăzute ale văzduhului, peste vetrele fumegînde ale taberei, se legănau fulgi pufoși și șovăitori. Puținele corturi, colibe și bordeie se cufundară în tăcerea odihnei. Numai caii acoperiți cu saci și scoarțe rontăiau

sărăcăcioasa amestecătură de paie, fîn şi rogoz. În gerul care se întețea, nimeni nu ar fi bănuit că, în acea taină a nopții, doi ochi încercănați şi umezi urmăriseră cu tristețe despărțirea de nedezmințiții sprijinitori ai izbînzilor sale. Într-un tîrziu, înăbuşindu-şi clinchetul pintenilor, porni către cort ca o umbră a celor ce va să vină, zicîndu-şi :

„Gîndurile fostu-mi-au bune cu toată vitregia neîmplinirii. Dintru început norodul vrutu-m-a. Clocotul dragostei de neam şi țară îmi răbufnea în sufletul îndurerat ca să nu mă las copleşit“ ...

— Să trăieşti, măria ta ! îi întrerupseră gîndurile cei din laturile cortului, în clipa în care Borea îi deschisese calea intrării luminată numai de pîlpîirea candelei.

De-abia adormise, căzut ca un buştean pe paie, cînd zarva taberei l-a făcut să sară drept în mijlocul cortului, în clipa în care jupan Vlădicul intră urmat de comandantul Şelmaru, strigîndu-i :

— Am dat poruncă pentru ridicarea taberei, Radule. Oştenii au şi-ncălecat.

— Într-un pătrar de ceas năvălesc duşmanii peste noi, măria ta ! îl înştiință Şelmaru gîfîind.

— Coiful şi paloşul, Borea ! iar tu calul, Ándreaş ! Să se stingă focurile, Şelmarule, şi nimeni să nu iasă de sub poala pădurii fără porunca mea ! ...

Pe întunericul orb şi în miros de tăciuni stinşi toate căpeteniile oştirii îşi luaseră locurile în fruntea pîlcurilor de călăreți, cei descălecați aşteptînd într-un genunchi cu arcurile şi arbaletele pregătite.

Deodată, din bezna cu care ochii începuseră să se deprindă cît de cît, prinseră a se desluşi umbre fumurii furişîndu-se neauzit şi cu mare fereală de-a lungul fostei tabere. Nemişcați, arcaşii, cu săgețile potrivite în corzi, aşteptau semnalul. Dar tăcerea se prelungi pînă-n clipa în care tot şleaul şi poiana se umpluse de osmanlîi pedestraşi. Atunci Radu Vodă-şi descărcă flinta şi o vîjîială de săgeți

spintecă liniștea nopții în urale și în galopul cailor, de pe care sulițașii doborau tot ce găseau în cale. Nemaipomenitul măcel, pornit fulgerător, dură pînă ce prinse a se mîji de ziuă. Pierderile dușmanilor pedeștri au fost mai mari ca niciodată, dar Radu Vodă, dîndu-și seama că, odată cu zorile, va intra în luptă puzderia de spahii odihniți, porunci plecarea către Tîrgoviște în cea mai mare grabă.

Astfel Radu Vodă reușise să obțină o mică izbîndă care-i prilejui să pună în galopul cailor o mare distanță de dușmani, dîndu-i și răgazul unui popas.

Pînă la cetate află că nu-i sosise nici un sprijin din partea marelui ban Pîrvu, iar iscoadele îi aduseră vestea că, în curînd, nesfîrșitele bulucuri de năvrapi îi vor tăia calea intrării în tîrg.

— Nu pot prilejui prea mari stricăciuni mulțimii nevinovate!... strigă domnul cu vădită îngrijorare în privirea-i obosită.

— Ar fi și fără folos, luminate doamne, întări vel-logofătul Mihai Harvat, cînd Radu Vodă reluă :

— Să trecem apa Dîmboviței cît mai grabnic, pentru a atrage păgînii în vreun loc mai prielnic. Ce sfat ne poți da, Căline ? îl întrebă, în treacăt, pe ispravnicul ținutului, Călin Brebeneag.

— Pe dealurile Vieroului s-ar mai putea ține un timp puhoiul, își repezi acesta răspunsul, cînd postelnicul Danciu sări de pe calu-i asudat în fața lui Radu.

— Răniții ajuns-au cu bine la Afumați, mărite doamne. Cei optzeci de oșteni păzesc zi și noapte curțile. Au mai urcat pe ziduri încă trei bombarde, dar turci nu s-au arătat prin partea locului pînă acum.

— Cum se află răniții, postelnice ? Spune-mi repede, că nu-i vreme de zăbavă.

— Domnia sa logofătul Vișan rămas-a să-l ducă pe comandantul Șelmaru la bolnița de la Simidreni, după cum

spusu-i-a roaba Profira, care-i grijește pe ceilalți. Găsit-a ea c-ar fi pălit în rărunchi și că are mare fierbințeală.

— Pe cai, feții mei, și la drum ! strigă Radu Vodă cu dreapta ridicată.

De-abia-și trecuse călărimea peste Dîmbovița, în jos de Tîrgoviște, cînd iscoadele-i aduseră veste lui Radu că puzderia turcilor năboia de prin toate cotloanele văilor și a rîpelor de pe celălalt mal.

— Toată omenirea în luncă, să nu ne știe seama ! strigă din răsputeri căpitanilor săi.

Din iscoadele jupanului Gîltea din Crivina, Andreaș, Borea și țiganul Badiul aduseseră vestea îngrijorătoare că dușmanii galopau de zor și că au izbutit să numere opt bulucuri. În fruntea lor se afla însuși Mehmet-bei. Totodată cea mai mare primejdie îi fu anunțată domnului de căpeteniile Oprea, Gabor și Șelmaru, care aflaseră că turcii sileau de zor din urmă, pentru a intra în luptă înaintea căderii amurgului.

S-ar putea spune că numai pierderea minții, în furia care-l cuprinsese pe Mehmet-bei la vederea ghiaurilor, îi venise în ajutor Radului Vodă. În nestăvilita lui mînie porunci desfășurarea bulucurilor pe tot întinsul văii, pentru a cuprinde lunca din trei părți. Astfel că semnalul bătăliei fu dat prea devreme, cînd puterea păgînătății se afla încă departe. Ca urmare, într-un răstimp de două ceasuri, bravii oșteni români izbutiseră să bage din nou groaza în rîndurile împrăștiate ale celei mai puternice călărimi a vremii. Înverșunarea de nestăvilit a pămîntenilor, panica stîrnită în rîndurile cotropitorilor și retragerea lor în dezordine, au dat putința lui Radu Vodă să poruncească descleștarea din luptă și pornirea în cea mai mare grabă spre Argeș în sus.

La apropierea ceasului odihnei, cu caii în spume, vlăguiți ca și oamenii, Radu Vodă porunci popas în pădurea rîului Doamnei, de pe moșia schitului Valea. Egumenul

Ieronim şi cei cîţiva schivnici bătrîni şi betegi izbutiră să dea adăpost marilor căpetenii ale oştirii hăituite. Caii acoperiţi în grabă, la conovețe, cu scoarțe, poclăzi şi saci nu fuseseră adăpaţi, din porunca marelui logofăt Harvat. Rontăiau de mîntuială şi fără vlagă paiele din şura schitului. Tabăra se răspîndise la lumina rece a lunii şi, la focurile aprinse pe sub crăcăni, forfotea meiul în ceaunele de mămăligă. Dar truda îi biruise pe cei mai mulţi şi, strînşi în sarici şi cojoace, bătuţi de căldura focului, adormiseră flămînzi.

Noaptea era senină şi cu toate acestea gerul se muiase. În mica încăpere unde se înghesuise tot divanul, domnul ceru cîţiva însoţitori dintre cei care vor să-l urmeze în pribegie.

— În pribegie! ... izbucniră cu vădită descumpănire mai toţi boierii veliţi în afară de vel-vornicul Neagoe din Periş, postelnicul Drăgan şi alţi cîţiva mari dregători, cînd Radu Vodă urmă :

— Mulţi, foarte mulţi din bravii noştri sprijinitori de mare credinţă rămas-au jertfă pe cîmpul de luptă, fără morminte. Rîndurile ni s-au rărit fără putinţă de înlocuire. Un ajutor din partea creştinătăţii nu ne mai poate fi acum de folos! Dealtfel am avut ştiri că în zădar regele Poloniei, Sigismund, ca şi nepotul său, Ludovic al II-lea al Unriei, cerut-au ajutoare pentru zăgăzuirea puhoiului musulman. Binecredincioşii creştini nu se pot alcătui laolaltă în faţa nemaipomenitei primejdii păgîne. Principii germani aşteaptă ca noi şi Ungaria să le apărăm tihna bogatelor castele.

— Regele Spaniei, aflîndu-se el din stirpea Habsburgilor, rîvneşte la scaunul împărăţiei germane, măria ta! întări logofătul Dragomir Sturzu cu mîhnire.

— Da, da! ... luminate doamne, încuviinţă şi vel-logofătul Mihai Harvat, trecîndu-şi palma peste mustăţile-i cărunte. Semiluna ne întunecă soarele!

— Mărite stăpîne ! strigă Momce mai tare decît s-ar fi cuvenit, dînd năvală pe uşă, un neguţător armean izbutit-a să ne ajungă pe căi ocolite. Spune că aduce veşti de la Ţarigrad.

— O fi fiind din partea logofătului Stoica, bailul Valahiei de pe lîngă Înalta Poartă, glăsui vel-vornicul Vlădicul, aducîndu-şi sprîncenele peste ochii întredeschişi de oboseală.

— Să vină ! spuse hotărît domnul, făcînd semn de încuviinţare în liniştea care se răspîndise între divanitii săi.

Spre mirarea tuturor, noul venit părea a fi mai mult un surugiu decît negustor, dar după plecăciunea făcută şi limba italiană pe care o vorbea, cei mai purtaţi prin lume îşi dădură seama că nu era nici surugiu şi nici negustor.

— Bartholomeooo ! izbucni voievodul, după o mică ezitare, cu toate că faţa noului venit nu-l înşelase cîtuşi de puţin pe Dragomir Sturzu. Strigătul de bucurie a domnului însufleţi întreaga asistenţă.

Sub privirea pătrunzătoare a lui Radu Vodă, care-l ridică spre el, acesta glăsui :

— Preaiubitul meu stăpîn şi nedezmînţit prieten al măriei tale, excelenţă, Oglu-bei, de curînd ajutor al puternicului Kapi-Agasî-Paşa [1] de la Terschane-serai, poftеşte să te aibă din nou oaspete, pentru a-ţi întări frumoasele cuceriri prin care căpătat-ai dragostea întregului norod al Cara-Iflacului. Vremile-s tulburi pentru toată Evropa de cînd înalta seniorie veneţiană, în frunte cu necugetatul Doge Zuan Battista Ramusio, a încheiat înţelegerea cu tînărul padişah de a nu se amesteca în asediul Rodosului. Pentru ei comerţul veneţian e mai presus de tot ce va să vină, cu toată primejdia în care se află regele Francisc I al Franciei. Numai luminăţia sa padişahul Soliman ar mai putea stăvili poftele habsburgice ale regelui Carol Quintul

[1] Mareşal al palatului imperial.

al Spaniei. Pentru toate acestea dorește să te întărească, într-o înțelegere cu Moldova și cu românii transcarpatici, de a nu vă amesteca la intrarea oștirii otomane în luptă cu Ungaria. O carte nu poate trimite și m-a ales chezaș pe mine spre a fi crezute bunele sale simțăminte pentru creștinătate. Luminatul meu stăpîn, continuă Bartholomeo Carducci, este încredințat că înălțimea sa marele vizir Piri Mehmed-Pașa nu vă mai este cu priință și sprijină rîvna lui Mehmet-bei, sangiac al Nicopolei, care de un an trimite plocoane ca să poată căpăta scaunul Cara-Iflacului. Dar preamăritul padișah, pentru a pune o liniște la Istru, s-ar putea să dea firman unui principe valah, Vladislav, fiu de domn, aflat la Istambul. Cu aste vești fost-am învrednicit de îndată ce-au ajuns la Pera fulgerătoarele izbînzi ale măriei tale. Pe cale, însă, cu mîhnire s-a zvonit și de pierderea ultimelor bătălii...

— Hei... mă aflu în mare descumpănire, Bartholomeo! Îi mulțumesc lui Aloisio pentru nedezmințita lui prietenie și te rog să-i duci vestea că, deocamdată, n-am cum și unde să-ți dau cuvenita ospitalitate.

— Nici gînd de așa ceva, monseniore! Misiunea fiindu-mi îndeplinită, neliniștea mă zorește să iau cale întoarsă cît mai grabnic. Salvconductul meu poartă pecetea slăvitului padișah, fiind trimis în solie tainică de care a fost vestit însuși Mehmet-bei. Primejdia-i pentru mine numai plecarea din tabăra valahă pînă la bulucul de musulmani cu care am venit sub ocrotirea steagului alb.

— Căpitane Codin, vei petrece mesagerul cu zece oșteni călări, porunci domnul, în timp ce Bartholomeo Carducci, înclinîndu-se adînc, mai adăugă:

— Nu uitați, *monseniore,* că, la Terschane-serai, aveți un protector cu mare trecere, răsunară ultimele cuvinte italienești printre boierii care-i făceau loc.

La ieșire fu îmbrățișat de logofătul Dragomir Sturzu și plecară împreună odată cu căpitanul Codin.

Nici unul dintre boieri şi căpitani de oşti nu voiseră să-l părăsească pe Radu şi la acel sfat declarară că-l urmează cu toţi oamenii lor pînă-l vor şti în siguranţă. Dar a doua zi, către amiază, pe valea rîului Doamnei, rămăşiţele oştirii valahe fură din nou atacate cu străşnicie de călărimea lui Mehmet-bei. Flămînzi, nedormiţi şi istoviţi de atîta hăituială, oştenii călări din jurul lui Radu Vodă izbutiseră să încetinească năvala păgînătăţii pînă la marginea nedezmînţitului sprijin al codrului de stejari. În acel prăpăd din galopul cailor căzură mulţi viteji, căpitani şi chiar boieri. Radu Vodă se încrîncenă de groază cînd văzu rostogolindu-se, peste crupa calului, capul armaşului Benga, retezat de un iatagan.

Popasul de noapte se făcu în lunca Dîmboviţei, din apropierea Rucărului. Din văgăuna satului Rucăr, ţăranii se înspăimîntaseră văzînd pe zarea dealului geana răsăritului în miez de noapte. Dar iscoadele le aduseră vestea că-s focurile de la tabăra Radului Vodă, învins de urgia turcilor. Pe dată porniră bătrînii, femeile şi fetele cu straiţe de mei măcinat, burdufuri de brînză, slănină şi oi înjunghiate. Fiinţe care nu se mai văzuseră niciodată ajutau cu lacrimi în ochi pe oştenii vlăguiţi de trudă la gătitul mîncării. Copiii, tehui de somn, erau trimişi cu poclăzi, sarici şi sumane. În jurul focurilor mai nimeni nu vorbea de parcă ar fi fost la priveghi. Curînd cei ce mîncaseră pe apucate cu mîini tremurătoare căzură în somnul neîndurătoarei lor trude. Focurile fuseseră însufleţite pînă-n zori de cei sosiţi din vale.

După al treilea cîntat al cocoşilor din sat, neobosiţii Andreaş, Borea şi Gherasim intrară în tabără cu o sanie ţărănească trasă de patru cai şi cu îmbucurătoarea veste că, pe la pasul Bran, se putea trece în voia cea bună. Momce adună în grabă de prin corturi şi colibe pe toţi boierii şi căpitanii în faţa cortului domnesc, în timp ce Radu se pregătea de plecare. Înăuntru fură chemaţi numai vel-logofătul Harvat, boier Barbu şi Oancea vistier.

În acel răstimp slujitorii schimbaseră caii de la sanie și aduceau paie. Deodată năvăli în galop logofătul Dragomir Sturzu, urmat de Șelmaru. Sărind de pe cal, în graba cu care se îndrepta către cortul domnesc, le strigă oștenilor să zorească pregătirile de plecare. De îndată ce se înfățișă domnului, glăsui :

— Mărite doamne-i primejdie mare, dacă mai zăbovești. În tabăra turcilor din coasta cetății Cîmpulung pornitu-s-a mare zarvă. Iscoadele lor ne-au urmărit pînă-n rîpele Dîmboviței.

— Îți mulțumesc, neînfricatule, pentru osîrdia de care datu-mi-ai dovadă și de astă-dată ! rosti Radu Vodă, privindu-l printre gene, după care întorcîndu-se către cei ce stăteau în jurul socrului său, le spuse cu hotărîre : Dorința-mi nestrămutată e ca să nu mă urmeze decît cine are prieteni sau neamuri peste munte. Pînă se statornicește o liniște, căutați adăposturi tainice pe la mînăstiri și prin sate. De voi căpăta sprijinul voievodului Zápolya, Mehmet-bei îmi va plăti scump umilința mai curînd de cît se va aștepta.

— Grăbește-te, Radule, îl sili cu glas tremurător socrul său. Eu las Perșanii și mă furișez către Afumați, unde aștepta-voi vești.

— Să ne vedem cu bine și cu sănătate, iubiților ai mei sprijinitori de mare credință ! fură ultimele cuvinte ale lui Radu Vodă, trecînd cu pași mari printre ei.

Șelmaru avusese timpul să le spună boierilor de afară primejdia în care se aflau, zvon care se răspîndi fulgerător în toată tabăra. La ivirea lui Radu, se făcu o liniște mormîntală și, pe calea care se deschise pînă la sanie, toată omenirea bulucită căzu în genunchi. Domnul, nemaiputînd scoate nici un cuvînt, se urcă grăbit în sanie. La pornirea cailor în lumina flăcărilor de pe la vetre, întregii mulțimi îi rămase, în privirile umezite, sclipirile smaraldului de la gugiumanul domnesc.

MARI ÎNGRIJORĂRI ÎN LUMEA CREȘTINĂ

Brașovenii îl primiseră cu alai voievodal pe domnul Țării Românești, dînd călduroasă ospitalitate lui și bravilor săi însoțitori. În cele cîteva zile de răgaz, după trudnica înfruntare cu furtuna păgînătății, vitejeștile sale fapte de arme prindeau mereu valori de legendă. Toți cei îngrijorați de primejdia „vremii ce va să vie" căpătau curaj, văzînd în figura falnicului voievod personificarea neostoitei lui dîrzenii de a-și scăpa țara de cotropitori. Se știa că, în cele trei luni de nesfîrșite lupte, în care nimicise faima celei mai mari oștiri a lumii, își atrăsese nădejdea și credința de nestrămutat a întregului norod al țării sale.

În latura dinspre apus a tîrgului, judele Brașovului îi statornici locuința, cu trei rînduri de case mari, nenumărate acareturi și grajduri, toate împrejmuite cu ziduri ca de cetate. Astfel, aflat între ai săi, se găsea în mare siguranță. Parte dintre boieri și căpitani se împrăștiaseră pe la neamurile și prietenii de prin acele părți ale Ardealului. Cu toată teama năvălirii turcilor prin trecătorile Carpaților, guvernatorul ținutului nu izbuti să trimită prea mulți oameni la apărarea pasurilor primejdioase ! Dealtfel prin veștile aduse de iscoadele lăsate de biv-vel-logofătul Mihai Harvat s-a aflat că oastea lui Mehmet-bei fusese trimisă în refacere la Dunăre. Cu cele cîteva mii de oșteni pe care și-i oprise, beiul se porni pe noi orînduiri. Teodosie Vodă încă nu cuteza să părăsească sălașul din Slatina, astfel că turcii se aflau stăpîni pe oropsita țară umilită din nou de jafuri și silnicii.

Întreaga nobilime a Brașovului se întrecea în alcătuirea de petreceri, de la care domnul pribeag și însoțitorii săi nu se puteau sustrage. Drumurile fiind desfundate, din pricina neîncetatelor ploi și a viiturilor din topirea zăpezilor, Radu nu-și putea pune în faptă arzătoru-i gînd de a-și vedea familia. În lungile nopți de nesomn îl rodea tainica

îngrijorare că nu va izbuti să ridice o nouă oştire, ceea ce-l făcea morocănos şi mereu neliniştit. După vreo săptămînă de gînduri negre, în curtea largă descălecă de pe un căluţ de munte, cu coada înnodată, un ţăran strîns cu o curea într-o sarică udă.

— Oho-hooo ! ... Bine-ai venit, căpitane Mogoş, îi strigă din pridvor fostul logofăt Dragomir Sturzu, care-l recunoscuse primul, în timp ce Borea, ieşit din nedumerire, îşi aruncă pe podea căciula rîzînd cu gura pînă la urechi.

— Bine v-am găsit, înălţimea ta ! îşi repezi răspunsul nepotul baciului, urcînd grăbit scara. Am venit pentru măria sa. Unde-l pot găsi ?

— Nimerit-ai la timp ! Ia-te după mine, îl îndemnă acesta în timp ce munteanul îi dădu sarica lui Andreaş şi rămase numai în cojocel iar în mînă cu o straiţă.

Înaintea lor bocănea repede Borea cu piciorul lui de lemn şi tăbărî grăbit în prima cameră din dreapta rostind mai tare decît s-ar fi cuvenit :

— Măria ta, un oaspete neaşteptat cere intrare ...

— Cine poate fi ? întrerupse Radu Vodă.

— Domnia sa căpitanul Dragoş, nepot al lui Mogoş baci.

— Trăieşte ? ... izbucni voievodul cu bucurie în glas şi se sculă din jilţ în clipa în care Dragomir Sturzu intră cu noul venit.

— Har măriei tale şi sănătate ! ... fu salutul ostăşesc a lui Dragoş, apucînd mîna întinsă a lui Radu pe care o sărută după ce-şi ştersese mai întîi în grabă mustăţile.

— Ne bucurăm foarte că te vedem în bună stare, iubite al nostru căpitan, rosti Radu Vodă, tăinuindu-şi teama pe care o avusese despre soarta lui, cînd acesta reîncepu :

— Apoi, luminate doamne, în noaptea în care zvonitu-s-a prin ultima tabără că măria ta apuci calea Branului şi că tot omu-i slobod a se întoarce la baştina lui, n-am mai aşteptat. Mi-am luat rămas bun de la oamenii

mei, care urmau să treacă muntele a doua zi, și am încălecat în graba mare, pornind pe vale-n jos. Îngrijorat, am descălecat în satul Rucăr, care părea părăsit într-un întuneric veșnic. Cu teamă și inimă grea am bătut la așezarea unde-mi lăsasem fătuța cu care legatu-mi-am sufletul pe toată viața.

— Și ? articulă domnul cu o sprînceană ridicată, întorcîndu-se în jilț.

— Tatăl Siminei, beteag de-un ochi, bucurîndu-se el foarte că m-am întors, mi-a încredințat taina că mai toate muierile-s suite la ciobanii din latura cetății Dîmbovița, sub ocrotirea munților și a lui Volbură-baci. Cele trei zile de hodină cît zăbovit-am în colibele străjuite de primejdii mi-au dat răgazul să lămuresc oamenii de pojarul prin care trecut-am, apoi le-am cerut să se alcătuiască fără zăbavă cu toți cei de pe coastele munților, de îndată ce se va da șfară-n țară. Acela fi-va semnul că măria sa Radu cel Viteaz ridică din nou paloșul împotriva păgînătății.

— Hei, de-aș mai izbuti să găsesc din nou înțelegere... dar ce-i asta ? întrebă cînd Dragoș scoase patru săculeți din traista vărgată și-i puse pe masă.

— Domnia sa vistierul Oancea ne-a poruncit mie, lui Anton Gabor și lui Oprea Petre să punem în coburi cîte patru săculeți cu galbeni și să-i aducem măriei tale peste munte...

— Oancea nu mi-a spus nimic, cu toate că mi-a mai dat cîteva pungi cu aur.

— N-o fi vrut, mă rog frumos, să mai facă necaz măriei tale de cădea careva din noi în mîna turcului. În drum, după ce lăsat-am pe Simina în ocrotirea alor mei, lîngă Sebeș, spuneau cunoscuții că Gabor Anton, cu toată primejdia în care se mai află de-a fi prins și întemnițat, s-ar fi repezit să-și vadă întîi neamurile, ca apoi să se întoarcă sub brațul măriei tale.

— De !... aici nu l-am mai fi recunoscut nimeni !... murmură Dragomir Sturzu.

— N-am grijă de bani cît de soarta lui, îi completă gîndul fostului logofăt Radu Vodă, cînd Dragoş reluă :

— Spuneau cei bejeniţi din calea osmanlîilor că măria sa Teodosie Vodă nu s-ar mai fi întors în scaunul domnesc şi c-o lăsat ţara pe mîna spurcaţilor.

— Hei ... ar trebui să plec chiar mîine spre Alba Iulia, cu toate vătămările drumurilor, şi să cer grabnic primire la înălţimea sa voievodul Ioan Zápolya, oftă cu îngrijorare Radu Vodă, uitîndu-se la îmbrăcămintea lui Dragoş, stropită de noroi.

— Podurile-s luate de viituri şi prin vaduri nu se-ncumetă nimeni să treacă, măria ta, căută să-l potolească Dragomir Sturzu, la care îl sprijini şi noul venit, întorcîndu-se la cele istorisite :

— Or mai fi şi scorneli de-ale oamenilor, măria ta, că de ... domnia sa banul Pîrvu, cu care-i neam beiul, se cheamă că-i mare şi tare.

— Îţi mulţumesc pentru toate cîte făcutu-le-ai din curată credinţă, căpitane Dragoş, rosti domnul întinzîndu-i dreapta, asupra căreia acesta se aplecă într-un genunchi şi o sărută.

După zece zile de ploi putrede, care nici nu încetaseră bine, în frămîntarea nerăbdării sale, Radu poruncise grabnică plecare către Alba Iulia. La Făgăraş se opri numai pe noapte în prietenească ospeţie a castelanului Nicolae Tomory, care-i dădu cai mai buni pentru întregul alai şi înscris către starostia Sibiului pentru cuvenita găzduire şi cai de schimb pe tot cuprinsul ţinutului. Peste cîteva zile de drum greu, cu popasuri de noapte mai mult pe la hanuri, butcile au intrat pe porţile episcopiei. De-abia se coborîse Radu Vodă de lîngă biv-vel-logofătul Harvat, cînd se năpusti asupra lui, ca înnebunit de bucurie, coşcogeamite lup.

— Cuminte, Ali, cuminte ! îi spunea stăpînu-su, care nici nu putea să-l mîngîie, că el se repezea ca o zvîrlugă,

la Borea, la Dragomir Sturzu şi la Andreaş, ca apoi să tăbărască din nou pe Radu, scheunînd şi sărind în jurul lui.

În salturile ce le făcu apoi către Gherasim care-l ajuta pe biv-vel-vornicul Neagoe să coboare, deodată se opri în faţa acelui fost mare dregător şi cu ochii scînteind de duşmănie îşi arătă fioroşii colţi albi, înfipţi în gingii roşii. Ca un fior de rea prevestire îi stîrniră fulgerător în mintea lui Radu strînsele legături dintre bănuielile marelui paharnic Zosima şi sfaturile dadei Fira. Din acea clipă îşi puse-n gînd să nu se mai despartă niciodată de Ali, cînd, de după marea clădire a episcopiei, apărură în goană Vlad, Anca şi Neacşa, asupra cărora se aplecă şi-i cuprinse în braţe rîzînd. Cu copiii săltînd în jurul lui intrară în sala lungă cu o sumedenie de uşi sculptate în lemn de nuc. Doamna Voica-i ieşi în întîmpinare, zîmbindu-i plăcut.

— Ce faci, Voica ? o întrebă cu nedumerire.

— În sfîrşit am şi eu prilejul cinstirii de-a săruta mîna domnului ţării noastre, măria ta, îi răspunse ghemuindu-se la pieptul lui, ca să-şi ascundă ochii învolburaţi. Atîta vreme cît ţara te vrea, sînt încredinţată că-ţi vei relua scaunul.

— Hei !... preaiubită a noastră doamnă, soţul tău nu-i decît un biet pribeag.

— Ştiu, Radule, aflat-am cu adîncă mîhnire tristele veşti din ultima vreme, îi răspunse ea intrînd pe uşa lăsată înlături de copiii pe care-i dezbrăca o femeie. Nemaipomenitele izbînzi dintru început înflăcăraseră întreaga nemeşime transilvană. În două rînduri fost-am poftită la curte, fiind primită cu mare pohfală de domnia sa voievodul Ioan Zápolya, îi mai spunea îmbujorată, în timp ce-l ajuta să-şi scoată mundirul, luîndu-i şi gugiumanul. Ia-le şi pe astea, Răfira, porunci ea femeii.

Către seară fu anunţată sosirea nobilului Ştefan Tomory, de curînd devenit vice-voievod în locul domniei sale Saniszlófi-Báthory, trimis de voievodul Ioan Zápolya,

împreună cu alți doi mari herțogi, ca să-l poftească pe Radu Vodă pentru a doua zi la palatul voievodal.

Pe la ceasul al zecelea din ziua următoare, o caleașcă împărătească, trasă de patru cai negri ca pana corbului, se opri în fața scării palatului voievodal. Curînd coborî grăbit Radu, urmat de biv-vel-logofătul Mihai Harvat, logofătul Dragomir Sturzu și Andreaș, care știind limba maghiară se instalase între cei doi surugii.

La intrarea în palat fostul domn al Țării Românești fu întîmpinat de voievodul Ioan Zápolya, vice-voievozii Transilvaniei Leonard Barlabassy și Ștefan Tomory de Csucs, în urma cărora se aflau marii demnitari ai curții, nobilii Török Bálint și Bádó Ferentz. În marea sală în care intrară, încinsă cu lambriuri de stejar afumat, se afla eminența sa cardinalul Antonio Burgio, trimisul sanctității sale Papa Adrian al VI-lea, în Ungaria.

La acea reuniune și în celelalte două care urmară în mai puțin de două săptămîni și la care luaseră parte și Nicolae Hagymás, Ștefan Szaniszlófy, precum și alți herțogi, sfetnici de credință ai voievodului Transilvaniei, s-a căutat și s-au cîntărit mijloacele cele mai potrivite de a se da cît mai grabnic sprijin viteazului domn valah, izgonit din scaunul țării sale de cea mai mare primejdie a creștinătății. La a doua reuniune, Radu Voievod a declarat că-i va fi mult mai anevoioasă alcătuirea unei oștiri din români, dat fiind că Mehmet-bei s-a grăbit să statornicească orînduire turcească în Muntenia. Veștile primite în ultimele zile arătau că prin toate tîrgurile și satele din țară fuseseră puși „subași“ [1], care, prin silnicii și jafuri, înspăimîntaseră tot norodul țării ; că vlăstarul lui Neagoe Vodă Basarab nu a avut cutezanța de a-și părăsi bîrlogul de la Slatina, ca acum să fie luat vrînd nevrînd în tabăra lui Mehmet-bei.

[1] Ispravnici, primari turci.

— Nu-i văd bine sfîrșitul ! îl întrerupse cu îngrijorare biv-vel-logofătul Harvat, ale cărui cuvinte au fost tălmăcite în limba maghiară de Ștefan Tomory, ca și cele spuse de Radu Vodă.

Voievodul Ioan Zápolya, om mîndru și trufaș, dar înțelept diplomat, se afla într-o grea descumpănire, că fiind împins de nobilimea maghiară în 1514, după ce potolise răscoala țărănimii băștinașe, a tolerat neomenoasele cazne și groaznica omorîre a viteazului căpitan Gheorghe Doja. Din această pricină nu cuteza să făgăduiască prea mult sprijin în oameni. Dar Radu își luă răspunderea de a ridica el satele, dacă i se dau cai, arme și merinde, ceea ce însufleți întreaga asistență. Atunci eminența sa cardinalul Antonio Burgio, căruia i se tălmăcise tot de către vicevoievodul Ștefan Tomory, preciză într-un frumos dialect napolitan :

— La Viena principii germani de curînd au dat aceleași dovezi de dezbinare și nu-și părăsesc măcar vremelnic lăcomiile de supremație în fața marei primejdii ce amenință întreaga creștinătate. Nu-mi pot da încă seama cu ce vești se va întoarce trimisul vaticanului la Cracovia, care va cere, în numele sfîntului părinte, ca regele Sigismund să cadă cît mai grabnic la o înțelegere cu palatinul Albert de Brandenburg asupra ținuturilor Baltice. Nu-s vremuri prielnice pentru răsmeriță-ntre popoare ! a declarat înaltul prelat cu glas de îngrijorare, acum cînd Ungaria se găsește în pragul cotropirii. Pentru aceasta am fost împuternicit de sanctitatea sa papa Adrian al VI-lea să aduc binecuvîntarea sa majestății sale Ludovic al II-lea, rege al Ungariei și Boemiei, făgăduință de sprijin și 50 000 ducați. La auzul acestora toți cei de față izbucniră în urale.

La a treia reuniune, după alte cîteva cuvîntări, între care a strălucit din nou curajoasa dare în vileag a „primejdiilor din cumpăna acelor vremi", alcătuite cu luminoasă chibzuință de către Radu Vodă, voievodul Ioan Zápolya a hotărît cu fermitate următoarele :

— Pentru ca pericolul invaziei islamice să fie îndepărtat de hotarul Transilvaniei, trebuie purces cît mai grabnic la izgonirea turcilor din Țara Românească. De-om izbuti cu puținele noastre mijloace, strădania nu se va putea temeinici decît atunci cînd acel ce doveditu-s-a vrednic prin numeroasele bătălii își va relua locul ce i se cuvine în scaunul țării sale.

În uralele stîrnite, Ștefan Tomory avusese timpul să tălmăcească înaltului prelat făgăduielile voievodului Transilvaniei, care reluă :

— Și acum, cu neprecupețitul sprijin al domniilor voastre, să pornim la o cît mai grabnică agonisire de arme, cai, bombarde, pentru alcătuirea unei oștiri, la care, de îndată ce vom trece munții, ni se vor alătura toți cei ce se află în grea suferință, își încheie el cuvîntarea.

Pregătirile însă mergeau încet din pricină că nobilii, mai ales, scoteau cu greu banii pentru arme și pentru plata oștenilor în leafă. Țăranii începuseră să vină din ce în ce mai mulți de cum se vesti din om în om că măria sa Radu cel Viteaz alcătuiește oaste în tabăra de la Agnes. Mai toți soseau împovărați de straițe cu merinde. Cei din ținuturile mai îndepărtate, de prin Țara Moților și mai din sus de Mureș, coborîseră cu sulițele și arcurile tăinuite de bătrîni. Dar pe la jumătatea lunii mai a anului 1522, de îndată ce se aprinseseră focuri pe munți și pe coline, tabăra devenise neîncăpătoare. Zi și noapte soseau foștii luptători din oastea lui Radu cu caii și armele pe care le păstraseră. Astfel comitele ținutului și starostele Brașovului încuviințară mutarea taberei pe domeniile mînăstirii gotice de la vechea cetate țărănească a Prejmerului. Acolo sosiră peste cîteva zile căpitanii Anton Gabor și nedespărțitul său prieten, Oprea Petre, cu o mie de țărani pe cai mici de munte. Radu tocmai se pregătea să iasă din cort cînd auzi zarva stîrnită ; dar nici n-apucase bine să se ridice de la masă,

că Gherasim tăbărî gîfîind să-i anunțe bucuria în clipa în care se și înfățișară cei doi căpitani.

— Bun găsit și izbîndă mare dorim măriei tale!... izbucniră amîndoi dintr-o dată, punînd cîte un genunchi pe pămînt.

— Fiți bine veniți, iubiți ai mei prieteni de vremuri grele, le răspunse Radu înseninat, întinzîndu-le mîinile ca să se ridice.

— Mărite doamne, izbutit-am cu oameni cunoscători ai potecilor neumblate să dăm șfară-n țară și dincolo de munte, rosti cu mîndrie firească Anton Gabor.

— Totdeauna ați fost printre cei mai harnici dintre credincioșii mei, le răspunse Radu Vodă, cu ochii la Borea care tăbîrcea un coș de răchită cu Ali după el.

Gherasim îl ajută să pună pe masă un alt coș, mai mic, plin cu cireșe mari, pe cînd Petre Oprea așeza la rînd alături opt săculețe pline burduf și legate cu sfoară ale căror capete erau prinse în ceară cu pecetea vistieriei.

— Dar bine, feții mei, m-ați înavuțit dintr-o dată, se minună domnul cu glas de vădită mulțumire, în clipa în care intră grăbit biv-vel-logofătul Mihai Harvat, urmat de căpitanul Codin.

— Măria ta, vești bune din Bălgradul transilvan, rosti bătrînul dregător ; căpitanii Johann Bruder și Iánoș Mihaly au sosit în fruntea a peste trei mii de trabanți bine înarmați. În urma lor vin o sută cincizeci de harabale și chervane cu arme și merinde. Peste cîteva zile sosește și luminăția sa voievodul Ioan Zápolya cu călărimea lui.

— Avem știre că toți cei volnici de a purta o armă au și început să se alcătuiască laolaltă din văile Talmaciului, Sadului și Cisnădiei, spuse și Oprea Petre, cînd intră în cort și Dragomir Sturzu, însoțit de cei doi căpitani de trabanți. Ali sări de bucurie pe căpitanul Bruder și-și trecu limba fulgerător, ca de obicei, peste mustața sasului, care făcu cel mai mare haz. Încă rîzînd își prezentă camaradul maghiar, oștean în puterea vîrstei și plăcut la înfățișare.

În bucuria revederii, strînse mîinile celor de față, înclinînd fruntea înaintea bătrînului logofăt. Radu le ură bun sosit și-l îmbrățișă pe Johann Bruder, cu surîsul pe buze, răspunzînd cu călduroase strîngeri de mîini adîncilor înclinări ale noilor veniți.

În acest răstimp mai toți remarcară, fără să se trădeze, că viteazul căpitan, alături de care luptaseră, rămăsese tot așa de mîndru, numai că se îngrășase cam mult. Era strîns într-un contăș verde, frumos lucrat, însă devenit așa de strîmt încît oricine se afla în primejdie de a fi împușcat cu vreunul din nasturii de alamă, care abia se mai țineau.

Cele șase corturi ale căpeteniilor trabanților fură ridicate lîngă dărîmăturile cetății Prejmer, aflată în refacere, de unde pornea așezarea taberei oștenilor cu care veniseră.

La începutul lunii iunie, voievodul Ardealului poposi pentru o noapte la castelul cetății Făgăraș, în ospeția palatinului Nicolae Tomory, pentru ca, la Brașov, să mai zăbovească încă două zile din pricina unor judecăți. De aici își părăsi frumoasa caleașcă și, după ce revăzu bombardele ce urmau a fi trecute peste munte la vremea potrivită, se urcă pe un armăsar murg din vestita rasă ungurească încrucișată cu cea arăbească. Alaiul pornise în trap mărunt pe ulițele Brașovului. Voievodul își strînsese trupul zvelt în zale argintii ca și primii nobili din mulțimea de cavaleri care-i urmau pe cai roibi și neastîmpărați. Odată ieșiți pe calea Prejmerului porniră în trap mare.

Era un cer luminos și albastrul pal al nemărginirii părea că se topește în jurul orbitorului soare de iunie. Drumul șerpuia de-a lungul făgetului și, prin ferestrele de lumină, snopii de raze aprinse cădeau pe covorul podoabelor ruginite ale toamnei trecute. Deodată, în depărtare, se ivi în întîmpinare călărimea domnească a lui Radu Vodă. Coasta dealului părea o vatră de jăratic încins, pe cînd coiful domnului scînteia de-ți lua ochii. Cu zîmbetul noilor nădejdi, fostul domn al Țării Românești trase pa-

loşul odată cu falnicul voievod al Transilvaniei, ca semn de nedezmințită tovărăşie, în uralele fruntaşilor celor două oştiri. După ce lamele strălucitoare se încrucişară, fură aşezate din nou la oblînc, iar călărimea lui Radu se amestecă printre aceea a noului venit, care prinse a vorbi româneşte. Mulțimile bulucite în jurul vechii cetăți, înflăcărate că vor înfrunta păgînătatea cu o „armie" aşa de mare, izbucniră în urale de cum intrară în tabără falnicii lor comandanți.

De-abia se isprăvise întîrziatul prînz din cortul voievodului, la care fusese poftit şi Radu Vodă, cu cei cîțiva boieri mai de seamă ai săi, că larma stîrnită în tabără îi atrase afară. Un grup mare de călăreți, cu caii leoarcă de sudoare, coborau din şei prinşi frățeşte în brațe de cei care-i înconjuraseră, pe cînd Ali-i privea cu capul strîmb şi ochi prietenoşi, dînd din coadă. Din mijlocul lor se desprinse o căpetenie cu gugiuman de vulpe, sabie la coapsă, cizme scurte şi strîns într-un mundir de postav vişiniu prins în găetane din fire de argint.

— Sînt moldoveni, măria ta, strigă cu glas de bucurie Dragomir Sturzu, ieşit din cortul său împreună cu jupanul Codin, în timp ce noul venit, cu stînga pe mînerul săbiei şi dreapta pe piept se aplecă adînc spre cei doi voievozi, glăsuind : „Mă închin cu smerenie în fața măriilor voastre şi vă aduc dorință de prieteşug din partea preaiubitului nostru domn Ştefan cel Tînăr, zis Ştefăniță Vodă al Moldovei".

Fostul domn al Țării Româneşti, cu ochii mijiți ca să-şi tăinuiască tulburarea, glăsui :

— Îi mulțumesc fratelui nostru Ştefăniță Vodă pentru gîndurile bune pe care ni le poartă şi de sprijinul trimis în aste vremi de grea descumpănire pentru sărmanele noastre noroade ! După care şi voievodul se grăbi să-i răspundă cam în acelaşi fel, însă pe ungureşte.

Voievodul Ioan Zápolya înțelegea şi limba băştinaşilor, dar se ferea ca să vorbească stricat în fața mulțimilor şi,

din această pricină, cuvintele lui fură tălmăcite de căpitanul Johann Bruder, după care Radu reluă :

— Și care-ți este numele, moldoveanule ?

— Cozma Trotușan, trimis de măria sa domnul Moldovei cu 800 de călăreți ; puțini, măria ta, dar gata să ne dăm viața pentru izgonirea dușmanilor de pe pămîntul românesc, glăsui el cu hotărîre, cînd izbucniră urale asurzitoare din miile de piepturi ale oștenilor care făcuseră cerc mare în jurul lor.

Spre nedumerirea celor doi voievozi, ca și a întregii oștiri, nu întîmpinară nici o împotrivire atît la trecerea pasului Bran, cît și la cel al Buzăului. La Cîmpulung, veche cetate de scaun a Țării Românești, se făcu popas mai mare în așteptarea oștirii de sub comanda biv-vel-logofătului Mihai Harvat și a biv-vel-vornicului Neagoe, care ajunseseră la mînăstirea Cozia. Aici îi veniră vești lui Radu prin olăcarii trimiși de socrul său, închis ca într-o cetate la curtea de la Afumați, că subașii puși de Mehmet-bei nu izbutiseră să fugă din pricina furiei mulțimii învrăjbite. Pe dată domnul slobozi oameni de credință pînă-n cele mai îndepărtate tîrguri și sate, cu poruncă de a fi tăiați toți turcii în văzul celor obijduiți. Apoi, cum sosiră cei așteptați, precum și oștenii trimiși prin pasul Buzăului sub comanda lui Dragomir Sturzu, a fostului serdar Milan Radomir și a căpitanului Codin, la încuviințarea voievodului Ioan Zápolya, dădu poruncile pentru plecarea către Tîrgoviște. Oștirea număra peste treizeci de mii de suflete, la care se adăugau mereu țărani înarmați cu arcuri și baltage. În acel drum îl slobozi pe căpitanul Anton Gabor să plece cu oamenii săi și să ducă bombardele în apropierea tîrgului Slatina. De asemenea porunci lui Petre Oprea să le dezgroape pe cele din marginea Bucureștiului și să le ducă pe valea Clocociocului.

Intrînd în cetatea de scaun a Țării Românești, cu toată truda drumului parcurs, voievozii și căpeteniile, dintre

care Cozma Trotușan, trimisul Moldovei, luat alături de Radu Vodă, răspunseră cu căldură nesfîrșitelor ovații și însuflețirii sărmanei populații atît de greu încercate.

Dar iscoadele venite dinspre Stănești și Putineiu și mai ales neînfricații Șelmaru și Borea aflaseră că Mehmet-bei nu se încumetase la o asemenea înfruntare și alesese fuga.

Peste cîteva zile falnicii voievozi își făcură intrarea în București, primiți de toată omenirea ieșită pe uliți cu flori, în sunetul clopotelor și urale, întărite de trîmbiți, surle, cimpoaie și acoperite de trăsnetele bombardelor așezate pe zidurile curții domnești. Dregătorii lăsați în această curte domnească, ca : pîrcălabul Boico, portarul Mălai, logofătul Captare și alți slujbași, în frunte cu mitropolitul le ieși înainte cu pîine și cu sare. Binecuvîntarea avu loc în fața porților larg deschise ale curții Domnești, unde bătrînul Zosima, venit în grabă, îi trecu lui Radu Vodă peste umeri hlamida domnească, adusă de pîrcălabul Boico. Către seară, sosi, de la Afumați, și domnia sa jupan Vlădicul, care-și îmbrățișă ginerele cu lacrimi în ochi, ca apoi să pună un genunchi pe podea și să sărute mîna marelui oaspete Ioan Zápolya, voievodul Transilvaniei. La masa mare din sala tronului fură poftite cele mai mari căpetenii ale oștirii, între care erau mai mulți boieri de credință ai lui Radu Vodă. La locurile de cinste se aflau : de-a dreapta domnului măritul voievod Ioan Zápolya, iar în stînga, domnia sa hatmanul Cozma Trotușan.

La masa cu toate bunătățile și vinurile alese, scoase din butii vechi, fu poftit de domn paharnicul Zosima care glăsui :

— Apoi, luminate doamne, vîrsta-mi înaintată mi-a adus tihna de a fi ținut departe de orice bănuieli. Totuși văzul și mirosul diplomaticesc nu mi s-au ruginit încă. De o lună și ceva vulpoiul de Mehmet-bei, prin făgăduințe și asigurări de trainică domnie, a izbutit să-l ademenească pe Teodosie Vodă în tabăra lui și l-a trecut Dunărea. Mă-

ria sa doamna Milița Despina nu-și poate găsi liniștea zbuciumului, fiindcă la curtea de la Slatina nu mai sosește nici o veste despre oropsitul său fiu.

— Nici o veste de-atîta vreme? se miră domnul cu sprînceana ridicată.

— Nefericita mamă se tot împotrivise, pînă s-a pus chezaș însuși banul Pîrvu. Urzeala poftelor de uzurpare se încurcă prin dihonia ascunsă dintre Mehmet-bei și marele ban. Oameni de-ai lui Neagoe vornicul au fost văzuți trecînd din Ardeal la Slatina și apoi la Tîrgoviște. Unii spun că ar fi recunoscut printre ei pe fostul postelnic Drăgan, cu toate că nu se mai purta el ras și își mai lega și un ochi cu o năframă neagră.

— Bănuiam eu cîte ceva, fiindcă vornicul Neagoe afla prea repede și prea multe vești din țară, rosti domnul încruntat.

— Păi dacă-s neamuri!... Noi plăteam și dădeam tot ce ne cereau subașii, pe cînd de pe moșiile lor nu se lua nimic. Socot că prin ei știa Mehmet-bei de gătirea măriei tale pentru a trece munții. Astea-s pricinile pentru care nu s-a încumetat turcul să facă față oștirilor frățești alcătuite laolaltă. Hei... dacă tînărul rege Ludovic al Ungariei ar fi izbutit să scoale creștinătatea la vreme!... Acum se aude că sfîntul părinte de la Rîm are necazuri cu un răzvrătit neamț, Martin Luther, care vrea să răstoarne credința papistășească.

— O cruciadă nu se mai poate alcătui, înălțimea ta. Apusu-i în mare frămîntare și feudele nu-și sprijină suzeranii. Noi, de!... ca noi; rămînem sub ocrotirea învoielilor dintre Mircea Voievod și sultan, ducîndu-ne crucea și plătind haraciul! declară Radu Vodă cu amărăciune.

— Îi grea povara dajdiilor, luminate doamne, ridică glas hatmanul Cozma Trotușan, care prinsese cîte ceva din spusele celor doi. Hrisovul înțelegerii cu turcu-i mucegăit. De cînd îi lumea lume, cel mai tare-ți înfățoșază

pravila cu fățărie, ca o bucoavnă [1] roasă de guzgani. Umblă zvoane neprielnice pentru noi românii. Măria sa Ștefăniță Vodă-i prea crud încă pentru a face față vremii ce va să vie, mai adăugă dregătorul moldovean.

În acel timp căpitanul Johann Bruder, așezat la mijlocul lungii mese, între Dragomir Sturzu și căpitanul Iánoș Mihaly, mînca de zor și deșerta pocalul vînjos, înveselindu-i pe toți cei din jur cu meșteșugul lui de a amesteca maghiara, germana și româna. Dar Radu Vodă nu avea urechi decît pentru veștile aduse de trimisul lui Ștefăniță Vodă, care urmă :

— Oleacă de răgaz ni-l dau frîncii, care apără cu îndîrjire încă insula Rodhos, cît și îmbrîncirile perșilor la hotarul lor împotriva otomanilor cotropitori. Măria sa craiul Sigismund al Lehiei se vede primejduit de năvala tătarilor peste hotarul Podoliei. Cele din asfințitul Evropei socot că-s bine cunoscute de măria ta.

— Le vezi bine, iubite al nostru frate, îi răspunse domnul, luptînd cu oboseala pe care și-o tăinui în cupa cu vin.

După mai multe schimbări de păreri, paharnicul Zosima ceru încuviințarea de a se retrage, ceea ce făcu și domnul, lăsînd să se creadă că-l petrece numai pentru a nu sparge petrecerea încălzită de plăcutul vin de Drăgășani.

Plouase cîteva zile desfundînd drumurile, astfel că voievodul Ioan Zápolya nu dădu încuviințarea desfacerii taberei și plecarea oștirii. Către sfîrșitul săptămînii însă sosiră vești că peste Dunăre începuseră mari mișcări de oști. Mărginașii înspăimîntați strigau iscoadelor să vestească stăpînirea că „dau turcii". Într-adevăr se adunaseră barcazuri pentru construirea unui nou pod, pe care voievodul Zápolya ar fi dorit să-l sfărîme cu bombardele, dar se răzgîndi aflînd de primejdiile înnămolirii. În cîteva zile

[1] Carte veche tipărită cu litere cirilice.

oștirile reunite împînziră văile și ponoarele către apa Oltului, în jos de Slatina, pentru ca Mehmet-bei să nu primească nici un fel de ajutor din partea Craiovescului. Atacul condus de voievodul Ioan Zápolya fu pornit cu falnica sa cavalerie împlătoșată pe cîmpia satului Plata. Și călărimea turcă era tot cu platoșe, suliți și scuturi, astfel că puternicele izbituri păreau ciocnirile unui turnir în masă. Înfrîngerea poghiazurilor dușmane și punerea lor pe fugă se petrecu în cîteva ceasuri. Armăsarul voievodului era în spume și razele soarelui răsfrîngeau scîntei orbitoare de pe coifurile mîndrilor învingători ardeleni. Întoarcerea în mijlocul oștirii fu primită cu prelungi urale și cîntece de vitejie. La coborîrea de pe cal, voievodul fu îmbrățișat cu căldură de Radu Vodă și de salturile prietenești ale lui Ali, scăpat de sub paza lui Ándreaș.

A doua zi, iscoadele aduseră vestea că turcii pregătesc un atac mai mare, după furnicarul pe care-l văzuseră în tabăra lor, că ieșiseră din tabără și se urcau spre colinele Alimăneștilor Teleormanului. Marii comandanți creștini le ieșiră înainte de a le sosi pedestrimea, nedîndu-le răgaz nici să-și pună bombardele în bătaie.

Asaltul cu sulițele din primele izbituri ținu puțin, ca îndată să pornească încăierarea cu iatagane și săbii, printre care ghioagele și topoarele făceau minuni. Cu toate că numărul turcilor întrecea pe cel al creștinilor, după cum vedeau cei doi comandanți, urcați pe un dîmb, îndîrjita încăierare se petrecea pe loc și nimeni nu dădea înapoi. Dragomir Sturzu cu Borea și cu Gherasim galopau prin spate, gata să intre unde ar fi fost nevoie, dar cu ochii după Mehmet-bei, pe care nu-l zăriră nicăieri.

Deodată Radu avu o tresărire cînd, din învălmășeala vacarmului, îi zgîrîie auzul „huallahuuuaaa"![1] Turcii spărseseră centrul oștirii și vedea primejdia descurajării și a atacului prin spate. Era gata să pună pinteni armă-

[1] Uralele turcilor la izbînzi și parăzi.

sarului, dar se opri și-și puse mîna tremurătoare peste aceea a voievodului, cînd văzu năpraznicul galop al lui Dragomir Sturzu. Acesta, ca o nălucă, se alătură hatmanului Cozma Trotușan în fruntea moldovenilor care năvăliseră fulgerător peste cutezători, prinzîndu-i în furci și hăcuindu-i cu baltagele în urale asurzitoare. Apoi, prin spărtura deschisă, se năpustiră în spatele musulmanilor cuprinși de spaimă și mult mai vlăguiți ca ei. În cîteva clipe, la porunca hatmanului Trotușan, îi împrăștiară. Acea fulgerătoare izbîndă a moldovenilor fu salutată de sclipirea paloșului lui Radu Vodă, stîrnind urale însuflețite din miile de piepturi. Panica ivită în rîndurile dușmane a nevoit pe căpeteniile lor să sune retragerea, executînd-o cu mare iscusință și înlăturînd astfel măcelul. Pierderile mahomedanilor au fost mari în oameni și cai. Creștinii au pierdut treizeci de oșteni, rămași pe cîmpul de luptă, și cîteva sute de răniți, dintre care căpitanul Ivan din Sintești și jupan Vasiu ot Fîntînele, care au fost îndată ridicați și urcați pe chervane, după care Radu Vodă porunci :

— Domnia sa vel-vornicul Neagoe va priveghea ca acelora care și-au dat viața pentru neam și țară să li se facă îndreptările creștinești de către călugării de la schitul Glavacioc și vor fi îngropați după cuviință. Văduvele și copiii lor să fie puși sub proteguirea ispravnicilor pentru a le asigura adăpost, hrană și îmbrăcăminte. La măritiș, fetele să fie înzestrate din vistieria domnească. Așa să fie și nu altfel !

CRÎNCENA BĂTĂLIE DE LA GRUMAZI

În acele zile de zbucium, starea sănătății înaltului oaspete al domnului Țării Românești se înrăutăți. Arsurile stomacului său deveniseră tot mai dese și mai dure-

roase. Era un om dîrz şi nu se lăsa copleşit cu uşurinţă de firescul zbucium al răspunderilor, pe care le îndeplinea cu înţelepciunea unui adevărat cîrmuitor de noroade. Nu-i plăceau linguşirile, nici semeţia nemeritată a lăudăroşilor. Mai toţi din preajma lui îşi dădeau seama că voievodul ştia să cîntărească oamenii la dreapta lor valoare şi să şi-i apropie pe cei aleşi. Astfel s-au lămurit simţămintele de preţuire şi prietenie care-l atraseseră de îndată ce l-a cunoscut pe Radu de la Afumaţi, adevărat vlastelin din stirpea Basarabilor.

După trei zile de odihnă date oştenilor săi în taberile din jurul Bucureştilor, ar fi dorit să trimită trabanţii la vetrele lor, dar se aflase din nou de mari mişcări de trupe peste Dunăre. Dintre ai săi nu căzuseră decît cîţiva trabanţi, zece ţărani din partea Făgăraşului, iar răniţi au fost : căpitanul Endre Corniş şi, uşor zgîriat la frunte, domnia sa Miclosy Farcaş, guvernator al ţinutului Amlaş. Ca prin minune moldovenii scăpaseră toţi, afară de unul care căzuse de pe cal şi n-a mai fost găsit.

Hatmanul Trotuşan, aflînd că se ridică din nou primejdie la hotar, a ordonat ca tabăra moldovenilor să rămînă pe dealul Piscului Dudeşti încă o săptămînă. În acelaşi timp ţărani de prin toate colţurile ţării veneau mereu la Tîrgovişte, Bucureşti şi Afumaţi, pentru a sprijini în scaunul ţării pe „Măria sa Radu cel Viteaz".

Într-adevăr, Mehmet-bei, spumegînd de furie pentru umilinţele suferite, nu stătuse pe perne de puf şi trecu Dunărea sub arşiţa începutului de iulie al anului 1522.

Cum toate fuseseră prevăzute, Radu se pregăti să ia comanda cu încuviinţarea principelui, oprit cu mare greutate de vraciul curţii sale.

Dar, în dimineaţa plecării, spre marea lui mirare, voievodul Ioan Zápolya, însoţit de comitele Török Balint, palatinul Bódó Ferentz, nobilul Miclosy Farcaş şi încă trei căpitani, se aflau în curte, aşteptîndu-şi caii şi scutierii.

— Mă aflu descumpănit, monseniore! izbucni Radu, vă primejduiți viața.

— Un conducător trebuie să moară în picioare! îi răspunse acesta în latinește, zîmbindu-i. Nu-ți iau comanda, dar vreau să-ți iau meșteșugul, mai adăugă în românească pe care o vorbea numai între cei apropiați lui.

— S-a aflat că beiul a învățat să prețuiască vitejia măriei tale și se înfățișează cu aproape optzeci de mii de oșteni, spuse nobilul Miclosy Farcaș, care știa bine românește.

— Va trebui să mă nevoiesc oricum cu cei pe care-i am, înăițimea ta, și nu cred s-ajungă la patruzeci de mii, îi răspunse Radu.

— Cam puțini și cei mai mulți fără zale, glăsui din nou voievodul Zápolya, pe cînd scutierul îi ajuta să încalece.

— Nevoia, nu plăcerea, ne aduce aici, răspunse Radu Vodă, sărind în șa odată cu toți ceilalți.

De la porțile curții domnești pînă-n vadul Dîmboviței ulița era înțesată de oșteni călări și seimeni înarmați, unii strînși în zale, alții în platoșe. Alaiul înalților comandanți fu întîmpinat de uralele mulțimii.

Iscoadele, ștafetele și curierii trimiși pentru călăuzirea voievozilor le aduseseră vestea că oștirea dușmană năzuia către vîlceaua Grumazi, peste care soarele-și revărsa din plin văpăile de iulie. Cu caii asudați, alaiul voievodal pătrundea în tăcerea miilor de oșteni buluciți pe acea vale, în mijlocul cărora se aflau căpeteniile lor. Toți descălecaseră, numai Radu Vodă, strunindu-l pe Suru, făcu semn logofătului Harvat și lui Dragomir Sturzu, cu care porni pe coastă în sus. Ajunși pe culme, strînseră frîele și prinseră a scruta zările. Se găseau într-o liniște nepămînteană, ca, după o ultimă aruncătură de ochi, caldele unde nesimțite ale zefirului să le aducă un zumzet abia auzit. Părea un bîzîit de albine în roire. Depărtarea începuse să scîn-

teieze în soare. Dintr-o tresărire Radu puse pinteni, făcînd semn de coborîre.

De cum sări din şa Radu, voievodul Zápolya, mai palid ca niciodată, ieşi dintre căpeteniile sale şi cu sprîncenele ridicate, articulă :

— Ei ! ...

— Să mă blesteme toţi zeii păgîni din Olimp, monseniore, dacă locurile nu-s aievea ca acelea pe care găsitule-am în istorisirea cumplitei bătălii de la Pharsalus [1], scrisă de Plutarc, îi răspunse Radu tot cu voce scăzută.

— Ce bine-ar fi să avem şi noi cohortele lui Caius Iulius Caesar, de care era aşa de mîndru, după cum le arată în memoriile sale *De bello Gallico* [2], căută să nu rămînă mai prejos mîndrul nobil Miclosy Farcaş.

Dar Radu nu-şi mai îngădui răgazul să le amintească micul număr de ostaşi care nimicise floarea legiunilor lui Pompeius, de trei ori mai numeroase decît ale lui Caesar, după cum recunoscuse însuşi Plutarh. Astfel că, odată ce se avîntă pe cal, intră între ai săi şi cu credinţa în steaua lui călăuzitoare, le dădu poruncile nimerite pentru înfăptuirea planului de luptă, aşa precum şi-l alcătuise fulgerător sus pe coama dealului.

De mai bine de jumătate de ceas, în liniştea care le supăra auzul, formaţiile de auxiliari orînduite la locuri potrivite şi nevăzute, aşteptau nemişcate apropierea marii oştiri duşmane. De cealaltă parte, în tăcerea neclintită a împrejurimilor, iscoadele nesimţite, trimise de căpeteniile bulucurilor otomane, aflaseră unde trebuia să se înfăptuiască ciocnirea. Astfel, încrezători în numărul lor copleşitor şi de calitatea noilor oşteni, tineri şi iuţi în mişcări, înaintau fără preget pe larga viroagă netezită de puhoaiele primăverii.

---

[1] Valea unde s-a dat marea bătălie dintre Cezar şi Pompei.

[2] Comentariile lui Caesar despre războaiele cu galii prin care a ridicat prestigiul de neînvins al legiunilor romane.

Dar cu mult înainte de orice aşteptare, în chiote de spaimă, surle şi trîmbiţi, prinseră a năvăli de pe coastele vîlcelei vreo cinci mii de călăreţi români şi ardeleni. Primele rînduri de ieniceri, cuprinşi de groază, fură doborîţi în cîteva clipe. Din mărăcinişurile aceloraşi dîmburi, săgeţile ascuţite, ca o grindină piezişă a morţii, pătrundeau prin zalele luptătorilor de margine.

În acea învălmăşeală şi puşcaşii îşi deşertară focul flintelor, după care se făcură nevăzuţi peste dîmburile viroagei. Acest neaşteptat atac a fost anume plănuit ca turcii să nu-şi poată desfăşura toată puterea şi să se năpustească laolaltă peste oştirea valahă. Şi într-adevăr capcana izbuti. Trabanţii căpitanului Johann Bruder şi ţăranii călări ai căpitanului Codin, la semnalul dat de conducătorii lor, se retraseră şi ei ca şi puşcaşii, pentru a atrage după ei călărimea turcă. Pînă să se pornească osmanlîii după cutezătorii care-i atacaseră, se făcuse o distanţă care permise tunarilor de deasupra rîpelor să tragă în plin şi de-a lungul şirurilor care cădeau secerate. Cei care scăpaseră, cădeau sub ploaia săgeţilor şi a focului flintelor. În acel cumplit măcel au fost nimiciţi peste şapte mii de duşmani. Vacarmul iscat de răcnetele celor răniţi şi striviţi sub propriii cai, care nechezau de durere, a stîrnit furia lui Mehmet-bei. Porunci îndată să se avînte în galop cîte trei bulucuri de spahii pe cele două dîmburi pentru a i se aduce tunarii şi bombardele. Dar Anton Gabor şi repezise un semn lui Petre Oprea de pe celălalt mal, pornind repede cu bombardele şi oamenii săi pe coastă-n jos, la adăpostul oştirii.

De sus, pe padina de pe care urmărise măcelul, alături de voievodul Transilvaniei, Radu-şi acoperi urechile, murmurînd cu faţa strînsă de milă : „De cruzimea-n care aruncatu-m-a menirea îţi cer îndurare, Doamne, pentru mîntuirea noroadelor noastre !“

— Măria ta, e mare zbucium în tabăra dușmană ; se gătesc alte bulucuri de spahii ! spuse Dragomir Sturzu dintr-o suflare.

— Am să-i întîmpin ca Cezar la Pharsalus, răcni domnul, zbughind-o cu Suru în jos, pe vale.

Se ridicase soarele către creștetul amiezii, cînd întreaga oștire otomană se pusese în mișcare. Puzderia de călăreți strunea caii pentru a nu se îndepărta prea tare de grosul pedestrimii, puterea puhoiului islamic. Balibegul Semiz Mustafa Pașa, marele comandant al trupelor de pe toată întinderea Dunării, omul puternicului vizir Piri-Mehmed-pașa, căpătase mînă liberă de a pune liniște în țările române. Unealta sa era Mehmet-bei, rîvnitorul la scaunul Țării Românești, căruia-i dăduse trupe, fără încuviințarea luminației sale Soliman al II-lea.

La acel ceas, oștirea creștină era orînduită după planul lui Radu de la Afumați, plan cunoscut pînă la cel din urmă oștean, cu porunca de a nu se mișca nimeni pînă nu atacă dușmanul.

Radu avea sosiți încă patru mii de lăncieri călări, la spatele cărora se aflau țărani, dintre acei deprinși a călări pe deșelate. Cavaleria dușmană, parte cu platoșe, parte în zale și cu suliți lungi, trebuia întîmpinată tot de o cavalerie cu același echipament. Astfel căpitanii Johann Bruder, Walter Schultz și Istvan Mezaroș, precum și postelnicul Drăgan așteptau cu zece mii de oameni bine înarmați și așezați în rînduri ca un zăpor al viroagei. Cu toată căldura din toiul amiezii de iulie al acelui an de pomină 1522, fiorii reci ai morții străbăteau toate trupurile încordate și asudate. Și puhoiul primejdiei se apropia fără izbăvire. Pentru prima dată Radu lăsă să fie atacat. Încredințat, după echipamentul nou, că cei aproape treizeci de mii din primele rînduri ale spahiilor nu puteau fi decît fii de nobili, de înalți dregători și bogătași, trimiși pentru cuceriri de ranguri, îi lăsă să atace.

Și într-adevăr acea formație strînsă de călăreți porni cu lăncile întinse într-un galop năpraznic, ca o grindină de copite asurzitoare, cutremurînd făgașul văii. Izbitura de neclintitul zid al trabanților pricinui grele pierderi de ambele părți. Pe dată lăncile fură lepădate și se încinse lupta corp la corp cu iatagane și săbii grele. În același timp, Radu Vodă trase paloșul și puse pinteni, făcînd semn logofătului Harvat și lui Dragomir Sturzu să pornească iureșul călărimii tăinuite. Cu sulițele ridicate la înălțimea capetelor, călăreții domnești și moldovenii se năpustiră fulgerător asupra spahiilor lovind pe cît puteau la față ! Vajnicii coconi n-au șovăit prea mult să aleagă dezonoarea decît să fie desfigurați. Aruncînd armele, au zbughit-o peste taluzuri, urmăriți de țărănimea călare care-i căsăpea fără milă. Astfel fu scoasă din luptă cea mai mare parte din nădejdea lui Mehmet-bei. Panica stîrnită în rîndurile ienicerilor a dat răgazul lui Radu Vodă să-și realcătuiască în grabă puterea și să atace în plin grosul oștirii otomane intrată în dezordine. Cu pierderi mari în oameni și cai, gloatele de asiatici, sub răcnetele căpeteniilor, țînură piept neîntreruptelor atacuri conduse de însuși domnul țării, pînă aproape de scăpătatul soarelui. Dar pe măsură ce se întorceau cei ce măcelăriseră pe fugari, rămășițele oștirii cotropitoare nu mai ascultau de căpeteniile lor și începură retragerea. Pe albastrul pal al cerului înalt se iviră cioclii văzduhului în pîlcuri croncănitoare. Cu toată nemaipomenita trudă a zilei, în urale, vajnicii pămînteni izbeau mereu în cozile balaurului care se refugia în înserare.

Tîrziu, țăranii, prin întunericul orb care se lăsase și a înfiorătoarelor gemete, nu izbutiră să-și ridice dintre stîrvuri decît răniții.

Corturile voievodului Zápolya și ale lui Radu Vodă fură ridicate pe o pajiște, la marginea unui pîlc de mesteceni. În jurul lor se aflau cele ale căpeteniilor oștirii, de unde porneau sutele de focuri ale întinsei tabere. Departe,

la lumina faclelor, răniții erau puși cu grijă în chervane și căruțe cu paie, pentru a fi duși fără întîrziere la București. Însuși Radu Vodă, întovărășit de logofătul Harvat, Stanciu portarul, ușor rănit, și de vornicul Vlădicul, se aflau pe cai și cu mare întristare au rămas pînă la plecarea celor suferinzi.

La intrarea în tabără, în urale și cîntece de vitejie, Radu de la Afumați fu dus în triumf pînă la cortul voievodului, care-l îmbrățișă, sărutîndu-l pe amîndoi obrajii. Apoi poftindu-l în marele cort, unde se aflau mai toți nobilii din suita sa, mîndrul Ioan Zápolya își arătă dorința de a cunoaște pe bravii căpitani care au comandat tirul bombardelor.

Căpitanul Johann Bruder, cu vădită bucurie, făcu semn unui străjer neamț care plecă în grabă. În aceeași clipă intră în cort Ali, cu o funie ruptă după el, și repezindu-se scheunînd la Radu, îi puse labele pe umeri și-l sărută și el în legea lui, stîrnind rîsetele celor de față. Cu greu își liniști cîinele, după care sosi Borea cu celălalt capăt de funie, pe cînd Radu, ascunzîndu-și tainica îngrijorare pentru soarta lui Anton Gabor, rosti :

— Amîndoi iscusiții tunari, care dovedit-au mare meșteșug și în celelalte lupte, sînt transilvăneni, monseniore. Unu-i secui și celălalt român, legați prin simțăminte de caldă prietenie și dragoste pentru meșteșugul lor. Din nefericire, amîndoi avut-au de suferit de pe urma răscoalei lui Gheorghe Doja și au fost nevoiți a fugi de la baștina lor. Pentru faptele lor de arme și netăgăduitul sprijin dat, care a statornicit în mare măsură sorții izbînzii noastre de azi, cutez a mă pune chezaș pentru ei, cerînd îndurare luminației tale ! încheie Radu Vodă, în clipa în care cei doi prieteni sosiți se grăbiră să pună cîte un genunchi pe pămînt.

— Mă bucur că sînteți din Transilvania și sînt doritor de a vă afla și numele, li se adresă voievodul Zápolya în limba maghiară.

— Eu mi-s Anton Gabor, mărite doamne, îi răspunse acesta în româneşte, cu un uşor tremur în glas.

La auzul numelui ocnaşului pus de mult în urmărire, domnia sa guvernatorul Timişoarei avu o tainică tresărire, dar voievodu-şi îndreptă privirea către celălalt, făcîndu-i semn din sprîncene :

— Iar eu mi-s Oprea Petre, ajutor al fratelui Anton la turnatul ţăvilor de pive şi bombarde, mă rog frumos, măria ta.

— Aş fi mîndru să am cît mai mulţi ca voi în preajma mea, le răspunse voievodul Zápolya. Apoi, încrucişîndu-şi privirea cu cea a lui Radu Vodă, declară : De astăzi înainte veţi îndeplini slujba de căpitani de trabanţi în garda mea.

— Mărite doamne ! ... izbucniră amîndoi într-un glas, aplecîndu-şi frunţile, odată cu murmurele şi zîmbetele de bucurie ale întregii asistenţe.

ÎN LINIŞTEA CARE ATRAGE FURTUNA

Retragerea lui Mehmet-bei a fost zorită de neobosita urmărire a călărimii domneşti şi de setea neostoită de libertate a ţăranilor răzbunători. În fruntea lor se aflau logofătul Dragomir Sturzu, căpitanul Codin, vistierul Oancea şi căpitanul Dragoş Mogoş. Rămăşiţele oştirii otomane de-abia trecuseră Dunărea şi n-apucaseră să desfacă barcazurile, cînd călăreţii români pătrunseseră pe pod, la Şiştov, şi, apoi în apropierea cetăţii Nicopole, turcii fură ajunşi şi spîrcuiţi în luptă de vajnicii urmăritori.

În ţară marele alai în fruntea căruia se aflau voievodul Ioan Zápolya, însoţit de Radu Vodă, era întîmpinat de ovaţiile mulţimii înşirată de-a lungul ulicelor şi a şleaurilor pînă la pasul Bran, unde cei doi voievozi se despărţiră.

Vara era în toi, holdele bogate, viile făgăduiau rod îmbelşugat şi ţara-şi recăpătase tihna sub oblăduirea vrednicului domn iubit de întregul ei norod. Se deschiseseră vămile, negoţul se reînfiripa şi domnia sa vistiernicul Oancea, cu toţi globnicii săi agoniseau dajdiile cu mai multă voie bună. Judecăţile care aveau loc în faţa noilor dregători, ca şi cele ajunse pînă la scaunul domnesc, erau cîntărite cu grijă obştească şi fără părtinirea vreunuia din prigonitoarele părţi. Cumpăna dreptăţii nu mai şovăia în faţa celor obijduiţi şi asupriţi.

După liniştirea unor răzvrătiţi în preajma cetăţii Poenari, Radu porunci popas de o noapte la vechea cetate, unde prizonierii lucrau la refacerea zidurilor mîncate de vreme şi de bătaia bombardelor.

— Văd că ploaia a-ncetat, Radule ! Pînă mîine noroaiele se mai strîng, glăsui logofătul Vlădicul, uitîndu-se pe sub sprîncenele-i stufoase la ginerele său, pe cînd acesta-i dădea lui Ali un os din talgerul lui.

Se aflau în cortul de pe pajiştea cetăţii, la masa de seară.

— Aşa-i, ar trebui să urcăm la cetatea Dîmboviţei, îi luă el vorba, ghicindu-i gîndul. E o fortăreaţă de margine, bine aşezată între munţi, pentru orice nevoie la vreo retragere . . . mai ştii ! . . .

— Urcuşul nu poate fi anevoios, măria ta, căută să-l înduplece şi jupan Dan Scurtul, de curînd pîrcălab al tîrgului Cîmpulung şi al ţinutului Pădureţi.

— Bine, bine, încuviinţă domnul, adresîndu-se vornicului Cocora : domnia ta, iubite al nostru prieten, îmi vei lăsa numai cincizeci de luptători. Ceilalţi, împreună cu întreaga călărime, veţi lua calea Tîrgovişteî. Noi porni-vom către ceasul amiezii.

A doua zi, Radu, terminîndu-şi cercetarea lucrărilor de întărire a cetăţii, pentru care dădu noi porunci, trecu Argeşul mai devreme şi porni către apa Dîmboviţei.

De peste crestele depărtărilor își arătară curînd frunțile brăzdate de fulgere nori pufoși plutind pe strălucirea înaltului ocean albastru. Ali, cu limba scoasă de-un cot, nu se îndepărta de copitele lui Suru, cînd dintr-o dată o zbughi pe potecă în sus. La cotitură primii din fruntea alaiului dădură cu ochii de doi țărani cu bîtele pregătite, pe cînd Ali, așezat pe coadă în fața lor, îi ținea pe loc, strîmbîndu-și capul cînd pe-o parte, cînd pe cealaltă.

— Cuminte, Ali, cuminte ! strigă Radu Vodă, în clipa în care el reveni supus și-și reluă locul în stînga lui Suru. Nu vă fie teamă că nu atacă decît pe cei ce-i simte cu nepriință, oameni buni, îi întîmpină voievodul zîmbindu-le celor doi tineri de îndată ce ei își traseră de peste plete pălăriile împletite în pai de grîu.

— Sărutăm dreapta, înălțimea ta ! strigară amîndoi odată, păstrînd totuși semeția munteanului. Chiteam a fi lup... urmă cel mai vîrstnic, dar haitele nu ies din hățiș la vreme de vară. Aista-i de mare nădejde la orice hăinie, jupîne. Dar ați luat-o rău pe poteca cetății lui Negru Vodă, că turcu și-a așternut tabără la capătul cheilor, mai spuse vorbărețul muntean, făcîndu-l pe Radu să tresară.

— Ați văzut turci prin partea locului ? se grăbi domnul să-i întrebe.

— Văzut, înălțimea ta ! întări celălalt cu un glas gros și apăsat, cînd primul reluă :

— Îi puteți zări și domniile voastre de sus de pe padina de la hotarul făgetului cu codrul de brad. Zic ciobanii c-ar fi dintre cei fugiți de la paza pasului, după izbînda dobîndită de măria sa noul domn al țării.

Radu pusese pinteni și porni urmat de cîțiva credincioși din apropierea lui.

Soarele dogorea din limpezimea văzduhului necuprinsă încă de norii care se rostogoleau peste înălțimile înconjurătoare. Îndemnați mai mult din frîie, caii urcau cu spor costișa dinspre pădurea de brad, unde Ali îi aștepta cu limba atîrnată printre caninii lui ca de fildeș. În dreptul

stîncii de la care se înălța un pripor, Radu descălecă sub coasta colosului, spunînd mai mult șoptit :

— Cine vrea mă poate urma, și începu să se cațere în urma lui Ali, care urca în salturi scurte, după care-și aștepta stăpînul, de parcă l-ar fi îndemnat cu neprihănita lui credință. Dintre cei cu care venise, se desprinseră pîrcălabul Dan Scurtul, vistierul Oancea, armașul Juguran, Șelmaru, nedespărțitul Andreaș și, spre mirarea lor, Borea, care se sprijinea cel mai bine în piciorul lui de lemn.

Ajunși sus pe șaua largă a padinei, dădură cu ochii de un alt munte împădurit și ridicat dincolo de prăpastia adîncă de care erau despărțiți. Ca o urare de bun sosit a nesfîrșitelor singurătăți, un fulger orbitor sparse norii și trăsnetul le luă auzul.

Pe tăpșanul verde din apropierea cheilor păștea vreo cincizeci de cai, iar la gura adîncii zănoage Radu recunoscu o ceată de turci. Un fum străveziu se prefira de la mijlocul cheilor, șerpuind printre brazii pereților prăpăstioși. Deodată se simți un ușor cutremur de pămînt, întovărășit de un zgomot surd și de scheunatul lui Ali care se lipi de piciorul stăpînului său.

— Vine și al doilea trăsnet, răcni Radu cu glas de spaimă. Repede lîngă trunchiurile copacilor, mai spuse cînd muntele se cutremură din țîțîni cu muget înfiorător din adîncuri.

Se făcuse o liniște nepămînteană pentru ca, în cîteva clipe, să fie răscolită de pocniturile a mii de rădăcini, ca smulse de un titan nevăzut de pe coama muntelui din față. Columnele giganților molizi de pe povîrnișul prăpăstios prinseră a aluneca din ce în ce mai repede în genuna deschiderii, ca o blană imensă de mistreț, trasă de o putere uriașă, lăsînd stînca dezgolită. În acea prăbușire, întregul munte se scutură din nou sub picioarele lor. Odată cu potolirea cumplitei frămîntări a adîncurilor,

Radu găsi cuvînt de liniştire a spaimei, repetînd spusele bătrînului Mogoş-Baci : „Într-adevăr pămîntul ţării nu-i suferă !“...

Abia ajuns la Tîrgovişte află că peste Dunăre începuseră din nou mari pregătiri de oşti. De la Slatina îi veni veste că măria sa Despina doamna căzuse la pat de inimă rea, nemaiavînd nici o ştire despre unicul şi preaiubitul ei fiu, luat peste Dunăre de Mehmet-bei şi trimis la Înalta Poartă.

— Balaurul păgînătăţii îşi ridică din nou capetele ! rosti domnul cu obidă, la sărbătorirea la care poftise pe toţi sfetnicii noului divan alcătuit de cîteva zile. Cu cei cinci sute de trabanţi, lăsaţi de voievodul Zápolya, nu pot înfrunta o nouă năvală musulmană, acum cînd am dat drumul ţărănimii pentru strîngerea bucatelor.

— Zadarnic am mai da şfară în ţară, măria ta, că-i greu să-i dezlipeşti de ogor, ridică glas credinciosul jupan Oancea, înălţat în dregătoria de mare vistiernic al ţării.

În acest timp Gherasim intră grăbit pe uşă şi se aplecă la urechea stăpînului său, noul spătar, Dragomir Sturzu, care se ridică, glăsuind :

— Măria ta a sosit de la Bucureşti domnia sa paharnicul Zosima.

— Să poftească, să poftească ! se grăbi domnul să răspundă, întîmpinîndu-l pe bătrînul boier, care tocmai intra, înveşmîntat în biniş şi cu işlic înalt peste pletele-i albe. Bun sosit la curtea noastră, paharnice ! îi ură Radu Vodă cu braţele deschise, prinzîndu-l de mijloc.

— Cu adîncă plecăciune de dreaptă credinţă doresc preaiubitului nostru domn viaţă lungă şi spornică în scaunul ţării, rosti fostul sfetnic de taină al lui Neagoe Vodă Basarab, sărutîndu-l părinteşte pe frunte.

— Cinsteşte-ne masa, înălţimea ta, îl îndemnă Radu să se aşeze pe jilţul adus de-a dreapta sa de spătarul Dragomir Sturzu.

— Avut-am soli împărăteşti în ospeţie, la Bucureşti, în lipsa măriei tale.

— Cu ce veşti, cinstite al nostru prieten ? îl întrebă domnul cu sprîncenele ridicate, în liniştea care se făcuse.

— Nobilul Georgius Bassy şi starostele Mihail adusune-a ştirea că prealuminatul rege al Ungariei, tînărul Ludovic al II-lea, a trecut în plină stăpînire măriei tale ţinuturile Vinţul de Jos şi Vurpărul, din latura Bălgradului transilvan. Măria sa doamna Voica a şi cerut strămutarea la curţile acelui domeniu, pînă la chemarea în ţară, spuse cu glas tremurat paharnicul.

Un murmur de bucurie şi mulţumire se răspîndi între noii divaniţi, pe cînd Radu Vodă se sculă şi, ridicîndu-şi cupa, rosti :

— Cuvine-se să aducem cuvînt de mulţumire şi simţăminte de recunoştinţă majestăţii sale regelui Ludovic al II-lea, pentru împărătescul dar. Să ne deşertăm cupele în cinstirea gîndurilor bune ce ni le poartă şi sprijinul pe care ni l-a dat pentru cauza creştinătăţii ! încheie golindu-şi cupa în uralele întregului divan.

De îndată ce se potoli însufleţirea, cu acelaşi tremur în glas, bătrînul reluă :

— Domnia sa hatmanul Cozma Trotuşan, primind poruncă de grabnică întoarcere la Moldova, n-a mai putut aştepta venirea măriei tale. Sînt temeri că iar dau tătarii din răsărit.

— Darurile trimise din prada de război majestăţii sale regelui Ungariei au fost luate de marele nostru proteguitor, voievodul Ioan Zápolya, spre a i le înfăţişa el la Buda, anunţă Radu Vodă. Acum, cît mai neîntîrziat, spătare Dragomir, vei alcătui o solie pentru a duce măriei sale Ştefăniţă Vodă, la Suceava, scrisoarea noastră, cinci steaguri, douăzeci de iatagane şi două sute de cai din cei mai buni. Totul şi toate să fie din dobînda războiului cu necredincioşii. E puţin pentru frăţescul sprijin al Moldovei dat în

aste grele vremi. Cuvine-se pe bună dreptate să închinăm și pentru al nostru frate, Ștefăniță Vodă! mai rosti cu același glas ridicat, stîrnind din nou însuflețite urale.

Zările vremii, pentru cei mulți întorși la sălașurile lor, păreau să se însenineze. Dar acele nădejdi, sprijinite pe șubrezeala fermecătoarelor dorinți, începură mai curînd ca oricînd să se spulbere. Iscoadele aduceau vești din ce în ce mai îngrijorătoare. Primejdia păgînătății sufla ca un vînt rece în toiul verii peste sudoarea celor ce trudeau pe ogoare. Neliniștea domnului nu-și găsea tihnă nici în ținutul ocrotitor al copilăriei sale. Grabnica solie trimisă marelui ban Pîrvu Craiovescu avusese ca rezultat atragerea din oștirea sa în plată a vreo două mii de tineri și neînfricați olteni. La Tîrgoviște și la București oastea nouă începuse a-și drege arcurile și sulițele.

Dar olăcarii nu pridiseră să bată toate căile îndepărtate ale văilor și munților, cînd domnului îi veni știrea că turcii începuseră să treacă Dunărea. „Dau turcii, dau turcii"! strigau iar cei porniți din nou în bejenie de la hotarul din jos al țării. Astfel începutul lunii august al frămîntatului an de zbucium 1522 îl găsi pe Radu Vodă singur să înfrunte noua putere islamică.

Cu trabanții lăsați de voievodul Ioan Zápolya, bine înarmați, alături de călărimea domnească în leafă și cu vreo douăzeci de mii de țărani călări și cei mai mulți pedeștri, oștirea lui Radu de la Afumați se ridica la douăzeci și cinci de mii de suflete. În fruntea lor, dîndu-le mereu dovezi de curaj pentru îmbărbătare, izbuti să stăvilească o zi întreagă neisprăvitele valuri de turci pe colinele de la Putineiul, din drumul Dunării. La scăpătatul soarelui, cu oamenii istoviți, fu silit să se retragă. A doua zi, pe cîmpul dinspre partea Oborului, cu pierderi mari, a fost nevoit să lase dușmanului cale liberă către București. Din acea cruntă bătălie nu a izbutit să ia decît răniții care se mai puteau ține pe cai. Între aceștia se aflau

pîrcălabul Boico, ispravnicul Ciochină, postelnicul Drăgan și vornicul Udrea, lăsați de Radu Vodă în grija spătarului Dragomir Sturzu. Slujitorul acestuia, rănit la cap, se cumpănea în șa, sprijinit de Borea încălecat pe același cal la spatele său. Andreaș, îngrijorat de starea lui Gherasim, scăpă funia în care se zbătea Ali. Lupul o zbughi în fruntea oștirii scheunînd jalnic în stînga stăpînului său, de parcă ar fi înțeles dezastrul la care asistase.

O noapte și o zi, cu scurte popasuri, îi prilejuiră lui Radu putința de a se îndepărta de dușmani, lăsînd în urmă iscoade.

După trimiterea răniților la Slatina, spătarul Dragomir Sturzu se găsea între părcane. Cu el mai erau vistierul Oancea și vornicul Cocora, tămăduit de rana căpătată la Ștefeni. Aveau poruncă de a apăra din răsputeri mica fortăreață de la Gherghița, pînă la a treia buciumare. Grija ca puzderia ienicerimii să nu aibă vreme pentru desfășurarea aripilor morții în lărgime fu abătută de cetele zorite. Porniseră într-un galop cutremurător, în mare larmă de surle, cimpoaie, trîmbiți și dairale. Căpeteniile îi îndemnau învîrtind iataganele pe deasupra capetelor, cetele răcneau „huallahuaaa" cu ochii ieșiți din orbite, pe cînd călărimea română îi aștepta în nemișcare. De-abia la apropierea năvalnicei rostogoliri își îndreptară sulițele, în semn de înfruntare a atacului, dar nebănuit de repede eliberă mijlocul și puterea acelei șarje se irosi în țepușele nimicitoare. Caii, nechezînd de durere, se prăbușeau, pe cînd din parcane porniră rafale de săgeți ucigătoare. Laturile erau doborîte de arcașii lui Stanciu Portarul și ai lui Radu de la Bujoreni. Pînă la sosirea ienicerilor porniți în goană, Radu, în fruntea călărimii domnești, desăvîrși biruința. Puținii fugari erau urmăriți peste ponoare de țărani călări.

La cele trei sunete de tulnice, vistierul Oancea, vornicul Cocora și spătarul Dragomir Sturzu își scoseseră oa-

menii din părcane pentru întîmpinarea ienicerimii. Logofătul Mihai Harvat avea porunca de a-şi aşeza oamenii mai la larg, punînd în primele rînduri prăştierii ispravnicului Călin Brebeneag.

Gemetele răniţilor şi zvîrcolirile cailor în bălţile de sînge tulburau inima şi mintea domnului în încordarea cu care aştepta marea ciocnire.

— Sînt prea mulţi pentru puterile noastre, mărite doamne ! rosti ca niciodată cu îngrijorare logofătul Harvat.

— Ne învăluie, Radule ! îi strigă vornicul Vlădicul.

— Dacă nu-i înfruntăm, cădem în primejdia măcelului cu toate bulucurile-n spate. Încercuirea-i mult mai uşor de spart pentru refugiul către pădurea de colo. Toate hoardele care năzuit-au cotropirea pămînturilor noastre s-au ferit înspăimîntate de tainele încruntatului codru neîndurător, îşi repezi domnul răspunsul. Trimiteţi vorbă căpeteniilor să înfăptuiască retragerea prin spatele părcanelor şi numai la sunetul goarnelor ! ... mai adăugă dînd semn pregătirii de luptă.

Un val negru de săgeţi şuierătoare făcu să tresară primele rînduri ale duşmanilor. Cumplita încăierare corp la corp era mai îndîrjită decît a unor haite de lupi, sfîrtecîndu-se fără cruţare, în timp ce pe margini călărimile-şi ocroteau pedestraşii. În acel răstimp valurile gloatelor smolite din laturi se înşirară pe larga încercuire, gata să strîngă punga. Dar de îndată ce Radu-i văzu răspîndiţi pe-o asemenea lungime, ridică paloşul pentru sunarea retragerii. Fulgerător toţi călăreţii se repeziră sub braţul său ca, în cîteva clipe, să spargă încercuirea dinspre pădure. Pe poarta astfel deschisă pedestrimea pornise în goana mare către ocrotitorul codru din veac, pe cînd oştenii călări cu greu ţineau duşmanul în puternica încleştare.

Cu toate vădîtele mari pierderi care-i sfîşiau inima, Radu izbuti să-şi zărească ţărănimea intrînd în umbrele bătrînilor stejari. Atunci, printr-o ultimă zvîcnire, la în-

demnul său, oștenii călări mai stăviliră o dată nesfîrșitele valuri dușmane, ca, la sunetul goarnelor, să se desfacă din încleștare și să o zbughească în galop către pădure. Urmărirea pornită de marea oștire musulmană din toate părțile fu oprită de însuși Mehmet-bei, din teama de a nu cădea în capcana pedestrimii valahe. În acea cumplită bătălie, din cutezătoarea oștire română au trecut în lumea rece a veșniciei, după cum s-a aflat, aproape trei mii de oșteni, iar dintre căpetenii : Stanciu Portarul, Văsiu de la Fîntînele, Dan Scurtul, Stanciu de la Mîrșa și Radu din Bujoreni, rămași pe cîmpul de bătaie. Între cei două sute de răniți scăpați din măcel se aflau și căpeteniile : logofătul Mihai Harvat, lovit de un gerid la piciorul drept, din nou boierul Barbu, zgîriat la frunte, spătarul Dragomir Sturzu, crestat la bărbie de un iatagan, Borea, împuns în umărul drept și hatmanul Șelmaru cu o ureche sfîrtecată. Dintre trabanți lipseau optzeci și doi.

Astfel după un drum silit și trudnic de trei zile și patru nopți, aproape fără popasuri, prin păduri și peste ponoare, Radu de la Afumați, în calea noii sale pribegii, se opri la Cîmpulung, înconjurat de cîțiva credincioși. Țăranii și oștenii din călărimea în leafă fură eliberați în drum, ca și trabanții rămași, care apucaseră calea Sibiului. Mai toți răniții rămăseseră prin sate, afară de căpeteniile luate în chervane mari.

După cîteva zile au ajuns la Bran.

De la castelul vămii, logofătul Vlădicul, întovărășit de Momce și de ispravnicul Vișan, toți îmbrăcați cu ițari, cămeșoaie și opinci, plecară spre Afumați cu o căruță țărănească trasă de un cal costeliv. La despărțire, cînd își îmbrățișase ginerele, cu toată arzătoarea lui dorință de a-și revedea fiica și nepoțeii, îi spusese :

— Nu pot lăsa curtea de la Afumați de izbelițe, Radule ! ca apoi cu privirea umedă să mai adauge : În așteptare . . . nădăjdui-vom fără istov.

NEISTOVITE RĂBUFNIRI

În a doua decadă a lunii august din zbuciumatul an 1522, Radu de la Afumaţi se afla la cetatea Făgăraşului, de unde trimitea veşti prietenilor din Braşov că nu se lasă pînă nu izbuteşte să-i alunge pe turci din Ţara Românească. Era neliniştit, nu avea somn şi nu-şi putea regăsi tihna în descumpănirea în care se zbătea ca un leu în cuşcă. Poposise la un prieten mîngîietor pentru odihnă, dar numai de odihnă nu avusese parte, ştiindu-şi ţara cotropită de păgîni. Poate era singurul încredinţat că, de cînd se pierduse orice urmă a lui Teodosie Vodă, Mehmet-bei năzuia să-şi îndeplinească nestrămutata-i dorinţă de a stăpîni singur ţara.

Boierii care-l urmaseră în pribegie se împrăştiară de la Bran.

Peste cîteva zile castelanul Nicolae Tomory îi dădu lui Radu o butcă trasă de patru cai, zece oşteni călări şi înscris pentru schimbarea cailor prin hergheliile voievodale.

Era o dimineaţă senină de toamnă şi soarele-şi trimitea snopii de raze coapte peste coamele Făgăraşilor. Borea se afla pe capră, împreună cu Ali, iar Andreaş călărea pe calul înaintaş din dreapta. Mergeau cu spor, în trap mare, pe un drum mărginit de privelişti ca din basmele cu grădini feerice.

Cam la patru ceasuri şi ceva de înaintare spornică, se stîrni un vînt rece şi puternic. Norii cuprinseseră întregul văzduh, spart de trăsnete înspăimîntătoare, cînd ajunseră la un han părăginit. Pe scara pridvorului, sub care se afla gîrliciul pivniţei, cobora greoi un om între două vîrste şi cu pleoapele ochiului drept lipite în orbita-i adîncă.

— Bun venit în pustietatea noastră, mărite doamne, îi ură el cu glas aspru şi gîjîit, rotindu-şi cu stăpînită nemulţumire ochiul stîng la vederea oştenilor.

— Ai putea să ne dai găzduire o noapte ? îl întrebă Radu, pe cînd Ali își tremura sfîrcul negru al botului, de parcă i-ar fi adulmecat și gîndurile.

— Chiar mai înainte înjunghiat-am un viței și aș putea face la fel cu vreo două oi ; slană și burdufuri de brînză avem, dar de oploșit n-am loc decît pentru cinci suflete. Ovăz pentru cai se găsește ! mai adăugă înaintînd.

— Noi nu ne despărțim de cai și ne-om nevoi în fînul de sub șopronul de colo, se amestecă în vorbă Andreaș, în clipa în care Ali îi arătă hangiului colții, făcîndu-l să se retragă speriat.

O bătrînă grasă, cu chip de vrăjitoare, își trăgea mereu grimeaua murdară peste gura-i știrbă, urmărind forfoteala mămăligii de mei pe pirostrii. Dedesubt izbuti să gătească pentru Radu o friptură de viței pe cărbuni, de toată bunătatea. Două mese din aceeași încăpere fură ocupate de cîțiva călători cu chipuri suspecte. Radu era la masa de lîngă geam, de unde vedea pe Borea și pe Andreaș cum ajutau sub șopron la facerea mămăligii într-un ceaun mare, pe cînd hangiul frigea pe țepușe lungi carne de oaie, al cărei seu se prelingea pe sub hartane.

În talgerul adus de bătrînă, brînza de sub mămăliga fierbinte lăsase pe margini untul gălbui. Ali, care nu părăsise nici o clipă piciorul stăpînului, nu dăduse semne de poftă decît în clipa în care bătrîna reveni cu o strachină plină cu bucăți de friptură. Radu-i alese cîteva oase cu carne pe care le puse să se răcească pe marginea mesei, de care lupul nu se atinse, dar își trecea limba nerăbdător peste bot, pe cînd bătrîna aprindea facla din perete.

„Oare ce-or fi punînd la cale acești mișei ?“ își spunea el, golindu-și cănița cu vin roșu.

Vorbeau în șoapte, trăgînd din cînd în cînd cu coada ochiului către Radu. Într-un tîrziu veni și hangiul. Se întunecase și, în șopron, oamenii voievodului mîncau la lumina unor făclii. Cei de la mese se adunară în jurul hangiului care le spuse, cu glas ridicat, că nu le mai dă nici

merinde şi nici băutură pe datorie. Pentru Radu a fost uşor să înţeleagă că-şi alunga tovarăşii pentru a nu se stîrni vreo primejdie.

Toţi ieşiră cu plecăciuni adînci către masa lui Radu, în timp ce hangiul scoase din blidar un sfeşnic de lut cu o lumînare, pe care o aprinse la cotlon.

— În cămara măriei tale, toate-s gătite pentru hodină, îl vesti el odată cu ridicarea lui Radu şi a lui Ali, care-şi părăsi ciolanul.

A doua zi se făceau pregătirile de plecare, pe cînd Ali dădea mereu semne de neastîmpăr. Alerga prin preajma hangiului adulmecîndu-l, ca apoi să se repeadă în spatele acareturilor, unde se afla un nuc scorburos. Radu şi cu Borea îi urmăreau frămîntarea şi, cînd se duseră după el, cîinele începu să scurme la rădăcina pomului. De ce se apropiau, Ali scurma mai cu spor, scheunînd încet.

— Luaţi potaia de-acolo! strigă hangiul din spatele lor, galben de mînie. Acolo îngropatu-mi-am căţeaua care-a murit de jigodie săptămîna trecută! ...

— Borea, spuse domnul în turceşte, nu mi se pare lucru curat! Du-te şi adă o cazma. Să vie şi Andreaş cu vreo lopată.

În acel răstimp Ali scurma de zor şi-şi băga mereu nasul în groapă, scoţîndu-l cu pămînt pe el, ca apoi munca să şi-o reînceapă şi mai zorit. Hangiul nu înţelesese porunca domnului, dar ochiul îi devenise scînteietor şi se încruntă, devenind stacojiu la faţă, cînd văzu că Borea şi Andreaş se întorceau cu unelte de săpat.

După cîteva lovituri de cazma, Ali, care n-avusese răgazul pentru a-şi scutura ţărîna de pe nas, tresări la auzul unui zgomot cu sunet de lemn, în vreme ce hangiul îşi frămînta mîinile şi nu-şi mai găsea locul. Andreaş îndepărtă pămîntul de peste o scîndură de stejar şi o ridică împreună cu Borea, pe cînd hangiul începu să se văicărească: „E truda unei vieţi de primejdii din care rămas-am

beteag. Blestemul vieții mele fost-a haiducia, oameni buni!..."

— De care vei da seamă în fața judelui ținutului Sibiu, îi tăie sclifoseala Radu Vodă, cu ochi măriți spre un chiup de pământ ars, pe care-l scoteau la lumină cei trei.

Borea îndepărtă cu grijă smocul de frunze veștede de nuc și descoperind o adevărată comoară, rămaseră înmărmuriți, pe cînd Radu Vodă glăsui cu mirare :

— Oooo!... ducați de aur, florini și aspri... pietre prețioase, bijuterii, podoabe cu diamante, rubine și safire... Într-adevăr o nemaipomenită jefuială de pirat în pustietatea ăstui colț de lume!... Legați-i mîinile și urcați-l pe un cal! porunci el. Mica lui agoniseală o vom înfățișa la starostia Sibiului. Borea, ai grijă să nu se-ntîmple nici o sminteală! își ridică glasul, îndreptîndu-se către butcă cu Ali, peste creștetul căruia-și trecu mîna mîngîietoare.

La Sibiu, căpetenia de haiduci își dezvălui părerea de rău că nu-i pusese lui Radu de la Afumați viața în primejdie. Luase de la un boier mare, venit de peste munte, o sută de galbeni, cu făgăduiala că i se vor mai da încă două sute, de va izbuti să-l ucidă pe Radu Vodă în drumul către Alba Iulia.

Peste trei zile și două nopți, Radu voievod intră pe poarta curților din Vințu de Jos, domeniu mare cu multe acareturi, livadă, iaz și pădure. Casa mare și în bună stare, cu cerdac de jur împrejur, arăta primitoare și plăcută în razele gălbui ale caldului apus de soare. Doi zăvozi dădură zvon gros din ograda împrejmuită a gospodăriei interioare, dar Ali, dintr-un salt, se repezi în livadă, de unde veneau copiii în goana mare. Vlăduț, din hîrjoană, fu trîntit în iarbă, rostogolindu-se rîzînd cu nebunaticul lup, pe cînd fetițele alergau către tatăl lor. Sus în pridvor Radu-și îmbrățișă soția, care-l primi cu lacrimi în ochi, ca apoi să-și sărute și băiatul.

Puținele clipe de înălțare sufletească ale trecătoarelor izbînzi, covîrșite de istovitoarele înfruntări cu un dușman ale cărui puteri păreau nesecate, se spulberară ca prin minune pentru cîteva zile de cum se regăsi între cei dragi lui. Din această pricină doamnei Voica îi plăcea să creadă, ca orice soție iubitoare, că domnul și stăpînul său își va ogoi liniștea și tihna bine meritate în acea frumoasă așezare princiară. Se găsea îngrijorată numai de soarta părintelui său, rămas în primejdia de la Afumați ; dar Radu căuta mereu să-i abată gîndurile negre, asigurînd-o iarăși că înțeleptul jupan Vlădicul își durase acolo o puternică cetate.

A treia zi, Radu află cu mulțumire despre sosirea lui Gherasim din țară. Stîrnise mare bucurie nedezmințiților săi prieteni Andreaș, Borea și Ali, cu care se întorcea de la iaz, unde făcuseră baie. Pe același drum și cu aceleași gînduri se ducea și Radu cu fiul său, coborînd printre sălcii, cum făcuseră și în celelalte dimineți, cu cîte un ștergar pe umăr.

— Bun sosit, Gherasime ! rosti Radu Vodă. Mă bucur să te văd vindecat.

— Rana s-a tămăduit îndată, măria ta, avînd eu capul tare, răspunse el în rîsetele celorlalți, dar inima rămasu-mi-a beteagă de cum aflat-am de plecarea în bejenie a mîntuitorului nostru.

— E ! ... dacă banul Pîrvu ar fi fost cu suflet curat pentru neam și țară ! ...

— Acum nu știe cum să se scuture de cînd îi călărit din nou de Nefer aga. Se șoptea prin Slatina c-ar unelti cu domnia sa comisul, fratele vitreg al măriei tale, sprijinit în taină de boierii mazili.

— Cu Bădica ? ... cel ce nu știe cum să pună săgeata-n arc și care n-a tras niciodată sabia din teacă ? ... Rîvnește la scaunul țării în loc să mi se fi alăturat cu oamenii de pe moșia bunului nostru părinte ! Să n-o plătească nevol-

nicul cu capul ! mai adăugă Radu cu glas scăzut de tainică teamă, cînd Gherasim căută să-i împrăştie mînia :

— Am veşti de la domnia sa ispravnicul Vişan că au sosit cu bine la Afumaţi şi că înălţimea sa logofătul Vlădicul agonisește oameni, cai şi arme, în aşteptarea măriei tale.

— În aşteptarea mea ! ... cu ce ? oftă Radu cu obidă, abătîndu-şi privirea la hîrjoana lui Vlăduţ, care nu ţinea seama că Ali de-abia ieşise din apă, cînd Gherasim reluă :

— La cetatea Făgăraşului l-am găsit în bună stare pe Suru. Înălţimea sa castelanul îl scoate-n fiecare zi în preumblare. Acolo aflat-am că bunul meu stăpîn se găseşte în Alba Iulia, către care mă gătesc de plecare mîine în zori.

— Spune-i să vestească pe înălţimea sa vice-voievodul Ştefan Tomory că doresc să-mi înlesnească intrare la măria sa voievodul Ioan Zápolya cît mai neîntîrziat şi să-mi trimită răspuns. Îţi mulţumesc mai ales pentru ştirile aduse de la Afumaţi, Gherasime, îi mai adăugă, punîndu-i mîna pe umăr, după care porni în jos spre iaz, urmat de Vlăduţ şi Ali.

În aceeaşi zi, spre marea mulţumire a lui Radu, sosiră de la Alba Iulia marii demnitari Ştefan Tomory şi Leonard Barlabassy, împreună cu Dragomir Sturzu şi căpitanul Mogoş. Erau solii voievodului Ioan Zápolya, pentru a-l pofti să ia parte la convocarea marelui sfat al nobililor şi al provincialilor în vederea unor hotărîri împotriva cotropirii Ţării Româneşti de păgîni. Către seară ceru primire la Radu Vodă trimisul Braşovului Johannes Golden, care-i aduse din partea oraşului cîteva sute de florini pentru micile lui cheltuieli. Totodată îl vesti că fuseseră trimise iscoade peste munte pentru a da de ştire norodului că, în curînd, se vor strînge din nou laolaltă împotriva cotropitorilor. Mai ajunseseră zvonuri că juzii, comiţii şi nemeşii de prin ţinuturile Satului Mare, ale Timişoarei, Lugojului, Caransebeşului, Sibiului ... se vor alcătui din porunca re-

gelui Ludovic, sub brațul viteazului domn Radu de la Afumați, pentru izgonirea turcilor din țară creștină.

De cum află despre noile pregătiri de război, doamna Voica de-abia izbuti să onoreze în acea seară masa înalților oaspeți. Neîndurătoarea ei durere de cap și amețeala reîncepuseră cu înverșunare.

— Vrei să-ți părăduiești toată viața în primejdii, pe cîmpul de luptă, călare și în cort, dragul meu ? îi spuse ea plîngînd în iatacul luminat de cele două candele.

— Gîndește-te, Voica, la sărmanul norod, suflet al țării unde născutu-ne-am, care geme în chinuri și dureri sub asupreala cruntă a hainilor cotropitori ! Mă vezi oare c-aș putea sta cu mîinile cruciș și să nu-i sar în ajutor, acuma, cînd pornit-au toți frații de pe pămînturile românești să-mi dea din nou sprijin ? îi răspunse el cu glas mîngîietor. Am tot ce nici n-aș fi cutezat să visez : familie, în care-i am pe toți cei dragi mie, cămin plăcut și cald, prieteni cu mare priință, oameni de netăgăduită credință, avere rîvnită de oricine și, mai presus de toate, o sănătate căpătată din tăriile pămîntului strămoșesc.

— Ce-ți mai dorește inima ?...

— Mi-i bolnavă, se zbate și mă face să sufăr fără izbăvire pentru pacea și tihna țării. Nu-mi lasă răgaz neostoita chemare a strămoșilor, care n-au trăit decît pentru apărarea hotarelor și a drepturilor din veac ale norodului.

— Dar gîndește-te la sărmanii noștri copii nevîrstnici !...

— Nu uit, Voica, nici o clipă că și el, Vlad, e un „Basarab“ ! Ce moștenire vrei să-i las din mîndria falnicei noastre obîrșii ? De nu-mi va fi dat să mi se curme firul vieții sub baldachinul domniei, porunca mi-i să înfrunt moartea cu fierul în mînă, rosti el cu glas sugrumat, cînd intră cu un lighean îngrijitoarea lăsată de vraciul curții, spunînd stingherită, gata să se îndrepte spre doamna Voica :

— Cer încuviințarea de a schimba ștergarul de pe fruntea măriei sale.

— Bine, îi răspunse Radu desfăcîndu-şi contăşul în clipa în care Ali împinse uşa încet şi se furişă sub pat, ca totdeauna cînd îl vedea pregătindu-se de culcare.

Pe la mijlocul lunii octombrie a anului 1522, grabnicele pregătiri de război fiind desăvîrşite, cei doi voievozi trecură munţii tot pe la pasul Bran. Se aflau în fruntea unei oştiri de peste treizeci şi cinci de mii de oameni, români, maghiari, saşi, bine înarmaţi şi sprijiniţi de pive şi bombarde.

În acest nebănuit de scurt răstimp, Mehmet-bei nu izbutise să-şi adune la vreme întăriri. Înspăimîntat de veştile aduse de iscoadele sale, lăsă în urmă zece mii de oameni, pentru a-i acoperi retragerea, pînă la sosirea ajutoarelor de peste Dunăre. Bombardele aşezate pe colinele din laturile şleaului către Rucăr au fost capturate de vajnicul căpitan Johann Bruder, ajutat de comandanţii Ilarie şi Şelmaru, drept care-i înlesniră spătarului Dragomir Sturzu şi căpitanului Mogoş nimicirea a peste opt mii de turci pe plaiurile Rucărului. Din acel măcel neînfricatul spătar se alesese cu faţa însîngerată şi cu teama de a-şi pierde ochiul stîng.

— Nici cu cea mai întinsă şi mai bogată moşie n-aş putea să-ţi răsplătesc dovada credinţei tale, Dragule ! îi spuse Radu Vodă cu îngrijorare în cortul în care vraciul voievodului Zápolya îi oblojea cu mare băgare de seamă ochiul.

„De oameni ca Mogoş aş avea nevoie în Sfatul ţării de reuşi-voi să-mi mai recapăt scaunul", îşi spunea Radu, pe cînd ieşea din cort, mai liniştit de semnul şi zîmbetul vraciului că ochiul se va tămădui.

După cîteva zile de popas la Rucăr, în care timp iscoadele reveneau mereu cu ştiri că Mehmet-bei îşi retrăsese oştirea neîndestulătoare, descurajat şi de pierderea aproape totală a celor lăsaţi în urmă pentru întîrzierea inamicului, cei doi voievozi coborîră la Cîmpulung.

Locuitorii fostului tîrg de scaun al Țării Românești, unde se află mormintele întemeietorilor dinastiei Basarabilor, au primit cu mare însuflețire pe voievozii dezrobitori de urgia musulmană. Fură găzduiți în vechea curte domnească, refăcută în parte. La masa de prînz logofătul Mihai Harvat, printre alte lămuriri din bătrîni, a amintit :

— Măria ta, se adresă el direct voievodului Ioan Zápolya, acum două veacuri, Basarab I fost-a nevoit să iasă cu oaste înaintea regelui Carol Robert, pe care doveditu-l-a în crîncena luptă de la Posada, cînd Radu-i luă vorba, socotind nepotrivită semeția :

— În secolul al XIII-lea cavalerii teutoni sălășluit-au o vreme aici, unde au lăsat o căpetenie, pe nume Laurențius de Longocampo, a cărui piatră funerară s-a păstrat. Cunoscîndu-vă înclinările pentru obiecte de artă, luminate doamne, și mai ales pentru relicve istorice, în biserica Negru Vodă mi-am aplecat adesea genunchii la mormintele primilor strămoși ai stirpei mele. Pe locul de veșnică hodină a aceluia care fost-a Nicolae Alexandru Vodă Basarab se află o veche piatră funerară domnească.

— De cum va înceta ploaia, aș dori să le văd ! își arătă dorința înaltul oaspete, muindu-și buzele din nou în cupa de vin care-i plăcuse, deși nu-i era îngăduit de neîndurătorul său vraci.

Dar ploaia nu se domoli decît pe înserate, odată cu sosirea veștilor că turcii se aflau pe Argeș în jos, către văile mînăstirii Cotmeana. Pentru a nu le da nici un răgaz, iscusitul voievod maghiar dădu porunci de ridicarea taberei în zori și coborîrea în cea mai mare grabă către Pitești, spre a tăia calea oricăror ajutoare dinspre Dunăre. De-abia ajunși în acel tîrg, iscoadele vornicului Neagoe îi întîmpinară cu știrea că aproape întreaga oaste musulmană plecase de cu seară către Dunăre. Cum cheltuielile de întreținere ale unei oștiri așa de mari se dovediseră a fi prea costisitoare și deoarece dușmanul părăsea țara, voievodul Ioan Zápolya se hotărî să se întoarcă, lăsînd totuși

cinci mii de trabanți pe cheltuiala sa în sprijinul lui Radu Vodă. În același timp, mai toți țăranii veniți de peste munți, români, secui, maghiari și sași, cerură îngăduința voievodului lor ca, fără plată, să se alcătuiască laolaltă cu cei ce soseau mereu de prin toate ținuturile țării, pînă la temeinica așezare în scaun a măriei sale Radu cel Viteaz. La desfacerea taberei din latura Piteștiului, în cea de a zecea zi a lunii noiembrie 1522, voievodul Ioan Zápolya încuviință cererea țărănimii și, în nesfîrșitele urale ale mulțimii, se despărți de Radu de la Afumați.

Într-un chervan și cîteva căruțe țărănești, străjuite de douăzeci de oșteni călări, răniții, printre care se afla și neînduplecatul spătar Dragomir Sturzu, fură trimiși la bolnița Simidreni din fața porților mînăstirii Argeș. A doua zi, în drumul către Tîrgoviște, spre nedumerirea lui Radu, nedezmințiții săi credincioși, Andreaș, Borea și Șelmaru, îi aduseră vestea că o mare parte din oștirea musulmană se retrăsese în văgăunile dintre Snagov și satul Dridu, unde aștepta din nou întăriri de peste Dunăre.

Nu-și îngădui răgaz nici la Tîrgoviște și nici la București, prin care trecu către valea Ialomiței, în fruntea oștirii mărită mereu de cei ce i se alăturau.

Dimineața de 14 noiembrie a anului 1522 se arătă cețoasă, la pornirea din nou a oștirii din tabăra de noapte. Radu aștepta cu oștirea înșirată sub poala pădurii, de unde privea furnicarul din tabăra dușmană.

Deodată, de pe colina dimpotrivă, se ridicară cîteva pale de fum, urmate de trăsnetele asurzitoare ale unor bombarde, sporind fojgăiala întregii tabere dușmane. În aceleași clipe porniră strigătele de vitejie și îndemn ale celor ce se năpusteau spre neorînduiala stîrnită. Cu ochii în flăcări, țîșni Radu Vodă dintre căpeteniile lui și cu paloșul ridicat strigă din răsputeri :

— După mineee, feții mei ! . . .

În acea duruială de copite, însoțită de uralele pornite din mii de piepturi, spaima-i încremenise pe turcii atacați,

pe neașteptate, din două părți. Puternica izbitură a călărimii împrăștiase orice posibilitate de alcătuire pentru apărare.

Departe, într-un covru al ponoarelor din vale, de-abia se mai zărea un pîlc de călăreți la hotarul vederii, mistuindu-se-n galop după cotitura Ialomiței.

— Iarăși mi-a scăpat Mehmet-bei ! ... răbufni Radu Vodă în ultima lui licărire de îndîrjire, după acea mare izbîndă, peste care goarnele sunau încetarea cruntelor nimiciri.

NICI O LIMPEZIRE A ZĂRILOR

Radu Vodă se afla acum la Afumați, unde fu încunoștiințat că spătarul Dragomir Sturzu, fugit din bolniță și ajutat de căpitanul Bruder, în fruntea trabanților, au băgat în Dunăre rămășițele oștirii musulmane.

— Prin partea locului nu s-au arătat ? întrebă Radu pe dada Fira, mai mult în treacăt.

— Doamne ferește-ne de asemenea oaspeți ! Dealtfel domnia sa logofătul stătea mai mult pe ziduri, gata să sloboade săcălușurile, îi răspunse vorbăreața bătrînică, turnînd apă în glastrele cu flori de la fereastră.

Afară burnița se schimbase într-o ușoară fulguire nehotărîtă. În odaia dadei, unde-și băuse laptele de dimineață, ca pe timpuri, Radu nu-și putea dezlipi privirea de la butucii din vatră, care se prăbușeau trosnind peste purpura încinsă a jarului. Răbufnirea scînteilor îi redeșteptă dorul de ai săi, cînd bătrîna, punînd cana pe laiță, rosti :

— Toată noaptea gînditu-m-am c-ar fi vremea, maică, să-ți aduci doamna și copiii acasă, la care Radu se miră că iar îi ghicise gîndul, pe cînd Ali-și ridică de pe labe capul și căscă plictisit.

— Da, Iusuf ... n-a fugit încă ?

— Ha ?... articulă doica, uitîndu-se împrăștiat la Radu.

— Turcul de la grajduri, prinsul lui Borea ! spuse el cu glas mai ridicat.

— „Stuf ?“ ... I-am dat iţari, opinci, mai rupe cîte ceva din graiul nostru şi nu mai pare chiar aşa de spurcat de cînd mătură şi scutură prin casă. De fugit nici gînd, că se uită galeş la Zamfira. După cum văd ochii mei bătrîni, nu-i nici el mai smolit ca dînsa. O fi fiind tot din neamul aţiganilor noştri ...

— Alaiu-i gătit, măria ta ! glăsui Momce, aducînd mundirul lui Radu, pe cînd Ali o şi zbughi pe uşă.

Drumul era desfundat, astfel că Iusuf avusese dreptate să pună şase cai la butca domnească. Caii cu cozile înnodate trăgeau din greu butcile alaiului străjuite de curteni şi oşteni înarmaţi. Ali, care nu putea fi prins de nimeni, nici chiar de chemările stăpînului său pe la popasuri, era într-un hal fără de hal plin de noroi, alergînd în fruntea avangărzii cu limba scoasă de-un cot, de parcă el ar fi călăuzit intrarea triumfală a domnului în cetatea de scaun a ţării.

În acea seară de popas la curtea domnească, Radu Vodă anunţă că poftește să alcătuiască noile orînduiri la Tîrgoviște. În mare taină îl trimise pe spătarul Dragomir la casele paharnicului Zosima, pe care-l chema pentru sfat şi sprijin. Chervanul pornit pe înnoptate, se opri în faţa scării pe care coborî Radu, urmat de Ali. Lupul, departe de a da vreun semn neprielnic boierului, se gudura pe lîngă Radu, pe cînd fostul mare dregător sosit căuta ocrotire lîngă spătarul Dragu.

— Nu se dă, înălţimea ta, la cei ce-s cu priinţă nouă, îşi asigură domnul oaspetele, îmbrăţişîndu-l ca pe un bunic, după care intrară în palat. În sufragerie se mai aflau marele logofăt Mihai Harvat, boierul Barbu şi logo-

fătul Vlădicul, care-l întîmpinară cu plecăciunile cuvenite, ca și stolnicul Șerban, rănit la Ciocănești, intrînd pe ușa din fund, ca să ceară încuviințarea pentru servirea mesei.

— Dă grabnică poruncă, stolnice, glăsui domnul învieselit, că am o foame de lup, mai mare decît a lui Ali.

Cît a ținut masa, Radu dăduse ascultare mai mult vorbelor paharnicului Zosima. El a relatat că mai toți boierii rămași în țară fuseseră proteguiți de însuși Mehmet-bei, care jinduia ca, prin sprijinul lor, să obțină domnia. Aceleași gînduri tainice de uzurpare le nutrea și marele ban Pîrvu, care apărase cu strășnicie averile celor plecați peste munte, nădăjduind să-i atragă de partea lui și să se întoarcă în țară.

— Hm! ... articulă domnul, sînt neamuri și poate că dihonia-i va dezbina și-i va veni mintea la cap banului să mi se alăture. Eu nu lăsa-voi niciodată țara pe mîna turcitului și nici la voia celor puși de Înalta Poartă fără vrerea norodului.

— Umbla zvoana, luna trecută, că padișahul Soliman, de vreme ce-a supus insula Rodhos, se va așeza un timp la Edirné, măria ta! intră în vorbă și stolnicul Șerban, la care bătrînul paharnic mai adăugă :

— Cu toate căpeteniile oștirii lui.

— Ehei, de ce ne temem nu scăpăm, izbucni Radu. Se încurcă țele întregii creștinătăți, care n-a izbutit să se adune laolaltă. Toată Europa-i în primejdie, dacă atacă Ungaria, mai adăugă cu amărăciune, ridicîndu-se. Vă poftesc noapte bună și mîine la drum spre Tîrgoviște! porunci, plecînd către ușa dinspre camerele de locuit, cu Ali după el.

Abia-și alcătuise divanul că, la trei zile după plecarea căpitanului Johann Bruder cu trabanții, îi sosi vestea că o căpetenie de lotri, pe nume Dragoslav Purcaru, în fruntea

unor hoți de codru, s-a ridicat împotriva stăpînirii ca să-l răstoarne din scaunul țării. Găsise destui răufăcători, vagabonzi și jefuitori, hoți la drumul mare fără căpătîi, pentru alcătuirea unei oștiri.

Aflîndu-se numai cu cîteva sute de străjeri, oamenii de credință ai domnului izbutiră să adune în grabă vreo două mii de țărani, foști oșteni, care săriră în sprijinul lui Radu Vodă.

Pentru a nu se pricinui stricăciuni în tîrg și prin sate, Radu le ieși înainte și, de la prima ciocnire, îi puse pe fugă peste apa Argeșului. Adăpostiți prin păduri, lotrii mai dădură cîteva harțuri, nimicite de spătarul Sturzu, armașul Juguran și căpitanul Mogoș, ajutați de Borea, Șelmaru, Ilarie și, spre mirarea tuturor, de robul turc Iusuf, „Stuf", după cum îi spunea dada Fira. În acea noapte de 29 noiembrie, Radu Vodă dădu poruncă de alcătuirea taberei în latura mînăstirii Cotmeana, ctitorie a lui Mircea Basarab. Părintele Pamfilie, starețul mînăstirii, îi dădu lui Radu camera cea mai largă a micului arhondaric, singura cu cotlon de încălzire. În celelalte trei fură găzduiți cîțiva din boierii mai vîrstnici. Cu toate că nu era frig, pe cînd stătea la masă împreună cu vornicul Vlădicul, Radu se miră de intrarea nechemată a unui călugăr voinic și bărbos ca un sălbatic, îndreptîndu-se spre cotlon cu un braț de lemne, pe cînd ceilalți frați se aflau la slujba de vecernie. După ce aprinse focul și-și rotise ochii pe furiș prin toate colțurile încăperii, odată cu o plecăciune, fără a-și arăta fața, se îndreptă către ieșire grăbindu-se să treacă pragul. În acel răstimp ei mîncaseră brînză cu mămăligă de mei, băuseră cîte o căniță de vin roșu și așteptau tăcuți friptura de vițel, pe care o aduse în curînd Borea din tabără, întovărășit de neastîmpăratul Ali.

După masă Iusuf strînse blidele.

De cum începu să-și dezbumbe contășul, Ali se și furișă umil sub pat. Radu stinse lumînarea și se dezbracă la lu-

mina tremurătoare a candelei și a cărbunilor încinși. Așezîndu-se pe pat trase peste el pătura grea și mițoasă. Afară domnea liniștea netulburată a nopților îmbietoare la odihnă. Pe nesimțite căzu în prăpastia adîncă a primului somn. Nu-și putuse da seama cît durase și nici unde se afla, cînd se simți ridicat cu mundir cu tot de dedesubt. În acea buimăceală de-abia avu timpul să-l apuce de coama zbîrlită pe Ali, cînd, pe ușa dată înlături, zări namila cunoscută a călugărului, furișîndu-se înăuntru. Lupul scheună și, ca niciodată, se smucea amarnic să scape din strînsoare. Călugărul tresări și voi să fugă, dar Radu-și scăpă cîinele din mînă. Hămăind asurzitor se repezi asupra nepoftitului și, nebănuit de repede, îl trînti la pămînt, pe cînd pe podea se rostogoli un obiect de fier. Îndată năvăliră din camerele vecine căpeteniile oștirii și aprinseră lumînări. La sosirea egumenului, rămas înmărmurit, îl recunoscu pe lotrul care se sufoca în sînge, cu beregata ruptă. Monahul, pocnindu-și palmele, strigă :

— E lotrul Bilțu, ucigaș la drumul mare și hoț de cai, măria ta. Cine l-a călăuzit și cum izbutit-a să pătrundă în curtea mînăstirii ? ! ... se căina el, pe cînd spătarul Dragomir Sturzu ridică de jos un hanger mare și încovoiat.

— Mai bine ne-am întreba cine plătitu-l-a pentru asemenea mișelie ? rosti cu glas sugrumat vornicul Vlădicul, pe cînd Radu, tăcut, își trecea mîna încet peste creștetul lui Ali.

În scurt timp Radu Vodă izbuti să așeze liniște în țară și să reînceapă orînduirile lăuntrice, ca apoi să-și poată aduce familia. Sărbătorirea Anului nou se petrecu la Afumați. Ali dispăruse fără urmă în codru și Radu-i simțea lipsa mai mult ca niciodată. Ieșea prin sat numai în tovărășia ispravnicului Vișan și stătea de vorbă cu țăranii. Pe la unele bordeie, unde afla că se găseau bătrîni bolnavi, cunoscuți lui de pe vremuri, intra ca să-i vadă, să le spună vorbe de alinare și să le făgăduiască ajutoare.

Domnia sa vornicul Vlădicul fiind plecat la moşia sa din Bucşani, cînd nu avea oaspeţi, Radu adesea lua masa în plăcuta cameră a bătrînicăi sale. Plăcintele cu brînză de oi ale mămucăi Fira îl întoarseră în vremea de aur a copilăriei sale. Într-o noapte, pe cînd se afla cu privirea pierdută în scînteierea jarului, fu înfiorat de îndepărtate urlete de lupi.

— Auzi, dragul mămucăi ?... Acuma-i vremea lor, îi spuse mai mult şoptit bătrîna, turnîndu-i vin în oala smălţuită, pe cînd în curte se opriră clinchetele unor zurgălăi. Borea intră cu un braţ de lemne, spunînd :

— Domnia sa spătarul Dragomir Sturzu sosit-a chiar acum de la Tîrgovişte cu sania, măria ta.

În timp ce li se aducea de mîncare, Sturzu-i prezenta diferite noutăţi care se vînturau printre dregătorii rămaşi la cetatea de scaun. Astfel Radu află că marele ban Pîrvu îl îmboldea pe Radu Bădica — Badea, cum îi spunea Radu fratelui său — să ia domnia, fiind el mai mare decît Radu de la Afumaţi. Că pe ceilalţi doi fraţi, Cîrstea şi Măican, îi ţinea ca în puf la curţile de pe moşia sa. La urmă-i spuse că-i aşteptat la Bucureşti de domnia sa nobilul Giorgius Bassy, aflat în ospeţie la înălţimea sa paharnicul Zosima.

— Are cumva vreo solie ? se grăbi Radu să-l întrebe.

— Nu, măria ta, a venit cu vestea că Braşovul gătește un frumos rădvan domnesc pentru viteazul domn al Ţării Româneşti şi că domnia sa ar pofti o petrecere de vînătoare.

— Petrecerea de vînătoare, pare-mi-se, ar putea fi prilejuită de jupînița Ilinca, nepoata bătrînului paharnic, pe care ar fi trebuit s-o peţeşti tu, Dragule ! îi spuse Radu cu zîmbetul lui plăcut. Mă bucur de alesul dar al braşovenilor care totdeauna mi s-au dovedit cu bună şi dreaptă preţuire. Nici sibienii nu s-au lăsat mai prejos cu ajutoarele trimise.

— Într-adevăr, judele Giorgius a trimis mereu oșteni și bani domniei sale vistiernicului Oancea, luînd parte la plata trabanților și la turnarea bombardelor, îi aminti spătarul.

— Nu uit nimic, Dragule, nici că trebuie să trimit bombardele înapoi la Brașov. Acuma, după cele aflate despre uneltirile neistovitului Craiovescu, nu mai pot vedea nici o apropiere. Păstrează-mi cu sfințenie taina, pe care vreau s-o cunoști și domnia ta, ca să mă poți dezvinovăți înaintea Sfatului țării, de va fi nevoie. După atîtea războaie fără izbăvire, norodul a rămas încremenit de spaimele cotropirii. Jafurile se întețesc, nimeni nu mai are tihna agoniselii lui, țara-i secătuită și eu nu sînt decît un biet om. Lupta pentru uzurparea domniei nu se poate ogoi, după veștile pe care le am. În greaua descumpănire, lungile mele nopți de nesomn m-au dus la îndemnul unor trecătoare strîngeri de legături cu Înalta Poartă. Eu nu am fost un răzvrătit împotriva hrisoavelor scrise, semnate și pecetluite de binecuvîntații mei strămoși. Acele „învoieli" statornicesc nu numai dreptul de suzeran al padișahului, pentru care noi avem dreptul de proteguire, ci e consfințit acolo și neamestecul în trebile dinlăuntru, pe care numai Sfatul țării, împreună cu domnul ales le orînduiesc.

— Aste cumpăniri diplomaticești, pornite din adînci chibzuieli, nu le-am pătruns încă, luminate doamne ! rosti cu vădită admirație spătarul, golindu-și cănița cu vin în vreme ce bătrîna doică moțăia pe laiță, cu capul căzut în piept.

— Teamă mi-i ca scrisorile mele către Aloisio Gritti și capuchehaiei Stoica, trimise printr-un călugăr de la Moldova, să nu cadă în mîini neprielnice, își mărturisea îngrijorarea Radu, cînd ușa fu împinsă de Borea, și Ali începu să se tîrîie pe burtă, scheunînd încet, pînă la picioarele stăpînului său.

Radu-i luă capul între palme, mustrîndu-l molcom, pe cînd lupanul, cu ochi grăitori, parcă-i cerea iertare că se lăsase robit de chemarea firii.

Peste două zile, șapte sănii ale alaiului domnesc, trase de cîte patru cai cu valtrapuri verzi și cu salbe de zurgălăi răsunători, străjuite de străjeri cu mundiruri roșii, strînse în găitane aurii, după pofta domniei sale ispravnicului Captare, intrară în București. Domnia sa nobilul Giorgius Bassy fu primit cu toată cinstea cuvenită în sala tronului. Boierii îl salutară cu plecăciuni pe înaltul oaspete și schimbul de vorbe „diplomaticești" fură rostite cu iscusința marilor demnitari. Însă Radu Vodă simțea oarecare fereală, o tainică stinghereală în ținuta mîndrului dregător. Atunci, bănuind că totuși are o misiune, căută să-l îndemne cu căldură în glas și surîs prietenesc :

— Dacă nu mă luau înainte grabnicile așezări lăuntrice ale țării, aș fi venit eu însumi pentru plăcerea de-a mă înclina înaintea strălucirii sale voievodului transalpin. Socot că a primit scrisoarea mea, trimisă prin noul meu divanit, boierul Mogoș și Radu Grămăticul ?

— Tocmai acea scrisoare a stîrnit hotărîrea sfatului înalților demnitari ai noștri ca măria sa doamna Țării Românești să rămînă la Vinț̦ul de Jos, pînă la plata datoriilor pentru ajutoarele trimise peste munți.

— Cuuum ?... sprijinul dat de brașoveni, sibieni, sighișoreni și toți cei ce sărit-au în apărarea hotarului transilvan, pentru care luptat-a alături de mine preamăritul vostru voievod, căruia-i port o bună și dreaptă prietenie, are nevoie de zălogi ? *Este o măsură în toate !* rosti Radu Vodă cu glas mai reținut aforismul lui Horațiu, dar verdele închis al privirii sale căpătă sclipiri de oțel.

— Înțelegerea sporește însemnătatea faptelor mici, discordia risipește și valoarea ! îi răspunse semețul curtean tot în latinește, ca apoi să adauge : ca fiu de mamă româncă și văr drept cu vice-voievodul Ștefan Tomory, sin-

gurul care ridicatu-s-a împotriva nobililor provinciali, m-a rugat să fiu purtătorul acestei veşti neprielnice şi care nu ne face cinstire. Astfel măria ta vei şti ce să scrii luminăţiei sale voievodului Ioan Zápolya, care n-a statornicit încă nimic în dieta transilvană.

— Se cuvine să vă mulţumim pentru bunele simţăminte dovedite de domnia ta şi de înălţimea sa vice-voievodul Ştefan Tomory. Totodată socot că vei binevoi să duci scrisoarea noastră proteguitorului noroadelor transilvane, după vînătoarea organizată de domnia sa pîrcălabul Cozma Cernat şi de ispravnicul ţinutului Dîmboviţa, Călin Brebeneag. Şi acum, noi fiind în drum către cetatea de scaun a Tîrgoviştei, îţi dorim petrecere plăcută în călduroasa ospeţie a înălţimii sale paharnicul Zosima! îi ură domnul odată cu ridicarea mîinii, în timp ce se sculă şi porni grăbit printre boieri, nelăsînd răgaz oaspetelui să spună decît :

— Să trăieşti, măria ta! ...

După stăruinţele puse de jupan Mogoş, ajunse în mîinile voievodului Zápolya şi noua scrisoare adusă de nobilul Giorgius Bassy, prin care se protesta faţă de acea umilinţă nemeritată. Fără nici un înconjur meşteşugit Radu îşi întări făgăduielile de nestrămutat apărător al creştinătăţii, cu toate că deocamdată încearcă o înţelegere de pace cu Înalta Poartă, pînă la refacerea puterilor ţării. În acel răstimp, aflîndu-se şi la Buda de primejdioasele pregătiri ale lui Soliman, Ludovic al II-lea al Ungariei, prin solul său regal Ladislau Pestyeny, trimise poruncă voievodului Zápolya să acorde încredere nemijlocită şi sprijin lui Radu Vodă.

Peste cîteva zile alaiul doamnei Voica a fost întîmpinat la Cîmpulung de Radu Vodă şi de boierii divaniţi, în mijlocul populaţiei tîrgului şi a mulţimii de ţărani din satele văilor învecinate. Nesfîrşitele urale de vădită dragoste pentru familia domnească şi dangătele clopotelor de săr-

bătoare nu conteniră nici după ce alaiul intră pe sub bolta porților de la curtea vechiului scaun a lui Negru Vodă.

Liniștea iernii bogată în zăpadă pufoasă vestea holde îmbelșugate și tihnă în țară. Radu Vodă se afla peste tot, schimbînd ispravnicii hulpavi, ținînd județe, pedepsind lotri și dînd îndreptări pentru negoțul cu vin, sare, miere, brînză, lînă, oi, mei... întovărășit de domnia sa vel-vistiernicul Oancea și de dregătorii cunoscători ai acelor treburi. Trimisese soli lui Ștefăniță Vodă și craiului Sigismund al Poloniei, încunoștiințîndu-i de noua sa urcare în scaun și de nestrămutata-i rîvnă pentru apărarea hotarului din jos al țării. Soli de mulțumire pentru ajutoarele primite și făgăduințe de bună înțelegere fură trimiși și majestății sale regelui Ludovic al II-lea al Ungariei. Cînd venea la Tîrgoviște, ținea divanuri de liniștire a învrăjbirilor dintre boierii de țară și chiar de bună înțelegere între divaniți. Realcătuirea călărimii domnești și o mică oștire în leafă îi făceau cele mai multe greutăți, din pricina secătuirii găsită în vistierie. Pe de altă parte era îngrijorat de starea doamnei sale, cu neîncetatele ei dureri de cap și dorința de izolare zile întregi în camera sa. Jupînesele și jupînițele marilor dregători erau primite tot mai rar la palat.

Borea-i găsise coconului Vlad un căluț de munte, cuminte și ascultător ca pentru un călăreț de opt ani și ceva. Cum scăpa băiatul de la învățătură și ieșea în curtea episcopiei, Borea de-abia-l putea ține pe Ali, pînă ce-și urca învățăcelul pe șaua mînzului.

Se desprimăvăra. Ploile încetaseră de două zile și austrul zvîntase cleiul noroaielor de pe ulițele mărginașe, totuși roțile butcii din care coborî domnul în fața scărilor și picioarele cailor erau pline de tina șleaului.

— Tată, tată!... izbucniră fetițele într-un glas, alergîndu-i înainte, Andreaș spune că mergem la Afumați.

— Mama voastră are nevoie de liniște. Să fiți cuminți și să-i țineți bună tovărășie, le dădu sfaturi părintești

Radu, ducîndu-le de mînuțe și intrînd pe ușa mare dată-n lături de doi copii de casă.

Domnul purta cizme înalte, pantaloni din postav de Lipsca, de culoarea castanei, strînși pe picioare, și contăș vișiniu închis, cu dantele răsfrînte la mîneci și guler. Gugiumanul era din catifea tot vișinie, mărginit cu pielicele de jderi. Venea de la via domniei sale paharnicului Zosima din latura mînăstirii Dealului. Știindu-se chipeș, ținea mult la îmbrăcămintea sa pentru astfel de petreceri, unde a prînzit cu mai mulți boieri, veniți cu jupînesele și jupînițele lor. Acolo o revăzu și pe domnița Ruxandra, fiică a lui Neagoe Vodă Basarab, prietenă cu jupînița Ilinca, nepoata bătrînului amfitrion. Domnița fiind la stînga amfitrionului din capul mesei, Ruxandra îl avea astfel în față pe domnul țării. De cum îl văzuse, cînd fusese nevoită să i se închine, din acea clipă fu cuprinsă de un simțămînt cald și înfiorător de dulce. Frumoasele ei gene îi tremurau nevăzut peste vraja minunaților ochi castanii. Ca niciodată devenise tăcută în fața distinsului bărbat cunoscut, dar pe care nu îndrăznea să-l privească decît pe furiș, cum numai fetele frumoase știu s-o facă. Se simțea mereu îmbujorată, buzele-i ardeau deasupra gropiței din bărbie care-i sporea farmecul. Din bunătățile ce i se serveau de-abia frunzărea, că nici nu-și dădea seama ce mînca. Mai toți vorbeau, dar ea nu auzea decît armonia plăcutului glas al măriei sale, pentru ea cel mai viteaz și mai semeț conducător de noroade din acea vreme.

— Oare totdeauna frumoasa noastră domniță-i așa de visătoare ? i se adresă domnul.

— Ducem o viață monahală, preamărite doamne, mai ales de cînd mama nu se simte bine în țară ; nu mai vrea să primească pe nimeni în pustnicia noastră, răsună plăcutu-i glas cristalin.

— În țară ?... articulă Radu cu o sprînceană ridicată a mirare.

— Avem neamuri în cnezatul Belgradului sîrbesc, dar acolo-i primejdie acum. O rudă a ei s-a strămutat la Sibiu şi ne poftește acolo, îi răspunse întristată, descoperindu-şi şiragul de perle ale dinților într-un zîmbet amar.

— Nu-ți mai place să sălăşluieşti într-a noastră țară, domniță ?

— Ba am îndrăgit-o mai mult ca orice pe lume, mai ales de cînd, prin minunatele locuri în care născutu-m-am, se aud cîntecele şi legendele marilor fapte de arme ale măriei tale, rosti ea cu glas sugrumat.

— Oooo ! ... ce plăcut ştie să-şi exprime gîndurile gingaşa domniță prin vorbe alese ! se minună Radu Vodă cu accent mîngîietor, în clipa în care bătrînul paharnic se ridică din jilț şi, cu pocalul în mînă, îi închină domnului cuvinte de slavă.

NORII FURTUNII SE IVESC DIN NOU PE ZARE

Zbuciumul primejdiilor după scurtul răstimp de tihnă prinse iarăşi a tulbura toată suflarea țării. Zvonurile de năvala musulmană peste Dunăre clocoteau amenințătoare către sfîrşitul lunii aprilie a anului 1523. Neostoitul duşman Mehmet-bei priveghea cu bombarde şi pive grele durarea celor două poduri peste vechiul Istru. Prin glodurile bălților mişunau robi purtători de faşine, pentru trecerea pedestraşilor peste nămoluri. Bejenarii, cu sărăcia puținului lor avut, împînziseră din nou şleaurile şi potecile în susul apelor. Cu feţele crispate de spaimă mînau vitele costelive fără popas nici pentru hrană. Plînsetele copiilor zdrenţăroşi, desculți, flămînzi şi nedormiți măreau disperarea bieților părinți neputincioşi. Jalea-şi întindea

din toate părțile imensul zăbranic al dezolării peste văile cu bordeie și case părăsite. Sărmanii pribegi se uitau cu tristețe la ogoarele ce făgăduiau belșugul binecuvîntat din veac al pămîntului, care iarăși va fi călcat de necredincioși. Pînă cînd și strălucirea soarelui pălise în necuprinsul văzduhului, de parcă și-ar fi tăinuit razele pentru cumpăna altor vremi. Întreaga fire aștepta încrîncenată și fără suflare osînda acelui pîrjol de neînlăturat.

În mohorîta dimineață a zilei de 20 aprilie din anul 1523, patru chervane mari de cîte șase cai și două rădvane domnești ieșeau pe porțile larg deschise ale curții de la Afumați. Erau străjuite de două sute de oșteni înarmați, cu porunca de a le însoți pînă la Vîntul de Jos.

Radu Vodă, numai cu cei ce se strînseseră grabnic în jurul său, încerca mereu crîncene împotriviri pentru vremelnice stăviliri a revărsării puhoiului nimicitor. La Rucăr dădu drumul oamenilor, sfătuindu-i să ascundă armele și să se strecoare pînă la așezările lor tot pe potecile codrilor. Cei mai vîrstnici îl priveau cu ochii umezi, cînd domnul, după ce le vorbise pentru tristul rămas bun, ridică dreapta și întorcîndu-și armăsarul către drumul Branului, porni în fruntea boierilor și a clericilor care-l însoțeau. Mulțimea rămasă nu mai înceta cu urările de grabnică reîntoarcere, stăruindu-i în auz și inimă pînă departe, cînd totul se stinse dureros în tropotele cailor.

Dat fiind că Brașovul se găsea în mare fierbere de cînd se aflase de alungarea lui Radu de la Afumați din scaunul Țării Românești, castelanul Nicolae Tomory fusese chemat acolo pentru consfătuire. La sfîrșitul celei de a doua zi de odihnă, în ospeția oferită de doamna Ana Maria, Radu se pregătea să ia calea Sibiului către Alba Iulia. Dar în dimineața hărăzită plecării, spătarul Dragomir Sturzu, însoțit de Șelmaru și Gherasim, intră pe poarta castelului într-o caleașcă trasă de patru cai.

— Brașovenii și domnia sa castelanul Nicolae Tomory te așteaptă cu nerăbdare, măria ta. Toți sînt îndîrjiți și

gata să ne dea din nou sprijin pentru alungarea cotropitorilor din țară, îi spuse, pe nerăsuflate, spătarul, în mijlocul curții din fața castelului.

— Să merg, Dragule, că multe nu mai am de ales, îi răspunse Radu cu tristețe în glas, pe cînd Ali îi arăta din plin noului venit bucuria revederii.

La 25 aprilie Radu Vodă fu primit cu vădită prietenie de toți nobilii brașoveni și de dregătorii ținuturilor înconjurătoare, oferindu-i ospitalitate și ajutor neprecupețit, pentru reintrarea în toate drepturile sale. În acel răstimp îi sosiră vești de peste munți, prin neînfricatul boier Mogoș, că banul Pîrvu se alăturase lui Mehmet-bei cu pretendentul la domnie voievodul Bădica, fratele lui Radu. Dar beiul adusese de la Istambul pe protejatul marelui vizir Piri-Mehmed-pașa, pe care l-a și urcat în scaun sub numele de Vladislav al III-lea. Boierii rămași credincioși banului și dregătorii aflați la București și Tîrgoviște i se închinară. Astfel marele ban Pîrvu Craiovescu nutrea credință că-și temeinicește totuși înalta lui dregătorie.

— Bănuiesc, Dragule, că acest Vladislav este nepot de-al lui Vladislav al II-lea, îi spuse Radu Vodă.

— Se găsea la Țarigrad, după cîte aflat-am de la domnia sa logofătul Stoica și agonisea bani pentru domnie, îi răspunse spătarul Dragomir.

Călătoreau în frumosul rădvan dat de brașoveni și, după un mic răgaz la Făgăraș, unde rămase domnia sa castelanul Tomory, porniră pe drumul Sibiului grăbiți pentru a ajunge cît mai neîntîrziat la Alba Iulia.

La palatul voievodal, deși găsiseră forfotă mare, au fost primiți îndată. Dealtfel și pe ulițele burgului, pe care le străbătuseră, locuitorii și breslașii vorbeau în grupuri și gesticulau. Pe sălile palatului, înțesate de demnitari și nobili provinciali, chemați de cancelarii voievodali, așteptau să se deschidă ușile de la marea sală a tronului. Dar de cum a fost văzut Radu Vodă de către palatinul Bódó Ferentz acesta l-a și introdus îndată în cabinetul de lucru

al voievodului Ioan Zápolya. Acesta, ridicîndu-se din jilțul mesei cu pergamente și hîrtii, îl întîmpină pe fostul domn al Țării Românești cu brațele întinse și-i spuse vădit îngrijorat :

— Am fost încunoștiințat despre toate în amănunt de Giorgius Bassy. Majestatea sa regele Ludovic, din pricina mulțimii de oșteni musulmani, înșirați de-a lungul Dunării, îmi cere oameni, cai și arme. Căderea Rodhosului îi dă putința sultanului să se îndrepte cu toată puterea spre Ungaria.

— Înainte de orice, socot că trebuie neapărat mîntuită țara de dominația otomană și de omul marelui vizir pus în scaunul țării, luminate voievod, îl întrerupse Radu, mirat că n-a fost poftit să ia loc.

— Aceasta-mi este marea frămîntare, iubite al nostru prieten, îi răspunse Zápolya bătînd din palme. Cum intrară cei doi aprozi, le porunci să deschidă ușile la sala tronului. Apoi, adresîndu-se din nou lui Radu, glăsui tot în învălmășita lui românească : Măria ta, fiindcă se va vorbi numai în limba maghiară, te sfătuiesc să te așezi alături de înălțimea sa vice-voievodul Ștefan Tomory.

Dar pregătirile pentru ajutorarea lui Radu fură zădărnicite de năvălirea turcilor în Transilvania prin Țara Hațegului. Numai datorită eminenței sale monseniorul Paulus Tomory, care a izbutit să trimită beiului din Belgrad zece mii de ducați, acesta a dat poruncă de retragere a ienicerilor peste Dunăre. În acel răstimp, Radu stătea foarte puțin cu ai săi la curțile din Vințu de Jos. Doica Profira se îmbolnăvise și Momce plecase peste munți ca să se închine noului domn. În țară Vladislav al III-lea nu avea încredere în sfetnicii pe care și-i alesese, mai ales că izbucniseră și neînțelegeri cu banul Pîrvu. Acestea stîrniră răzmeriță între boieri și domn, din care pricină cîțiva fură tăiați. Printre aceștia era cît pe ce să cadă și capul velvornicului Neagoe, care fu trecut peste munți de cumnatul său postelnicul Drăgan. La cîteva zile luă drumul Sibiu-

lui și înălțimea sa banul Pîrvu Craiovescu, cu care Radu se trezi la Vințu de Jos, tocmai cînd era gata să pornească spre Brașov. Închinarea tîrzie a banului în fața fostului domn Radu o simți ca pe aceea a unui dregător ale cărui socoteli „diplomaticești" i se încurcaseră. Cuvintele rostite de buze, pe sub mustăți cărunte, nu aveau vibrarea acelora trecute prin căldura plăcută a inimii. Radu de la Afumați căpătase darul de a cunoaște oamenii dintr-o ochire. Viața-l învățase multe. Poate-l influențase și rînjetul de neprietenie al lui Ali. Totuși, prin felul în care-i primise închinăciunea, Radu nu lăsă să se întrevadă nimic din adevăratele sale simțăminte. Vorbele-i bine cumpănite căpătaseră rezonanțe mîngîietoare și alese anume pentru necazurile unui mare dregător pribeag. Nici gînd să-i pomenească ceva din uneltirile trecutului și de izolarea în care ținuse întreaga Oltenie, cînd țara era în primejdie de a fi prefăcută în pașalîc. Totuși, cu zîmbet binevoitor, voievodul rosti :

— Mă simt onorat că înălțimea ta, în aste vremi de restriște, n-ai pregetat de a trece pragul casei în care-mi adăpostesc neîmplinirea strădaniilor mele. Oricînd și oricît voi fi gata să dau ospitalitate și ocrotire cuvenită unui mare dregător aflat în suferință.

— O ! ... cîtă mărinimie, cîtă îndurare ... cu adevărat domnească pentru un nevrednic demnitar șovăitor ca mine ! ... N-am știut, în descumpănirea în care mă zbăteam, să sprijin la vreme scaunul cucerit cu brațul Basarabilor ridicați din nou în ființa măriei tale ! Mulțumesc din inimă pentru milosîrdia poftirii, dar sînt în drum spre vechiul Napoca, unde trimisu-mi-am familia la un prieten maghiar.

Venirea banului pentru a i se închina, în pribegie fiind acum amîndoi, acel spin din inima lui Radu, care-i sporise mult neputința de a se menține în scaunul țării, părea că dispăruse. „O buturugă grea s-a dat singură la o parte

din calea mea", era gîndul care-l însuflețea în drum spre Alba Iulia.

Acolo se aflau logofătul Harvat, vistierul Oancea și spătarul Dragomir Sturzu, cu care dorea să se sfătuiască și mai ales să ducă vestea voievodului Ioan Zápolya. Îndemnat de înălțimea sa vice-voievodul Ștefan Tomory, Radu ceru audiența la palatul voievodal cu cei patru foști mari dregători ai săi. Peste două zile, cînd fură primiți, convorbirea ținu mai mult decît s-ar fi așteptat. Voievodul Transilvaniei, copleșit de veștile îngrijorătoare sosite de la Buda, primi totuși cu oarecare înseninare convertirea Craiovescului. Recunoscînd că-i o ușurare a posibilității pentru ca Radu Vodă să fie repus în scaunul Valahiei, se grăbi să abată consfătuirea asupra primejdiei ce amenința Ungaria. Printre altele știute, Radu și sfetnicii săi aflară de la voievod, care măsura camera cu pași mari prin fața lor, că : între înalții demnitari ai regatului Ungar se desfășura o adevărată răzmeriță. Nemeșii, dezbinați prin intrigi pentru noi căpătuiri la curte, și provincialii, în neostoita lor goană după acapararea celor mai mari latifundii, nu țineau seama nici de respectul ce-l datorau sfintei coroane. În mijlocul acelei anarhii, tînărul rege Ludovic se găsea izolat. Pe de altă parte, făgăduința sprijinului pontifical pentru agonisirea de oameni, cai și arme se spulberase în schimbările de la Vatican. Regele Francisc I al Franței, ca și principii germani, în frunte cu împăratul lor Carol al V-lea, își disputau necontenit drepturile de stăpînire asupra ținuturilor.

— Toate acestea, iubiți ai mei sprijinitori, ne vor încurca mult gătirile pentru alcătuirea oștirii făgăduite, le spunea Radu tovarășilor săi de pribegie, de îndată ce coborîră treptele palatului.

— Mai cu seamă dacă regele-i va cere trabanții și pedestrimea adunată de prin toate ținuturile, adăugă logofătul Harvat îngrijorat.

— Hei !... mărítul domn Vladislav ne-a trimis soli de „smomeală“... Se vede că nu mai are pe cine tăia, rosti spătarul, mîngîindu-l pe Ali, gata să sară de pe capra caleștei, dacă nu l-ar fi strunit la timp Borea.

Cît a stat voievodul Radu de la Afumați la Sibiu și Rășinari a aflat că, de acolo și din Mediaș, cîțiva boieri fugari se lăsaseră ademeniți de făgăduințele noului domn al Valahiei. Printre aceștia erau fostul vel-vornic Neagoe, postelnicul Drăgan, stolnicul Șerban, comisul Manea... și alți doi nenumiți, fiindcă-și tăinuiseră numele. Sașii din Cisnădie, care-i găzduiseră, spuneau că chervanele cu care trecuseră munții erau pline cu lucruri de preț, că, la plecare, au cumpărat alți cai și că totul și că toate le-au plătit cu galbeni. Cine să fi fost acei mari dregători, Radu nu-și putuse da seama.

Peste cîteva zile făcu popas la cetatea Făgărașului, unde se mai însenină cu prilejul călduroasei primiri prietenești a castelanului și a plăcutei sale doamne. Le împărtăși trista lui descurajare și că era gata să trimită lui Vladislav al III-lea haraciul Înaltei Porți, pe care-l luase la plecare vistiernicul Oancea. Se aflau după masa de seară, cînd doamna Ana-Maria se retrăsese cu copiii. Castelanul, care nu făcuse decît să asculte păsurile înaltului său oaspete, după plecarea doamnei Ana-Maria cu copiii, căuta să-i împrăștie îngrijorările, începînd a-i răspunde : „Nu trebuie să te lași copleșit de vremile tulburi prin care trece întreaga creștinătate. Am încredințarea că vei izbîndi să-ți recucerești scaunul și să-ți temeinicești domnia tocmai în aste grele împrejurări. Îmi spun socotințele că nu numai voievodul transilvan, dar și regatul ungar, în fața marii primejdii, vor face toate sacrificiile ca, la cîrma Valahiei, să se afle domnul care le-a dovedit credință în atîtea rînduri. Prietene !... îți destăinuiesc tainica bănuială că, odată repus măria ta în scaunul Țării Românești și turcii, recunoscîndu-ți vrednicia, se vor liniști, mai ales acum

cînd au nevoie să le fie vecinul ocrotit. Ștefăniță al Moldovei o va face la fel, el neavînd încotro din pricina tătarilor care sînt în bună înțelegere cu Soliman al II-lea.

La lumina lumînărilor, deslușì că Miclosy intrase cu o scrisoare în mînă.

— La acest ceas ? se miră castelanul, grăbindu-se să desfacă sulul, în timp ce Radu îi dădea lui Ali, care intrase odată cu el, bucăți de carne.

— Un olăcar sosit din Alba Iulia, înălțimea ta, îi răspunse slujitorul în ungurește, plecînd cu două talgere luate de pe masă.

— Vești bune, prietene ! rosti înseninat amfitrionul, trăgînd sfeșnicul de la îndemînă mai aproape.

— De cîte ori tăbărăște astfel Ali, de cele mai multe ori presimt că-mi vine vreo veste bună, își destăinui slăbiciunea prea tinerească voievodul, mîngîindu-și cîinele, în timp ce castelanul urmărea rîndurile scrisorii mișcîndu-și fața după ele, cu sprîncenele ridicate.

— Vezi ?... viața nu ți-i chiar așa de vitregă, iubite al meu prieten, glăsui stăpînul casei, neridicîndu-și încă ochii de pe scrisoare, dar trecîndu-și mîna părroasă peste mustățile-i bogate, în timp ce Radu nu-l întrerupse din lectură.

În acel răstimp Ali-și pusese capul pe genunchii lui Radu și-l privea cu ochi omenești. Nicolae Tomory reluă :

— Așa da !... Sus fruntea, mărite doamne ! Al meu binecuvîntat frate mă vestește că sosit-a poruncă scrisă de însăși mîna majestății sale. Dorința-i suverană este ca fostul domn Radu de la Afumați să fie repus cît mai grabnic în scaunul Valahiei. Pentru acest nestrămutat țel să nu se facă economii și mai întîi de toate să se umple pasurile munților cu oșteni. Discordia dintre marii demnitari ai curții voievodale și nobilii provinciali să dispară. Lămurire și dreaptă împăcare cu marea mulțime a satelor și tîrgurilor pentru strîngerea unei cît mai numeroase

oștiri... Eheee! articulă Nicolae Tomory, întorcînd scrisoarea.

— Ce mai este? întrebă repezit Radu.

— Scrisoarea către preaiubitul nos' Ianoș Voievod e însoțită de un hrisov de danie al domeniului „Aldionul", din comitatul Huniade. Dania-i făcută în folosul a trei boieri, **„de jure et ab antiquo"**, dintre cei ce doveditu-s-au cu bună și dreaptă credință față de Radu Vodă. Cu toate că pergamentu-i semnat de suveran, purtînd și pecetea regală, numele lor fost-a lăsat liber pentru a fi puse de voievodul transilvan, după libera sa cunoștință și chibzuire diplomaticească. La sfatul istețului spătar Dragomir, luminatul voievod Ioan Zápolya scrisu-i-a pe banul Pîrvu Craiovescu, logofătul Harvat și vistierul Oancea.

„Jupîne Pîrvu, păzește-te să nu cazi!" nu se putu reține Radu, mijindu-i un zîmbet plin de înțelegere, pe care, cu toată lumina slabă a lumînărilor, castelanul îl prinse și rosti:

— Diplomaticește!... pentru ban?... poate, dar numai spre folosul său. Însă pentru buna și dreapta credință s-ar fi cuvenit să fie dăruit neclintitul spătar Dragomir Sturzu. Scrisoarea-i întocmită în limba maghiară, dar numele le poți citi! îi spuse amfitrionul, întinzîndu-i hîrtia, pe care Radu o luă și, păturind-o, i-o puse alături de cupa cu vin.

— Mă aflu nespus de bucuros pentru prețiosul dar făcut celorlalți doi, monseniore, cărora le închin gîndul și cupa mea de vin! rosti Radu ridicîndu-și pocalul odată cu stăpînul casei.

Relații de bună vecinătate nu se putură stabili între Ardeal și Muntenia. Scrisorile lui Vladislav și nici emisarii trimiși de o parte și de alta nu ajunseră să pună vreo bază de înțelegere pentru pace la hotar. Scaunul domnului valah se clătina și liniște nu putea fi atîta vreme cît Radu de la Afumați se afla ocrotit de ardeleni. Pe de altă parte,

voievodul Transilvaniei nu putea, nu trebuia să dea crezare acelui uneltitor pus de turci şi sprijinit de oştirea lor. Trimiterea lui Petre Schram în misiune la Tîrgovişte fusese făcută mai mult pentru temporizare. De asemenea solia lui Giorgius Bassy de mai tîrziu a pus capăt oricăror relaţii, deoarece o mare parte din oştirea otomană trecuse Dunărea. Această veste îl îndemnă pe înălţimea sa banul Pîrvu Craiovescu să părăsească „milosîrdia" cu care fusese primit de Radu Vodă şi să dea ascultare făgăduinţelor îmbietoare ale lui Vladislav, sprijinit de Mehmet-bei.

Braşovenii, cu aceeaşi bună voinţă ocrotitoare, îi puseseră la dispoziţie lui Radu, în latura burgului, curţile, unde rămăsese o parte din suita lui. Acolo-i adusese vestea ispravnicul Vişan că turcii dăduseră foc curţii de la Afumaţi şi că el de-abia scăpase cu viaţă în bordeiul unui ţăran.

— Oamenii din sat şi de prin împrejurimi au sărit îndată în urma păgînilor şi, pînă a doua zi, izbutit-au să stingă pîrjolul, măria ta, îi spunea ispravnicul cu falca zdrobită şi capul legat. N-a ars decît aripa dinspre răsărit şi ţăranii se şi puseseră pe lucru la acoperiş, cînd bătrînul Ciomag, pristavul moşiei, izbutit-a să mă scoată cu o căruţă către Snagov. În drum spuneau oamenii că Momce şi-a ajuns visul şi-i mare dregător la curtea lui Vladislav. La mînăstirea Snagov, unde m-au oblojit călugării, se vorbea că domnia sa banul Pîrvu, întors din bejenie, primit cu mare pohfală şi găzduit de însuşi domnul, a fost repus în bănie.

— Nu m-am îndoit niciodată de poftele Craioveştilor pentru mărire, dar toate se plătesc odată şi odată, Vişane ! îi spuse Radu, punîndu-i mîna prietenește pe umăr, după care se îndreptă către camera căpitanului Codin.

Toată vara şi întreaga toamnă ploioasă a anului 1523, Radu a colindat prin cetăţile, tîrgurile şi satele ardelene pentru a grăbi alcătuirea oştirii. Iscoadele trimise peste munţi şi chiar oameni binevoitori lui îi aduceau veşti de

ce se întîmpla prin țară. Prin ei aflase că Mehmet-bei dăduse porunci cu străşnicie căpeteniilor oştirii să stăvilească jafurile şi silniciile, pentru ca norodul să rămînă de partea noii orînduiri. Ispravnicii trebuiau să pună pază la aşezările de pe moşiile boierilor fugiţi şi să nu se întîmple stricăciuni în averea lor. Noul domn urmărea mereu să-i readucă la baştina lor, cei mai mulţi fiind vlastelini şi divaniţi, crezînd că astfel îl va izola pe Radu şi-i va atrage de partea sa. Odată cu venirea toamnei, paşa din Bălgradul sîrbesc retrăsese o parte din oştire de prin părţile Ţării Româneşti, bulucind-o către malurile Dunării. Ţăranii români, secui şi saşi nu dădeau ascultare zapciilor, neavînd încredinţarea că vor lupta numai şi numai pentru Radu cel Viteaz. Nimeni nu uitase cumplita înăbuşire a răscoalei pornită de iobagi cu aproape zece ani în urmă. Toţi se mai încrîncenau încă la amintirea cruzimii nobilimii maghiare în urgia pornită împotriva lor şi la groaznica ucidere a lui Gheorghe Doja.

La Tîrgovişte, părelnica bunăvoinţă faţă de boieri Vladislav o răsturnă într-o făţişă asuprire. Fire aprigă, în violenţa lui nestăpînită că nu-i izbutise viclenia momelilor, îşi arătă cu mai multă furie ura neîncrederii în boieri.

De statură mijlocie, îndesat la trup, cu pletele, barba şi mustăţile sure, acel coborîtor din neamul Dăneştilor avea mişcările iuţi, după cum îi era şi firea. Privirea tăioasă şi-o ţinea îndeobşte tăinuită pe sub sprîncenele-i stufoase. În divan era repezit la vorbă, neţinînd seama nici de rangul dregătorilor şi nici de vîrsta lor. Din nou pe la jumătatea acelei toamne, patru boieri fură tăiaţi, vreo cinci scoşi din dregătorii şi marelui Pîrvu Craiovescu i se luă bănia, dîndu-i-se dregătoria de postelnic.

La comploturile divaniţilor, din prima decadă a lunii octombrie, se alăturară şi boierii de ţară, ca şi cei cîţiva maziliţi. În fruntea răzvrătiţilor era noul postelnic Pîrvu Craiovescu şi voievodul Bădica, fratele lui Radu de la Afumaţi. Astfel izbutiră sfetnicii să-l răstoarne din scaunul

Tîrgoviștei, dar Vladislav, cu ajutorul trupelor turcești, care mai rămăseseră în țară, își mută reședința la București. Înconjurat de cîțiva devotați, Țara Românească, din acea răzmeriță, se alesese cu doi domnitori, care diriguiau trebile obștești după bunul lor plac. Această dihonie prilejui și ciocniri armate, ceea ce-i dădură îndemn lui Radu să-și înlăture descurajarea. Cu o nouă nădejde, ocazionată de acea dezbinare, îi trimise prin sate pe cei mai cu credință în sine, izbutind astfel să-și sporească gruparea de pe Valea Tălmaciului și tabăra din satul Vad al ținutului Făgăraș. Brașovenii îi dădură ajutoare bănești, care cu provizii, ceva arme, rogojini, sumane și căciuli. Oștenii adunați din ținutul Odorheiului secuiesc și cei din jurul Prejmerului alcătuiseră tabără în dumbrava de lîngă Brașov. În ultimele lupte din preajma Bucureștilor, Bădica ieșise învingător, iar Vladislav trecu în tabăra turcească de peste Dunăre.

Noul domn își luă numele de Radu Bădica voievod și, din al doilea scaun al țării, trimise vestea izbînzii sale prin logofătul Negrea, care ajunse la Brașov la jumătatea lunii noiembrie. Astfel Radu de la Afumați pierdu prilejul de a se avînta asupra uzurpatorilor cînd se aflau încăierați, cu toate că n-ar fi vrut să-și încrucișeze paloșul cu un pretendent din același sînge cu el.

— Pe Badea-l voi răsturna din scaun fără luptă, „frate" Dragule, de îndată ce se așază o vreme mai prielnică, rosti Radu Vodă din cadrul geamului pe care se uita la zloata ce se învîrtejea din văzduhul plumburiu.

— Asta! ... fără supărare, n-oi mai crede-o, măria ta și iubit prieten al meu, dacă mi-i îngăduit ...

— De ce oare crezi că-ți rostesc astfel numele, scoțîndu-te în fruntea multora cu mare prință mie ? îl întrerupse Radu, întorcîndu-se de îndată ce Sturzu se repezi cu un genunchi pe podea și îi sărută poala mundirului ostășesc.

Domnul îl ridică zîmbindu-i amar și, în timp ce se uita în ochii lui albaștri, adăugă :

— Preaiubitul meu frate păşit-a cu stîngul şi sînt nevoit să-l scot din primejdie. Se află între doi vulpoi. Pe de o parte, Mehmet-bei nu suferă pe nimeni în scaunul pe care-l rîvneşte de atîta vreme. Pe de alta, vicleanul Pîrvu Craiovescu îl ține pe Bădica drept a sa unealtă împotriva turcitului, ca apoi să apuce el scaunul țării. Din astă vlăguială de hainie între neamuri tot sărmanul norod va sîngera ! mai spuse Radu cu glas sugrumat, începînd să facă paşi mari în lungul acelei încăperi.

— Dar fără luptă... nu mă dumiresc, măria ta, cum putea-vei să iei scaunul ?

— Fără război cu fratele meu şi nici cu fraţii noştri români, dar cu aceeaşi îndîrjită luptă împotriva cotropitorilor. Ţara-i dusă pe povîrnişul necruțătorului paşalîc. Nepăsarea banului, ajuns postelnic, ca şi setea de domnie, care-l orbeşte pe al meu frate şi nu-i în stare să vadă primejdia mă înverşunează. Cum aş mai putea eu să las norodul de izbelişte ? Să ajungă iar în tina sărăciei, bîntuit de foamete şi umilit de munci istovitoare, pe un tărîm cu atîtea izvoare de bogăţie ?

— Izbăveşte-ne, doamne, de-o asemenea pacoste ! rosti Dragomir Sturzu, făcîndu-şi repezit cruce.

— Vezi ?... De asta te simt ca pe un adevărat frate, care doveditu-mi-a nestrămutată credinţă şi virtute, de cîte ori rămîneam descumpănit de vitregia vremilor sub care mă zbat, îi declară domnul, în timp ce Borea intră ca să-l vestească de sosirea boierilor şi a căpeteniilor oştirii.

În zilele sărbătorilor de iarnă ale anului 1523, pe un viscol cumplit, oastea lui Radu de la Afumaţi trecuse munţii. La Cîmpulung află că turcii pătrunseseră din nou în țară şi că puseseră stăpînire pe toate cetăţile de-a lungul Dunării. De la trecerea prin Rucăr începuseră să-i vină în întîmpinare pîlcuri de țărani călări, la chemarea iscoadelor trimise în frunte cu căpitanul Mogoş. Oamenii căpita-

nului Codin, coborîți pe valea Oltului, pe poteci păstorești, sculaseră satele olteneşti, iar Andreaş, Gherasim şi Borea dădură şfară-n ţară prin pasul Buzăului. Acole trebuia să-şi sporească Radu puterea micii oştiri cu care se încumetase să treacă munţii.

În acel răstimp, Mehmet-bei, din porunca lui Ferhad paşa, care trebuia să pornească asediile Severinului şi Timişoarei, găsi că numai prin viclenie va potoli lupta pentru domnie în Ţara Românească. Bănuind că, pînă la urmă, fraţii se vor uni împotriva sa, trimise lui Radu Bădica două căpetenii ale oştirii otomane în grabnică solie. Aceştia îi spuseră domnului că efendissi Halil Melek-bei sosise cu ordinul padişahului pentru a-i înmîna cuca domnească şi firmanul. Dat fiind neliniştea din ţară, îl aşteaptă cu toată pohfala cuvenită în tabăra turcească.

Astfel se află a doua zi, la Bucureşti, că domnului ţării şi cîtorva boieri li se tăiaseră capetele, trimise apoi la Edirné, unde-şi luase reşedinţa sultanul. Peste trei zile sosi la Cîmpulung domnia sa biv-vel-vornicul Neagoe, întovărăşit de postelnicul Drăgan şi de alţi boieri dintre cei ce-l părăsiseră în pribegie. Aceştia i se închinară cu supuşenie aducîndu-i cumplita veste şi spunîndu-i că ţara şi întregul divan, în frunte cu fostul ban Pîrvu Craiovescu, nu-l vor decît pe el domn. Aflîndu-se cu mai toţi ai săi, Radu se sculă încruntat din jilţ strigînd :

— Codineee ! şi tu Mogoş, ridicaţi tabăra de îndată, acum ! Să pedepsim nemaipomenita nelegiuire şi umilinţa adusă ţării.

— Mărite doamne, glăsui din nou fostul mare vornic Neagoe, înălţimea sa banul Pîrvu cuprins-a cetatea Tîrgoviştei cu oştenii lui în leafă şi te aşteaptă.

— Bine, bine ! îi tăie vorba Radu, pornind grăbit să-şi schimbe îmbrăcămintea, dar se opri în prag şi, întorcîndu-şi faţa, cu ochii tulburi rosti : Fiţi bineveniţi din nou în tabăra mea, boieri dumneavoastră ! şi ieşi, lăsînd în urma-i numai sunetul pintenilor.

Mehmet-bei, îngrijorat că Radu de la Afumați pornise împotriva sa și, neavînd destulă putere pentru a-l înfrunta, se retrase la Giurgiu. Folosind prilejul, Radu se mulțumi să scrîșnească din dinți, dar se mai mîngîie de îndată ce țăranii bătrîni din satul Putineiul îi dădură corpul neînsuflețit al fostului domn Radu Bădica Vodă. Pe un ger de trosneau pietrele sub copitele cailor, în două zile și numai cu un popas de noapte, Radu ajunse la Tîrgoviște, călare pe Suru în urma chervanului tras de șase cai și străjuit de toți boierii, dregătorii și căpeteniile oștirii. Toate clopotele cetății de scaun băteau într-o dungă la sosirea marelui alai pe cînd locuitorii tîrgului se aflau înșirați de-o parte și de alta a ulițelor. Femeile-și ștergeau nasurile roșii de frig, în timp ce bărbații de-abia se țineau să nu izbucnească în urale, cu ochii învolburați, la apariția falnicului călăreț. În acea grăitoare tăcere de cucernicie corpul neînsuflețit, înfășurat într-un lințoliu cernit, fu purtat pe umerii logofătului Mihai Harvat, boierului Barbu, vistiernicului Oancea, spătarului Dragomir Sturzu și ai căpitanilor Codin și Mogoș pînă-n pronaosul episcopiei.

Corpul nefericitului său frate fu apoi coborît în cripta de la mînăstirea Dealului.

De cum se urcase din nou în scaun, Radu își dădu seama că liniștea nu va dăinui, atîta vreme cît Mehmet-bei se va mai putea boldi în voie peste Dunăre. Lipsit de bani în țara jefuită, trimise soli peste munți după ajutoare. Țăranii ardeleni și maghiarii deja veniți cu domnul nu primiseră să fie plătiți și se mulțumeau numai cu merinde. Dar în loc de orice sprijin, spre sfîrșitul lui februarie, Oprea cneazul și Ion Olahul fură trimiși numai pentru a-l felicita de felul în care izbutise să ia domnia, aducîndu-i, din partea voievodului Ioan Zápolya, urări de viață lungă și tihnită în scaunul țării prietene.

De la Moldova-i veniseră vești îngrijorătoare. Hanul tătarilor Sahib Ghirai își învîrtejea hoardele de-a lungul hotarului de răsărit pînă-n Podolia.

Din pricina mișcărilor de trupe turcești și a lipsei de ajutoare, atît din Ardeal cît și de la Moldova, luase hotărîrea de a nu-și aduce încă familia în țară. Și avusese dreptate.

Martie se semețea cu un soare glorios. Pocnetele neauzite ale mugurilor și colțul ierbii înseninau și privirile cele mai mohorîte. Plugurile de lemn, trase de boi sau cai costelivi, răsturnau brazdele pămîntului gras și frăgezit de ger. Către acea trudă plecaseră și secuii și o parte din țăranii ardeleni. Oștirea i se împuținase și „zvoanele" de la hotarul de jos deveneau din ce în ce mai îngrijorătoare. În acel răstimp totuși oamenii își recăpătaseră curajul și țara înflorea văzînd cu ochii, pe cînd tîmplele domnului încărunțeau înainte de vreme.

Dintre solii trimiși în Ardeal, numai vel-logofătul Vlădicul și logofătul Mogoș veniră cu făgăduieli din partea sibienilor.

La începutul lunii martie, Șelmaru, Ilarie și Borea aduseră vestea că turcii puseseră sute de robi pentru alcătuirea a două poduri, pe barcazuri, la Șiștov și Rusciuc ; că peste Dunăre se înmulțiseră bulucurile de osmanlîi, și cetele de spahii împlătoșați.

— Din pricina paznicilor de hotar, trecuți pe malul nostru, măria ta, Borea n-a izbutit să deslușească din răcnetele lor înfăptuirea poruncilor date de comandanți ! rosti Șelmaru.

— Așa-i, stăpîne ! N-am fost vrednic să mă apropii nici noaptea de vreo colibă de pescar, întări Borea spusele lui Șelmaru, stînd cu capul aplecat.

— Hei, bine nu poate fi, Radule, glăsui jupan Vlădicul, din jilțul de lîngă cămin, pe cînd domnul, neliniștit, începu iar să facă pași mari printre ei, ca întotdeauna cînd căuta să-și tăinuiască zbuciumul sufletesc.

Cele aflate îi adînciră lui Radu cuta dintre sprîncene și pașii lui deveniseră mai apăsați, cînd ușa fu dată de perete,

deschisă de labele lui Ali. În urma lui spătarul Dragomir Sturzu, serdarul Milan Radomir și Călin Brebeneag, ispravnicul ținutului, intrară grăbiți. Radu era iarăși încredințat că se întîmplă ceva.

— Care-i vestea, feții mei ? rosti el cu sprîncenele ridicate.

— De la Sibiu sosit-au două sute de trabanți, răspunse spătarul Dragu.

— Două sute ! ... murmură domnul, întovărășindu-și mîhnirea cu un gest de lehamite, cînd serdarul Milan Radomir se grăbi să adauge :

— Căpetenia lor spusu-ne-a că, la vreo zece zile, vor mai sosi încă pe-atît !

— Ufff ! ... prea puțini ! ... Prea puțini, pentru a mă-ncumeta să ridic paloșul împotriva uraganului. Nu pot pune-n primejdie din nou viața celor ce vor răspunde ca totdeauna chemării mele. Să nimicesc floarea norodului țării pentru tihna nepăsătorilor vecini și a surdei creștinătăți ? ... Spătare Dragomire, și de astă-dată vom trece munții în Transilvania, spuse hotărît Radu Vodă, ridicînd dreapta pentru concedierea noilor veniți.

După cîteva ciocniri cu avangarda marii oștiri care invadase țara, Radu Vodă, cu puterile sleite, ajunse la Rucăr, unde porunci popas. A doua zi spătarul Dragomir Sturzu era să-l trîntească pe Borea, cînd se năpusti gîfîind în cortul domnului, spunîndu-i :

— Mărite doamne, opritu-s-a mulțime de urmăritori otomani, scrutînd zările. Dintre ei a pornit o căpetenie, în fruntea a cinci călărași, fluturînd un steag alb. Am dat poruncă să li se lase cale liberă. De cum s-au apropiat, am putut vedea că acel nazîr era tînăr, plăcut și blînd la înfățișare. Cînd a sărit de pe cal, în fața mea, a făcut salutul turcesc și o scînteie de mulțumire i-a săgetat privirea, înclinîndu-se cu mîna pe piept la răspunsul meu și mai ales la întrebarea în limba lui. După vorbă-i de neam ...

— Lasă astea, Dragule, care-i e solia? îl întrerupse Radu nerăbdător, pornind de-a lungul și de-a latul cortului.

— Cere grabnică intrare la măria ta, răspunse el cu ochii la Ali.

— Ali are să-mi spună dacă turcu-i cinstit, au ba. Să vină! încuviință Vodă.

Spre mirarea lui Radu, plecăciunea adîncă a solului dușman, glasul cu care rosti „Bun găsit, luminate domn!" ca apoi să pună un genunchi pe pămînt, îl făcu să-i întindă amîndouă mîinile ca să-l ridice. Ali, cu limba scoasă, stătea pe coadă liniștit, urmărind cu capul strîmb fiecare mișcare a celor de față.

— Pari a-mi fi cunoscut, efendi, cu toate că faci parte din corpul de elită, glăsui Radu, cînd noul venit se grăbi să-i răspundă:

— Datorez viața îndurării tale, mărite doamne. Mă numesc Hasan-Ibrahim, fiu al puternicului sangiac de Magniasa, Ahmed Mustafa-pașa...

— Aaaa!... îmi amintesc de lagărul în care-ai dovedit omenie.

— La Gubavi, strălucite domn al Cara-Iflacului, unde mi-ai dat libertate.

— Care ți-i solia, de-ai intrat în primejdia taberei dușmane?

— Mă aflu descumpănit de urîta misiune ce mi s-a încredințat împotriva binefăcătorului meu. De aceea cutez să sfătuiesc pe înălțimea ta să nu primească poftirea maimarelui meu, Mehmet-bei, care încă nu știe că nu mai ai oștire. Orice simțămînt de recunoștință atîta timp cît sînt în oastea lui va fi socotit act de trădare, declară nobilul turc cu tristețe.

— Poftirea lui Mehmet-bei?... izbucni Radu Vodă cu fulgere în priviri.

— S-a arătat a fi din înaltă poruncă, și dorește să faci cale întoarsă la Tîrgoviște, unde-ți va înlesni căpătarea firmanului împărătesc.

— Un firman ca acel dat nefericitului meu frate ? răbufni din nou domnul, pornind într-un rîs cutremurător.

— Pentru asta îmi îngădui să sfătuiesc pe măria ta să nu mai zăbovească şi să treacă munţii cît mai neîntîrziat, pînă ce paznicii graniţei, trimişi pe ocolite şi sprijiniţi de ieniceri, nu vor astupa pasurile.

— Sturzule, porunceşte desfacerea taberii cît mai grabnic ! ... iar domniei tale-ţi mulţumesc pentru nobilele simţăminte de care dai dovadă şi de astă dată, tinere, rosti voievodul, întinzîndu-i mîna, pe care turcul o cuprinse aplecîndu-şi fruntea asupra ei.

DIN NOU ÎN PRIBEGIE

După un popas de o săptămînă în ospeţia braşovenilor, care-i dăduseră curaj cu făgăduieli, pentru reintrarea în drepturile sale, Radu de la Afumaţi plecă la cetatea Făgăraşului. Acolo-i veni ştirea că Vladislav al III-lea fusese iarăşi ridicat de turci în scaunul ţării. Peste cîteva zile, fostul serdar Milan Radomir, izbutind să treacă munţii, îi alină oarecum mîhnirea cu vestea că marele şi puternicul ban Pîrvu Craiovescu nu fusese primit în noul divan al ţării. Cu toate că-i dăduse sprijin, la primul sfat cu boierii, puternicul Pîrvu a fost scos şi din bănie deoarece Vladislav nu uitase ajutorul pe care acesta l-a dat lui Bădica Voievod. În marea dregătorie a fost înălţat logofătul Tatul, om cu mare priinţă noului domn.

În acele vremuri care cutremurau întreaga Europă, regele Ludovic al Ungariei devenise mai îngrijorat ca niciodată de răsturnarea din scaunul Ţării Româneşti a voievodului Radu de la Afumaţi şi înlocuirea lui cu omul devotat turcilor. Fiind temeri ca turcii să nu-i atace regatul

și prin Transilvania, trimitea mereu emisari judelui din Rășinari și celui din Brașov să cerceteze neîncetat pasurile munților. Teama de război se vîntura de doi ani, dar acum mișcările de trupe otomane nu mai conteneau. Marele balibeg, comandant suprem al forțelor prefirate de-a lungul Dunării, întărise oastea lui Mustafa pașa de pe malul unguresc, prin alți sangiaci veniți cu o sumedenie de ienicerime, pornind din dreptul Severinului. Ajutor din partea regilor, castelanilor și palatinilor creștini, în dezbinare, nu mai putea nădăjdui. Însăși autoritatea papală se restrînsese la făgăduințe.

În acea vreme, cu toate cele datorate puternicului sultan Soliman, Vladislav al III-lea trimisese solii în Transilvania, prin care încerca o apropiere de trainică vecinătate pentru cele ce „va să vină". Totodată începu din nou să făgăduiască dregătorii și „iertăciune" boierilor pribegiți. Toți știau că li se asiguraseră stăpînirea moșiilor părăsite, dar aceștia mai știau că totul și toate erau pentru a-l părăsi pe Radu de la Afumați. Astfel aceste momeli ca și cererile îndreptate cancelariei voievodale de a-l goni pe Radu Voievod căzuseră în gol; nu fuseseră uitate nestatornicia și șiretenia din prima lui domnie. Pînă la urmă, pe ultimii săi emisari, jupanii Lupu și Ganea, mai cutezători și chiar amenințători, dregătorii brașoveni i-au aruncat în temnița cetății. Numai după directa intervenție a domnului Țării Românești pe lîngă vice-voievodul Leonard Barlábassy fură eliberați. În privința fostului domn i se răspunse lui Vladislav al III-lea, prin solul Petre Literatul, că Radu de la Afumați se află sub înalta proteguire a majestății sale regelui Ludovic și adăpostit de însuși voievodul Transilvaniei Ioan Zápolya.

Totuși soliile purtate avuseseră ca rezultat o trecătoare înțelegere... comercială. Dar Dieta nu-i putuse ierta lui Vladislav uzurparea tronului Valahiei cu primejdiosul ajutor turcesc. Aceasta contribuise ca în curînd relațiile să se înăsprească din nou, cu toate schimburile de cărți și solii

de „împăcăciune". Învrăjbirea porni de la jefuirea boierilor munteni, jupanii Tudor, Dragomir şi Momce, fostul logofăt al curţii de la Afumaţi. La ieşirea din Braşov, cu mărfurile cumpărate, au fost atacaţi şi surugiii omorîţi. Ei, fiind călări, au scăpat cu fuga. Vladislav, văzînd că şi sibienii dădeau semne de neîncredere, pierdu orice nădejde pe pace şi bună vecinătate cu transilvănenii. Iscoadele-i aduseseră şi vestea că Radu de la Afumaţi îşi alcătuia din nou o oştire, plătită de însuşi regele Ludovic. Peste toate mai săvîrşise şi nesocotinţa înlocuirii banului Pîrvu, mărind neîncrederea boierilor care i se închinaseră şi care începură a-l părăsi rînd pe rînd. Odată cu acestea, Mehmet-bei se afla luat în vîrtejul marilor pregătiri poruncite de neobositul sultan însetat de cuceriri. Flota şi oştirea de la asediul Rodhosului fuseseră aduse pe Dunăre şi prin Rumelia pentru atacul Ungariei. Dar marea ofensivă asupra Europei era încă stînjenită de neîncetatele atacuri ale perşilor la graniţa din josul împărăţiei asiatice şi de răscoalele unor regiuni din Anatolia.

În acea călduroasă şi bogată vară a anului 1524, Radu de la Afumaţi făcuse numai patru popasuri scurte la curţile din Vinţu de Jos, unde-şi avea familia. Mai tot timpul se găsea între Sibiu, Făgăraş şi Braşov, unde ţărănimea se strîngea în jurul neobosiţilor săi căpitani. Nemeşii, stăpînitori de pămînturi, din porunca voievodului Ioan Zápolya îi înarmau pe iobagi, care intrau bucuroşi în oastea pentru dezrobirea fraţilor din Ţara Românească.

La sfîrşitul lunii iulie a acestui an, Radu se afla în pridvorul casei domeniului său din Transilvania. Fetiţele se jucau cu Ali pe pajiştea umbrită de un stejar secular, iar doica Fira moţăia pe banca de la tulpina lui. Doamna Voica, vorbind cu soţul său, văzuse prima că Ali părăsea joaca şi, cu capul ridicat, îşi îndrepta urechile către ceva neauzit şi nevăzut în depărtare. Era o după-amiază senină, cu cer luminos şi soarele-şi răspîndea văpăile orbitoare

pînă dincolo de vibrațiile de la hotarele vederii. Curînd, pe dealul împădurit, de-a lungul zării, la cotitura șleaului dinspre Alba Iulia începură a pluti nori de praf.

— După cît se vede ne sosesc oaspeți din Bălgrad, Voica! rosti Radu, mijindu-și privirea printre gene. Ooo!... alai mare, mai adăugă văzînd că, după caleștile și rădvanele ce ieșiseră din bolta codrului, sutele de călărași nu se mai isprăveau. Sclipeau în soare armuri, zale și coifuri.

— Un adevărat alai voievodal, Radule, întări și doamna Voica, nu fără oarecare îngrijorare în privire. Mă duc să poruncesc zaharicale, cofeturi și răcoritoare, mai spuse și intră grăbită în casă.

Copiii au fost luați de doică spre curtea interioară, pe cînd Ali, sărind cînd pe Borea, cînd pe Andreaș, se duceau către poartă.

Trăsurile pătrunseră pe porțile larg deschise, iar cei peste o mie de oșteni călări se îndreptau către pîrîul din vale. Înseninat și cu zîmbet de înduioșare își primi în brațe băiatul care sărise din caleașca domniei sale vicevoievodul Ștefan Tomory.

— Tată, monseniorul Lorenzzo m-a slobozit pe o săptămînă, apucă el să spună pe nerăsuflate!

Radu, rîzînd, îi lăsă în bucuria revederii și porni către noii veniți. Printre aceștia se aflau: Ștefan Tomory, urmat de vel-vornicul Neagoe, fugit din nou din țară împreună cu postelnicul Drăgan, nedespărțitul său cumnat, Dragomir Sturzu, vistierul Oancea, vornicul Cocora, pîrcălabul Baldovin din Golești, căpitanul Codin, serdarul Milan Radomir și trei înalți nobili maghiari. Fulgerător Ali îi tăie drumul biv-vel-vornicului Neagoe și începu să-l clănțănească, băgîndu-l în răcori cu fiorosu-i rînjet și vădita dușmănie din sclipirea ochilor în flăcări.

— Stai, năbădăiosule! îi strigă Dragomir Sturzu, repezindu-se asupra lui și-l cuprinse de gît.

De la geamul camerii dinspre pridvor se mișcase perdeaua și doica Fira, cu palma la gură, bodogănea ca pentru o rea presimțire : „Am bănuit mereu că acel boier burduhos nutrește gînduri neprielnice !“

— Să trăiești, măria ta ! ... apucă să rostească vicevoievodul Ștefan Tomory, cînd toți ceilalți îi acoperiră glasul cu aceeași urare, la care Radu răspunse :

— Fii bine venit, înălțimea ta, pentru ogoirea restriștii în care mă aflu. Așijderea și pentru cinstitele fețe care vă însoțesc. Dar teamă mi-i de vești îngrijorătoare de la asediul Severinului.

— Căzut-a în mîini dușmane cu pierderi grele, îi completă gîndul vornicul Cocora, în clipa în care-i luă vorba vistierul Oancea, stingîndu-i-se glasul.

— Cu mare durere în suflet va trebui să mai afle bravul nostru domn că acolo pristăvitu-s-a din astă lume pămînteană acela care fost-a mare logofăt ...

— Doamne sfinte, îndurare ! ... Mihai Harvat, stîlpul țării și al credinții mele ! izbucni Radu Vodă sfărîmîndu-și lacrimile între pleoape și-și trecu năframa peste broboanele țîșnite pe frunte.

— Curaj, prietene, și mîngîiere pentru dureroasa pierdere, rosti Ștefan Tomory. Dar primejdia nu ne-ngăduie acum să ne plîngem morții. Porunca-i să trecem munții cît mai grabnic. Luminăția sa voievodul nost' Ianoși a și plecat cu oastea la Sebeș. Acolo ne așteaptă pentru a porni la tabăra de sub cetatea Rîșnovului ! mai adăugă și luîndu-l de după umeri se îndreptară înspre pridvor urmați de toți ceilalți.

Vladislav, înlocuindu-l pe banul Pîrvu, își pierdu încrederea în boierii atrași să vină din pribegie, iar cei devotați lui își dădeau seama că nu vor putea să facă față la vestea că Radu Vodă trecuse munții cu mare sprijin al împrejurărilor fără sprijin turcesc. Către mijlocul lunii septembrie a anului 1524, intrase spaima-n toți dregătorii

noroadelor ardelene, în fruntea cărora se afla însuși voievodul Ioan Zápolya. Nici la trecătorile prin care pătrunsese oștirea și nici pe drumul dinspre Cîmpulung, unde trebuia să se alcătuiască laolaltă puterea creștină, nu găsise împotrivire. În apropiere de Tîrgoviște, avangarda lui Vladislav încercase o zăgăzuire, însă toți românii trecuseră de partea lui Radu de la Afumați.

La porțile acelei „cetăți de scaun" mulțimea primea cu urale oștirea ardeleană, aruncînd flori în bogata caleașcă a voievodului Ioan Zápolya, pe cînd boierii, în frunte cu banul Pîrvu Craiovescu, făceau semne de închinăciune în jurul armăsarului pe care se afla Radu Vodă.

Astfel norodu-și redobîndi domnul dorit, harnicul voievod, care-și hărăzise întreaga-i viață țării și libertății ei. Trei ani de zbucium și de vitejească îndîrjire, fără odihnă, dezminți puterea neistovită a unui dușman de care se încrîncena întreaga Europă. După plecarea voievodului transilvănean, cîțiva nobili din suita sa rămaseseră în jurul lui Radu cu două sute de trabanți și cinci sute de cătane, pînă la agonisirea străjerilor și realcătuirea călărimii domnești. Fuga peste Dunăre a fostului domn se află la Tîrgoviște prin căpitanii trimiși pentru paza hotarului din dreptul cetăților stăpînite de turci. La București fuseseră măcelăriți toți turcii lăsați la paza haraciului, din porunca pîrcălabului Captare și a ispravnicului Ciochină.

Către începutul lunii octombrie, Radu Vodă de-abia-și alcătuise sfatul și orînduise în parte starostiile ținuturilor cînd primi vestea că Ibrahim pașa, marele comandant al oștirii otomane de la Dunăre, dorea să-l vadă la curtea domnească din București. Dar Radu, avînd pilda unor primejdii cunoscute, ascultă de înțeleptul sfat al banului Pîrvu Craiovescu, care-i spusese în plin divan :

— Scaunul țării se află acum la Tîrgoviște, mărite doamne ! Din încredințările iscoadelor cu priință nouă,

întărite de îndemnurile domniei sale pîrcălabul Captare, nu poate fi vorba decît de o solie, înălțimea ta. Dar a-i ieși în întîmpinare, ar fi o umilință pentru domnul Țării Românești ! îi răspunse el. Marele nostru spătar Dragomir Sturzu și domnia sa vel-vistiernicul Oancea îl vor pofti cu cinstea cuvenită în palatul Tîrgoviștei. La caleștile domnești să fie înhămați cai albi, iar în fruntea străjerilor călări va fi domnia sa pîrcălabul Cozma Cernat, marele ispravnic al acestui ținut.

Peste șapte zile, într-o liniște de îngrijorare surdă a populației tîrgului ce părea pustiu, alaiul solului celui mai puternic împărat al acelor vremi, întovărășit și de o sută de spahii în zale argintii, își făcu intrarea pe porțile curții domnești. De-a dreapta și de-a stînga bogatei sale calești, pe cai arăbești, călăreau doi imbrohori-kapudani, căpetenii din garda imperială, înțepeniți în platoșe de argint și cu vîrfurile coifurilor de aur scînteind în soare. După cîteva ore de răgaz pentru odihnă, Radu Vodă trimise vorbă înaltului demnitar al strălucitului său suzeran că-i gata să-l primească în mijlocul sfetnicilor săi adunați în sala tronului. Pe ușile larg deschise și în sunete de goarne, solul intră singur și fără arme alături de banul Pîrvu Craiovescu. Era un bărbat între două vîrste, smead și înveșmîntat într-un caftan greu de brocart, tivit cu hermină, iar ca semn de pace, pe înaltu-i turban alb, surguciul, prins în față cu o agrafă de aur, pe care strălucea un safir, era din pene de struț tot albe. În dreapta domnului se aflau și nobilii maghiari Ferentz Bódó, Tórók Balint și o căpetenie de husari. Toată asistența, în picioare și cu capetele aplecate, aștepta, în liniște, urmărind schimbul de temenele și urări dintre Radu Vodă și Ibrahim Pașa, pînă ce solul fu poftit să se așeze în jilțul din fața domnului.

Marele împuternicit a adus la cunoștința lui Radu Vodă înalta dorință a preaputernicului său stăpîn de a se statornici o liniște și pace cu țările române. Că luminăția sa, în scurta curgere a vremii, se află încredințat de vitejeasca

dîrzenie a domnului Cara-Iflacului, iubit de norodul care l-a dorit și sprijinit fără istov la cîrma țării. Despre toate acestea i-a vorbit înălțimea sa Ismail bei, balibeg, caimacam al Vidinului, atotștiutor al neostoitelor tulburări de peste Dunăre, stîrnite după săvîrșirea din astă lume a lui Neagoe Vodă Basarab. Că se vorbește de către mai toți puternicii din preajma strălucirii sale Soliman-sultan despre un luminat „divanefendissi", sfetnic de taină, care sprijină domnia aceluia ce s-a dovedit vrednic în atîtea rînduri...

„Aloisio Gritti" ! îi străfulgeră gîndul cald lui Radu care asculta cu sprînceana ridicată și cotul rezemat de brațul scaunului domnesc. Din spatele comitelui Török Bálint, spătarul Dragomir, rămas în picioare și uluit de cele auzite, nu-și putea stăpîni bucuria acelei nemaipomenite izbînzi a domnului său, spunîndu-și : „Ar fi o nesăbuită mîndrie ca măria sa Radu Vodă să nu primească acest vremelnic răgaz".

Pe cînd ambasadorul își urma cuvîntarea, pe care Radu o asculta numai cu o ureche, în același timp se gîndea :

„Firavele îndemnuri ale curții de la Buda și sprijinul netăgăduit al voievodului transilvan... dat mai mult spre folosul său, nu pot cumpăni balanța în care-i pusă acuma tihna țării. Toate căile diplomaticești mă duc spre o împăcare cu puternicul nostru suzeran... Vînturarea făgăduințelor sfîntului părinte, ale împăraților și regilor lumii s-au spulberat mereu ca pleava, în vreme ce eu rămîneam singur cu fierul în mînă să apăr moșia strămoșească în fruntea țărănimii cu piepturile goale"... Deodată se ridică din scaunul domnesc, cu toată măreția lui voievodală și, înălțînd dreapta, glăsui :

— Aduc cuvînt de mulțumire pentru marea cinstire și prețuire a unui cinstit vasal din partea strălucirii sale, măritul împărat al întregului islam și suzeran al nostru. Rog pe înălțimea ta să-l asigure de pace și liniște la acest hotar al imperiului, unde voi căuta să pun capăt uneltirilor și

să nimicesc poftele rîvnitorilor nedoriți de norodul țării. Totodată, domniei tale-ți rămîn recunoscător pentru osteneala drumului făcut pînă la curtea noastră, rugîndu-te să ne onorezi masa din astă seară, dată în onoarea înălțimii tale, mai apucă să rostească în clipa în care izbucniră uralele înflăcăraților divaniți ridicați din jilțuri.

La acea bogată masă, la care boierii se adunaseră în veșminte scumpe de sărbătoare, nobilii unguri trimiseseră răspuns că, fiind în pline pregătiri de plecare, nu puteau lua parte la marele ospăț de la curte.

Cu toată călduroasa poftire și repetatul îndemn al înălțimii sale Ismail-bei, caimacam al Vidinului, de a se înfățișa puternicului sultan la reședința sa, Radu a trimis răspuns că încă mai are de pus rînduială în trebile dinlăuntrul țării. Numai după ce primi scrisoarea trimisă de excelența sa Begu Oglu, prin credinciosul Bartholomeo Carducci, se hotărî să plece pentru cuvenita închinăciune de care nu se putea lipsi.

În acest scurt răstimp, binecuvîntata nerăbdare a noului vel-vornic Vlădicul de a-și aduce fata și nepoții acasă nu avusese greutăți de întîmpinat. Astfel că rădvanul și chervanele alaiului doamnei Voica intraseră în țară, înainte de plecarea înalților demnitari maghiari de la Tîrgoviște.

Toate potecile munților și nesfîrșitele șleauri străbătute de alaiul lui Radu Vodă prin Rumelia erau împînzite de trupe care curgeau ca un șuvoi spre malurile Dunării. Cetățile sangiacurilor, hanurile și chiar locuințele demnitarilor de prin tîrguri erau ocupate de căpeteniile oștirilor, astfel că popasurile alaiului lui Radu Vodă se făceau mai mult în corturi. De-abia trecuseră zece zile după săptămîna marilor serbări pentru cinstirea celor patru ani de la urcarea în scaun a strălucitului Soliman sultan. Mulțimile venite de prin toate ținuturile, sangiacurile și vilaietele împărăției încă nu se retrăseseră din Edirné, unde-și luase,

temporar, reședința luminăția sa, trimisul lui Allah pe pămînt.

La porțile de intrare în vechea capitală a islamului kapudan-aga lăsă, cu temeneli, cale liberă alaiului domnului Cara-Iflacului. De cum intrară caleașca domnească și rădvanele boierilor în curtea trattoriei lui Conrado Salerno, acesta trimise îndată un slujitor călare la palatul înălțimii sale divanefendissi Begu-Oglu.

O NEAȘTEPTATĂ PREȚUIRE

Soarele frumoasei toamne a anului 1524 se ridica triumfător peste briza mării care se bănuia în adîncul depărtărilor. De pe terasa locuinței marelui meghistan, la care se afla în ospeție, Radu de la Afumați, înveșmîntat ca pentru o rară ceremonie, urmărea trecerea unui triunghi de cocori către apele Helespontului.

„Să fie un îndemn..., o încurajare, trimise de văzduhul țării ?“ îi trecu prin minte prea tinerescul gînd, în clipa în care pe prundișul aleii pătrundeau butcile boierilor români.

Se opriră în spatele unei luxoase calești, tapisată cu mătase de Veneția, la care erau înhămați patru cai arăbești. Pe capră așteptau doi slujitori turci cu ciacșîri de postav, tunici de atlaz galben strălucitor, strînse în curele cu cătărămi de bronz, iar fesurile roșii aveau ciucuri negri. Curînd coborî Begu-Oglu, avînd peste bogata-i îmbrăcăminte un caftan lung de brocart, mărginit cu pielicele de samur. Capu-i era înfășurat într-un turban de mătase gălbuie și surguciul din frunte-i era prins cu o agrafă de aur bătută în nestemate strălucitoare. Își îndrepta grăbit pașii către prietenul său, făcîndu-i loc mereu să înainteze pe cînd el zîmbind răspundea uralelor boierilor săi.

Din pricina oștirii adusă în ținută de paradă, piața palatului imperial din acel de al doilea oraș al imperiului era năpădită de mulțimea care sporea mereu. Scara, acoperită de covoare scumpe, urca spre porțile de intrare păzite de oșteni cu suliți și halebarde. Nobili musulmani și dregători, coborîți din rădvane, urcau în grupuri printre stîlpii de marmură de Carrara. De cum intră în marea sală a palatului înțesată pe margini de demnitari, mari conducători de oști, dregători..., ochii lui Radu se opriră asupra strălucirii semilunei, tăiată în aur, ca un semn copleșitor al puterii islamice. Era fixată pe bolta albastră ca cerul de deasupra baldachinului din fundul lungii încăperi, sub care se afla un tron mare plin de perne.

— Rămîi la marginea acestui covor împreună cu toți însoțitorii și să nu-ți ridici privirea asupra luminăției sale pînă nu ți se adresează el, îi dădu în grijă Aloisio, după care se îndreptă spre ușa din stînga tronului. Curînd, în celălalt capăt al covorului, marele vizir Kara Ahmed-pașa îl aduse pe Vladislav al III-lea, venit împreună cu cinci boieri divaniți.

Deodată în sunete asurzitoare de goarne, surle și țambale, ușile pe care ieșise Aloisio fură date în lături de doi haidamaci negri, cu capetele rase și goi pînă la mijloc. Rămași cu brațele încrucișate de o parte și cealaltă a ușilor, printre ei intră grăbit un musulman cam smead, cu mustață subțire și arcuită peste buzele gălbui. Dintr-o ochire furișă, Radu văzu că-i de statură potrivită, strălucitor îmbrăcat în mătăsuri largi și peste turbanu-i alb și înalt îi tremura deasupra frunții un surguci prins într-o agrafă în mijlocul căreia sîngera un rubin scînteietor. Uralele nu conteniră decît în clipa în care tînărul sultan se așeză pe pernele împărătescului său tron. În stînga sa, pe o treaptă mai jos, se afla jilțul marelui vizir, care-și luă locul încruntat și vădit neliniștit. Nu se auzea, dar părea că pufnește mereu cu ciudă pe sub mustățile-i tăiate la fel cu acele ale maimarelui său. La spatele jilțului

avea înfipte trei tuiuri, pe cînd sultanul, la acea vreme, nu avea decît cinci. Grupul de nobili care intrase în urma padișahului rămăsese în fața ușilor și Radu zadarnic se căznea să-l zărească pe sub sprîncene pe Aloisio Gritti, cînd tresări la glasul cam aspru al marelui vizir :

— Prea luminate sultan, stăpînitor al lumii islamice binecuvîntate de puternicul Allah și stăpînitor al ținuturilor cucerite de înaintașii tăi, astăzi înaintea strălucirii tale se înfățișează doi rîvnitori la scaunul Cara-Iflacului, dintre care unul s-a dovedit răzvrătit împotriva...

— Bine, bine, lasă astea ! îl întrerupse împăratul cam repezit și uitîndu-se pe o mică însemnare, urmă : Ia să ne spună nouă Vladislav voievod care-au fost pricinile că țara nu l-a vrut ?

Acesta, palid și asudat, cu burta cam prea înaintată pe sub bogatu-i caftan, își drese glasul și rosti într-o turcească în care se căznea să găsească cuvintele mai potrivite :

— Țara m-a vrut, boierii mi s-au închinat, preaputernice stăpîne, dar fostul domn, cu sprijin dușman, mi-a uzurpat scaunul, năvălind cu oaste de peste munți. Atunci boierii părăsitu-m-au...

— Fiindcă pe cei mai mulți i-a tăiat, răbufni tinerețea lui Dragomir Sturzu, pe cînd sultanul ridică arătătorul, în semn de liniște, dar totuși întreaga asistență încremenise, deoarece acel deget era mai totdeauna o poruncă de moarte fără cuvinte.

Dar sultanul îi zîmbi și, cu sprîncenele ridicate, își îndreptă privirea castanie, cu cercuri gălbui ca de felină, către Radu de la Afumați, întrebîndu-l cu glas mai înăsprit :

— Așa să fie ? Ai trecut hotarul sprijinit de oaste dușmană ?

— Mai întîi de toate să-mi fie îngăduit a încunoștiința pe luminăția ta că din cuget curat și credință în vechile noastre datini, n-am rîvnit să iau dreptul la domnie al ace-

luia care fost-a suit în scaunul țării de către al său părinte, răposatul domn Neagoe Vodă Basarab. Răzmerița în țară o stîrniseră alți uzurpatori și Teodosie Vodă, fiind el nevîrstnic și neajutorat, eu, ca înalt dregător în sfatul său, am tras sabia ca să-i ocrotesc dreapta-i moștenire.

— Hm!... făcu mirat padișahul, mînuiești limba noastră ca un înalt meghistan, dar nu-mi ocoli răspunsul. Te-ai războit în mai multe rînduri cu oștenii mei pricinuindu-mi pagube mari în oameni, cai și arme. În mai toate luptele ieșit-ai învingător. Astea aș putea să ți le iert ca o prețuire pentru un adevărat viteaz. Dar ceea ce nu-ți pot trece cu vederea este sprijinul avut de peste hotare al unor țări ce ne dușmănesc. Știai că nu sufăr să-mi stea nimeni în cale și totuși ai ridicat armele, ca acum să cutezi a mi te înfățișa cu fruntea sus. Vorbește cît am răbdare să te ascult! porunci cu asprime în glas.

Fojgăiala din marea sală amuți. Părea că nimeni nu mai respira, pe cînd Vladislav își freca mîinile cu vădită mulțumire.

— Preamărite și luminate suveran al celei mai întinse împărății a vremilor noastre, își reluă cuvîntul Radu de la Afumați. Fără șovăială în gînd, mă aflu încredințat că mi se va acorda înalta dreptate la acest județ al suzeranului meu! Este drept că frumoasei înclinații a sufletului tău eu i-am opus sînge și cruzime. Vremile mi-au fost potrivnice și suferințele țării pustiite m-au abătut din calea pe care aș fi dorit s-o apuc. Un adevărat conducător de noroade nu poate, nu trebuie să rămînă rob al simțămintelor sale. Revenind la sprijinul căpătat de peste munți... apoi va mai binevoi luminăția ta a cunoaște că acolo sălășluiesc din veac mai mult români, din același neam, cu aceeași limbă, obiceiuri și credință cu cei din Țara Românească. Astfel că atunci cînd uzurpatorii cerut-au sprijin străin, călcînd învoielile vechi, încuviințate și întărite de strălucirea ta, pentru a-l răsturna din scaun pe Teodosie

Vodă, sub paloşul meu năvălit-a toată suflarea românească.

— Destul! ... îl opri cu glas molcom preamăritul împărat, dovedit de pe atunci om al dreptăţii. În acea cumpănă a liniştii apăsătoare a luat un sul de pe măsuţa din dreapta sa, l-a desfăcut şi, completîndu-l cu un nume, l-a semnat.

Cu tainică lehamite marele vizir a pus pecetea imperială peste ceara picurată de un pisar; apoi, în răstimpul în care înaltul dregător cobora scara cu firmanul, kapudan-aga al curţii împărăteşti, la semnul stăpînului lumii islamice, trecu peste umerii lui Radu Vodă hlamida domnească. Izbucnirea goarnelor, a surlelor şi a cimpoaielor a fost acoperită de tunetul uralelor mulţimii, pe cînd curajosul şi mîndrul voievod îşi puse un genunchi pe covorul din dreptul marelui său suzeran.

În acele trei zile de pregătiri pentru plecare spre ţară, Radu fusese chemat la vizirat şi, la masa din aceeaşi seară, îi spuse cu mîhnire lui Aloisio:

— Era firesc să-mi dea o lovitură piezişă răzbunătorul Kara Ahmed-paşa.

— A cutezat, acum, după înalta preţuire pe care ţi-a dovedit-o padişahul?

— Cu zîmbet de vulpe păgubită, după ce m-a „hiritisit", a adăugat: Din pricina cheltuielilor cu oştirile de pază ale întinselor hotare a fost nevoit să poruncească mărirea haraciului anual cu două mii de ducaţi aur. Că din aceşti bani va orîndui şi un sălaş cuviincios fostului domn Vladislav şi fiului său.

— Asta-i o grea povară pe umerii norodului, recunoscu întristat amfitrionul, turnîndu-i vin în cupa de argint aurit. Azi am aflat că-i chemat de marele vizir şi ambasadorul Veneţiei, Petru Bragadenus, pentru a vesti înalta seniorie că ai fost ales domn şi că măritul Soliman te-a luat sub proteguirea sa.

— Cu durere întrevăd că menirea-mi e din ce în ce mai grea ! îi spuse Radu frămîntat de gînduri.

— Totuşi ţara-i bogată şi liniştea o vei avea sub înalta oblăduire...

— Hei !... va trebui să fac act de supunere din trei în trei ani, îl întrerupse Radu, cînd nimeni nu mai poate şti dacă se mai reîntoarce cu capul pe umeri.

— Poate vom mai fi şi noi pe-aici, caro mio. Bine că ai căpătat hatişeriful împărătesc... îi spuse marele meghistan ridicîndu-se odată cu el ca să-l conducă spre alaiul de plecare sosit la scara marii clădiri.

În acel răstimp, Dragomir Sturzu, la rugămintea lui Radu Vodă, făcuse zadarnice cercetări pentru a da de urma dispărutului Teodosie Vodă. Nicăieri nu fusese văzut de nimeni şi nici chiar logofătul Stoica, întărit din nou capuchehaie pe lîngă Înaltă Poartă, nu auzise să fi fost prin Ţarigrad.

Ploile mărunte de toamnă stricaseră toate drumurile şi glodurile erau mereu frămîntate de cai, bombarde şi omenirea ce năzuia către hotarele din susul imperiului. Prin strîmtorile munţilor adesea nu se putea trece din pricina împotmolirilor tunurilor grele, trase de cîte şase perechi de boi. Ca lăcustele forfecaseră turcii tot ce se găsea de mîncare, astfel că numai cu bani grei marele alai al lui Radu Vodă se mai putea întreţine pe căile Rumeliei. Noroc de cele trei pungi cu galbeni primite de la hangiul Conrado Salerno, pentru mărfurile pe care i le trimisese Radu Voievod în scurtele sale răgazuri de sălăşluire în ţară.

Era toamnă tîrzie şi ceţoasă cînd trecu Dunărea.

În uralele mulţimii, pe isonul grav de clopote ale Bucureştilor, văzduhul ţării cernea fulgi argintii în pletele voievodului. Călărea un cal pag şi neastîmpărat, care înainta mult în fruntea boierilor însoţitori. Înălţimea sa banul Pîrvu Craiovescu şi vel-vistiernicul Oancea, care-i ţinuseră locul în lipsa lui, îl aşteptau cu divanitii rămaşi,

toți înveșmîntați în straie bogate, la porțile curții domnești. La descălecarea măriei sale, binecuvîntarea mitropolitului, însoțit de un sobor de preoți, fu de scurtă durată din pricina viscolului care se întețise.

Dinspre Transilvania, Ungaria, Moldova și chiar din Polonia vești de îngrijorare, ba chiar o solie a brașovenilor își arătase fără înconjur nemulțumirea pentru noua politică a lui Radu Vodă. Scrisorile primite și răspunsurile pe care a fost nevoit să le trimită îl țintuiseră în București, unde nu-și putuse vedea decît feciorașul lăsat la învățătură. Un negustător sosit de la Buda a adus vestea că nunțiul apostolic Antonio Burgio a și scris cardinalului Iacob Dadoleto, conducătorul cancelariei sfîntului scaun, de primejdia izolării în care se găsea Ungaria. Curînd o mare parte din oștirea otomană intrase în Țara Românească, astfel că Dunărea nu mai era o pavăză din acea latură pentru zăgăzuirea unei invazii a Transilvaniei. Ocuparea Valahiei de trupe turcești nu mai putuse fi oprită de Radu Vodă în situația lui de vasal al lui Soliman și mai ales în temeiul vechilor învoieli. Toate acestea au fost comunicate și de către cardinalul Capegiu, legatul apostolic din Ungaria, papei Clement al VII-lea.

DOMNIA UNUI MARE STRATEG ȘI ISCUSIT DIPLOMAT

Întîrzierea reîntoarcerii în țară a lui Radu Vodă dăduse prilejul unui nou rîvnitor la domnie să coboare în preajma cetății Cîmpulung cu o adunătură de mercenari și lotri. Se zvonise la pîrcălăbia Tîrgoviștei că erau sprijiniți și stipendiați de brașoveni. Trabanții, husarii și ca-

tanele lăsate de voievodul Zápolya, sub comanda căpitanului Bruder, fuseseră rechemați la Alba Iulia de îndată ce se aflase de tainica plecare a lui Radu la Înalta Poartă. Neastîmpăratul Dragomir Sturzu nici nu descălecase bine și se și înfățișă domnului :

— Măria ta, cer încuviințarea de a lua puținii străjeri de aici și cu mica oaste a înălțimii sale banului Pîrvu Craiovescu să ies înaintea acelui nelegiuit.

— Nu poți agonisi nici două mii de oameni, spătare, îi răspunse domnul încruntat, neputîndu-și stăpînii pașii încordării pe care-i făcea prin fața boierilor în sala divanului, cînd și credinciosul Oancea ridică glas :

— În cîteva zile adun oamenii de pe pămînturile mele...

— Și eu, mărite doamne, izbucni ispravnicul Vișan, mă reped la Afumați unde am putința de a scoate și scula din împrejurimi cîteva sute de călărași.

Dar nu fusese nevoie, că acel răzvrătit împunsese fuga, neputîndu-se afla nici numele lui și nici încotro o apucase. Iarna timpurie a acelui an trecuse blîndă și zăpezile bogate dădură încredințarea unor recolte mănoase ca de demult. Pe tot cuprinsul frumoaselor glii lumina soarelui priveghea cu căldură tainicile minuni ale naturii, în cîntecele păsărelelor care fermecau auzul.

Numai domnul țării nu avea răgazul de a se bucura în binemeritată tihnă de măreția redeșteptării firii. Neliniștea vremurilor grele-i frămîntau mintea, pe cînd grijile trebilor obștești îl purtau peste tot într-o trudă istovitoare. Și inima-i era îndurerată de starea tot mai rea a iubitei sale soții. În una din puținele nopți ale sfîrșitului iernii, în care rămăsese la Afumați, intră în cămara dadei Fira, pe care o găsi iar cu fălcile legate. Stuf, după ce pusese lemne în cotlon, se grăbi să plece cu o adîncă plecăciune, cînd Ali se năpusti printre picioarele lui, gata să-l dea de pămînt și tîrîndu-se furișat se băgă sub masă.

— Văd că tot rău o duci cu dinții, dadă ! îi spuse Radu așezîndu-se la masă.

— Ieri mi-a mai scos unul Borea, cînd nici n-apucasem să țip, la care domnul schiță un zîmbet tainic, pe care nu și-l putuse reține. Știa că pentru asemenea operație Borea întrebuința cleștele țiganului potcovar de la grajduri. Nu găsești că măria sa doamna noastră-i mai binișor de cînd mă ascultă ?

— Parcă s-a mai înviorat puțin, dar ce fel de leacuri i-ai mai dat ?

— Apoi de cîteva zile, dragul mămucăi, o țin cu picioarele în apă caldă pînă la genunchi în hîrdăul cel mic. Acolo-i torn o doniță de lapte fierbinte de capră în care am fiert o rădăcină de spînț, zece boabe de cîrmîz, un pumn de frunze uscate de pelin și cinci „măgălii" de brad. Pe frunte-i pun gheață fărîmată, legată într-o grimea. La culcare-i duc o căniță cu fiertură de mintă călduță și bine îndulcită. Iaca... durerile de cap, de ieri, n-o mai tehuiesc așa de tare și mîndreața-i înflorește din nou pe față și în privire, încheie bătrîna triumfătoare.

— Poate chemat-ai și popa, dadă ? o ispiti Radu încruntat ca să-și ascundă zîmbetul.

— Păi dară cum ? Se putea altfel ? izbucni ea contrariată.

Nici nu isprăvise bine bătrîna, că domnul se duse grăbit la cofa cu apă și numai cînd pusese cănița la gură izbuti să-și tăinuiască rîsul, deși ceafa-i rămăsese înroșită.

A doua zi îi veni vestea că înălțimea sa bătrînul velpaharnic Zosima trăgea să moară. Intrase în sala lungă pentru ospețe și, cînd bătu din palme, în loc de Andreaș sau Borea veni Zamfira, îmbrăcată mai îngrijit ca pînă atunci.

— Dar ce se-ntîmplă ? unde-s slujitorii mei ? o întrebă fără a-și arăta mirarea de schimbarea ei, după ce aflase de la dada Fira că fetei îi plăcea Borea.

— Din zori au plecat la vînătoare. Coconul Vlad le-a spus că măria ta i-ai dat poruncă să puște lupii care făcut-au pagubă la stînă.

Atunci își aminti că la masa de seară îi răspunsese în treacăt „Bine... bine!" pe cînd vorbea cu banul Craiovescu, cu Dragomir Sturzu și cu socrul său. Zîmbi cu bunătate de îndată ce văzu că de pe peretele cu arme lipsea o flintă și un jungher turcesc. „S-a înarmat pînă-n dinți și și-a luat și cei mai buni scutieri", își spunea în gînd, pornind bucuros și cu brațele întinse ca să-și primească soția și fetițele.

În strălucirea soarelui de aprilie, care scotea în lumină de înseninare diafanele sclipiri ale frunzelor crude încă, alaiul domnesc înainta de zor spre București. Petele de lumină ale pădurii neîmplinite se fugăreau peste caleașca domnească lăsînd în priviri fulgere orbitoare din argintul cataramelor ce săltau în trapul mare al cailor. În stînga domnului se afla banul Craiovescu și în față credinciosul Dragomir Sturzu, tînăr și mai proaspăt ca niciodată.

— Tot nu te-ai hotărît, Dragule, pentru frumoasa jupîniță Ilinca, acum cînd nu mai poți spune că ești chiar așa de sărac? îl înfruntă domnul, străpungîndu-i privirea ochilor albaștri cu săgețile căutăturii lui verzi. Bătrînul se pierde și fata rămîne neajutorată și împovărată cu grija curților din București și cu via din coasta mînăstirii Dealului.

— Aș fi în stare, mărite doamne, să lupt pînă-n ultimul meu răsuflet și cu tartorii iadului, dar să cutez a-mi ridica ochii spre cea mai mîndră jupîniță mi-i cu neputință, rosti el înroșindu-se pînă-n sfîrcurile urechilor. Din vremea săvîrșirii din astă lume a sărmanei mele mame și cînd turcul pîrjolitu-mi-a acareturile de la Sturzeni, am lăsat pămîntul moșnenilor și rumînilor, iar țiganii au rămas liberi în bordeiele lor cu țarinele înconjurătoare.

— Offf, doamne ! izbucni banul Craiovescu. Îmbătrînirea-ți ia mințile, declară pocnindu-se peste frunte cu stînga, în timp ce cu dreapta trăgea un hrisov de sub pieptarul contășului. Mi l-a dat domnia sa vel-vistiernicul Oancea și-l port la mine de două săptămîni, că spătarul Dragu de-abia s-a întors din urmărirea nelegiuitului uzurpator.

— Dă-i citire, bane, să cunoască acest neînfricat om de credință al nostru deocamdată mica milosîrdie cu care-l învrednicim pentru sîngerarea lui în dreapta slujbă a țării. La această poruncă bătrînu-și drese glasul și desfăcînd pergamentul cu pecete domnească începu :

„Den mila lui Dumnezeu, Io Radul voievod și domn a toată Țara Românească, fecior marelui și preabunului Radului vodă, dat-am această carte a domniei mele jupînului Dragul, spătar, și feciorilor lui, cîți Dumnezeu îi va dărui, ca să-i fie lui siliștili în Jiul de Josu, pre nume Grovna. Așișderea : Salcea, Obrășie, Suharul, Nicuia, Drencea, Călina cu gîrla și cu balta, cuprinzînd Poiana, Comani și Vărbița cu toate hotarele, pentru că le-au agonisitu boiarul domnii mele Dragul spătar cu credincioasă și dreaptă slujbă și cu vărsare de sînge ce ș-au vărsat în luptele cu procleții turci, pentru neamul creștinescu.

Dreptu aceia și domnia mea am dat boiarului domniei mele jupanului Dragul spătar, ca să-i fie lui aceste mai sus arătate moșii ohabnice și ficiorilor, nepoților și strănepoților săi de către nimene neclintită porunca domniei mele. Și marturi am pus domnia mea pe : jupan Manea, mare vornic, jupan Radul, mare logofăt, Dumitru, mare spătar, Vălsan, mare vistier, Radul, stolnic, Staicu, paharnic, Drăgan, mare comis și Mihăil, postelnic . . .

Am scris în Tîrgoviște la 8 Martie leat 7033 [1525].

Io Radul voievod“

— Măria ta ! . . . răbufni spătarul Dragomir Sturzu și, căzînd în genunchi, sărută mîna domnului în timp ce că-

lăreții din fruntea alaiului se opriră la poarta curților paharnicului Zosima.

În acest răstimp, în poiana făgetului din codrii Vlăsiei, către rîpele Ialomiței, se desfășura prima mare vînătoare a coconului domnesc. La sfatul ținut în zori cu moș' Coșovei, moldoveanul, oploșit de mult la tîrla curților de la Afumați, se orînduise bătaia. Doi dintre ciobani, cunoscători ai locurilor, plecaseră cu cei cinci oameni din sat împreună cu vreo zece băieți, adunați de Gherasim, de cum se luminase de ziuă.

— Să porniți zarva cît mai departe de „ghizuina" dihaniei, de s-o mai fi găsind prin partea locului, le dădu în grijă bătrînul baci. Noi i-om ațîne calea de-a lungu' malului cu arcurile gătite pentru slobozirea săgeților :... dar nu-și isprăvi vorba cînd din desiș se năpusti Ali și începu să se tîrîie pînă la picioarele lui Vlăduț. Na ! are să ne-ncurce socotelile vlăjganul ista, se căină moș' Coșovei îngrijorat, ca și domnișorul Vlăduț, care se îndreptă spre Andreaș :

— Era vorba să-l legi, omule !...

— Nu ieșise încă din cămara domnului.

— Și măria ta te și urcași în șa, îi spuse Gherasim, apucînd cîinele de zgardă și ținîndu-l cu amîndouă mîinile, încălecă pe el ca să-l stăpînească și cu pulpele. Dar Ali se așează cuminte cu labele întinse și limba scoasă de un cot, ca în așteptarea unei întîmplări neobișnuite.

— Să nu trageți în ursoaică, rogu-vă, că are pui, mai spuse bătrînul cu glas de milă, pe cînd Borea se așează la zece pași de voievod, făcîndu-i semn lui Andreaș să facă la fel de cealaltă parte a liniei. Gherasim îl luă pe Ali și trecu în latura unde păsteau caii, pe cînd moșneagul vorbăreț își urma spusele : Ea nu face pagubă și nici nu se dă la om. Numai la tochirea omătului, cînd iesă la lumină din bîrlog, lihnită de foame, își ia dreptul ei cu toată hăituiala noastră și a zăvozilor. Atuncea înșfacă oaia în brațe și o ia la fugă pe potecă, cumpănindu-se pe chicioarele

dindărăt, de n-o mai poate agiunge nici necuratul... Se întrerupse mirat de rîsetele celorlalți și a hazului făcut de Vlăduț.

Departe, în urma lor, pe padina din susul malului despădurit, sub care se învîrtejeau apele umflate din viiturile primăverii, se zăreau păscînd oile. Cel dintîi le simțise Ali, cu mult înainte de a se ridica ceața străpunsă de razele soarelui. În lumina orbitoare palele mișcătoare păreau alungate de flăcări. Bătrînul mai apucă să spună :

— După aceea se hrănește cu verdețuri, poame și dă iama prin albinele oamenilor pe care le fură cu știubeie cu tăt.

Deodată Ali își îndreptă urechile către tainițele codrului, mișcîndu-și nările, ceea ce-l făcu pe Andreaș să ridice degetul în semn de liniște. Baciul se supuse și trecu cu ghioaga de cealaltă parte a lui Borea. La smucitura cîinelui, de-abia stăpînit de Gherasim, doi iepuri, cu urechile pe spate, se despărțiră în goană spre capetele poienii. Cel din partea lui Borea făcu un salt în același timp cu slobozirea săgeții din arcul acestuia și rămase în iarbă nemișcat. Vlăduț, îmbujorat, șopti către cîine care scheuna încet :

— Cuminte, Ali ?... cuminte !... și el se liniști ca la porunca lui Radu Vodă.

Curînd începură să se audă zgomotele hăitașilor în depărtare, acoperite de mormăit de urs ; trosnetele de vreascuri se îndreptau către malul Ialomiței. Cu o țîșnitură din desiș se ivi capul fioros al unui lup mare și cu ochii în flăcări, ezitînd.

— Aista-i !... răcni bătrînul în neputința-i de-a se stăpîni, cînd sălbăticiunea-și căută scăparea prin dreptul lui Andreaș. Acesta-l țintui o clipă cu o pocnitură de harapnic peste ochi, cînd săgeata lui Borea-l nimeri între coaste. Numai descărcătura flintei lui Vlăduț îl dădu peste cap, ca totodată Ali, dintr-o smucitură, să ajungă asupra

lui cu colții descoperiți și cu o labă ridicată. Andreaș, cu fruntea îmbrobonată de sudoare rece, se repezi și, în genunchi, îi sărută mîna vlăstarului domnesc.

Vraciul Giaccomo Sordi, doctor al universității din Pavia și prieten cu Aloisio Gritti, sosit pe corabia acestuia la Brăila, a fost primit de trimișii domnului : banul Craiovescu, vel-vornicul Vlădicul, vornicul Cocora și pîrcălabul Cozma Cernat. Caleașca oaspetului și rădvanele însoțitorilor săi erau străjuite de o sută de călăreți. Dat fiind că marele paharnic Zosima își revenise în oarecare măsură, vorbirea și-o recăpătase în parte și pe sub mustățile-i albe de-abia-i mai rămăsese o mică înclinare a gurii, Radu Vodă dăduse porunca pentru ca doctorul italian să fie adus direct la Afumați. Sosise la înserat și auzul său muzical se desfăta în trilurile de vrajă ale privighetorilor, pe cînd se spăla de oboseala drumului. Era un om înalt, cu sprîncene groase și ochi negri pătrunzători. Nu avea mai mult de treizeci și doi de ani, fiind cam de vîrsta lui Radu Vodă. Îmbrăcămintea-i era după moda venețiană, cu pieptar de catifea castanie și dantele la guler și la mîneci. Pantalonii îi erau strînși pe picioare pînă la carîmbii cizmelor înalte.

Nu trecuse nici un ceas cînd ceru încuviințarea de a se înfățișa înaintea domnului țării. Fu primit în sala mare cu masă lungă, la lumina lumînărilor și a două făclii, unde se aflau cîțiva boieri.

— **Ben arrivato, dottore, da noi !** [1] îl întîmpină Radu Vodă cu zîmbetul lui plăcut, la care italianul, cu o adîncă plecăciune și cu mîna pe pieptar, rosti :

— **Serenissime . . .**

— **Come sta il nostro amico Aloisio ?** [2] se grăbi domnul să-l întrebe.

---

[1] Bine ai venit la noi, doctore !

[2] Ce mai face prietenul nostru Aloisio ?

— **Ooo, va molto bene** [1], îi răspunse rîzînd noul venit, pe cînd vel-vornicul Vlădicul și banul Pîrvu Craiovescu se uitau unul la altul cu nedumerire. Atunci grămăticul și secretarul cancelariei domnești, Misail, le tălmăci : măria sa i-a urat bun sosit, la care vraciul n-apucase să spună decît prealuminate doamne, căci Radu Vodă îl întrebă cu vădită nerăbdare de starea prietenului lor preaputernicul divanefendisi Begu-Oglu, pe al său nume de drept venețian Aloisio Gritti.

Italianul, simțind că cei cinci din jurul tălmaciului nu puteau fi decît mari demnitari, se înclină ceremonios spre geamul unde se adunaseră, iar ei îi răspunseră prin cuviincioase plecăciuni.

Doamna Voica fusese vestită că doctorul va veni s-o vadă, ceea ce Zamfira îi spusese și dadei Fira. Bătrîna intră repede și-și căuta de lucru în camera unde apărură numai venețianul și Radu Vodă. În timpul prezentării ea le aduse scaune în jurul jilțului în care stătea doamna, îmbrăcată într-o frumoasă rochie lungă din mătase de Lipsca. Lămuririle bolnavei tălmăcite de soțul său îl făcură pe doctor să-și dea seama îndată de primejdioasa moștenire fără leac a tinerei doamne. De îndată ce doctoru-i recomandă băi calde la picioare și ștergare de apă rece la cap, Radu-i tălmăci zîmbind către doică. Aceasta porni cu semeție spre ușă ca o regină triumfătoare în opinci și catrință strînsă în jurul cămășii albe de in, cu arnici la poale. În urma ei vraciul își mai sfătui bolnava să ducă o viață cît mai liniștită, fără tulburări, cu plimbări dimineața și seara.

Vara a fost generoasă în bogăția bucatelor, a fructelor, mierii și brînzei, făgăduind și o recoltă bună a viilor. Vistiernicul Oancea vestise din iulie pe Radu Vodă că haraciul fusese agonisit, ostașii plătiți și călărimea domnească mărită cu încă trei sute de alvaniți în leafă.

---

[1] Bine, foarte bine !

Totuși Radu Vodă nu găsea liniștea cuvenită în scaunul țării după atîta trudă. Cu toate că avea de partea sa pe Craioveşti, Vladislav al III-lea, nemulțumit de ocrotirea dată lui şi fiului său de marele vizir, se instalase, pe la mijlocul primăverii, în Bucureşti cu ajutorul lui Mehmet-bei. Înconjurat de cîțiva boieri de țară, mazili, ca: jupan Jigoran, Drăgan mare logofăt, Capotă, mare vistier, Stănilă, Petriman, Manea, Hamza, Mălaimare, Danciul şi alții, dădu o serie de hrisoave, porunci şi danie partizanilor săi. O luptă pentru izgonirea lui nu era cu putință cînd partea de jos a țării, pînă-n porțile Bucureştilor, se afla înțesată de trupe turceşti.

De la căderea Severinului în mîinile musulmane, trupele asiatice au fost îngrămădite către cetățile dunărene unde se trimiseseră bombarde şi pive grele. Atacul Ungariei trebuia pornit din acele părți, sub comanda supremă a padişahului. Radu Vodă, deşi vestise pe regele Ludovic al Ungariei, pe Ioan Zápolya şi pe Ştefăniță al Moldovei că va face totul pentru a rămîne de partea creştinilor, fu silit să alimenteze trupele păgîne şi să strîngă o mie de cai pentru poveri. Dar de îndată ce primi ştiri prin cei ce duseseră haraciul la Înalta Poartă, că perşii trecuseră din nou hotarul imperiului otoman şi izbutiseră să cucerească două vilaiete din Anatolia, transporturile bucatelor din Țara Românească încetară. La protestele subaşilor, Radu Vodă le răspunse că nu-i veniseră înapoi căruțele şi că nu mai avea cai, în afară de cei pe care-i strînsese pentru a fi trimişi la cetatea Sava. În acelaşi timp se iscă o răzmeriță primejdioasă a spahiilor, din pricina tratamentului prea aspru al căpeteniilor, ceea ce-l îndemnă să cuteze a nu mai trimite nici caii ceruți.

Molimele stîrnite într-o asemenea îngrămădire de oameni, indisciplina, care lua proporții şi tulburările din răsăritul îndepărtat al imperiului îl determinară pe Soliman al II-lea să amîne cotropirea Ungariei.

Cu toate că în țară se aflau doi domnitori gata să se încaiere, norodu-și căuta de treburi, gospodăriile se reînfiripau în liniștea mocnită și bucatele agonisite luaseră calea tainicelor adăposturi.

La protestele lui Radu Vodă brașovenii lăsară să plece boierii fugiți și reținuți de ei pentru datoriile neplătite ca și pentru ajutoarele date în timpul pribegiei curții domnești. Mai mult, din îndemnul regelui Ludovic, pentru nestrămutata credință a lui Radu Vodă, voievodul Transilvaniei îi trimise în dar un armăsar de rasă murg și țintat, cu șa scumpă peste un cioltar de postav italienesc, tighelat cu fire argintii. Scările și zăbalele erau de argint și frîul de mătase vișinie. De asemenea, un pocal de argint, suflat cu aur, două sfeșnice de alamă cu picioare lungi, pentru iconastas, și zece metri de brocart venețian.

Odată cu retragerea turcilor, spre Dunăre, spătarul Dragomir Sturzu nu-i mai dădea răgaz lui Vladislav, pe care-l și alungase din București. Astfel, Vladislav colinda prin toate colțurile țării pentru a-și aduna oșteni. Către sfîrșitul toamnei izbuti să strîngă prin făgăduieli vreo două mii de oameni fără căpătîi, tîlhari și hoți de codru. La începutul lui noiembrie a anului 1525 se pregătea de atac.

— Măria ta, strigă sărind de pe cal spătarul Dragu în curtea palatului din Tîrgoviște, uzurpatorul se află în ținutul Mehedinților de unde-și agonisește și pedestrași. Banul Pîrvu a și pornit cu mica lui oștire, dar socot că ar fi nimerit să-i sărim în ajutor.

— Acum, pe dată, pornim cu călărașii pe care-i avem. Borea, vestește pe căpitanul Codin să iasă cu toată călărimea domnească și străjerii călări. Andreaș să-l lege pe Ali, iar Stuf să-mi scoată calul, porunci repezit și se grăbi să intre în palat.

Era o zi înnegurată și burnița mărunt și des, cînd hotărî primul popas la mînăstirea Cozia. Se făcuse frig și noaptea era mai neagră ca niciodată. În camera domnului ardeau numai două candele și Borea făcuse focul în co-

tlon, pe cînd Radu Vodă mînca, împreună cu căpitanii săi, la trapeză.

De-abia se culcase, adormit de plăcuta curgere a Oltului, cînd un zgrepţănat la uşă şi un urlet jalnic îl trezi. Cum deschise uşa, Ali, plin de noroi şi cu blana udă i se întinse la picioare, scheunînd mai trist ca niciodată.

— Ce este ?... Ce s-a întîmplat ?... îmi vesteşti o nenorocire, Ali ! N-ai rupt tu funia degeaba... Mi-o spui în legea ta mai îngrijorător decît orice cuvîntător ! îi şopti domnul frecîndu-i blana cu un ştergar.

În acelaşi timp intră Stuf cu un braţ de lemne, în urma căruia bocănea Borea, care aducea o strachină mare cu oase şi carne pentru Ali.

Cam la jumătate de ceas se iscă zarvă afară şi tropote de cai, ca îndată să năvălească la vodă vel-vistiernicul Oancea cu burnuzul de capră ud şi cu lacrimi în ochi. Îngenunche şi, din pricina unui nod în gît, nu putu să scoată o vorbă, pînă ce-l ridică Radu, îl scutură de umeri şi-l privi bărbăteşte.

— Mărite doamne şi bunule prieten, mă aflu nemîngîiat şi stînjenit că mie mi s-a dat să-ţi aduc cele mai triste veşti ! începu acesta cu glas stins.

— Dar vorbeşte odată, omule ! izbucni Radu, pe cînd mai intrară doi boieri însoţiţi de egumenul mînăstirii...

— La cîteva ceasuri de la plecarea măriei tale, sosit-a în grabă de la Afumaţi starostele Vişan...

— Ei ?... articulă el nerăbdător.

— Ne-a adus ştirea că, în acea dimineaţă, înfăţişatu-s-a acolo sangiacul cetăţii Edirné, cu porunca luminăţiei sale Soliman de a lua ostatec vlăstarul domnesc.

— Doamne sfinte şi neîndurate ! se văită Radu, pocnindu-şi palmele, în vreme ce, cu glasul şi mai stins, vistiernicul urmă :

— La auzul acelei porunci, măria sa doamna a căzut din picioare şi nici n-apucaseră să o ducă în camera ei că-şi şi dăduse obştescul sfîrşit.

— Vai mie ! ... vai ! se căină el prăbușindu-se pe un scaun cu coatele pe masă, pe cînd Ali începu să urle din nou. La semnul bătrînului stareț, toți ieșiră tăcuți și cu capetele în piept.

A doua zi, în zori, după o noapte nedormită, trei olăcari aduseră vestea că înălțimea sa banul Pîrvu Craiovescu nimicise oastea lui Vladislav în lunca mînăstirii Tismana, ctitorie a Vlaicului Vodă. Că după ce-l doborîse de pe cal, toți prinșii care mai rămăseseră au fost spînzurați în fața sa, ca apoi să i se taie și lui capul. După aceste spuse de căpetenia lor, cel mai ciolănos și mai oacheș dintre ei ieși înainte și cu glas gros rosti :

— Căpățîna i-am adus-o, măria ta, dar cînd vru să tragă sacul de pe umăr Radu Vodă îl opri încruntat și porunci :

— Să i se aducă grabnic trupul și, înveșmîntat în strai domnesc, cu hlamidă pe umeri, cuviosia ta, părinte egumen, vei săvîrși cuvenita slujbă datorată voievozilor țării. Apoi să fie coborît în cripta ctitoriei băneștilor, mai adăugă întristat și se îndreptă spre armăsarul său adus de Stuf în fața călăreților pregătiți de plecare.

Aproape o lună de dureroasă întristare, Radu Vodă lăsase diriguirea trebilor dinlăuntru în seama banului Pîrvu Craiovescu, a vel-vistiernicului Oancea și a boierului Barbu.

Iarna era molcomă și-și petrecea vremea mai mult la vînătoare de jivine prin pădurile din jurul ținuturilor de la Afumați. Serile, la gura focului, spunea povești fetițelor, pe care le asculta și Ali cu botul pe labe și ochii întredeschiși. Din cînd în cînd Ali căsca zgomotos, ca apoi să ciulească urechile la viforul de afară. Tîrziu, cînd Zamfira lua copiii la culcare, se mai ducea și pe la doica Fira, unde, în plăcutul miros de gutui și busuioc uscat, își aducea aminte de îndepărtata lui copilărie. Bătrîna devenise ursuză și auzul îi scăzuse mult, cu toate că

încă lucra și-și punea singură ața în ac. Țipa la slujitori și nimeni nu-i mai putea intra în voie. Nu trecuse nici o lună de la moartea doamnei că și începu să-i spună lui Radu că, în acea casă, trebuia o stăpînă, că toate se părăduiesc și că sărmanele lui copilițe aveau nevoie de o mamă. Că nu se cuvine ca domnul țării să trăiască singur, pentru a nu da loc la cleveteli și la necuviințe gurilor rele.

Domnia sa paharnicul Zosima, simțindu-se slăbit, ceru ca în timpul sărbătorilor de iarnă să se celebreze cununia celor doi îndrăgostiți. Rugămintea lui Dragomir Sturzu de a veni la căsătoria sa Radu Vodă o lăsă fără răspuns. Trimise ca dar de nuntă frumoasa caleașcă pe care o căpătase de la brașoveni, cu cei patru cai albi pe care-i avea.

Într-una din seri se afla în plăcuta odaie a doicăi Profira, care-l primi bucuroasă. Mușcatele din fereastră erau roșii ca și jarul din cămin, care se prăbușea sub privirile lui Ali. Scînteile îl făceau să-și strîmbe mereu capul și Radu, moleșit, îi urmărea zîmbind mișcările. Stătea pe gînduri și deodată îi veni în minte soarta și mai nefericită pe care o avusese regele Francisc I al Franței, căzut prizonier în mîinile spaniolilor, în bătălia de la Pavia. Dar repetata stăruință a bătrînei îi copleși împotrivirea.

Luîndu-și sita din cui, își numără bobii din scăfița de pe masă și, după ce-i puse peste o plasă, îi spuse cu glasul alintării din trecut :

— Știu că nu crezi și-ți rîzi de mine, dragul mămucăi, dar trece-ți mîna pe deasupra și gîndește-te numai și numai la ceea ce va să vină, acuma cînd te afli în puterea vîrstei.

El atinse bobii cu degetele și zîmbind șăgalnic îi răspunse :

— Vrei să mă însori cu tot dinadinsul, după așa de scurt timp de cînd pristăvitu-s-a din astă lume aceea care mi-a fost prima dragoste. În mîhnirea mea nu mi-i inima și sufletul decît la copilul luat în captivitate... Nu-mi

pot găsi tihnă pînă nu aflu ce-i cu Vlăduț al meu. Numai Dragu ar fi izbutit să se strecoare prin atîta turcime ca să-mi aducă vești, spuse cu mîhnire, cînd Ali își puse capul pe genunchii lui și-l privea cu ochi blînzi, voind să-i dea curaj. Vezi ? A auzit numele băiatului... Mamă Fira, mamă Fira !... am o moștenire grea din străbuni. Datoria mi-i să trăiesc numai pentru norod și am s-o împlinesc pînă la ultima mea suflare !

Nici nu-și termină bine ultimele cuvinte că Borea năvăli înăuntru, spunînd :

— Măria ta, a descălecat la scară talianul și cere intrare la măritul domn al Valahiei.

— Care italian, bre omule ? răbufni Radu Vodă nedumerit.

— Acela care mai fost-a trimis de la Țarigrad, îl lămuri, cînd Ali se puse în fața ușii cu labele întinse, ciulindu-și urechile.

— Bartholomeooo !... strigă Radu cu voioșie.

— Serenissime !... de-abia izbutise să răspundă acesta cu o adîncă înclinare, că domnul îl și prinsese prietenește de umeri și cu înfrigurare îl întrebă :

— Ce vești îmi dai despre fiul meu ?

— E bine, sănătos, monseniore ! răspunse el în limba Romei.

— Unde se află ?

— De la Vlahserai stăpînul meu l-a trimis la Pera ! mai zise el în italiană.

— Da cum se cheamă asta ? izbucni bătrîna roșie de mînie. Mă ții să mă zbat în neștiință !

— Spune că Vlăduț se află în mîini bune...

— Ha ?... răbufni ea din nou, dîndu-și grimeaua pe după urechea dreaptă.

— E bine ocrotit, mămucăăă !... îi strigă el cu glas de bucurie. Trăiește în palatul prietenului meu, Aloisio, de care ți-am mai vorbit, adăugă el și-și întoarse fața ca

să nu-l vadă zîmbind, cînd ea își făcea cruci mari. Acolo are să învețe limba turcă și latina, urmă Radu...

— Lătinie-i trebuie lui? îl întrerupse bătrîna, făcîndu-și gura pungă, a lehamite. Iar îi pus la cazne cu graiurile păgînilor ca să-și lepede între necredincioși credința creștinească.

Zadarnic stărui Radu Vodă ca să-l rețină pe venețian. El primi numai să îmbuce ceva, ca și însoțitorii săi. Era grăbit să ajungă cît mai neîntîrziat la cetatea Giurgiului. De acolo săniile și tot alaiul stăpînului său trebuiau să ia calea Țarigradului.

A doua zi, Radu zăbovi în pat mai mult ca de obicei. În cameră era o căldură plăcută și moleșitoare. Nici nu simțise cînd slujitorii făcuseră focul. Cu ochii la candela de deasupra iconastasului își spunea: „Numai bătrînica mea are grijă să nu se stingă niciodată!“... Ali, ieșit de sub pat, începuse să scheaune încet la ușă, privindu-l rugător. De-abia atunci se coborî din pat și numai în cămeșoiul lung, cu arnici și prins la gît cu șnururi roșii, se duse la el, îl mîngîie și-i dădu drumul.

Gol pînă la mijloc, primea apa turnată cu cana de Andreaș în pumni, deasupra ligheanului și atît răceala apei cît și gîndul la Vlăduț al său îl înviorară.

În camera dadei îl așteptau laptele cald, pîinișoare proaspete, miere și unt. Dar înainte de a se duce la ea, ieși în pridvor să ia aer, ca de obicei, și să vadă cum ningea de liniștit. Cu nedumerire dădu cu ochii de trei sănii, cu surugiii lor, gata de drum și la scară trasă sania domnească, în așteptare.

— Dar ce este?... ce se-ntîmplă, Stuf? strigă el către turcul din fața cailor.

— Porunca a fost să înham, măria ta. „Mergeam“ la București.

— Dar cine poruncește aici? Ale cui sînt săniile venite?

— Nici nu se luminase de ziuă cînd sosit-a domnia sa vel-vistiernicul Oancea cu cinci boieri, îi răspunse Borea, înfofolit într-o blană de urs şi cu căciula pe ceafă.

— Andreaş nu mi-a spus nimic ! glăsui domnul mînios.

— El nu ştia, că-i ţinut în casă din porunca jupînesei Fira. Doarme-n cuhnie ; de două zile are fierbinţeală şi-l oblojeşte cu buruienile ei.

Intrînd în sala mare fu întîmpinat de jupan Oancea şi de însoţitorii săi, cu plecăciuni şi invariabilul : „Să trăieşti, măria ta !".

— Ce v-a făcut să porniţi la drum cu noaptea-n cap, boieri dumneavoastră ? glăsuia în timp ce le strîngea mîna fiecăruia, nelăsîndu-i să i-o sărute.

— Venit-a solie mare din Alba Iulia, luminate doamne, îl înştiinţă vel-vistiernicul Oancea. Din Lehia, de la Suceava, de la Buda, toţi trimişi de măria sa voievodul Ioan Zápolya, împreună cu sfetnicii săi Török Balint, palatinul Ferentz Bódó şi încă un nemeş, mare demnitar al ţinutului Huniadi.

— Craiul Sigismund ni se alătură ? se miră domnul, făcîndu-le semn să se aşeze.

— De frica tătarilor care s-au ridicat pînă-n apropiere de cetatea Cameniţa, glăsui boierul Baldovin de la Goleşti.

— Înălţimea sa banul Pîrvu Craiovescu a primit cu toată cinstea soliile, dar roagă pe măria ta să mergi cît mai repede cu noi la Bucureşti. Fi-vor înţelegeri diplomaticeşti care nu se pot hotărî de divan în lipsa domnului ţării, spuse mai răspicat vel-vornicul de-al II-lea Cocora.

— Mda ! ... le răspunse Radu Vodă, cu vădită nemulţumire. Daţi-mi răgaz, rogu-vă, să mănînc ceva şi pornim cît mai grabnic la drum.

La sosirea domnului la curtea domnească din Bucureşti, domnia sa Cozma Cernat venise de la Tîrgovişte cu solii regelui Ludovic al Ungariei, castelanul Urban Battyani şi sfetnicul regal Nicolaus de Gerend.

„Ooo ! alcătuim o adevărată cruciadă și încă la mine, aflîndu-mă în mare descumpăt", își spunea Radu Vodă, în timp ce Borea îl ajuta să-și schimbe straiul de drum și slujitorii se încrucișau sub poruncile domniei sale stolnicului Luca Șerban. Masa, ca mai totdeauna în asemenea împrejurări, dură puțin.

La al treilea ceas al după-amiezii fuseseră poftiți toți boierii divaniți și solii țărilor vecine la marea consfătuire. Nobilii străini erau primiți de logofătul Captare și de jupan Ciochină, pentru a fi duși la locurile de cinste în divan. Fără coroană pe cap, dar cu hlamida domnească pe umeri, Radu Vodă se îndreptă către tronul țării.

După rostirea cuvintelor sale de bun sosit, adresate înalților soli, domnul se așeză în scaunul său, deasupra căruia se afla stema Țării Românești, cusută cu fir de aur pe catifea purpurie.

Din cuvîntările meșteșugite ale acelor ambasadori străini, tălmăcite de diecii cu care veniseră, nu-i fu greu să înțeleagă că nimeni dintre cei care ar fi trebuit să sară primii în sprijinul Ungariei nu-și vor putea ține făgăduielile de îndată ce se va rostogoli puhoiul de nestăvilit al turcilor. Cu toate că numai sfîntul părinte-și onorase cuvîntul dat, banii primiți de nefericitul rege Ludovic al II-lea nu-i puteau fi de folos decît după încetarea răzmeriței care bîntuia între castelanii și nemeșimea maghiară. Însuși voievodul Ioan Zápolya, care rîvnea la tronul Ungariei încă de pe vremurile pribegiei sale, Radu era încredințat că nu-i va da tot sprijinul cuvenit. Dealtfel se știa că marea mulțime a norodului transilvănean, alcătuită mai mult din băștinașii români, nu putea uita crunta înăbușire a răscoalei iobagilor. În luminata sa înțelepciune, Radu-și dădea seama că atît craiul Sigismund, cît și Ștefăniță Vodă se aflau amenințați de invazia tătarilor. Să rămînă singur în mijlocul vijeliei nimicitoare, avînd unicul fiu ostatic la Țarigrad, vlăstarul domnesc la care ținea ca la ochii din cap ? Inima și mintea îi fierbeau la acel sfat

diplomaticesc, dar izbuti să-şi potolească pornirile firii. La îndemnurile de formare a unui bloc dunărean, care să pătrundă în Rumelia şi să atace oastea suzeranului său pe la spate, răspunse tot cu diplomaticeşti rezerve de încuviinţare, pe măsura posibilităţilor şi a sprijinului ce i se va da. În încheierea iscusitei sale cuvîntări, rugă pe înalţii demnitari să-şi asigure suveranii că în orice grea cumpănă singura lui rîvnă va fi mereu aceea de-a veni în sprijinul creştinătăţii.

Acea şovăielnică, dar mare consfătuire diplomatică, prelungită cu mult după ora chindiei, fu urmată de o masă îmbelşugată, la care oamenii de credinţă ai lui Radu izbutiră să mai afle, sub puterea vinului bun, şi alte nestatornicii ca ţara să nu cadă pradă unor făgăduinţe dăunătoare.

La plecarea solilor pe la boierii şi dregătorii care-i găzduiau, spătarul Dragomir Sturzu se afla în culmea fericirii că domnul şi prietenul său îi făgăduise că, a doua zi, va veni la nunta sa.

Mitropolitul Tîrgoviştei, fiind suferind, nu s-a putut încumeta să vină la Bucureşti pe vreme de iarnă. Slujba cununiei urma să fie oficiată de arhimandritul Visarion Onciu, ajutat de un sobor de preoţi, îndată după sosirea lui Radu Vodă la curtea marelui paharnic Zosima. Ca întotdeauna cînd se ducea la asemenea petreceri, sau la sărbători, îi plăcea să fie îmbrăcat cu îngrijire, pentru a se simţi bine. Acum apăru în aleasa ţinută luată după moda lui Francisc I, care-i scotea în lumină ţinuta-i zveltă şi distincţia chipului, după care nimeni nu i-ar fi dat mai mult de 25—26 de ani.

La intrarea în marea clădire, înţesată de lume, domnul fu întîmpinat de bătrînul amfitrion, de mire şi de velvornicul Vlădicul, retras la moşia lui de la moartea doamnei Voica. Totuşi domnul ţării nu încetase de a-l socoti ca pe un adevărat tată sufletesc. De multe ori îi simţise lipsa şi acum se întristă văzîndu-l mai îmbătrînit şi puţin adus

de spate. În zumzetul mulțimii care i se închina, făcîndu-i loc să ajungă la grupul gătitelor jupînițe, în mijlocul cărora se afla mireasa, la urările de bine și de fericire care i se făceau, privirea i se opri pe chipul și zîmbetul de vrajă al domniței Ruxandra. Ieșit pentru prima oară din tristețea întunecatelor sale suferințe sufletești, cu greu își stăpîni tresărirea de uimire și încîntare la vederea acelei zeițe a frumuseții. În tot timpul slujbei religioase privirile lor se întîlneau mereu, ca atrase de un tainic magnet al firii. Ochii lui Radu își recăpătaseră dintr-o dată strălucirea frunzelor de primăvară. Ochii ei, deși castanii, erau blînzi și calzi ca ai unei căprioare rănite. După ceremonie, cu cîțiva boieri care-l urmară, se îndreptă către grupul jupînițelor și întinzîndu-i mîna rosti cu glas mîngîietor :

— Frumoasa noastră domniță a înfruntat primejdiile iernii și a trecut munții ca să fie la nunta prietenei sale ! . . .

— Mi-i mai mult ca o soră, lum . . . luminate doamne ! se fîstîci ea, grăbindu-se să-i sărute mîna ; dar el o opri și ridicîndu-i capul, o apucă de sub bărbia-i cu gropiță și urmă :

— Ești singura ființă care-ai putea să mă lămurești pentru ce măria sa doamna Despina Milița, la dorința mea de-a o vedea, trimisu-mi-a de două ori răspuns că nu mă poate primi ?

— În marea sa nemîngîiere nu putea să primească pe nimeni, mai ales, după cum s-ar fi cuvenit, pe măria ta. Aflase că în buna credință a măriei tale ai pus să se cerceteze și la Înalta Poartă urmele sărmanului meu frate. Apoi a primit să ne mutăm la curțile vărului său, Viatoslav Brancovici, refugiat la Sibiu. De atunci sînt cuprinsă de dureroasa întristare c-am fost scoasă din țara în care m-am născut . . .

— Preamăritul și iubitul nostru domn este rugat să ne cinstească micul ospăț al datinilor strămoșești, rosti cu glas

tremurător vel-paharnicul Zosima, arătînd spre ușa care ducea în camera de alături.

Între timp, preoții, o parte din boierii de țară și cîțiva dregători plecaseră ; totuși la masa, așezată în potcoavă, se aflau aproape treizeci de comeseni. Radu Vodă nu primi locul de cinste din mijlocul potcoavei și, trăgînd jilțul, îl așeză pe bătrînul paharnic, bunicul miresei. De-a dreapta-și avea nepoata și mirele, la stînga Radu-l puse pe arhimandrit, iar el o răpi dintre jupînițe pe domniță și-i făcu loc lîngă el. Ea, îmbujorată, îi spuse tainic și cu sfială :

— Nu știu cum să mulțumesc măriei tale că mi-ai îndeplinit cea mai arzătoare dorință ! Hei, de-aș fi stăpînă de neclintit pe tot ce doresc, n-aș trăi în spaima de-a fi luată cu de-a sila la Moldova !

— Dar fost-ai juruită de copilă nevîrstnicului Ștefăniță, după dorința bunului domniei tale părinte, o întrerupse, grăbit, domnul.

— Merge vorba că ar fi crud, neîndurător, mînios și că-i place cam mult vinul. Omoară boieri fără cruțare și mulți împuns-au fuga din țară pentru a nu fi tăiați...

— Cîtorva eu le-am dat ocrotire ! Oameni luminați, cărturari... care lăsat-au averea și parte din neamuri, trecînd, noaptea, hotarul numai cu familiile și cu ce aveau pe ei. Dar e tînăr și o domniță frumoasă și înțeleaptă ar putea îmblînzi și o fiară, îi spunea în italiană de data aceasta, pe cînd ea îl servea cu o bucată de pește și, cum voia să-i mai dea, el o apucă de mînă. Deodată trecu de la unul la altul o săgetare caldă.

— N-aș cuteza în ruptul capului să fiu pusă la o asemenea încercare și de aceea în genunchi rog pe măritul nostru domn să-mi dea și mie ocrotire, pentru a scăpa de acest blestem, îi răspunse cu ochii umezi și gene tremurătoare.

— Mîndra noastră domniță a îndrăgit pe un altul ! își dezvălui el gîndul ca s-o ispitească și să capete încredințarea bănuielilor care-l tulburau.

— Demult, puternice stăpîne ; din vremea în care un Făt-Frumos răpitu-mi-a căluțul, lăsîndu-mi mîndria că poate-i salvasem viața, eu, o copilă neștiutoare pe atunci ! rosti cu glas mîngîietor. Vinovat de trezirea acelui simțămînt necunoscut a fost padre Antonio, adus la curte ca să ne învețe graiul lui și căruia m-am mărturisit. Cu timpul, aflînd de nemaipomenitele vitejii ale aceluia care-mi plăcuse atît de mult, sfaturile morale date de bietul popă italian se întoarseră în dorința arzătoare de a-l mai vedea, de a-l afla mereu biruitor.

— Ce tînără ești ! ... Dar află că peste viața acelui suflet trecut-au multe necazuri, astfel că sub cumpăna neîndurătoarei vremi și un Făt-Frumos îmbătrînește. Totuși, îți făgăduiesc că, atîta timp cît voi mai fi în stare să țin o armă-n mînă, nimeni și nimic nu-ți va putea sili împotrivirea ! o încredință, cînd mirele-și ridică pocalul, glăsuind :

— Măria ta ! ... Doresc să sorbim prima cupă a tihnei tot împreună, acum la pragul noii vieți care mi se deschide.

— Nu înainte de-a lua eu credință, glăsui paharnicul Zosima, căruia-i trecu pocalul domnului vlădica Visarion, în care timp Ruxandra avu răgazul să șoptească :

— Voi rămîne pe vecie roaba stăpînului inimii mele ...

Dar Radu nu-i mai putu sta împotrivă și, primindu-și cupa, rosti :

— Darul de nuntă trimis este al mîndrei tale soții, Dragule. De voi-va să-și primească soțul, care de astăzi trece la înalta dregătorie de vel-logofăt al trebilor diplomatice ști din afară, vei călători lîngă ..., dar uralele care izbucniră îi tăiară vorba și cu zîmbetul pe buze-și îndreptă pocalul către tinerii căsătoriți. Ridicîndu-se de pe scaune și toți ceilalți, în clipa în care sorbi din cupă vinul, cotul său fu înfiorat de umărul domniței.

Boierii mîncaseră destul de spornic, împreună cu cele cîteva jupînese rotofeie și se schimbaseră două feluri de vinuri. Numai Radu, domnița și jupînițele frunzăriseră

aproape din toate, pe cînd mirele mai că nu se atinsese de vin. La venirea tarafului de lăutari, amfitrionul se sculă din jilț, își trecu ștergarul peste mustățile-i albe, urînd tuturor petrecere frumoasă, odată cu o adîncă plecăciune către domnul țării. Acesta se ridică și împreună cu vel-vornicul Vlădicul îl însoțiră pînă-n camera alăturată. La ușa ultimei camere îi urară noapte bună și ei rămaseră să mai stea de vorbă, așezîndu-se pe o canapea dintre geamuri. Dragomir Sturzu se repezi pînă-n prag, dar se retrase de îndată ce-i zărise.

— După cum se aude, ne așteaptă vremuri grele, Radule ! își spuse gîndul vel-vornicul, trecîndu-și mîna peste mustăți și lăsînd-o să alunece peste barbă.

— De voi da crezare soliilor de ieri, sînt sortit să rămîn singur în viforul iadului. Marele Soliman nu și-a părăsit niciodată pînă acum planurile cu care pornit-a la drum, îi răspunse cu amărăciune Radu Vodă.

— Hei, dragul meu, s-a dovedit din plin pînă acum că neostoita ta vrednicie fost-a cu mare priință pentru întreaga creștinătate. Ai fost lovit crunt, țara-i secătuită, dar hotarele-au rămas neștirbite, fiule !

— Aș dori să mă mărturisesc, să-mi ușurez cugetul și sufletul ca unui adevărat sfetnic de taină. Dacă nu aveam acest prilej acum, aș fi venit eu la Perșani.

— Ce te frămîntă ? . . . Te văd neliniștit. Vorbește !

— Poate n-am ales prea bine ca să mă plîng tocmai domniei tale de singurătatea care mă apasă, dar ești singura ființă care mi-ar putea da adevărata dezlegare, îi spunea pe cînd un slujitor le așeza pe masă două cupe, o cană cu vin, fructe și zaharicale. De îndată ce plecă, bătrînu-l sfătui cu blîndețe :

— Socot c-ar trebui să te însori. Să-ți refaci viața. Știu că de aproape doi ani nu mai aveai soție. Sărmana mea copilă se afla mereu în suferință.

— Dar nu se cuvine încă. Datina-i să aștept să treacă măcar un an de la săvîrșirea ei din viață. Aceea pe care

mi-am ales-o-i prea tînără. Și-i de neam ! Teamă-mi este să n-o ia cu de-a sila cel căruia i-a fost juruită.

— Nu cumva-i domnița Ruxandra ?

— Ea-i, iubite al meu duhovnic, dar frumoasa copilă-i în mare suferință că nici nu vrea s-audă de el. În astă seară mi-a cerut, cu lacrimi în ochi, ocrotire.

— Și ce mai aștepți ? Ia-o și ocrotește-o, chiar dacă se stîrnește vrajbă. Ce, crezi că n-am văzut cu ce ochi se uita la tine ? Lasă clepsidra să-și prefire nisipul vremii pentru cei nealeși. Pentru un domn, conducător de noroade, numai cerul îi măsoară timpul și-i cîntărește faptele.

— Cu toate veștile bune primite despre Vlăduț, golul dinlăuntrul meu tainic sporește. Urmașului meu trebuie să-i dau o statornicie în nădejdea neamului.

— Ieri m-am bucurat foarte cînd mi-ai spus că se află într-un asemenea palat, ocrotit de nedezmințitul tău prieten. Atotputernicul veghează asupra vrednicului vlăstar domnesc al țării, rosti bătrînul cu glas de înduioșare, pe care și-o tăinui sorbind din cupa umplută de fostul său ginere.

— Hm... spuneai că numai cerul îmi va judeca faptele, repetă Radu vorbele înțeleptului vel-vornic, ca apoi să murmure : Crezi că unui suveran îi este iertat orice, chiar silnicia, crima, trădarea...

— La ce te gîndești ?

— La o carte rară adusă de Bartholomeo Carducci, pe care n-am avut răgaz decît s-o răsfoiesc în acea noapte. E scrisă de un italian, Nicolo Machiavelli, prin care se dovedește a fi un adînc cunoscător al trebilor politice, îl lămuri el, ducîndu-și cupa la buze. În aceeași clipă apăru cel mai tînăr mare logofăt pe care-l avusese țara pînă atunci, împreună cu mireasa și domnița Ruxandra, ca să-l răpească, spunîndu-i :

— Măria ta, la Țarigrad am văzut cu cîtă plăcere ascultai muzică. Trei turci bătrîni, aduși cu mare greutate de domnia sa ispravnicul Captare, sînt gata să ne desfăteze.

— Am dori să-i ascultăm împreună cu domniile voastre, se alintă domnița, întinzîndu-i mîna cu zîmbet sfielnic și privire de farmec.

Ocrotirea dată boierilor pribegiți de la Moldova stîrnise nemulțumiri și schimburi de solii amenințătoare între Radu Vodă și Ștefăniță, domnul Moldovei. La Suceava umblau zvonuri că acei bejenari unelteau împotriva cîrmuirii. Peste toate acestea paharul s-a umplut cu vestea căsătoriei lui Radu cu Ruxandra. Pe de altă parte, marele logofăt Dragu aflase că, de cîtva timp, Ștefăniță Vodă oploșea un pretendent al scaunului Valahiei. Îi alcătui în grabă o oștire și, cum Radu era mereu încunoștiințat de iscoadele sale, Borea, Andreaș și Gherasim, de îndată ce pătrunsese pînă-n apropiere de Brăila cu cele cîteva mii de oșteni, fură înconjurați fără o luptă înverșunată. Uzurpatorul, scăpînd din încercuire, căută să fugă cu cîțiva devotați, înspre Dunăre. Dar căpitanul Codin, cu Șelmaru și Ilarie nu slăbiră urmărirea pînă nu-i văzură înecîndu-se în marele fluviu.

— Bucuros mă aflu că nu făcut-am prea mare vărsare de sînge între frați români, învrăjbiți de nesocotința unui neisprăvit, rosti Radu Vodă după izbînda obținută. Se găsea cu banul Pîrvu Craiovescu, vel-vornicul Vlădicul și marele logofăt Dragu la curțile pîrcălabului de Brăila, unde fusese pus de curînd în slujbă jupan Baldovin de la Goleşti.

— Să nădăjduim că Ștefăniță Vodă va lua aminte pentru a nu destrăma în aste grele vremi înmănuncherea țărilor creștine, glăsui banul Craiovescu.

Dar n-ajunseră bine la Tîrgoviște, că neostoita fire de răzbunare a mîniosului domn moldovean se ridică din nou împotriva lui Radu Vodă și trecu hotarul cu oaste mare în ziua de 4 februarie a anului 1526. În acel atac fulgerător, Țara Românească a fost prădată pînă în apropierea cetății Tîrgșor. Cutezătorul invadator, aflînd că, la chema-

rea lui Radu Vodă, prietenul său Iusub-Medjid-pașa, caimacamul cetății Preslav se pregătea să treacă Dunărea, se retrase în grabă, trimițînd vorbă că se va căsători cu Stana, a doua fiică a lui Neagoe Vodă, dacă i se liberează rebelii. Totodată a cerut să fie îndemnați boierii pribegi să se reîntoarcă la așezările lor, făgăduind că-și vor recăpăta toate drepturile și dregătoriile avute. Încrezător în cuvîntul unui domn, Radu Vodă le înlesni plecările, dar nu trecuse nici o lună cînd află că toți fuseseră descăpățînați, ca și cu doi ani în urmă, cînd tăiase și pe bătrînul sfetnic care-l crescuse, Luca Arbore, fostul portar al Sucevei.

În Rumelia și de-a lungul Dunării începuseră din nou mari mișcări de trupe musulmane cu material de război, îndreptate spre Serbia, pînă-n hotarele Ungariei. Lui Radu Vodă, bănuind că nu va putea avea nici un reazem din partea nestatornicului Ștefăniță, setea de răzbunare nu-i dădea răgaz. Aprig și iute de fire ca orice războinic, domnul hotărî să-și scoată pagubele suferite și trecu Milcovul, izbutind să se întoarcă fără pierderi mari, dar cu pradă bogată din ținuturile Vrancei pînă-n apa Siretului. Ștefăniță însă nu era omul care să se lase umilit. Aceste răfuieli între domnii români se petreceau însă tocmai în vremea în care Soliman al II-lea obținuse cea mai mare victorie militară a sa. În lupta de pe cîmpia de la Mohaci, oștirea ungară fusese nimicită în ziua de 29 august a anului 1526. A fost cea mai cruntă bătălie a vremii, în care a căzut însuși regele Ludovic al II-lea înecat în bălțile unui rîu. Printre mulții nobili omorîți de furia musulmană s-a găsit și voievodul român Birtoc, strănepot al fostului voievod al Maramureșului.

Numai cea de a doua fiică a lui Neagoe Basarab, domnița Stana, devenită apoi doamnă a Moldovei, izbuti să mai domolească o vreme mînia lui Ștefăniță Vodă. Logofeții Cîrjă și Oană, trimiși în solie domnească la Sibiu, o înduplecară pe Despina doamna să-și mărite fata cu tînărul domn al Moldovei.

Din pricina grijilor pe care le avea Radu Vodă pentru că nu-şi îndeplinise făgăduinţele faţă de sultan, nunta sa cu domniţa Ruxandra fusese amînată pe toamnă. Padişahul poposise la cetatea Nicopole, unde, datorită lui Iusub-Medjid-paşa, solia lui Radu Vodă de dezvinovăţire fu primită de suzeranul său. În fruntea ei se afla marele ban Pîrvu Craiovescu, întovărăşit de vel-logofătul Dragu, ambii buni cunoscători ai limbii turceşti. După adîncile temeneli şi sărutarea poalei bogatului caftan, toţi cei cinci soli rămaseră în genunchi pînă ce trimisul lui Allah pe pămînt le porunci să se ridice. Îi măsură pe fiecare şi cu toate că voluminosul ban Pîrvu se afla cu un pas înaintea celorlalţi, era mai în vîrstă şi cu strai mai scump, puternicul sultan îi făcu semn cu fruntea şi sprîncenele ridicate lui Dragomir Sturzu, care se grăbi să rostească :

— Domnul şi stăpînitorul nostru, măria sa Radu cel Viteaz, credincios vasal al celui mai puternic împărat al lumii, ne-a învrednicit pe noi umilii să aducem urările sale pentru marea izbîndă dobîndită de luminăţia ta. Este mîndru că preaiubitul său suzeran şi-a sporit tuiurile nemărginitei sale glorii în cea mai răsunătoare victorie a vremilor noastre ! rosti el bărbăteşte şi fără şovăieli.

— Văd că mînuieşti bine meşteşugul diplomaticesc şi încă prin vorbe bine alese în frumoasa noastră limbă !

— Învăţătura făcutu-mi-am la Stambul şi sînt un nedezmînţit iubitor al culturii otomane, al înţeleptelor învăţături pe care mi le-am însuşit din Coran şi, ca şi domnul ţării mele, preţuiesc dreapta ocîrmuire cu care oblăduieşti credinţa strămoşească şi datinile noroadelor supuse coroanei tale. Domnul Ţării Româneşti se află în umilinţă că n-a fost în stare să se supună poruncilor primite şi să-şi ţină făgăduinţele date, din pricina unor încălcări ale ţării făptuite de Ştefăniţă Vodă din Moldova. Se mai afla şi în mare suferinţă prin săvîrşirea din astă lume a doamnei ţării şi îndepărtarea vlăstarului domnesc de îndurerata sa inimă.

— Parte din ele mi-au fost aduse la cunoștință. Acum, aflînd că a întrezărit primejdia unui atac prin spate, asta n-o putea bănui decît un iscusit strateg. Pentru astă bună chibzuință să-i duceți prețuirea noastră și vestea că, în fața voastră, marele nostru vizir, Rüstam pașa, va lua grabnice măsuri ca tînărul ostatic să fie dus nestricat și cu bună pază în țara lui de baștină.

Acesta se înclină adînc în fața suveranului său, pe cînd, la ridicarea mîinii sultanului, solii, făcînd temeneli, se trăgeau cu spatele spre ieșire.

Boierii, ale căror curți fuseseră prădate și cîmpurile pîrjolite de năvălirea oștirii moldovene, începuseră să crîcnească împotriva lui Radu Vodă. Vel-vornicul Neagoe și postelnicul Drăgan, ținuți cam la o parte de la treburile obștești, se adunaseră la curțile de la Periș, pentru a-i învrăjbi mai cu temei și a-i atrage pe toți de partea lor. La marele ospăț dat în cinstea nemulțumiților, printre care se aflau și trei foști divaniți, atît amfitrionul, cît și neîmblînzitul său cumnat, nu au avut decît cuvinte de ocară, de ponegrire și defăimare împotriva domnului, înconjurat — spuneau ei — de cîțiva lingușitori, cu care lua hotărîri fără știrea și încuviințarea sfatului țării. La încurajările fățișe ale oaspeților săi, își încheie cuvîntarea prin a-l face fricos în nemernicia de a nu fi dat sprijinul cuvenit marelui proteguitor al țării. Că misiunea față de Înalta Poartă și uneltirile cu vecinii îi vor mînca în curînd capul, ca apoi să mai adauge :

— Nemaipomenitele nenorociri căzute asupra agoniselei domniilor voastre fost-au pricinuite din lupta pentru o muiere, la care toți se ridicară și, pe sabia întinsă de postelnicul Drăgan, jurară credință și răzbunare.

Dar acel neînsemnat complot n-a avut urmări căci Radu Vodă se dovedise a fi mai tare ca niciodată prin căsătoria sa cu nepoata Craioveștilor, ea însăși fiind stirpe de Ba-

sarabi. Norodul nu mai ducea greu povara șerbiei, judecățile erau drepte, văduvele celor căzuți în lupte primeau ajutoare de la ispravnici, bătrînii și nevolnicii erau duși la bolnițe. Totul și toate se aflau sub oblăduirea oamenilor de credință ai stăpînirii.

Noua încercare a lui Ștefăniță Vodă, din luna decembrie a anului 1526, de a mai prăda o dată Țara Românească a fost respinsă de oștirea lui Radu, în fruntea căreia se aflau banul Pîrvu Craiovescu, vel-logofătul Dragomir Sturzu și vel-vistiernicul Oancea. În acele lupte au căzut hatmanul Trotușan, pentru care-i păruse atît de rău lui Dragomir Sturzu. Printre alți răniți mai de seamă dintre divaniții Moldovei se afla și postelnicul Cozma Șarpe, iar domnul Moldovei s-a ales cu o răceală primejdioasă, din pricina căreia a dat poruncă de grabnică retragere.

Dintre divaniții munteni au căzut : vornicul Cocora, Dumitru portarul, jupan Baldovin de la Golești și logofătul Captare.

De îndată ce oștirea moldovenească s-a retras peste Milcov domnia sa banul Craiovescu a trimis pe comandantul Șelmaru cu steag alb, în urma căruia patru oșteni duceau trupul hatmanului Trotușan, pe o năsălie împletită din nuiele.

Radu Vodă, aflat la cetatea Tîrgșor, a repezit poruncă prin olăcari, ca toți boierii căzuți să fie duși la ctitoriile lor, iar ostașii să fie înmormîntați pe cheltuiala sa, cu toate îndreptările creștinești.

SCURTA TIHNĂ SUB CRUGUL URZELILOR

Tainele Stambulului rămas-au ferecate în bezna neștiinței fără izbăvire pentru îndureratul suflet de mamă a aceleia care fost-a doamna țării și mare mîngîiere avu că

cea mai mică fiică a sa fusese cerută de Radu Vodă. Despina doamna a fost femeie frumoasă, purtase cu mîndrie coroana țării în care-a venit adusă din dragostea curată a lui Neagoe-Vodă Basarab. Milosîrdia și îndurarea ei pentru cei umili și obijduiți se răspîndise pînă-n cele mai îndepărtate colțuri ale ținuturilor Valahiei. Acum, după atîtea dureroase și nemeritate suferințe, nu mai dorea decît să-și găsească pacea și liniștea sufletească în cernitul strai monahicesc. Cu sufletu-mpietrit, în mîngîierea sa, se mulțumi să trimită daruri scumpe la Suceava odată cu alaiul venit ca s-o ia pe Stana, ca și la Tîrgoviște, în iarna anului 1526, la nunta mezinei sale.

Din pricina tulburărilor stîrnite de învrăjbirea lui Ștefăniță Vodă și a nămeților care astupaseră pasurile munților, domnița Ruxandra a fost prizoniera iernii bogată în ninsoare pe tot întinsul văii Oltului. Către luna decembrie a anului 1526, alaiul domnesc trimis întru întîmpinarea ei a izbutit să spargă nămeții trecătoarei de la vama Turnului Roșu. Înfofolită în blănuri scumpe, căciulița-i albă de samur îi scotea în lumină îmbujorarea și zîmbetul fermecător de mulțumire. Vremea era molcomă, zilele luminoase și chiciura de pe copaci scînteia feeric în calea care o ducea către prima și marea ei dragoste. Pe la popasuri, femei, fete și copii îi împodobeau cu crenguțe de brazi sania și hamurile celor patru cai albi. La mînăstirea Cozia vellogofătul Dragu, căpetenia alvaniților călări, făcu semn de oprire, dar domnița căută să se împotrivească, la care el îi răspunse zîmbind :

— Așa-i porunca ! Și nici nu-și isprăvi bine vorba cînd porțile fură date înlături de Gherasim și Borea printre care năvăli în sanie Ali, urmat de măria sa Radu Vodă. Boierii cu priință domnului așteptau la intrarea ctitoriei lui Mircea Vodă cel Bătrîn, ca după închinările și urările de bun sosit viitoarei doamne a țării, să le facă loc spre pronaos. În mijlocul naosului, înveșmîntat în odăjdii bogate, arhimandritul Iosif Gorjanul, ajutat de corul călu-

gărilor, înălță în slavă răsunătoarea binecuvîntare duhovnicească perechii domnești.

Cu alte două popasuri pentru odihnă și schimbarea cailor la starostiile din tîrgurile Rîmnicului și Piteștilor, unde-i așteptau mese îmbelșugate, în trei zile ajunseră sub zidurile cetății de scaun a Tîrgoviștei. Sosirea fiindu-le vestită de olăcari, toate ulițele se aflau înțesate de omenirea pămîntului. La porțile date-n lături, alaiul fu oprit, caii deshămați și sania domnească fu trasă de voievodul Vlad împreună cu prietenii lui, toți coconi ai marilor dregători, în uralele mulțimii și dangătele clopotelor. La scara palatului, domnița Ruxandra a fost primită cu bucurie de tînăra jupînească Ilinca și de prietenele sale, toate fiice de boieri divaniți și demnitari ai curții.

Dintr-un grup mare de țărani cu sarici mițoase, cojoace înflorate și cușme brumării, se desprinse unul voinic și mai vîrstnic. Făcu doi pași, își descoperi pletele cărunte și aplecîndu-se adînc, glăsui :

— Luminate doamne, noi umilii moșneni și plugari liberi de prin împrejurimi și dinspre munte, care fost-am mereu luptători în atîtea rînduri sub brațul măriei tale, venit-am să ne închinăm și să cunoaștem frumoasa față a domniței care deveni-va doamna țării.

— Ruxandra ! strigă Radu Vodă cu vădită mîndrie, rogu-te a te înfățișa țării, inimilor și sufletelor ăstor oameni ai noștri de mare credință, stîlpi de neclintit ai domniei noastre și temelie nezdruncinată a neamului românesc.

Domnița se grăbi să-și pună mîna peste pumnul domnului și, zîmbind cu căldură, se îndreptă către cel pe care-l auzise vorbind așa de frumos.

— Trăiască mîndra doamnă a țării ! izbucniră toți odată, fluturînd cușmele și în clipa în care perechea domnească se înclină, moșneanul reluă :

— Anul nou, bogat în zăpezi, după cum o știm din străbuni, se arată a fi cu roade îmbelșugate, înlesnindu-ne împlinirea dajdiilor. Mai știm că, sub cumpăna vremilor,

doveditu-s-a netăgăduita legătură între liniștea norodului și înțeleapta oblăduire a cîrmuitorului ce-și află tihna în căminul său. Binecuvîntată fie alegerea viteazului nostru domn, care ne-a adus o adevărată Cosînzeană, chezășie a unei vrednice domnii temeinicită de două ori pe sînge sfînt de Basarabi ! mai adăugă, cînd întreaga suflare omenească dintre zidurile cetății izbucni :

— Trăiască măria sa Radu cel Viteaz ! Trăiască Ruxandra doamna Radului Vodă !

În nesfîrșitele urale și cu împăcarea sufletească de a fi aflat și încuviințarea norodului, Radu Vodă ridică dreapta în semn de mulțumire și, cu ochii umezi, intră în palat, alături de Ruxandra, pe calea deschisă de boieri, curteni și jupînițe.

Borea și Gherasim se întorseseră în aceeași zi tot călări, urmați de Ali. Fuseseră trimiși de Radu Vodă la Afumați, pentru a străjui sania în care trebuia să vină mama Fira la nunta sa. Dar bătrîna avea căldură mare, buzele uscate, nu mai poftea mîncare și de cinci zile nu se mai putuse coborî din pat. Mîhnirea lui Radu tulbură și mîndra privire a milostivei domnițe, care știa cît de mult ar fi dorit domnul și stăpînul său să fie bătrînica la cununia sa.

De asemenea jupîneasa Ilinca, tînăra soție a vel-logofătului Dragu, își arătă părerea de rău că bunicul său, paharnicul Zosima, este oprit de vraciul chir Spiros de a ieși din casă și mai ales trebuia să se păzească de oboseli și tulburări.

Transilvania se afla în pline frămîntări de cînd fusese încoronat rege al Ungariei voievodul Ioan Zápolya, astfel că Radu primi de la el solie cu daruri bogate, ca și din partea prietenului său castelanul Nicolae Tomory. Pe cînd Ioan Zápolya fusese sprijinit de însuși Soliman cuceritorul Ungariei, în același timp Ferdinand de Austria, fratele împăratului Carol al V-lea al Germaniei, fusese

ales ca rege al Ungariei și încoronat, la Pojon, în ziua de 17 decembrie a anului 1526. Astfel că și acea țară avea doi regi, ca și Valahia în vremea uneltirii lui Vladislav al III-lea.

În marea sală a tronului, unde se țineau adesea și consfătuirile divanului, lumina pătrundea prin vitralii strălucitoare, plumbuite în ogive adîncite în zidurile boltite. Puternicul palat de la Tîrgoviște avea și obloane de fier pe la ferestre, peste gratiile groase înfipte în pietrele zidurilor, pentru ocrotire în vremuri de restriște. Din mijloc pornea o scară din piatră albă, care dădea spre ușa de stejar, de unde se putea urca la parapete și creneluri. Jos, în stînga scării, se afla ușa de nuc lustruit în două canaturi, iar de cealaltă parte, o alta la fel, pe unde se trecea spre odăile de locuit. De la mitropolie, începeau să vină dregătorii și slujitorii palatului, pentru ultimele pregătiri a celor trebuincioase la încoronarea perechii domnești. Andreaș începuse să șteargă din nou brocartul celor două jilțuri mari, așezate alături pe un podium cu trei trepte în fundul sălii. Un covor de Smirna se întindea de la scara mare și pînă sub picioarele jilțurilor. Pîrcălabul Cernat dădu poruncă unui călugăr bătrîn să mucărească cele două candele care pîlpîiau de o parte și alta a iconostasului din dreapta tronurilor, pe cînd la ușa de intrare fură puși doi halebardieri. În același timp, Borea și cu Gherasim împingeau scaunele și băncile îmbrăcate în catifea vișinie, pe lîngă pereți. La auzul clopotelor, semn că slujba se sfîrșise, intră grăbit ispravnicul Călin Brebeneag și porunci ca doi copii de casă să fie în capul scării mari, pentru a ieși repede la creneluri, cînd va face el semn pentru salvele de bombarde. Grupuri de boieri și dregători în straie de sărbătoare începuseră să se strîngă pe lîngă cîțiva soli străini. Zumzetele vorbelor se domoliră la apariția mitropolitului în odăjdii scumpe, pe sub patrafirul brodat în fire de aur. Răspunzînd cu semnul binecuvîntării închinăciunilor ce i se făceau, trecu în fața tronurilor

cu întregul său sobor de preoți și călugări. Vel-logofătul Dragu, vel-vornicul Vlădicul, postelnicul Drăgan și banul Pîrvu Craiovescu se aflau în preajma înalților soli turci, pe cînd marele vistier Oancea și vornicul Udrea vorbeau cu trimișii Brașovului și ai Sibiului.

— Ce păcat că domnia sa paharnicul Zosima, care știe a grăi așa de frumos în asemenea mari prilejuri, nu s-a putut înfățișa ! le spunea vornicul Udrea transilvănenilor, cînd doi copii de casă dădeau ușile de la odăile domnești înlături, de unde porniră sunete de goarne, țimbale și cimpoaie. Un aprod înmînă tînărului medelnicer Voican toiagul de abanos, cu care acesta bătu de trei ori în prag. Muzica încetă și el rosti cu glas ridicat :

— Măria sa Radu Vodă, domnul țării, și slăvita sa doamnă !

La ivirea perechii domnești izbucniră urale și, de pe parapetele cetății, trăsniră trei salve de bombarde. Radu Vodă lepădase mundirul îmblănit și calpacul domnesc cu care venise de la mitropolie și-și pusese pe umeri o pelerină lungă, după moda venețiană, prinsă la gît cu un lanț de aur peste contășul de catifea verde încheiat cu găetane din fire aurii. Cizmele-i erau lungi pînă sub genunchii pantalonilor de mătase plină de Lipsca, în culoarea castanei, și pintenii de argint sunau armonios pe covorul moale. Doamna Ruxandra era mai frumoasă ca niciodată în rochia ei lungă de culoarea fildeșului. Un voal subțire de borangic, cu fluturi aurii și prins în căița de filigran aurit, îi cădea peste umeri și spate pînă la călcîiele condurilor. Salba de aur vechi, încrustată cu olmazuri sclipitoare și cerceii cu nestemate palide, îi puneau în lumină strălucirea frumoșilor săi ochi cu gene lungi și întoarse. În mersul către tron, pe brațul ei ridicat de dreapta domnului scînteia o brățară bizantină bătută cu pietre scumpe, ca floarea de cicoare, printre care scînteiau rubine ca o rouă însîngerată.

Toate murmurele de admirație încetară de cum ajunseră la treptele tronurilor, unde se opriseră cu fețele spre sala înțesată de lume. Nu se mai auzeau decît lanțurile cadelnițelor care împrăștiau mireasmă.

În liniștea de evlavie se ridică încet o litanie murmurată de corul preoților și călugărilor în limba slavonă, pe cînd mitropolitul cadelnița asupra capetelor aplecate ale lui Radu și Ruxandra. La semnul pîrcălabului Cozma Cernat, patru copii de casă, înveșmîntați în alb, aduseră, pe perne de catifea, odoarele puterii domnești, iar doi aprozi țineau pe brațe hlamidele de purpură cu gulere de hermină. La ușa dinspre odăile de locuit se iviseră priviri iscoditoare de jupînese și jupînițe, săltate pe vîrfurile condurilor, rămase în spatele vlăstarului domnesc și a surorilor sale, gătite cu rochițe de tafta înfoiată.

Deodată halebardierii, care țineau mulțimea de afară, fură dați la o parte de doi slujitori, care sprijineau de brațe pe bătrînul paharnic Zosima, înveșmîntat în bogatul său caftan de zile mari. Din cîțiva pași vel-logofătul Dragu fu alături de bunicul soției sale, pe cînd domnul îi ieși zîmbind înainte, ajutîndu-l să se așeze în jilțul adus pe ispravnicul Călin Brebeneag și vel-vistiernicul Oancea. Dar bătrînul sfetnic al lui Neagoe Vodă Basarab rămase în picioare în vreme ce domnul trecuse lîngă doamna sa, lăsată tot în fața tronurilor.

— Luminate doamne, se ridică melodiosul glas cald și rotund al înțeleptului mare dregător ; în rîvna mea nestrămutată de a-mi sluji țara și domnul pînă la ultima-mi suflare, puterile-mi slăbite m-au învrednicit totuși să împlinesc aceeași cinste pe care avutu-am la înscăunarea bunului și milostivului nostru domn Neagoe Vodă Basarab.

În liniștea care se așternuse părea că se aud inimile bătînd, cînd el, cu mîini tremurînde, se aplecă asupra pernelor de catifea și reîncepu :

— Din mila lui Dumnezeu și voința întregului norod al veșnicei Valahii, primește sceptrul țării, simbol al puterii strălucitilor noștri voievozi, paloșul izbînzilor, al cărui zăngănit trecut-a de multe ori hotarele neștirbite ale țării și coroana mîndriei și a neîntinării sub cumpăna nestatornică a vremilor. Făcutu-te-ai vrednic pentru a dobîndi aceste semne ale puterii sacre prin vitejie și dreptate. Fără hodină n-ai trăit decît pentru a apăra țara și a o izbăvi de rușinea pașalîcului. Pentru marile tale fapte de arme, înfruntînd primejdiile pe orice vreme, înțeleptul sfat și întregul norod al țării te pohtește în scaunul pe care păzitu-l-a cu cinste și credință toată stirpea ta voievodală a Basarabilor.

La ridicarea mîinii ispravnicului Călin Brebeneag, odată cu uralele mulțimii, cînd Radu Vodă și Ruxandra doamna se așezară în jilțuri cu coroanele pe cap, ușile de sus fură împinse. O salvă puternică de pive și bombarde stîrni dangătele clopotelor de la toate bisericile tîrgului și uralele zecilor de mii de oameni buluciți în curtea cetății și pe ulițele înconjurătoare.

După cîteva clipe de ascultare a încuviințării și bucuriei celor mulți, Radu Vodă, cu coroana pe cap și paloșul în mînă, se ridică din scaun, zîmbind cu vădită înduioșare către bătrînul care se așezase în jilț și-și ștergea fruntea înaltă cu năframa. Uralele din sală se domoliră într-un freamăt de nedumerire, dar ispravnicul, înțelegînd că domnul dorește să vorbească, făcu semnul său și ușile de sus se închiseră. Toate privirile rămaseră ațintite asupra falnicei înfățișări de măreție a domnului țării, al cărui glas sonor și cald stinse orice freamăt :

— Dintru început doresc să-i mulțumesc din suflet marelui și înțeleptului dregător pentru strădania de-a se afla lîngă inima noastră. La vremuri grele găsit-am mereu bună îndrumare ...

Strigătele boierilor şi ale demnitarilor de „Trăiască întru mulţi ani !“ stîrniră ovaţiile întregii săli, pînă ce domnul urmă :

— Iubiţilor ai noştri sprijinitori, truda atîtor înfruntări grele ne-a adus, după ale mele socotinţe, la un răgaz în care să ne punem toată rîvna întru tămăduirea cît mai grabnică a dureroaselor răni suferite de ţară şi norod. Pămînturile noastre-s înzestrate cu cele mai bogate daruri ale firii, dar sînt aşezate în jeliştea vîntului şi la încrucişarea furtunilor. Din îndepărtate vremi, care găsitu-ne-au laolaltă, hoarde trecut-au în trîmbe peste agoniselile străbunilor, pîrjolind totul, ucigînd şi, după jafuri şi ridicare de robi, lăsau jarul să ardă şi în sufletele celor adăpostiţi prin codri.

— Aşa-i, aşa-i ! ... rosti paharnicul Zosima, făcînd să izbucnească urale.

Întreruperea încetă şi domnul reîncepu cu mai multă vigoare :

— Vrednicii noştri străbuni, prin multă vărsare de sînge în crîncene lupte, în dîrzenia lor, lăsatu-ne-au ca o sfîntă moştenire paza hotarelor neştirbite, libertatea ţării şi ocrotirea celor ce va să vie în urma noastră. Ca aerul, ca apa şi ca lumina neîntreruptă, să avem porunca sacrelor lor oseminte care ne cer hodină veşnică şi neprihănită în pămîntul pentru care jertfitu-s-au.

Ca o grindină asurzitoare izbucniră din nou uralele. Domnul, punînd un genunchi pe covor şi ţinînd straja paloşului către mulţime, glăsui :

— Eu umilitul, în menirea mea pentru care fost-am uns astăzi domn, fac jurămînt de credinţă pe crucea paloşului mînuit de Basarabi, că voi lupta pîn'la ultima-mi picătură de sînge pentru ocrotirea dreptului sfînt al libertăţii, al mîndriei şi al virtuţii neamului nostru ! ... Aşa să-mi ajute Dumnezeu ! declară în dangătele clopotelor şi trăsnetele bombardelor, pornite odată cu împingerea uşilor de la parapete.

Peste două zile, cînd petrecerile încă se aflau în toi, domnul îngrijorat de soarta dadei era gata să părăsească totul și să plece la Afumați cu vraciul curții. Se pregătiseră săniile, cu un mare alai, căci Ruxandra doamna nu voia să-l lase singur ; dar sosirea lui Stuf cu vestea că bătrînica se stinsese din viață îl determină să n-o ia decît pînă la curtea de la București, vremea nefiindu-le prielnică. Ninsese două zile și două nopți și viforul se întețea, vestind ger și înzăpeziri. În graba de a ajunge cît mai repede, plecă însoțit de vel-logofătul Dragu, vel-vornicul Vlădicul și ispravnicul Ciochină, toți călări, urmați de cincizeci de oșteni din călărimea domnească. Nămeții strînși în valuri le îngreuiaseră drumul. Cailor vlăguiți li se dăduseră două răgazuri, astfel că ajunseră după două ceasuri de la vremea amiezii. Ispravnicul Vișan și preotul satului bănuind că domnul nu va putea părăsi serbările și să vină pe o asemenea vreme, tocmai isprăviseră înmormîntarea bătrînei, cînd trîmbițașul de la porțile curții sună sosirea lui Radu Vodă. Mormîntul fusese săpat sub nucul sădit de dada Fira din tinerețe, la colțul paraclisului de lemn, făcut tot din grija ei. Mulțimea, venită din sat, făcu loc și domnul țării rămase într-un genunchi păstrînd o dureroasă reculegere la locul de veci al aceleia care i-a purtat nestrămutată dragoste de mamă.

Camera lui de la Afumați i se părea pustie, candela se stinsese și focul care ardea de dimineață nu izbutise să covîrșească răceala pereților. Mîncase tot acolo în dorința de a rămîne singur.

Viforul șuiera prin horn sinistru, blidarul din perete trosnise de cîteva ori și mereu i se părea că cineva umbla neauzit și nevăzut prin jurul lui. Deșertă două cupe de vin ca niciodată, în credința de a adormi mai repede, cînd, la ușă, auzi un zgomot nelămurit. Cu toată neîncrederea în eresuri, luă totuși sfeșnicul cu lumînarea de lîngă el și deschise ușa. Jos, întins de-a lungul pragului, îl văzu cu bucurie pe Ali, pe care-l lăsase la Tîrgoviște în paza lui

Vlăduț. Plin de zăpadă și cu țurțuri prinși de perii din jurul botului începu să se gudure la picioarele stăpînului său, scheunînd încet și jalnic. De îndată ce-l primi înăuntru și închise ușa, se aplecă asupra lui ca să-l alinte, dar el se scutură de-i simți răceala zăpezii și pe față, făcîndu-l să zîmbească. Cu ștergarul în mîini, începu să-i vorbească : „Bătut-ai cale lungă pentru a-mi aduce mîngîierea netăgăduitei tale credințe !“ cînd intră Zamfira cu o tavă cu mere.

— A deschis singur ușa și-a lăsat-o înlături, măria ta, că nu mă dumerisem cine să fi intrat, spuse ea, începînd să strîngă de pe masă.

— Lasă blidul cu friptură și adă o strachină cu apă, că am oaspete de la drum lung, îi porunci dînsul înveselit, pe cînd îi dădu cîinelui un os cu carne pe el. În fața cotlonului cu jar încins, osul trosnea între fălcile lui Ali. De îndată ce veni Zamfira cu strachina poruncită, cîinele-și părăsi bunătățile și începu să leorpăiască apa cu nesaț. La venirea lui Borea cu lemne, lăsă totul și, sărind pe el, se gudură atît că toți se puseră pe rîs. După plecarea lor, Radu mîncă un măr și nici n-apucase să-și dezbumbe primul nasture al contășului, că Ali se și băgă sub pat.

În primăvară, prin oamenii săi de credință, Radu, aflînd că Ioan Zápolya, în lupta sa cu Ferdinand de Austria, se închinase turcilor, luă hotărîrea de a nu-și părăsi politica pe care o dusese cu fostul voievod al Transilvaniei. Primi cu onoruri solia acestuia de bună prietenie, în fruntea căreia se afla nobilul Ion Zalanchi și palatinul Ion de Tallo. Cu tot sprijinul făgăduit de împărații, regii și principii creștinătății la marea consfătuire de la Buda, pentru a se alcătui o nouă cruciadă împotriva turcilor, sub comanda lui Ioan Zápolya, acesta, la sfatul lui Radu de la Afumați, nu primi. Domnul Valahiei știa ce însemnau acele făgăduieli. Noul rege al Ungariei, fiind susținut de însuși Soliman al II-lea, mai avea de luptat și cu Ferdinand de

Austria. Dealtfel nu era sigur nici pe sprijinul norodului transilvănean și nici pe domnul Moldovei, Petru Rareș, de-abia urcat în scaunul Sucevei, după moartea lui Ștefăniță Vodă în ianuarie 1527.

În gîlceava dintre cei doi regi ai Ungariei, Radu Vodă păstră o tainică rezervă, așteptînd de partea cui va fi izbînda. Dar Ferdinand își avea și el iscoadele sale prin care aflase în ce ape se scaldă domnul valah. Totuși Ioan Zápolya, la sfîrșitul toamnei anului 1527, mai trimise la Tîrgoviște pe castelanul Stephanus Clyntschutz, întovărășit de Ion Zalanchi, care știa românește și pe care Radu îl rugă să rămînă. Acesta primi și Radu-i încredință dregătoria de logofăt al cancelariei domnești. Totodată Ferdinand căuta mereu să-l atragă pe Radu Vodă de partea sa, dar nu izbuti să-l dezbine de vechiul său aliat. Sigismund Sasul, împuternicitul lui Ferdinand de Austria, se răzbună și, în drumul întoarcerii, jefui posesiunile din Transilvania ale domnului Țării Românești.

În acele neistovite frămîntări peste hotare, dar prielnice țării pentru refacere, țărănimea lucra de zor pămîntul rodnic. Domnul, fără odihnă, împărțea dreptăți și alcătuia hrisoave de danii celor ce-l slujiseră cu credință. Și vremea-i se dovedea cu priință pentru holde îmbelșugate, bogăție de poame, fînețe și înmulțirea vitelor, ca un fel de răscumpărare a firii pentru vitregiile anilor de grea restriște. Dragostea și fericirea frumoasei lui doamne, iubită de norod, îi hărăzea liniștea sufletească pentru a se îngriji cît mai bine de treburile obștești. Copiii se bucurau de căldura unui adevărat cămin părintesc, sub îndrumarea unei mame bune, tînără, veselă și cu aleasă învățătură.

Radu Vodă găsea la curte voie bună, veselie și oaspeți cu priință lui și domniei sale. Jupînesele și jupînițele o îndrăgiseră pe Ruxandra doamna și mai toate căutau să se îmbrace la fel ca ea. Cu milă și îndurare, mulți bolnavi, nevolnici și obijduiți, își găseau la ea sprijin și alinare. Tot ea a sfătuit și încurajat pe noul mare vornic Manea

Perșanul și pe jupîneasa Vlădaia, soția lui, cu care se împrietenise, să clădească, în anul 1528, biserica Sfîntul Nicolae din Tîrgoviște.

După pilda bunătății și a temeiniciei familiei sale, pe care o găsise în înțelepciunea tinerei lui soții, Radu Vodă își întoarse fața și către frații săi. Pe Cîrstea îl întări vistier, iar pe Măican, spătar, ca apoi să le dea prin hrisov domnesc moșia Crătunești, cumpărată de el de la banul Pîrvu Craiovescu. După moartea lui Ștefăniță, fostul domn al Moldovei, Radu de la Afumați trimisese mare solie noului voievod Petru Rareș, fiul slăvitului Ștefan, cu daruri, urări de pașnică domnie și bună vecinătate. Vel-logofătul Dragu, din fruntea acelei solii, avea și împuternicirea de a pofti pe doamna Stana, rămasă văduvă, la curtea Tîrgoviștei, alături de sora sa Ruxandra. Mama lor, Despina Milița doamna, își găsise liniștea și tihna sufletească de cînd își luase metania sub numele de Maica Platonida.

— De ce ținut-ai taină, iubite al meu domn și stăpîn ? izbucni de bucurie Ruxandra doamna cînd își îmbrățișa sora sosită, pe neașteptate, la Afumați, cu întregul alai al soliei. Era sfîrșit de iulie și, cu toată oboseala drumului lung, bătut în butcă domnească, petrecerea revederii se întinse pînă-n zori. Acolo se afla și nedespărțita prietenă a Ruxandrei, jupîneasa Ilinca a vel-logofătului Dragu. Cînd truda-i doborîse pe cei veniți de la Moldova și se retrăseseră la odihnă, Ruxandra doamna dori o plimbare în răcoarea dimineții, pentru care Radu porunci să se pună șeile pe cai. Nu lăsă pe nimeni să-i însoțească, dar Ali nici nu voi s-audă de-o asemenea poruncă și alerga cînd înaintea lor, cînd revenea din urmă cu limba scoasă și bucurie în privire.

La poalele unei coline, pe malul unui heleșteu, descălecară. Cerul se rumenea nesimțit pe zări, pe cînd aurul lunii pălea, plutind pe oceanul necuprinsului. Din cenușiul pajiștei iarba-și prindea treptat culoarea în contrast cu balonașele rotunde de păpădie. Se așezară pe un trunchi

de copac răsturnat și, tăcuți, se uitau ca fermecați de desfășurarea măreției răsăritului peste destrămarea vălurilor întunecării. Încet, încet, incendiul zării se întindea în vîlvătăi și un abur pufos aluneca din dogoarea pălălaei care se rostogolea către nemărginire. De pe funigeii somnoroși lacrimile nopții scînteiau în chip de diamante orbitoare. Deodată sulițele aurorii se topiră în zvîcnirea triumfătoare a luminii soarelui. Nu se auzea decît ronțăitul cailor care pășteau sub supravegherea lui Ali. Înfocat stăpînitor al luminii și al căldurii, zeul firii își desfășura atotputernicia peste nesfîrșitul ocean al întregului văzduh.

Frumoasele gene ale Ruxandrei tremurau aproape nevăzut peste vraja ochilor plini de încîntare și o săgetare plăcută-i înfioră întreaga ființă simțind brațul cald al lui Radu trecut ușor peste umeri. Privirile li se întîlniseră grăitoare, ca apoi să le coboare pe undele heleșteului mîngîiate de o adiere calmă. Atunci se apropie mai tare de pieptul lui și el adulmecă cu nesaț mireasma părului ei. Cînd fluturi, gîze și libelule ușoare, cu aripi țesute în filigran de smarald, începuseră să poposească neauzit în căușul petalelor de nuferi, ea îi șopti nespus de dulce :

— Domnul țării și iubitul meu soț trebuie să afle în astă feerie că va avea un nou moștenitor.

— Ruxandra ! ... Ai încredințarea ? izbucni el, prinzînd-o în brațe cu bucurie.

— Vraciul Spiros asiguratu-m-a că nu mai poate fi nici o îndoială, dragul meu ! îi răspunse ea cu glas tremurător, stins de mustața mătăsoasă a lui Radu.

Între timp, Ferdinand, sprijinit de Carol Quintul, la 25 august al anului 1527 izbutise să-l alunge pe Ioan Zápolya din Buda. La Tokay, oștirea lui fu înfrîntă definitiv și el silit să fugă în Transilvania. Peste cîteva luni, cum se desprimăvără, în lupta de la Cașovia, Zápolya a fost înfrînt din nou și nevoit să se refugieze la craiul Poloniei, unde fu primit cu toate onorurile cuvenite unui vechi aliat.

În această neașteptată întorsătură politică, sub îndemnul banului Pîrvu, al vel-vornicului Neagoe și al postelnicului Drăgan, Radu începu să șovăiască. Sfaturile fostului său socru și ale vel-logofătului Dragu, ca și împotrivirea fățișă a cinstitului vel-vistiernic Oancea, ținut în casă de o nemiloasă podagră, nu-l abătuse de la pornirea apropierii cît mai grabnice de Ferdinand. Acesta, aflînd de noile înclinații ale domnului muntean, îi trimise în tainică solie pe contele Ștefan Glincic, care-i smulse făgăduința de a trece de partea lui. La aceasta s-a mai adăugat noul voievod al Transilvaniei, Petru Perény, și cu vice-voievodul Nicolae Macedonius, de origine română.

— Socot a fi cea mai mare greșeală diplomatică săvîrșită de măria sa, își dezvălui temerea bătrînul ban Craiovescu de față fiind la el vel-logofătul Vlădicul, vistierul Oancea și marele vornic Manea Perșanul.

Vel-logofătul Dragu sosi și el la curțile banului Craiovescu pentru a lua parte la acel sfat îngrijorător alături de cei cu mare credință față de Radu Vodă, grăbindu-se să le spună :

— Bătrînul meu socru, deși nu mai poate vorbi, după ce-i spusesem de două ori că măria sa și-a întors fața de la nefericitul rege Ioan Zápolya și că dorește prietenia regelui Ferdinand de Habsburg, a înțeles și și-a strîns lacrimile între gene, dînd din cap cu mare tristețe.

— Hei, paharnicul Zosima ne-ar fi dat tot sprijinul... că Radu Vodă n-a trecut niciodată peste înțeleptele sale sfaturi, glăsui vistiernicul Oancea cu vădită părere de rău.

— Nu-și dă seama în ce primejdie se-avîntă tocmai acum cînd turcu' doveditu-s-a mai de temut ca niciodată, adăugă și marele vornic Manea Perșanul, spre care își clătină capul cu mihnire vel-logofătul Vlădicul. Tot divanu-i îngrijorat de zvoanele ce umblă, că principii germani i-au trimis numai făgăduințe și cuvinte de laudă. Că o parte

din oştirea agonisită cu mare greutate îl părăseşte, aflînd că domnul nu are cu ce să o plătească, îi vesti el.

— Luatu-s-a după iscodirile uzurpatorilor, care-şi ridică iar capul, în frunte cu vicleanul jupan Pîrvu şi neamurile lui, rosti încruntat şi vel-logofătul Vlădicul. Din Transilvania, Ferdinand nu se poate sprijini decît pe saşi, secui şi cîteva ţinuturi de maghiari momiţi ca să-l părăsească pe fostul lor voievod, Ioan Zápolya, îi mai încunoştiinţă el.

După cîteva săptămîni de frămîntări în care credincioşii lui sprijinitori nu izbutiseră să-l întoarcă din calea apucată, Radu Vodă îşi întări făgăduielile date regelui Ferdinand de Habsburg, prin solul acestuia Andreas Mihalevitz. Dar tot atunci se află că trimisul austriac la Înalta Poartă, pentru a-l recunoaşte pe Ferdinand şi a-l întări în scaunul Ungariei, fusese întemniţat. În vremea refugiului său în Polonia, nici Ioan Zápolya nu stătuse cu mîinile încrucişate, fiind sprijinit de craiul Sigismund, avînd făgăduieli din partea lui Petru Rareş, care nu dorea să-l supere cu nimic pe puternicul Soliman al II-lea. Din partea sultanului, Ferdinand primi porunca de a se retrage în hotarele ţării sale, vestindu-l că oştirea otomană sub comanda lui Ibrahim-paşa va porni spre Buda, pentru a-l reaşeza în scaun pe cel în care-şi pusese încrederea, adică pe Ioan Zápolya.

Aflat la Bucureşti, în vîltoarea noilor îngrijorări în care intrase, Radu Vodă dorea să fie mai aproape de hotarul din jos, de unde putea să-i vină vreo primejdie. Se ştia că neîmblînzitul său duşman Mehmet-bei reîncepuse vechile lui uneltiri cu Craioveştii. Se găsea în cancelaria domnească împreună cu cîţiva boieri şi dregători, cînd Andreaş îl vesti că a sosit de la Tîrgovişte domnia sa pîrcălabul Cozma Cernat şi cere grabnică primire.

— Ce-o mai fi vrînd ? se întrebă domnul mînios. Cheamă-l, ce stai ? îi porunci și nici nu ieșise bine slujitorul că pîrcălabul se și înfățișă.

— Mărite doamne, din zorii zilei mai ai un fiu ! glăsui el cu bucurie.

— Trăiască noul voievod al țării ! ... izbucniră cei de față într-un glas.

— Trăiască Radu Ilie voievod ! murmură domnul prăbușindu-se în jilțul din capul mesei, pe care-și sprijini coatele și cu fruntea între mîini rămase cîteva clipe în nemișcare. Apoi, în liniștea care se așternuse, se ridică și, cu ochii tulburi, se grăbi să întrebe : Cum se află doamna noastră ? ... Pruncu-i în bună stare ?

— Totul petrecutu-s-a cît se poate de bine, după încredințările vraciului grec, măria ta, își repezi el răspunsul, după care Radu Vodă bătu din palme și Borea, bocănind cu piciorul lui de lemn, intră odată cu Ali.

— Poruncă, mărite stăpîne ! rosti acesta, tăinuindu-și zîmbetul de sub mustăți, căci aflase de la însoțitorii pîrcălabului și bănuia de ce-l chemase.

— Calul ! ... repede, Borea, purcedem la Tîrgoviște !

Către sfîrșitul toamnei din anul 1528 Ioan Zápolya, cu ajutor polonez, ardelenesc și turcesc, se afla la Lippa și, trecînd hotarul, prin ciocniri repezite și fără mari împotriviri, izbuti în cîteva zile să împrăștie oștirea maghiară și austriacă. Ferdinand, înfrînt și rămas fără oștire, fugi din Buda cu cîțiva nemeși și partizani credincioși spre Austria. Ioan Zápolya reocupă cu mare alai tronul regatului ungar.

Acea mare nesocotință a lui Radu de la Afumați, prima în iscusința și înțelepciunea cu care-și dusese barca în acele vremuri grele, i-a atras dușmănii și neîncrederea vecinilor. Mehmet-bei își reîncepuse uneltirile, băgînd zî-

zanie între divaniții maziliți, foști partizani ai lui Vladislav, unindu-i cu cei cîțiva mari dregători, care doreau de mult înlăturarea lui Radu.

Către sfîrșitul lunii decembrie, pe cînd ținuse un mare județ între moșnenii ținutului și doi boieri de țară la Rîmnicul Vîlcii, complotiștii avuseseră o tainică adunare la Slatina, unde veniseră și cu oameni tocmiți pentru orice înfruntare. Radu nu era decît cu fiul său Vlad, urmat de treizeci de oșteni călări comandați de căpitanul Codin. Uzurpatorii primiseră ajutoare și de la Mehmet-bei cu care porniseră spre Rîmnicul Vîlcea, în fruntea cărora se aflau vel-vornicul Neagoe și cumnatul său, postelnicul Drăgan, veșnicii potrivnici dușmănoși ai lui Radu Vodă.

În dorința de a fi cît mai repede la Tîrgoviște, pentru a mai prinde cîte ceva din sărbătorirea noului an 1529 cu ai săi, cînd ar fi vrut să-l boteze și pe Ilieș, părăsi sania și ieși călare din tîrg cu tot alaiul, deși era o zi mohorîtă, bîntuită de un crivăț neprielnic. Dar chiar la ieșirea din tîrg a fost atacat pe neașteptate de răzvrătiții bine înarmați. În scurta ciocnire bravul căpitan Codin căzu de pe cal cu un iatagan în piept, pe cînd oștenii săi de-abia puteau face față mulțimii care era gata să-i înconjoare. Ali își înfipsese colții în botul calului pe care se afla vel-vornicul Neagoe. Calul sforăia înspăimîntat în două picioare și în acea clipă Radu fu cuprins de dureroasa suferință, văzîndu-și pe cel mai credincios și mai drag suflet necuvîntător străpuns de săgeți, de suliți și sfîrtecat sub copitele cailor.

La ieșirea grabnică a unor tîrgoveți de margine înarmați și a cîtorva țărani cu furci și topoare, Radu Vodă de-abia scăpă la larg cu Vlad și cu Borea, al cărui cal sîngera. Dușmanii însă părăsiseră încăierarea și se luaseră după ei. Calul lui Borea căzu la „Rîmnicul din Deal", spre dureroasa încrîncenare a lui Radu, care descălecă și alergă

cu Vlad la biserica episcopiei. Acolo îngenunchează amîndoi în fața catapetezmei și, cu capetele plecate, nu mai așteptau decît izbăvirea celui Atotputernic. Dar, sub ochii bătrînului preot înspăimîntat, vel-vornicul Neagoe îi înfipse jungherul în spate, iar postelnicul Drăgan îl străpunse pe tînărul vlăstar domnesc cu sabia.

Astfel se stinse zbuciumata viață a viteazului voievod care izbutise să-și apere țara de cumplita soartă a pașalîcului turcesc.

GLOSAR

Agarian — *soldat turc din avangardă.*

Agă — *ofițer (comandant) din armata otomană.*

Akingii — *călăreți turci care trăiau din prada de război.*

Alvanit — *albanez.*

Barcaz — *ambarcațiune de lemn avînd o capacitate de 10—100 t care poate naviga cu pînze sau cu motor.*

Beilerbei, beglerbeg — *guvernator general al unei provincii din imperiul otoman.*

Biv-vel-logofăt — *fost mare logofăt.*

Bombardă — *mașină de război cu care se aruncau bolovani sau alte proiectile grele asupra fortificațiilor.*

Buluc-bașă — *comandant de buluc.*

Caimacam — *locțiitor al unor demnitari turci ; locțiitor al domnitorului.*

Caimacam-aga — *locțiitor al marelui vizir.*

Capuchehaie — *reprezentant sau agent diplomatic al domnitorilor români la Poarta otomană.*

Ceaeșiri — *pantaloni turcești largi.*

Cioltar — *pătură împodobită cu diverse ornamente care se pune sub șa.*

Comis — *mare dregător, în evul mediu — care avea în sarcina sa caii și grajdurile curții domnești.*

Covru — *vizuină, bîrlog.*

Dajdie — *impozit, dare, bir.*

Firman — *ordin emis de sultan prin care erau numiți sau maziliți domnitorii depinzînd de turci.*

Gerid — *suliță scurtă care se aruncă din galopul cailor.*

Haraci — *tribut anual plătit sultanului de către țările vasale.*

Hadimb — *eunuc.*

Hlamidă — *manta făcută dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă albă sau roșie, prinsă cu agrafă pe umăr.*

Ienicer — *soldat din corpul de elită al vechii infanterii turcești, recrutați dintre copiii creștini turciți.*

Imbrohor — *persoană trimisă de sultan în țările noastre cu înalte misiuni politice.*

Județ — *judecată.*

Jupan — *titlu dat în evul mediu, în țările române, celor mai de seamă boieri sau dregători.*

Logofăt — *titlu de mare dregător din ierarhia boierilor români, membru al sfatului domnesc.*

Medelnicer — *titlu dat în evul mediu boierului care turna domnului apă ca să se spele pe mîini, punea sarea și servea bucatele.*

Medresă — *școală islamică de învățămînt superior religios.*

Meghistan — *înalt demnitar otoman.*

Năvrap — *pedestraș din armata neregulată a imperiului otoman.*

Ocină — *bucată de pămînt stăpînită cu drept ereditar.*

Ohabă — *moșie (ereditară) inalienabilă, scutită de impozite și prestație.*

Olăcar — *curier.*

Paharnic — *titlu dat boierului care avea în grijă băutura domnului.*

Palatin — *titlu dat, în orînduirea feudală, unui mare demnitar.*

Parcan — *îngrăditură de lemn făcută pentru zăgăzuirea apelor; fortificație făcută din bîrne.*

Postelnic — *titlu dat unui mare boier care avea în grijă camera de dormit a domnului și organiza audiențele.*

Pivă — *tun, mortier.*

Sangeac — *steag turcesc de culoare verde; diviziune teritorială în imperiul otoman; subîmpărțire a unui pașalîc.*

Săcăluș — *tun primitiv mic, cu tragere directă.*

Seimeni — *corp de ostași mercenari, pedeștri, înarmați cu sîneițe a căror atribuție era paza curții domnești.*

Serhadlii — *ostași de pază la cetățile turcești de la granița țărilor române; grăniceri.*

Spahiu — *soldat dintr-un corp de cavalerie otomană recrutat din rîndurile aristocrației, călărime de elită.*

Spătar — *înalt demnitar la curtea domnească în Evul mediu care purta la festivități sabia și buzduganul domnului. Marele spătar era comandantul suprem al armatei în lipsa domnului.*

Surguci — *panaș din pene împodobit cu pietre scumpe purtat la turban sau la işlic de sultan, de înalții demnitari turci sau de unii domni români.*

Tărbat — *sarcină, povară, bagaj.*

Trabanți — *pedestrași sași.*

Vlastelini — *prinți moștenitori.*

Vilaet — *diviziune administrativă teritorială din imperiul otoman.*

Vornic — *mare dregător la curtea domnească însărcinat cu supravegherea curții și cu conducerea treburilor interne ale țării.*

CUPRINS

La pragul unei alte lumi 3
Un complot neizbutit 14
Descumpănire 35
Se stîrnește furtuna 52
Simțăminte de adevărată frăție 65
Sub paloșul dîrzeniei 83
În vîrtejul bătăliilor 97
Marea bătălie de la Gubavi 108
La bătrîna cetate de scaun a țării 123
Luptele se întețesc 136
Bătălia de la Ciocănești 162
Mari îngrijorări în lumea creștină 175
Crîncena bătălie de la Grumazi 191
În liniștea care atrage furtuna 199
Neistovite răbufniri 209
Nici o limpezire a zărilor 219
Norii furtunii se ivesc din nou pe zare 230
Din nou în pribegie 248
O neașteptată prețuire 257
Domnia unui mare strateg și iscusit diplomat 263
Scurta tihnă sub crugul urzelilor 291

Lector : GH. ZARAFU
Tehnoredactor : PETRE STANCU

Bun de tipar : 20.VIII.1982
Apărut : 1982
Coli de tipar : 19 3/4

Întreprinderea Poligrafică „Banat"
Timișoara, Calea Aradului 1
Comanda nr. 71

Titlul lucrării : Radu de la Afumați
de E. Manoliu

Lei 10,50